

การนำเสนอกระบวนการเสริมพลังชุมชนในการเสริมสร้างสันติสุขและความสามัคคีสำหรับ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น



นางสาวณัฐภัสร์ วรฉันทย์ผาสุข

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2556

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

PROPOSED PROCESSES FOR COMMUNITY EMPOWERMENT TO STRENGTHEN PEACE
AND RECONCILIATION FOR LOCAL AUTHORITIES

Miss Natpaphat Worathanphasuk



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Development Education
Department of Educational Policy, Management, and Leadership

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2013

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การนำเสนอกระบวนการเสริมพลังชุมชนในการเสริมสร้าง
สันติสุขและความสมานฉันท์สำหรับองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น

โดย

นางสาวณัฐภัทร์ วรรณย์ผาสุข

สาขาวิชา

พัฒนศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร. ชนิตา รักษ์พลเมือง

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์

.....คณบดีคณะครุศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชนิตา รักษ์พลเมือง)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชื่นชนก โควินท์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชนิตา รักษ์พลเมือง)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ดร. อัจฉรา วงษ์เอก)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ณัฐปภัทร์ วรฉันทย์ผาสุข : การนำเสนอกระบวนการเสริมพลังชุมชนในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (PROPOSED PROCESSES FOR COMMUNITY EMPOWERMENT TO STRENGTHEN PEACE AND RECONCILIATION FOR LOCAL AUTHORITIES) อ.ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. ดร. ชนิตา รักษ์พลเมือง, 241 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจมีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน 2) ศึกษาปัจจัยเงื่อนไขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน และ 3) นำเสนอกระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน เก็บข้อมูลด้วยสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างกับเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรีตำบล ปลัดเทศบาลตำบล นายกเทศมนตรีเทศบาลนคร ปลัดเทศบาลนคร เป็นต้น และหัวหน้าชุมชนกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ประธานชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการปฏิบัติที่ดี จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ 1) องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง อำเภอนาคู จัหวัดนครศรีธรรมราช 2) เทศบาลตำบลเวียงพางคำ อำเภอมะส่าย จัหวัดเชียงราย และ 3) เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอมือง จัหวัดขอนแก่น ซึ่งแบ่งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง อำเภอนาคู จัหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 12 คน เทศบาลตำบลเวียงพางคำ อำเภอมะส่าย จัหวัดเชียงราย จำนวน 12 คน และเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอมือง จัหวัดขอนแก่น จำนวน 12 คน รวมทั้งสิ้น 36 คน

ผลการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนใน 3 ด้าน คือ 1) บทบาทในการเริ่มต้น โดยการสร้างและเปิดพื้นที่ให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยน เกิดการสร้างการรวมกลุ่มภายในชุมชน กระจายอำนาจชุมชนจัดการตนเอง 2) บทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการร่วมกัน โดยเริ่มจากการให้ความรู้ผ่านกิจกรรมในหลากหลายรูปแบบ เป็นที่ปรึกษาให้กับชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความขัดแย้ง รวมถึงเป็นคนกลางในการประสานภาคีความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและหน่วยงานอื่นๆภายในพื้นที่ และ 3) บทบาทการส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืน โดยการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนในระยะยาว เสริมสร้างจิตสำนึกของชุมชน ส่งเสริมให้เกิดกลไกชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถจัดการความขัดแย้งด้วยตนเองได้ สร้างเครือข่ายภาคีความร่วมมือ ในขณะที่การเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนจะต้องประกอบด้วยปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ดังนี้ ภาวะผู้นำ การให้ข้อมูลข่าวสาร การเมืองท้องถิ่น ทุนทางสังคมไม่อาจจะเป็นประเพณี ความเชื่อ ความเป็นเครือญาติ วัฒนธรรม

สำหรับกระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนตามแนวคิดของเปาโล แพร์ สามารถแบ่งได้เป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเสริมสร้างการรับรู้และความตระหนัก 2) การส่งเสริมการตั้งคำถามร่วมกัน 3) การส่งเสริมการดำเนินการร่วมกัน และ 4) การส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ผลการดำเนินการ

ภาควิชา นโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทาง ฝายมือชื่อนิติ
การศึกษา ฝายมือชื่อ อ.ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก

สาขาวิชา พัฒนศึกษา

ปีการศึกษา 2556

5383460327 : MAJOR DEVELOPMENT EDUCATION

KEYWORDS: PROCESS COMMUNITY EMPOWERMENT / STRENGTHEN PEACE AND RECONCILIATION /
LOCAL AUTHORITIES / STRENGTHEN PEACE / STRENGTHEN RECONCILIATION

NATPAPHAT WORATHANPHASUK: PROPOSED PROCESSES FOR COMMUNITY EMPOWERMENT
TO STRENGTHEN PEACE AND RECONCILIATION FOR LOCAL AUTHORITIES. ADVISOR: ASSOC.
PROF. DR. CHANITA RUKSPOLLMUANG, 241 pp.

This study was survey research aimed at: 1) studying the roles of local administrative organizations in strengthening community peace and reconciliation; 2) studying the factors and conditions of local administrative organizations in strengthening community peace and reconciliation and 3) proposing local administrative organization empowerment processes for strengthening community peace and reconciliation. Data were collected by structured in-depth interviews with local administrative organization staff such as the presidents of the tambon administrative organizations, deputy chief executives of the tambon administrative organizations, chief tambon officers, deputy chief tambon officers, municipal clerks, chief municipality officers, deputy chief municipality officers, etc., and the heads of various community groups such as community chairmen, village headmen, sub-district headmen, etc., from local administrative organizations with good practices composed of three namely; 1) Pho Thong Local Administrative Organization, Tha Sala, Nakhon Sri Thammarat, 2) Wiang Pang Kam Local Administrative Organization, Mae Sai, Chiangrai and 3) Khon Kaen Municipality, Muang, Khon Kaen, which were divided into twelve people from Pho Thong Local Administrative Organization, Tha Sala, Nakhon Sri Thammarat, twelve people from Wiang Pang Kam Local Administrative Organization, Mae Sai, Chiangrai, and twelve people from Khon Kaen Municipality, Muang, Khon Kaen, which was a total of thirty-six people.

According to the findings, the local administrative organizations had roles of strengthening community peace and reconciliation in the following three areas: 1) beginning roles by creating and opening forums for discussion, exchanges, the formation of community groups and dissemination of power for self-management of communities; 2) roles in promoting and supporting joint operations beginning with the provision of education through various types of activities; serving as a community consultants, promoting community participation in managing conflicts, including neutrality in coordinating cooperative efforts among local administrative organizations, communities and other agencies in the area and 3) roles in promoting sustainability by promoting community participation in designating long-term plans, promoting community awareness, sponsoring community mechanisms enabling communities to self-manage conflicts and forming cooperative networks. At the same time, strengthening community peace and reconciliation needs to include the following factors and conditions: leadership, provision of news and information, local politics and social assets such traditions, beliefs, familial networks and culture.

According to Paulo Freire's concept, local administrative organization empowerment processes to strengthen community peace and reconciliation can be divided into four steps comprising the following: 1) strengthening perception and awareness; 2) promoting questions from shared issues; 3) promoting joint operations and 4) promoting communities to critique outcomes together.

Department: Educational Policy, Management, Student's Signature
241 Leadership Advisor's Signature

Field of Study: Development Education

Academic Year: 2013

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือจากท่านคณาจารย์ทั้งหลาย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา รักษ์พลเมือง ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้เมตตาให้โอกาสและให้คำแนะนำแก่ลูกศิษย์มาตลอดระยะเวลา 4 ปีเต็ม ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชื่นชนก โควินท์ ที่ได้ให้ความเมตตาและสละเวลาให้คำปรึกษา รวมถึงให้กำลังใจในการต่อสู้ในการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด ขอกราบขอบพระคุณ ดร.อัจฉรา วงศ์เอก ที่ได้ให้ความเมตตา คำแนะนำปรึกษา ความห่วงใยและการตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่สาขาพัฒนศึกษาที่ให้ความเมตตาและให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัย

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่สามารถสำเร็จลุล่วงได้ หากไม่ได้รับความช่วยเหลือและความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ขอขอบคุณผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ผู้นำกลุ่มต่างๆ และประชาชนในพื้นที่ที่ให้การสนับสนุน การช่วยเหลือ และมีมิตรภาพที่ดีในการเดินทางไปเก็บข้อมูล ทำให้ผู้วิจัยมีความอบอุ่นใจในการลงพื้นที่ และการอำนวยความสะดวกต่าง ตลอดจนการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณความเมตตาของ ดร.ธิดารัตน์ วันโพนทอง ดร.ภัทร ยืนยง และครอบครัววันโพนทอง ที่ได้ให้ความเมตตา คำแนะนำ และกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ต่อผู้วิจัย ขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ ที่คอยเคียงข้างให้กำลังใจและช่วยเหลือผู้วิจัยมาโดยตลอด ขอขอบคุณ และขอโทษหากไม่สามารถเอ่ยนามได้หมด

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณครอบครัว คุณพ่อ คุณแม่ ที่อบรม สั่งสอน เลี้ยงดู และสนับสนุนทุกสิ่งทุกอย่างที่ผู้วิจัยลงมือกระทำ ขอขอบคุณกำลังใจ ที่เป็นพลังผลักดันอันยิ่งใหญ่ให้ผู้วิจัย ในการสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์จนสำเร็จการศึกษาสมดังความปรารถนาทุกประการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1	10
บทนำ.....	10
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	10
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	13
ขอบเขตของการวิจัย	14
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	14
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	15
บทที่ 2	16
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	16
ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมพลัง	16
ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมพลังของ เปาโล แพร์.....	36
ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน	42
ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.....	51
ตอนที่ 5 แนวคิดเกี่ยวกับสันติสุขและความสมานฉันท์	62
ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	78
บทที่ 3.....	92
วิธีดำเนินการวิจัย	92
ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาบทบาท ปัจจัยเงื่อนไข และกระบวนการเสริมพลังชุมชนขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน	92
ขั้นตอนที่ 2 นำเสนอกระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติ สุขและความสมานฉันท์ของชุมชน.....	96
บทที่ 4	97
ผลการศึกษา	97

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป.....	97
ตอนที่ 2 ผลการศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความ สมานฉันท์ของชุมชน.....	118
ตอนที่ 3 ผลการศึกษาปัจจัยเงื่อนไขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและ ความสมานฉันท์ของชุมชน.....	144
ตอนที่ 4 ผลการศึกษากระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติ สุขและความสมานฉันท์ของชุมชน.....	158
ตอนที่ 5 การนำเสนอกระบวนการเสริมพลังของขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้าง สันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน.....	195
บทที่ 5	203
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	203
สรุปผลการวิจัย.....	203
อภิปรายผลการวิจัย.....	218
ข้อเสนอแนะ.....	225
รายการอ้างอิง.....	226
ภาคผนวก.....	233
ภาคผนวก ก.....	234
ภาคผนวก ข.....	237
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	241

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สันติสุขและความสมานฉันท์ของสังคมไทยมีการพัฒนาระบบคิดและระบบสังคมสำหรับมาตั้งแต่โบราณ โดยเรียกสภาวะนี้ว่าความผาสุก ความสงบร่มเย็น ความอยู่เย็นเป็นสุข ความสามัคคี ฯลฯ อันเป็นรากฐานสำคัญที่เอื้อให้คุณค่าเหล่านั้นดำรงอยู่ในสังคมไทย (ทัศนีย์ จันอินทร์, 2550) ดังนั้นเมื่อประเทศชาติบ้านเมืองสันติสุขและสมานฉันท์ จึงสามารถใช้เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จก้าวหน้าของสังคมได้ หากว่าประชาชนมีการใช้สติปัญญาและเหตุผลมากกว่าการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา มีระบบการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งที่ดี ทำให้ไม่ลุกลามจนกลายเป็นการใช้ความรุนแรงต่อกัน ดังนั้นการพยายามเสริมสร้างศักยภาพของสังคมในการใช้สันติวิธีในการแก้ไขปัญหา จึงเป็นหัวใจสำคัญของการทำให้สังคมนั้นมีความเจริญงอกงาม มีอารยะ และเกิดความผาสุกแก่ประชาชน สันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน เป็นเรื่องหนึ่งที่มีการพัฒนาประเทศให้ความสำคัญโดยเฉพาะในด้านการเป็นกลไกขับเคลื่อนเพื่อการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจเป็นสาเหตุของความขัดแย้ง อาทิเช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาจากการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความไม่เสมอภาคเท่าเทียมกัน ตลอดจนการเป็นรากฐานที่สำคัญ ของการเสริมสร้างชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น เพื่อเป้าหมาย คือ ชุมชนสันติสุขและสมานฉันท์ (วรวิทย์ อวิรุทธิ์ และธีรพงษ์ มาลัยทอง, 2550) และเพื่อให้การพัฒนาเกิดความมั่นคงและยั่งยืน ความสำคัญดังกล่าวจึงสะท้อนผ่านนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งแผนที่กำหนดทิศทางการพัฒนาของประเทศ ดังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่างๆ

เนื่องจากความต้องการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน เริ่มเห็นความชัดเจนจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544) มีการกำหนดวิสัยทัศน์เรื่องสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน มีความสอดคล้องเช่นเดียวกับ นโยบายของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ที่มุ่งมั่นเรื่องการสร้างสังคมที่คนในชาติอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างความสมานฉันท์บนพื้นฐานของคุณธรรม (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2549) มีการกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมความรักความสามัคคี และความสมานฉันท์ของคนในชาติ โดยมีการจัดทำนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.2550 – พ.ศ.2554 ว่าด้วยการเสริมสร้างความสมานฉันท์แห่งชาติ การเห็นความสำคัญเรื่องการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนยังคงมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ ฉบับที่ 11(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) ดังนั้นการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนจึงเป็นส่วนสำคัญต่อประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง

ชุมชนที่มีพลังมีศักยภาพในการพึ่งตนเอง มีการบริหารจัดการอยู่ในระดับสูง มีความสามัคคี รักใคร่กลมเกลียว และมีความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเองรวมทั้งสามารถควบคุม จัดระเบียบทางสังคมของชุมชนให้เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ ตลอดจนมีศักยภาพในการบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างมีคุณภาพสอดคล้องเชื่อมโยงกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนได้ดี ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้นับเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะเสริมสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขในสังคมไทยให้มีความมั่นคงและยั่งยืนได้ในที่สุด (วรวิทย์ อวิรุทธิ์ และธีรพงษ์ มาลัยทอง, 2550) ซึ่งมีความพยายามที่จะสร้างเสริมให้เกิดสันติสุขและความสมานฉันท์มาโดยตลอด และยังพบว่าระดับชุมชน ตำบล ซึ่งถือว่าเป็นรากแก้วของประเทศ มีแนวโน้มของปัญหาที่พบสูงขึ้นเรื่อยๆ (ธีรพงษ์ แก้วหงษ์, 2542) จึงได้รับความสำคัญและถูกยกขึ้นให้เป็นปัญหาต่างๆของการพัฒนาสังคมไทย แต่เนื่องจากการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมานั้นคือ การบริหารประเทศใช้การรวมศูนย์ โดยยึดกรม เงิน อำนาจเป็นตัวตั้ง โดยไม่ได้เอาวิถีชีวิตของอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้ง จึงเกิดปัญหาต่างๆ อย่างในปัจจุบัน เนื่องจากที่ผ่านมาจากามีส่วนร่วมของภาคประชาชน การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำของประชาชน องค์กร สถาบันต่างๆในชุมชน ดังนั้นเป้าหมายจึงต้องคำนึงถึงที่การอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลในชุมชน ทั้งระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม ถ้าหากการพัฒนาเป็นไปตามวิถีการดำเนินชีวิตในพื้นที่จะก่อให้เกิดพลังชุมชน ที่นำไปสู่การพัฒนา แก้ไข อย่างบูรณาการนำไปสู่สมดุลที่สงบเป็นปรกติ และยั่งยืน (ประเวศ วะสี, 2552) ฉะนั้นการแก้ปัญหาโดยการยึดหลักพื้นที่เป็นตัวตั้ง จะสามารถไขข้อปัญหาที่ติดขัดของประเทศไทยไปได้อย่างถาวร

การเสริมสร้างสันติสุขและสมานฉันท์ในชุมชน จึงต้องยึดแนวคิดของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหลัก เพื่อให้ประชาชนในชุมชน มีความสำนึกรับผิดชอบต่อประโยชน์ส่วนรวม มีกิจกรรมกระบวนการสาธารณะ พื้นที่การสื่อสารข้อมูลภายในองค์กรและชุมชน เพื่อเกิดความรู้ความเข้าใจ ความไว้วางใจ การมีส่วนร่วมจากภายในชุมชนเป็นพลังที่แสดงออก จนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่เป้าหมายสันติสุขและสมานฉันท์ของชุมชน (เฉลิมศักดิ์ บุญนำ, 2553)

ในส่วนการกำหนดนโยบายหรือแผนการดำเนินงานเพื่อการพัฒนา ลงไปที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ถือเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด ให้สอดคล้องกับการแก้ปัญหาที่ต้องเริ่มจากฐานล่างที่เป็นฐานสำคัญของประเทศดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น อีกเหตุผลที่สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเหมาะสมที่จะเป็นองค์กรหลักในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ในพื้นที่ได้แก่ การมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การเป็นองค์กรที่มีความรับผิดชอบตามกรอบกฎหมายที่มีความใกล้ชิดกับปัญหา 2) การเป็นองค์กรที่มีความรับผิดชอบทางการเมืองที่จะต้องดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมถึงการตอบสนองปัญหาของประชาชนอย่างรวดเร็ว 3) การเป็น

องค์กรที่มีความรับผิดชอบทางสังคมเพราะผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่นล้วนมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน (สถาบันพระปกเกล้า, 2553) หากมีความต้องการการยกระดับชุมชนท้องถิ่นจึงต้องปลูกฝังให้ประชาชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของพื้นที่เป็นอันดับแรก และทำอย่างไรจะให้ประชาชนรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของท้องถิ่นและเจ้าของประเทศชาติ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักใช้อำนาจปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการพัฒนา เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมทั้งในกระบวนการทำแผนชุมชน และการตรวจสอบท้องถิ่นให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความเหมาะสมที่สามารถทำหน้าที่เป็นหน่วยงานในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น อันเป็นรากฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดความสันติสุขสมานฉันท์ในระดับชาติ(โกวิทย์ พวงงาม, 2554) สิ่งสำคัญและจำเป็นต้องทำคือ การกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนได้ตระหนักว่าตนเองเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการแก้ไขปัญหาในพื้นที่รวมทั้งสร้างจิตสำนึกซึ่งหากได้ปลูกฝังจิตสำนึกให้กับประชาชนแล้ว คือ เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ประชาชนรับรู้ถึงภาระหน้าที่ของตนที่มีต่อส่วนรวม อันจะนำไปสู่การกระตุ้นเตือนให้ทุกคนมีส่วนร่วมในทุกๆ กระบวนการแก้ไขปัญหา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) เป็นการแก้ไขและพัฒนาชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและสมานฉันท์ได้อย่างยั่งยืน

จากที่กล่าวมา เห็นได้ว่าการแก้ไขปัญหาที่ได้ผลดีที่สุดคือ การให้ทุกคนเรียนรู้การเข้ามามีส่วนร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเป็นเจ้าของและร่วมรับผลประโยชน์ ทางจิตวิทยาสังคมเรียกพลังดังกล่าวว่า “พลังอำนาจ” (Empowerment) เป็นพลังของบุคคลที่มีอำนาจที่จะควบคุมชีวิตของตนเองเป็นความสามารถในการทำนาย ควบคุม และมีส่วนร่วมร่วมกับสิ่งแวดล้อมและทำให้เกิดผลเป็นรูปธรรมขึ้น (มิ่งขวัญ คงเจริญ, 2553) และสำหรับชุมชน การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน เกิดจากการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความรู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกัน มีวิถีชีวิตเดียวกัน มีความร่วมมือ ร่วมใจ สร้างประโยชน์ และควบคุมสมาชิกในชุมชน ที่จะจัดการให้เกิดความเสมอภาค การกระจายทรัพยากรแล้วส่งผลดีต่อชุมชน (Zimmerman & . 1988)

เมื่อการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนได้ผลอย่างยั่งยืนประชาชนทุกคนในชุมชนต้องร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหาและมีความตระหนักในปัญหาของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ต้องได้รับการพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้สำหรับประชาชน และการเรียนรู้ด้านที่ยากที่สุดคือ ด้านจิตใจหรือความรู้สึก ซึ่งต้องใช้เทคนิคและวิธีการสอนชนิดที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางด้านจิตใจ ทักษะคติ และค่านิยมได้ ซึ่งวิธีการสอนของเปาโล แฟร์ (Paulo Freire, 1970) เป็นวิธีการการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) โดยการให้ความรู้ที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในลักษณะนี้ได้ โดยวิธีการ“เสวนา (Dialogue)”ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนที่ไม่มีการชี้แนะ ซึ่งใช้วิธีการตั้งปัญหา และการคิดวิเคราะห์ การวิพากษ์วิจารณ์ ที่เรียกว่า “การสอนแบบมนตรธรรมสำนึก” โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดมนตรธรรมสำนึกในผู้เรียนและเปาโล แฟร์ (Paulo Freire, 1970)(Paulo Freire, 1970)(Paulo Freire, 1970)(Paulo Freire, 1970)(Paulo Freire,

1970) (Paulo Freire, 1970)(Paulo Freire, 1970)(Paulo Freire, 1970)(Paulo Freire, 1970)(Paulo Freire, 1970) ได้ให้ความหมายไว้ว่า จิตสำนึก เป็นความรู้ที่ถึงสิ่งที่จริง สิ่งที่เป็นภาวะที่แท้จริงของมนุษย์และสิ่งที่เป็นโลกของมนุษย์ ซึ่งเป็นการวิธีการที่เราจะต้องหลุดออกจากตัวของเราเอง ออกสู่สิ่งภายนอกและสู่สภาพแวดล้อม โดยการคิดถึงสิ่งที่เป็นสถานการณ์หรือปัญหาที่มนุษย์อยู่ และผลจากการมีสำนึกนี้จะทำให้สามารถแสดงออกทางด้านการกระทำและเกิดความตั้งใจที่จะกระทำ โดยทำอย่างไรให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตน ไม่ดูตายต่อปัญหา พร้อมจะยกระดับตนเองให้ก้าวไปสู่ความเป็นพลเมืองที่มีสิทธิมีเสียงเท่าเทียมกัน มีส่วนร่วมคิด ร่วมลงมือทำและร่วมรับผิดชอบ โดยไม่ต้องฝากความหวังไว้กับใครคนใดคนหนึ่งอีกต่อไป

เมื่อนำแนวคิดของ เปาโล แฟร์ มาสู่การวิเคราะห์การเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์เพื่อจะอธิบาย การตระหนักถึงปัญหาของคนในชุมชนร่วมกัน ที่ทำให้เกิดพลังชุมชนในการขับเคลื่อนให้คนชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยไม่ต้องรอให้หน่วยงานท้องถิ่นเป็นผู้คิดตัดสินใจแทน เมื่อประชาชนลุกขึ้นมาคิดเองและลงมือทำด้วยตนเอง การแก้ไขปัญหาจึงจะประสบผลสำเร็จและเป็นการแก้ไขอย่างยั่งยืน

ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะนักพัฒนศึกษา จึงมีความสนใจศึกษาโดยการนำกรอบแนวคิดการเสริมพลังของ เปาโล แฟร์ มาเป็นกรอบในการศึกษาครั้งนี้ การเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน โดยผู้วิจัยทำการศึกษากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Good Practices) ที่มีความเป็นเลิศด้านการเสริมสร้างสันติสุขและสมานฉันท์ของชุมชน เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อให้ชุมชนทุกแห่งเป็นชุมชนที่สันติสุขและสมานฉันท์อย่างยั่งยืนทั้งประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน
2. ศึกษาปัจจัยเงื่อนไขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา เลือกพื้นที่แบบเฉพาะเจาะจง คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้า ประเภทที่ 2 ด้านการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ จากสถาบันพระปกเกล้า ประจำปี 2552 - 2553 จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ 1) องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) เทศบาลตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย 3) เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง องค์กรบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล เทศบาลนคร และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง

กระบวนการเสริมพลังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ หมายถึง กระบวนการเสริมพลังชุมชนในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์สำหรับ องค์กรบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล เทศบาลนคร ได้แก่ การเสริมสร้างการรับรู้และสร้างความตระหนัก การส่งเสริมตัดสินใจทางเลือกร่วมกัน การส่งเสริมการตั้งคำถามร่วมกัน และการส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ผลการดำเนินงาน เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน

สันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน หมายถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน มีการกระจายอำนาจให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ พัฒนา แก้ไขปัญหาของชุมชนโดยคนในชุมชน สมาชิกในชุมชนเกิดความตระหนักถึงปัญหาของชุมชน เกิดเป็นความรู้สึกความเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน ทำให้ชุมชนมีการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน มีความพอใจร่วมกัน รักใคร่กลมเกลียว ช่วยเหลือเกื้อกูลเอื้ออาทร และการยอมรับความแตกต่างหลากหลายซึ่งกันและกัน

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน ได้แก่ บทบาทในการเริ่มต้น โดยการสร้างและเปิดพื้นที่ให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยน เกิดการสร้างการรวมกลุ่มภายในชุมชน บทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการร่วมกัน โดยเริ่มจากการให้ความรู้ผ่านกิจกรรมในหลากหลายรูปแบบ เป็นที่ปรึกษาให้กับชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความขัดแย้ง รวมถึงเป็นคนกลางในการประสานภาคีความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและหน่วยงานอื่นๆภายในพื้นที่ และบทบาทการส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืน โดยการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนในระยะยาว เสริมสร้างจิตสำนึกของชุมชน ส่งเสริมให้เกิดกลไกชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถจัดการความขัดแย้งด้วยตนเองได้ สร้างเครือข่ายภาคีความร่วมมือ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรได้
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในการวางแผนการดำเนินงานและพัฒนา เพื่อส่งเสริมสันติสุขและความสมานฉันท์ให้แก่ชุมชน
3. ได้ทราบถึงการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ เพื่อกระบวนการเสริมพลังอันจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การนำเสนอกระบวนการเสริมพลังชุมชนในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมพลัง

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมพลังของเปาโล แพร์

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตอนที่ 5 แนวคิดเกี่ยวกับสันติสุขและความสมานฉันท์

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมพลัง

1.1 ความหมายของการเสริมพลัง

คำว่า เสริมพลัง (Empowerment) มีผู้กำหนดนิยามไว้หลากหลาย ขึ้นอยู่กับนักวิชาการแต่ละสาขาจะนำไปใช้ในเป้าหมายที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะการนำไปใช้แต่ละสาขาทำให้มีมุมมองที่แตกต่างกัน บางรายมองการทำงานเสริมพลังเป็นเรื่องของการให้ข้อมูล บางเรื่องคือการฝึกทักษะอาชีพ บางเรื่องคือการเปลี่ยนวิธีคิด ให้สามารถพึ่งตนเองได้ ด้วยมุมมองที่หลากหลาย อรรถชัญญา เวชยชัย ได้กล่าวว่า ทำให้ผู้ศึกษามองเห็นการเอาแนวคิดไปใช้ในให้เกิดประโยชน์ได้ในการทำให้คนรู้จักที่จะเปลี่ยนแปลงทางวิธีคิดเพื่อสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของตนเองและของสังคม

การเสริมพลังมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายท่านที่มีความน่าสนใจและเกี่ยวข้องกับงานวิจัยของผู้วิจัยได้แก่

Swift and Levin (1987) กล่าวว่า การเสริมพลัง หมายถึง พัฒนาการของสภาวะทางจิตใจที่มรการพัฒนาความคิด ความรู้สึก ความเข้มแข็งในตัวบุคคล กลุ่ม ให้เกิดความกล้าทางจิตใจที่มี การพัฒนาความคิด การกระทำของตนเอง หรือเกิดการเคลื่อนไหวที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางสังคม มาตรการ กฎหมาย

Wallerstein (1992) ให้ความหมายว่า การเสริมสร้างอำนาจเป็นกระบวนการทางสังคม ที่ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของบุคคล ให้ตระหนักในตนและสามารถควบคุมตนในการตัดสินใจใน เลือกลงและกำหนดอนาคตของชุมชนร่วมกัน โดยปราศจากการบังคับหรือครอบงำเพื่อก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตพวกเขา

กิติวิภา สุวรรณรัตน์ (2545) กล่าวว่า เป็นกระบวนการพัฒนาบุคคล กลุ่ม หรือชุมชนให้ มีพลังเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตของตนได้อย่างเหมาะสมตามสภาพสังคมที่ตนอยู่ การสร้างพลัง อำนาจในตนเองนี้เป็นการพัฒนาชีวิตให้บุคคล กลุ่ม หรือชุมชนมีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเอง มีคุณค่าและสามารถตั้งพลังและศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองออกมาใช้ ในกระบวนการสร้างพลังอำนาจ ในตัวตนเองนี้ จะต้องให้บุคคล กลุ่ม หรือชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา วางแผน และร่วม แก้ไขด้วยตนเอง ตลอดจนมีการพัฒนาวิธีการที่จะแก้ไขอุปสรรคปัญหาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตน ต้องการอย่างเหมาะสม

ทรงธรรม ชูเงิน (2555) การเสริมพลัง หมายถึง การให้อำนาจของการตัดสินใจแก่ สมาชิกในองค์กรหรือชุมชนด้วยตนเอง การตระหนักถึงคุณค่าในการดำเนินวิถีชีวิตของตนเอง การ เสริมสร้างความมั่นใจให้ประชาชนในการดำเนินกิจกรรม โดยกระบวนการสร้างเสริมสมรรถนะ ประกอบและการยอมรับความสามารถของประชาชน ตลอดจนการปรับเปลี่ยนทัศนคติ และ สภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมซึ่งนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย

1.2 ระดับการเสริมพลัง

การเสริมพลังอำนาจนั้น Israel (1994) แบ่งระดับการเสริมพลังอำนาจออกเพื่อ สะดวกในการดำเนินการ เป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. การเสริมพลังอำนาจในบุคคล (Individual หรือ Psychological Empowerment) เป็นความสามารถของบุคคลในการตัดสินใจและควบคุมตนเอง/การดำเนินชีวิตของตนเอง เป็นการ พัฒนาอัตมโนทัศน์ของตนหรือความสามารถของบุคคล และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การเสริมพลังอำนาจในองค์การ (Organizational Empowerment) เป็นการ พิจารณาแบบประชาธิปไตย โดยสมาชิกทุกคนมีการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารและอำนาจ ตัดสินใจร่วมกัน และการกำหนดรูปแบบ การนำไปปฏิบัติ และการควบคุม เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายร่วมกัน
3. การเสริมพลังอำนาจในชุมชน (Community Empowerment) เป็นการใช้ทักษะ และแหล่งประโยชน์ร่วมกันเพื่อสนองความต้องการของชุมชน โดยการสนับสนุนส่งเสริมกันและกัน ควบคุมคุณภาพชีวิตในชุมชนของตน

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Lord (1991) ที่กล่าวว่า กระบวนการเสริมพลังเป็น กระบวนการที่เริ่มต้นในระดับบุคคลด้วยการก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เพื่อให้บุคคลเกิดความตระหนัก ความคาดหวังในความสามารถของตนเอง ซึ่งเป็นแรงสนับสนุนภายในตัวบุคคลที่ทำให้บุคคลนั้นแสดงออกหรือเกิดการปฏิบัติแล้วสนับสนุนให้สังคมเกิดพลังจากการมีส่วนร่วมของบุคคลในสังคม อันประกอบด้วย การสร้างความตระหนัก การสร้างพลัง การพัฒนาทักษะ การขยายผล

โดย Lord (1991) ได้แบ่งการเสริมพลังอำนาจออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. ระดับบุคคล การสร้างพลังในระดับบุคคลเป็นความสามารถในการพัฒนาตนเองของบุคคลที่จะตัดสินใจ และเข้าควบคุมคล้ายคลึงกับแนวทางอื่นๆ เช่น ความสามารถในการพัฒนาตนเอง และการนับถือตนเอง โดยเน้นการพัฒนาแนวคิดของตนเองในทางที่ดี หรือพัฒนาความสามารถส่วนบุคคล นอกจากนี้การสร้างพลังในระดับบุคคลยังรวมถึงการสร้างความเข้าใจเชิงวิเคราะห์ หรือความเข้าใจที่ซึ่ขาดบริบททางสังคมและการเมือง ดังนั้นการสร้างพลังในระดับบุคคลจึงรวมถึง

1.1 ความสามารถในการพัฒนาตนเองของบุคคล

1.2 ความเข้าใจและการควบคุม

1.3 กระบวนการมีส่วนร่วมที่มีพลังต่อสังคมและองค์กรนั้น เป็นการตัดสินใจ การสร้างพลังในระดับบุคคล มีความเชื่อมโยงกับการสร้างพลังในระดับองค์กรและระดับชุมชน โดยผ่านการพัฒนาและควบคุมของบุคคล รวมทั้งความสามารถของบุคคลที่จะทำให้เกิดการสนับสนุนทางสังคม และการพัฒนาความเชี่ยวชาญการทั้งการเมืองและสังคม

2. ระดับองค์กร การสร้างพลังองค์กร สมาชิกทุกคนต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ร่วมกันมีส่วนกำหนดการดำเนินงาน และควบคุมความพยายามต่างๆต่อจุดมุ่งหมายที่กำหนดร่วมกัน เพราะฉะนั้นจุดมุ่งหมายขององค์กรจะสร้างพลังในแต่ละคนให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขององค์กร องค์กรที่กำลังสร้างพลังควรตระหนักถึงการเชื่อมโยงในกลุ่มสมาชิกกลุ่มต่างๆทุกกลุ่มในองค์กร

3. ระดับชุมชน การเสริมพลังในระดับชุมชน Wallerstein and Bernstein (1988) ได้กล่าวว่า ความเคยชินกับการสั่งการและตัดสินใจในปัญหาและการแก้ปัญหาต่างๆของชุมชน แทนที่จะให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาของตนเอง ดังนั้นการแก้ไขปัญหาของชุมชนต้องปรับเปลี่ยนให้เป็นการสร้างพลังในชุมชนให้เกิดขึ้นเอง

สอดคล้องกับ ปริญญา ผกานนท์ (2543) กล่าวว่าระดับการเสริมพลัง แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. การเสริมพลังให้ตัวบุคคล หลังในตัวบุคคลจะเกิดขึ้นได้กับบุคคลที่ได้รับ การสนับสนุนส่งเสริมให้แสดงออก ซึ่งความสามารถในการพัฒนาแนวคิด และการทำงานสู่ความสำเร็จ ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น สามารถพึ่งตนเองได้ และเกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง

2. การเสริมพลังในตัวองค์กร เป็นการเสริมเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกในองค์กรมีส่วนร่วมในอำนาจขององค์กร ตั้งแต่ การใช้ประโยชน์จากข้อมูล มีกระบวนการตัดสินใจ การกำหนดวิธีดำเนินงานและการควบคุมความพยายามต่างๆต่อจุดมุ่งหมายที่กำหนดร่วมกัน ส่งเสริมให้มีการ

เชื่อมโยงในกลุ่มสมาชิกเพื่อสร้างเป็นพลังองค์กร แล้วไม่เชื่อมโยงกับองค์กรอื่นๆ และชุมชนในเชิงอำนาจ หรือพลังโน้มอำนาจ และการตัดสินใจที่กว้างขึ้น

3. การเสริมพลังชุมชน เป็นระบบคุณค่าทางสังคม ซึ่งแสดงออกถึง การรวมตัวของประชาชนในชุมชน เพื่อทำกิจกรรมของชุมชนร่วมกัน ด้วยความสามัคคีเกื้อกูล มีการจัดการที่เหมาะสม มีการจัดการที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลังในการพัฒนาชุมชน ซึ่งต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของประชาชนในชุมชน โดยปล่อยให้ชุมชนได้มีโอกาสตัดสินใจ และเลือกหนทางในการแก้ปัญหาของชุมชนเอง

1.3 กระบวนการเรียนรู้ในการเสริมพลัง

การเสริมพลังอำนาจนั้น ต้องมีกระบวนการเรียนรู้ในการเสริมสร้าง โดย Bloom ได้จำแนกถึง การเรียนรู้เพื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ต่างๆนั้น มีกระบวนการเทคนิคและวิธีการมากมาย ซึ่งแต่ละอย่างนั้นมีความเหมาะสมตามสถานการณ์ และเนื้อหาวิชาที่แตกต่างกันออกไป โดย Bloom ได้จำแนกพฤติกรรมการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้าน คือ (อ้างถึงในเจียรศรี วิวิธสิริ, 2527)

1. ด้านสติปัญญา (Cognitive domain) เป็นความสามารถทางด้านสมอง ความจำหรือการคิดคำนวณต่าง ๆ
2. ด้านจิตใจหรือความรู้สึก (Affective domain) เป็นความสามารถในการรู้สึกถึงสิ่งต่าง ๆ รวมถึงทัศนคติ ความเชื่อถือ หรือค่านิยม
3. ด้านทักษะหรือการปฏิบัติ (Psychomotor domain) เป็นความสามารถด้านการปฏิบัติการหรือการเคลื่อนไหวทางร่างกาย เช่น การตัดเย็บเสื้อผ้า การประดิษฐ์ดอกไม้ เป็นต้น

โดยปกติบุคคลสามารถเกิดกระบวนการในการสร้างพลังอำนาจในตนเองได้ หากสามารถเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่เหมาะสม มีการปรับใช้ อย่างไรก็ตามบุคคลสามารถเกิดพลังอำนาจในตนเองได้ด้วยหลักการในการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ในการสร้างพลังอำนาจในตนเอง (Bishop, 1998) ได้เสนอที่สำคัญดังนี้

1. การสนับสนุนให้บุคคลมองเห็นความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อม และเชื่อว่าตนสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองและสังคมได้
2. ให้บุคคลคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิจารณ์ เพื่อเชื่อมโยงปัญหาต่าง ๆ ของบุคคลเข้ากับปัจจัยทางสังคมที่เป็นเหตุการณ์จริง และนำไปสู่การปรับปรุงพฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสม
3. มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ตั้งแต่การเลือกประเด็นในการเรียนรู้ที่น่าสนใจและมีความสำคัญ การวางแผนกิจกรรม การสนทนา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลตนเอง และการประเมินผลโครงการ
4. การร่วมกันเป็นกลุ่ม คือ การที่ทุกคนสอน ทุกคนเรียน โดยครูจะเปลี่ยนบทบาทหน้าที่มาเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ ความคิด ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ช่วยการทำงานเป็นกลุ่มมีการคิดและกระทำร่วมกันซึ่งการรวมกลุ่มนี้จะทำให้รู้สึกว่ามีพลังสนับสนุนมากพอที่จะทำการแก้ไขปัญหาที่ต้องการ

5. ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ความรู้ เจตคติ ความรู้สึกและทักษะ ซึ่งอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทันที หรือภายหลังเมื่อได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ

6. มีการกระทำเพื่อการเปลี่ยนแปลง ไม่ได้เปลี่ยนด้วยหลักการทางจิตวิทยา แต่ต้องมีการกระตุ้น มีการสนับสนุนให้ผู้เรียนมีการวางแผนร่วมกันปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

7. การเรียนการสอนที่มีความยืดหยุ่นและเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องโดยจะมีการปรับเนื้อหาวิธีการและสื่อการเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่ม (Pensirinapa, 1995)

นอกจากนี้การเสริมพลังยังมีหน่วยงานให้หลักการไว้ดังนี้ (กรมสุขภาพจิต, 2554)

1. ส่งเสริมให้ชุมชนมีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น โดยผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนยกตัวอย่างเช่น งานรื่นเริง กิจกรรมตามประเพณี/วันสำคัญต่างๆ กิจกรรมที่สร้างประโยชน์ให้กับคนในชุมชน (วันปลูกต้นไม้ วันประกวดหน้าบ้านสวยงาม วันแข่งกีฬาประจำหมู่บ้าน และระหว่างหมู่บ้าน ทำบุญประจำหมู่บ้าน จัดวันตรวจสุขภาพให้แก่คนในชุมชน)

2. ส่งเสริมให้เครือข่าย/กลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้ทำงานร่วมกัน ได้สังสรรค์กัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี มีการช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่มต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น ชมรมวัยรุ่นพาชมรมผู้สูงอายุไปวัด อสม.จัดทีมเยี่ยมบ้านร่วมกับชมรมวัยรุ่น กลุ่มอาชีพสอนงานให้กับกลุ่มผู้พิการ กลุ่มวัยรุ่นช่วยประชาสัมพันธ์สินค้าให้กับกลุ่มโอท็อป กลุ่มออกกำลังกายประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้กลุ่มต่างๆ ในชุมชนเข้าร่วม

3. ส่งเสริมให้เป็นชุมชนต้นแบบที่มีพลัง เพื่อเป็นแบบอย่างให้ชุมชนอื่นๆ ได้เรียนรู้และดูงาน ขณะเดียวกันชุมชนต้นแบบก็จะเกิดความภาคภูมิใจ มีการขยายเครือข่ายเป็นชุมชนที่ชุมชนน้อง

1.4 กระบวนการเรียนรู้ในการเสริมพลังชุมชน

อดุลย์ วังศรีคุณ (2543) ได้ให้ความหมายกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนว่า ลำดับขั้นตอนที่สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนและ/หรือสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้แก่ชุมชนโดยร่วมกันคิดวิเคราะห์ แสวงหาทางเลือก ดำเนินการ และประเมิน ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตและหรือกระบวนการเรียนรู้ตามแนวระบบโรงเรียน

เดวิท แมทิวส์ (อ้างถึงใน สิริลักษณ์ ยัมประสาทพร, 2548) ได้ให้ความหมายกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนว่า สิ่งที่เราเรียนรู้จากและผ่านการแลกเปลี่ยนกับคนอื่น อาทิ อะไรคือสิ่งที่มีคุณค่าต่อเราในฐานะที่เป็นชุมชน อะไรคือผลประโยชน์ร่วมของเรา ในฐานะที่เป็นชุมชนเรามีเป้าหมายตรงกันหรือไม่ และอะไรคือสิ่งที่เรา(ชุมชน)คิด เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น กระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนระหว่างคนในชุมชนและสาธารณะ ทำให้เรารู้ในสิ่งที่เราต้องการจะรู้ ซึ่งไม่อาจรู้ได้โดยลำพัง กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวจึงเป็นการเปิดให้ประชาชนกำหนดหรือนิยามประเด็นปัญหาสาธารณะร่วมกัน การเรียนรู้ของชุมชน เป็นจุดเริ่มต้นของ “การพัฒนาชุมชน” ในวิถีทางที่ทำให้ประชาชน รู้สึกเป็น “เจ้าของ” ชุมชน การสร้างความเป็นชุมชน (sense of community) จึงเป็นหนึ่งเดียวกับการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน การเรียนรู้ของชุมชนแยกไม่ขาดจากการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ฉะนั้นชุมชนที่อุดมไปด้วยชีวิตสาธารณะที่มีสุขภาพดี หรือชุมชนที่มีประชาสังคมเข้มแข็ง คือ ชุมชนแห่งการเรียนรู้

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2539) ได้ให้ความหมายกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนว่า เป็น ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งนั้น ควรมีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตตามที่ กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งหมายถึงลำดับขั้นตอนที่สมาชิกในชุมชนเข้ามา รวมกลุ่มร่วมกันคิดวิเคราะห์ปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ วิเคราะห์ทางเลือกของการแก้ปัญหาดำเนินการ แก้ปัญหา และสรุปบทเรียน ซึ่งก่อให้เกิดการยกระดับสติปัญญาในการแก้ปัญหาของชุมชนให้ สูงขึ้น

ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ และคณะ (2546) ได้สรุปสำคัญของการเรียนรู้ไว้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. ด้านการเรียนรู้ การเรียนรู้ควรมีลักษณะเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

- 1.1 การเรียนรู้เพื่อทำ
- 1.2 การเรียนรู้เพื่อเป็น
- 1.3 การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน

จากลักษณะผู้เรียนดังกล่าว จุดประสงค์ของการเรียนรู้ควรมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่

- 1) เรียนรู้เพื่อตนเอง
- 2) เรียนรู้เพื่อสิ่งนอกตัวที่สัมพันธ์กับตัวเอง ทั้งใกล้และไกล
- 3) เรียนรู้เพื่อปฏิสัมพันธ์กับสิ่งนอกตัว

2. ด้านการปฏิบัติ เมื่อมีการเรียนรู้แล้วเกิดความรู้แก่ผู้เรียน โดยนำความรู้ไปปฏิบัติ ปฏิบัติผ่านช่องทางต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรม ประเพณี ค่านิยมตัวบุคคล วัฒนธรรมท้องถิ่นวิถีชีวิต มีการเรียนรู้และการปฏิบัติเป็นเนื้อเดียวกัน และมีกระบวนการแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นที่มีมุมมองแตกต่างกันออกไป

3. การนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง กระบวนการเรียนรู้ที่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและค่อนข้างถาวรในเรื่องความรู้ ทักษะและทักษะ

1.4.1 ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมพลังชุมชน

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2538) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไว้ ดังนี้

1. ลักษณะเป็นกระบวนการกลุ่ม การเรียนรู้ของแต่ละคนจะเกิดขึ้นใน กระบวนการที่ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาและข้อเสนอแนะแนว ทางแก้ไขปัญหาระหว่างกันในชุมชนด้วยกัน และแม้ว่าสมาชิกในกลุ่ม/ชุมชนอาจจะไม่ตระหนัก แต่แท้ ที่จริงแล้วกระบวนการกลุ่มนี้เท่ากับเป็นการยอมรับความเท่าเทียมกันของคนในกลุ่มที่มาพร้อมเรียนรู้ ด้วยกัน บางคนอาจรู้มากกว่าคนอื่นในบางเรื่อง แต่ก็มีหลายเรื่องที่เขาอาจเรียนรู้ได้จากคนอื่นเช่นกัน บางคนอาจรู้มากกว่าคนอื่นในบางเรื่อง แต่ก็มีหลายเรื่องที่เขาอาจเรียนรู้ได้จากคนอื่นเช่นกัน

นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม ยังทำให้เกิดพลังของสติปัญญาที่ได้จากการระดมสมอง ทำให้สามารถหาทางออกที่ดีที่สุด และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายได้ เนื่องจากคนที่มาเรียนรู้ร่วมกันเป็นคนในชุมชน เขาย่อมเป็นผู้ที่รู้ดีที่สุดเกี่ยวกับปัญหาของตนเองและชุมชน ได้มีประสบการณ์ของการทดลองทางเลือกการแก้ปัญหาต่าง ๆ มาแล้วในชีวิตจริง การพูดคุยถกเถียงของคนในชุมชน จึงเป็นการนำเอาประสบการณ์จริง มาแลกเปลี่ยนกัน เพื่อหาทางแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

2. การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นเรื่องของความพยายามที่จะหาทางแก้ปัญหาในชีวิตจริง พลวัตของการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการได้พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา และหาแนวทางแก้ไข เมื่อได้แนวทางแก้ไขแล้ว สมาชิกก็น่ากลับไปลงมือปฏิบัติ ซึ่งอาจเป็นการกระทำของบุคคลหรือของกลุ่มก็ได้ แล้วแต่กรณีว่าประเด็นปัญหานั้นเป็นเรื่องที่ต้องการพลังของกลุ่มหรือไม่ เมื่อได้ทดลองทำตามแนวทางที่ได้ตกลงกันไว้แล้ว ได้ผลเป็นอย่างไร มีปัญหา อุปสรรคอะไรเกิดขึ้น ก็นำกลับมาทบทวน วิเคราะห์ร่วมกับกลุ่มเพื่อหาทางแก้ต่อไปอีก กระบวนการคิดทำทบทวนวิเคราะห์ทำจึงหมุนวนไป และส่งผลต่อการยกระดับสติปัญญาของสมาชิกในกลุ่ม / ชุมชน ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี เรียกกระบวนการนี้ว่า กระบวนการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์จากการกระทำร่วมกัน (Interactive Learning Through Action)

3. การเรียนรู้จากปัญหาในชีวิตจริง (Problem Oriented) และเป็นการเรียนรู้เพื่อพยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ๆ การเรียนรู้ของชุมชนจึงไม่ได้มีความหมายเพียงยกระดับความคิด สติปัญญาของคนในชุมชน แต่ยังหมายถึงการช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต อันเป็นผลที่คนในชุมชนสามารถเห็นเป็นรูปธรรมได้ เมื่อชุมชนสามารถช่วยกันแก้ปัญหาของตนเองได้ ความมั่นใจในศักยภาพของตนเองก็จะสูงขึ้น และกล้าที่จะริเริ่มคิดค้นหาทางเรียนรู้เพิ่มเติม เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองให้ดีขึ้น นอกจากนี้การเรียนรู้จากปัญหาในชีวิตจริงยังมีความหมายในอีกนัยหนึ่ง คือ การเรียนรู้เช่นนี้เป็น การเรียนรู้จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียนอยู่แล้วการทำความเข้าใจในสิ่ง/สถานการณ์ที่ผู้เรียนรู้จักอยู่แล้ว ย่อมง่ายและเอื้อต่อการพัฒนาความคิดของผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการที่ผู้เรียนเรียนจากเรื่องที่ไกลตัวหรือไม่รู้จัก

4. การเรียนรู้และทำงานร่วมกันในลักษณะเป็นเครือข่าย เครือข่ายเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ในแนวราบมากกว่าแนวตั้ง ความเชื่อมโยงระหว่างคนที่เข้ามาสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายนี้ คือการเรียนรู้จากประสบการณ์ของกันและกันการแลกเปลี่ยนความคิด หรือทรัพยากรระหว่างกันและกันตามความสมัครใจ มีการช่วยเหลือกันมีการติดต่อสื่อสารถึงกันสม่ำเสมอ แต่ไม่มีการบังคับบัญชาสั่งการ ไม่มีโครงสร้างอำนาจ เครือข่าย จึงมีลักษณะค่อนข้างหลวม จุดร่วมของคนหรือชุมชนที่เข้ามาเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย มักจะได้แก่ การมีแนวคิดคล้ายกัน มีความสนใจที่ทำงานในเรื่องประเภทเดียวกัน โดยนัยนี้เครือข่ายในแต่ละชุมชน คือ กลุ่มคนที่เข้าร่วมกันเรียนรู้และร่วมกันทำงาน โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันนั่นเอง แต่ในระดับที่สูงกว่าชุมชนขึ้นมา คำว่า เครือข่ายมักจะถูกใช้โดยนัยว่า หมายถึง องค์กรชุมชนในหลาย ๆ แห่ง ที่มีวัตถุประสงค์ หรือกิจกรรมที่คล้ายคลึงกัน ร่วมกัน หรือเชื่อมโยงถึงกัน อาทิ เครือข่ายลุ่มน้ำในภาคเหนือ เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก เครือข่ายออมทรัพย์ เครือข่ายชาวประมงพื้นบ้าน เป็นต้น องค์กรชุมชนที่ร่วมอยู่ในเครือข่ายเหล่านี้มี

การแลกเปลี่ยนความรู้ และติดต่อสื่อสารถึงกันเป็นระยะๆ ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน จึงมิใช่การเรียนรู้ของปัจเจกชนเท่านั้นหากแต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันหลายๆ คนที่มาทำกิจกรรมร่วมกัน มีลักษณะเป็นกระบวนการกลุ่ม มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การนำเอาประสบการณ์จริงมาแลกเปลี่ยนกัน เพื่อแก้ปัญหา และการปฏิบัติร่วมกัน จนเกิดการเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน มีความสนใจร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกัน และร่วมกันทำงาน เกิดเป็นเครือข่ายการเรียนรู้

1.4.2 องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ชุมชน

สุพจน์ แสงเงิน และคณะ (2546) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีอยู่ 3 ประการ คือ

1. เครือข่ายและองค์กรชาวบ้าน การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ของชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้การส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายและองค์กรชาวบ้าน เครือข่ายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมส่วนต่าง ๆ เข้าหากัน ส่วนองค์กรชาวบ้านเป็นเครื่องมือในการจัดการทั้งในด้านผลผลิต ทรัพยากรธรรมชาติ เงินทุน และการเรียนรู้ของชุมชน เครือข่าย และองค์กรชาวบ้าน จึงมีบทบาทเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกันในกระบวนการเรียนรู้

2. ระบบข้อมูลและสารสนเทศ การเรียนรู้ของชุมชนจำเป็นต้องอาศัยข้อมูล ข่าวสารและความรู้ ในระยะแรกการเรียนรู้อาจใช้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ในชุมชน เมื่อกระบวนการเรียนรู้เข้มแข็งและกว้างขวางขึ้น ข้อมูลข่าวสารและความรู้จากภายนอกเป็นสิ่งจำเป็น

3. สถาบันการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งหมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่มีความมั่นคงต่อเนื่อง อันเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การเรียนรู้ของชุมชน

1.4.3 ขั้นตอนการเรียนรู้เพื่อเสริมพลังของชุมชน

สุนทร สุนันทชัย (อ้างถึงใน พจนีย์ เอื้องไพบูลย์, 2546) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ว่า ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ 6 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1. ตระหนักในปัญหา หมายถึงการเข้าใจว่าเรื่องใดเป็นปัญหาที่ต้องการแก้ไข
2. การหาทางเลือกที่หลากหลาย หมายถึง การกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา
3. กำหนดทางเลือกที่เหมาะสม หมายถึง การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่คิดว่าแก้ปัญหาได้

4. การเรียนรู้ปฏิบัติการ หมายถึง การดำเนินการตามทางเลือก

5. การปรับปรุงแก้ไข หมายถึง การรวบรวมข้อมูลและปรับปรุงแก้ไข

6. การประเมินผล หมายถึง การสรุปผลการปฏิบัติการ

วิมลลักษณ์ ชูชาติ (2540) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่สามารถแบ่งตามความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นได้เป็นสองแบบคือ ความสัมพันธ์แนวราบ เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างชาวบ้านและชุมชนในฐานะเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ต่างจากการศึกษาที่จัดอยู่ในสถานศึกษาทั่วไปที่เน้นความสัมพันธ์แนวตั้ง ซึ่งแสดงออกถึงความไม่เท่าเทียมกัน

เช่น ครู – นักเรียน ผู้รู้ – ผู้ไม่รู้ เป็นต้น โดยการเรียนรู้ที่ชาวบ้านและชุมชนเป็นผู้สร้างจะประกอบด้วยกระบวนการดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัญหา ทั้งของตนเอง ชุมชน และเชื่อมโยง สิ่งเหล่านี้เข้ากับสังคมไทยตลอดจนสังคมโลก

2. การแสวงหาทางออกที่เหมาะสมกับตนเองและชุมชนด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การประชุมสัมมนา การศึกษาดูตัวอย่าง การเรียนรู้ผ่านสื่อต่างๆ

3. การสร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นผลจากการตัดสินใจของตนเองและชุมชน ในแง่ของชุมชนกิจกรรมที่ทำขึ้นนี้อาจเรียกว่ากิจกรรมเครือข่าย เพราะเป็นตัวชักจูงและเชื่อมโยงคนเข้าด้วยกัน

4. การประเมินผลกิจกรรม และนำผลที่ได้ไปแก้ไขปรับปรุงกระบวนการทั้งหมด ผลของกระบวนการเรียนรู้ที่มีต่อผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พิจารณาได้จากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้ – ความคิด ความรู้สึก และการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมากกว่าหรือทั้งหมด ดังนี้

4.1 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความรู้ - การคิด สังเกตได้จากการมีการปรับเปลี่ยนวิธีคิดจากรูปแบบเดิมมาเป็นวิธีการให้คุณค่า การตีความใหม่เพื่อนำเอาความรู้เดิมมาใช้ โดยการมาประยุกต์ใช้ทั้งในรูปแบบหรือสาระ เช่น การนำพิธีบวงพระมาใช้กับการบวชต้นไม้

4.2 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้สึก สังเกตได้จากคำพูดที่สื่อความหมายในเชิงคุณค่า เช่น การกล่าวถึงป่าว่า “ป่ายังสวย ป่าพึ่งสุดท้าย” ซึ่งเป็นการให้คุณค่าป่าเทียบเท่าสิ่งจำเป็นของชีวิต มีได้ดีเป็นมูลค่า เป็นต้น

4.3 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านการกระทำ สังเกตได้จากการเปลี่ยนวิธีการยังชีพ ด้วยการตัดไม้ทำลายป่ามาเป็นการทำการเกษตรในเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

กระทรวงศึกษาธิการ (อ้างถึงใน นันทนุช สังวาลย์, 2546) ได้กำหนดขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เริ่มจาก “รวมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปบทเรียน และร่วมรับผลการกระทำ” ถ้าวางจรการเรียนรู้ของชุมชนใด “หมุนเร็ว” หรือ “มีพลวัต” สูง แสดงว่าชุมชนนั้นมีพลังการเรียนรู้สูง

1. รวมคน การรวมคนมีวัตถุประสงค์เพื่อรวมพลังใจเป็นการเสริมใจซึ่งกันและกัน สมาชิกขององค์กรมีความสนใจและมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วม ในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น เกิดความรัก ความสามัคคี และความเอื้ออาทร องค์กรชุมชนนั้นย่อมมีความเข้มแข็ง เพื่อกระตุ้นให้เกิดการระดมทุนทางสังคมจาก “ภายใน” ชุมชน ควรสร้างกิจกรรมที่คนในชุมชนสามารถมีส่วนร่วม เช่น การออมทรัพย์ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประเพณีพื้นบ้าน หรือประวัติศาสตร์หมู่บ้าน เป็นต้น หรือทำให้เกิดการเชื่อมต่อองค์กรในชุมชนเข้าด้วยกัน เช่น กลุ่มป่าชุมชน – กลุ่มสมุนไพร กลุ่มออมทรัพย์ – กลุ่มแปรรูปอาหาร หรือกลุ่มวัฒนธรรม - วัด - โรงเรียน การรวมคนเป็น “กลุ่ม” และการเชื่อมต่อองค์กรเป็นเครือข่าย สามารถกระทำได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในแต่ละท้องถิ่น วิธีที่ได้รับความนิยมได้แก่ “การจัดเวที” อาจเรียกว่า “เวทีชาวบ้าน” หรือ “เวทีประชาคม” เป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคม แล้วนำประเด็นที่ชุมชนสนใจมาเป็นเครื่องมือใน

การรวมคน และการสืบค้นผู้นำ เช่น การเลี้ยงชีพ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหายาเสพติดการรักษาสุขภาพ พิธีกรรมประเพณี ดนตรีพื้นบ้าน ชุมชนหลายแห่งใช้ “ผู้นำในชุมชน” เป็นเครื่องมือในการรวมคน อาจเป็นพระภิกษุ ครู หมอพื้นบ้าน ผู้นำทางจิตวิญญาณด้านพิธีกรรม หรือผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งผู้นำเหล่านี้มักเป็นผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งมีคุณธรรม ซื่อสัตย์ เสียสละอดทน อดกลั้น และมีจิตในอาสาสมัครการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนใช้ “คน” เป็นทั้งปัจจัยและเป้าหมายของการเรียนรู้ ดังนั้น “รวมคน” จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด การรวมคนด้วยความคิด จะสามารถรวมพลังใจของผู้นำจิตวิญญาณ ได้เป็นอย่างดี ทำให้ได้คนที่มีคุณภาพมีพลัง และเป็นการรวมตัวที่มีความยั่งยืน ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานในขั้นต่อไป ประสบความสำเร็จ

2. ร่วมคิด มีวัตถุประสงค์เพื่อระดมพลังความคิดให้รู้แจ้งโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการระดมสมอง เพื่อระดมความคิด สร้างความเข้าใจร่วมกัน ปรับกระบวนการทัศน สร้างวิสัยทัศน์ร่วม แลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหาและโอกาสอย่างรอบด้าน จัดลำดับความสำคัญของปัญหา (เรียนรู้อะไร) กำหนดแนวทาง วิธีการ และแผนงานในการแก้ปัญหา (เรียนรู้อย่างไร เรียนรู้กับใคร เรียนรู้ที่ไหน)

3. ร่วมทำ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวมพลังจัดการตามแผนงานที่กำหนดโดยใช้หลักสหกรณ์ การฝึกฝนจากการทดลองทำ และการปฏิบัติในพื้นที่จริง กิจกรรมจริง สถานการณ์จริง ประกอบกับการใช้หลักการ ทฤษฎี เทคโนโลยี และระบบการบริหารจัดการที่ดีมาสร้างความเชื่อมโยงกัน ซึ่งการจัดแบ่งบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของภาคีการพัฒนาต่างๆ อย่างเหมาะสม ย่อมทำให้การใช้ทรัพยากรมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

4. ร่วมสรุปบทเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างพลังภูมิปัญญาโดยเริ่มต้นจากการประเมินตนเองและประเมินผลงานผ่านเวทีกลุ่ม และเครือข่าย เกิดการเชื่อมต่อทักษะ องค์ความรู้และประสบการณ์ นำไปสู่การพัฒนา “องค์ความรู้ใหม่” ขององค์กร จากนั้นเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อ (เอกสาร วิทยู โทรทัศน์) ไปสู่องค์กรชุมชนอื่นๆ

5) ร่วมรับผลการกระทำ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างพลังมิตีโดยการยกย่อง ชื่นชม และให้กำลังใจคนที่เสียสละและทำงานให้กับชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขจากการทำงานร่วมกัน ส่วนผลจากการกระทำอาจได้รับได้มิตีที่แตกต่างกัน เช่น สมาชิก องค์กรชุมชน ได้รับผลทางด้านเศรษฐกิจ ผู้เรียนได้เรียนรู้วิถีคิดและการทำงานเป็นทีม

1.4.4 การเรียนรู้จากประสบการณ์

ในการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชน เพื่อการแก้ไขปัญหาต่างๆ การเรียนรู้มีความจำเป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และยิ่งเป็นการทำงานด้านชุมชนแล้วด้วยนั้น ประสบการณ์ก็ถือว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งในการนำมาใช้เป็นแนวทางในการทำงานร่วมกับชุมชน โดยยิ่งมีการสั่งสมประสบการณ์มาเป็นเวลานาน ประสบการณ์ที่ได้ผ่านการเรียนรู้ การปฏิบัติด้วยตนเอง สามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนปราบการณ์กับผู้อื่นได้จึงเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญในการเรียนรู้ เนื่องจากการเรียนรู้ที่นำประสบการณ์เดิมเป็นฐานเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่ได้จะยิ่งส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นการเรียนรู้จาก

ประสบการณ์จึงเป็นกระบวนการที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชน มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยไว้ดังนี้ Craig (1987) ให้ความหมายการเรียนรู้จากประสบการณ์ หมายถึง ความรู้ทักษะ หรือความสามารถที่ได้รับจากการสังเกต การได้รับกระตุ้นหรือการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเข้าไปร่วมด้วยความสมัครใจ ร่วมปฏิบัติ วิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณและนำไปประยุกต์ใช้ ดังนั้น การเรียนรู้จากประสบการณ์จึงหมายถึงการเรียนรู้เพื่อให้ได้ประโยชน์ด้านความรู้ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นการเข้ามีส่วนร่วม เพื่อตอบสนองความต้องการ โดยแสวงหาคำตอบและตอบคำถามได้ด้วยตนเอง

Evans (1993) ให้ความหมายของการเรียนรู้จากประสบการณ์ หมายถึงความรู้ และทักษะที่ได้รับประสบการณ์ จากการทำงาน จากการศึกษาปฏิบัติ และจากการศึกษาที่ไม่เป็นทางการ โดยจะผ่านจากการศึกษาทุกประเภท หรือจากด้านสายอาชีพ การเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นวิธีการเรียนรู้จากหนังสือ จากการบรรยาย การทดลอง การเรียนรู้ จากประสบการณ์จึงเป็นวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย

Kolb (1984) ให้ความหมายการเรียนรู้จากประสบการณ์ หมายถึงกระบวนการสร้างความรู้โดยการปรับเปลี่ยนประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง จากการศึกษา การสะท้อนความคิด และการสรุปความคิดรวบยอดเป็นความรู้สู่การนำไปใช้ประโยชน์

Jackson (1994) ได้เสนอกระบวนการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ ดังนี้

1. การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความเข้าใจในธรรมชาติของความแตกต่างหลากหลายของมนุษย์ (Human Diversity) ในทุกระดับของผู้เรียนที่เป็นปัจเจกบุคคล และเคารพรักษาบุรณภาพของผู้เรียน ซึ่งมีภูมิหลังประสบการณ์ที่แตกต่างกันที่สามารถนำมาเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้

2. รูปแบบความต้องการผูกพันทางสังคมของผู้เรียน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และโปรแกรมการเรียนการสอน เนื่องจากมนุษย์ทุกคนที่เป็นผู้เรียนมีความต้องการที่จะได้รับการยอมรับทางสังคม และเป็นสมาชิกของกลุ่มเป็นพื้นฐาน ซึ่งบ่อยครั้งอาจจะต้องการความผูกพันทางสังคมมากกว่าความต้องการประสบการณ์แห่งความสำเร็จ

3. การถ่ายทอดการเรียนรู้ (Transfer of learning) มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียน เนื่องจากการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ช่วยเสริมสร้างเพิ่มพูนการถ่ายทอดทักษะของการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับโลกแห่งความเป็นจริง (Relevance learning for real world settings)

4. การประเมินที่แท้จริง (Authentic Assessment) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ที่จะต้องอาศัยเครื่องมือของการประเมินกระบวนการเรียนรู้

และผลการเรียนของผู้เรียนโดยใช้ทั้งการทำแฟ้มงาน (Folio) และการทำแฟ้มประเมินงาน (Portfolio) ของผู้เรียนมาเป็นเครื่องมือในการประเมินอย่างแท้จริง

สุริน คล้ายรามัญ (2543) ได้สรุปว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเข้าไปมีประสบการณ์ในเรื่องที่ต้องการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญคือ เป็นผู้คิด และปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผ่านขั้นตอนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน คือ การได้รับประสบการณ์ การสะท้อนความคิดจากประสบการณ์ และอภิปราย การสรุปแนวคิดหรือความคิดรวบยอด และการนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้การเรียนรู้ด้วยประสบการณ์มีหลักสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์ของผู้เรียน
2. เป็นการเรียนรู้ด้วยการกระทำจนทำให้เกิดความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่องซึ่งเกิดจากความสนใจของผู้เรียน
3. ปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่อย่างกว้างขวาง
4. มีการสื่อสารด้วยการพูดหรือการเขียนเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ความรู้

องค์ประกอบของการเรียนรู้จากประสบการณ์ มี 4 ประการ ดังนี้

1. ประสบการณ์ (Experience) โดยครูเป็นผู้ช่วยให้ผู้เรียนนำประสบการณ์เดิมของตนมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้
2. การสะท้อนความคิดและอภิปราย (Reflection and Discussion) โดยครูช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออกเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง
3. ความเข้าใจ และเกิดความคิดรวบยอด (Understanding and Conceptualization) ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด อาจเกิดขึ้นโดยผู้เรียนเป็นฝ่ายริเริ่มแล้วครูช่วยเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ หรือครูเป็นผู้นำทางและผู้เรียนเป็นผู้สานต่อจนความคิดนั้นสมบูรณ์เป็นความคิดรวบยอด
4. การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด (Experiment of Application) ผู้เรียนได้นำเอาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ไปประยุกต์ใช้ในลักษณะ หรือสถานการณ์อื่น ๆ จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติของนักเรียนเองการจัด

1.5 กระบวนการเสริมพลังชุมชน

การเสริมพลังชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มความสามารถให้ชุมชนได้ใช้แหล่งประโยชน์เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน (อุมพร ห่านรุ่งชโรทร, 2551) แนวคิดการเสริมพลัง (Empowerment) หรือความเข้มแข็งนั้น มีความหมายแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับนำไปใช้และบริบทงานวิจัยนั้นๆ (ญาดาจี ระเบียบกุล, 2553) โดยความหมายของการเสริมพลังในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นให้ความสำคัญในด้านความเข้มแข็งของชุมชนที่

มีผลต่อสันติสุขและความสมานฉันท์ในชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากบริบทของพื้นที่ที่ศึกษาเป็นชุมชนที่อยู่ภายใต้การปกครองดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน ซึ่งปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ ที่มีหน้าที่วางนโยบายได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นปัญหาด้านความสามัคคี การอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุขเพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งในการเสริมพลังให้ประชาชนเกิดความตระหนัก และความสำนึกในความเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน โดยนักวิชาการได้ให้ความหมายของการเสริมพลังชุมชนไว้หลายท่าน ดังนี้

Barnes (1997) นิยามความหมายของการเสริมพลังชุมชน หมายถึงกระบวนการพัฒนาชุมชนที่พยายามส่งเสริมความตระหนัก ความเป็นชุมชน (sense of community awareness) แก่บุคคลที่อาศัย อันจะนำไปสู่การบรรลุชีวิตชุมชน

อุมาพร ทานรุ่งชโรทร (2551) กล่าวว่าถึงความหมายของการเสริมพลังชุมชนว่าเป็นกระบวนการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน โดยสมาชิกในชุมชนนั่นเอง เพื่อควบคุมชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและของชุมชน

รุจา ภูไพบูลย์ (2547) สรุปความหมายของการเสริมพลังชุมชนจากนิยามของ Swift and Levin (1987) ไว้ว่า การเสริมสร้างพลังชุมชน หมายถึง การดำเนินการภายในชุมชนหรือท้องถิ่นอย่างมุ่งมั่นที่จะควบคุมการใช้แหล่งประโยชน์ต่างๆ ที่จะมีผลต่อชีวิตของผู้อาศัยในชุมชน เป็นการแสวงหาพลังชุมชนมีกิจกรรมสร้างสรรค์สังคม จึงแสดงออกโดยการมีส่วนร่วมในการจัดสิ่งแวดล้อมและแหล่งประโยชน์ในชุมชนนั้น

Perkins (1995) ที่ได้กล่าวถึง การเสริมพลังชุมชนในลักษณะของทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ว่า เป็นกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน ประกอบด้วย การจัดการเพื่อให้เข้าถึงกระบวนการของรัฐและการเข้าถึงแหล่งประโยชน์ของชุมชนอื่น ผลลัพธ์การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน ประกอบด้วย ความเป็นพลักษณ์ของชุมชน ความร่วมมือขององค์กรต่างๆในชุมชน และการเข้าถึงแหล่งประโยชน์ภายในชุมชน

แนวคิดการเสริมพลังในชุมชนต้องมียุทธวิธีสนับสนุน 4 ประการ ได้แก่ (วันชัย ธรรมสังการ, 2543)

1. การเพิ่มประสบการณ์และความสามารถให้กับสมาชิกในชุมชน (Enhancing Experience and Competence) เช่น เริ่มจากกิจกรรมการสำรวจประเด็นปัญหาความต้องการของชุมชน เป็นต้น

2. การกระตุ้นให้ชุมชนมีทักษะและทำงานเป็นทีม (Enhancing Group Structure and Caapacity) เช่น การช่วยสอนทักษะในการวางแผน ได้แก่ การกำหนดเป้าหมาย กำหนดภารกิจ การปฏิบัติตามแผน เป็นต้น

3. การขจัดอุปสรรคทางสังคมและสิ่งแวดล้อม (Removeing Social and Environment barriers) เช่น ใช้เทคนิคทางสังคมตลอดจนประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกชุมชนยอมรับนโยบายโครงการใหม่ๆไปปฏิบัติ เป็นต้น

4. สนับสนุนในด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร (Enhancing Environmental Support and Resources) เช่น การแสวงหาผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกชุมชนเข้ามาแนะนำในบางเรื่องที่ชุมชนต้องการ เป็นต้น

พิสันต์ ประทานชวโน (2553) กล่าวว่ากระบวนการพัฒนาชุมชน หมายถึง การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการ และต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในทุกๆระดับเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตามประเมินผลในกิจกรรม/โครงการของชุมชน เป็นการสร้าง/ปลูกฝังจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของกิจกรรม/โครงการ นั้น โดยกระบวนการพัฒนาชุมชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนมีดังนี้

1. การศึกษาชุมชน เป็นการเสาะแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง การปกครอง และสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เพื่อทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนที่แท้จริง วิธีการในการศึกษาชุมชนอาจต้องใช้หลายวิธีประกอบกันทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกต การสำรวจ และการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด กลวิธีที่สำคัญที่นักพัฒนาต้องใช้ในขั้นตอนนี้ คือ การสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน เพราะถ้าหากปราศจากสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพัฒนากับชาวบ้านแล้วเป็นการยากที่จะได้รู้ และเข้าใจปัญหาความต้องการจริง ๆ ของชาวบ้าน ความสัมพันธ์อันดี จนถึงขั้นความสนิทสนม รักใคร่ ศรัทธา จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน

2. การให้การศึกษแก่ชุมชน เป็นการสนทนา วิเคราะห์ปัญหาพร้อมกับประชาชนเป็นการนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากขั้นตอนการศึกษาชุมชน มาวิเคราะห์ถึงปัญหาความต้องการและสภาพที่เป็นจริงผลกระทบ ความรุนแรง และความเสียหายต่อชุมชน กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การกระตุ้นให้ประชาชนได้รู้เข้าใจ และตระหนักในปัญหาของชุมชน ซึ่งในปัจจุบันก็คือ การจัดเวทีประชาคม เพื่อค้นหาปัญหาร่วมกันของชุมชน

3. การวางแผน/โครงการ เป็นขั้นตอนให้ประชาชนร่วมตัดสินใจ และกำหนดโครงการเป็นการนำเอาปัญหาที่ประชาชนตระหนัก และยอมรับว่าเป็นปัญหาของชุมชนมาร่วมกันหาสาเหตุแนวทางแก้ไข และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจที่จะแก้ไขภายใต้ขีดความสามารถของประชาชน และการแสวงหาความช่วยเหลือจากภายนอก กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือการให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหา วิธีการวางแผน การเขียนโครงการ โดยใช้เทคนิคการวางแผนแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วม

4. การดำเนินงานตามแผนและโครงการ โดยมีผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตามแผน และโครงการที่ได้ตกลงกันไว้ กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนใน 2 ลักษณะ ดังนี้

4.1 เป็นผู้ปฏิบัติงานทางวิชาการ เช่น แนะนำการปฏิบัติงาน ให้คำปรึกษาหารือ

ในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

4.2 เป็นผู้ส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

5. การติดตามประเมินผล เป็นการติดตามความก้าวหน้าของงานที่ดำเนินการตามโครงการเพื่อการปรับปรุงแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่พบได้อย่างทันทั่วถึง กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้คือการติดตามดูแลการทำงานที่ประชาชนทำ เพื่อทราบผลความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรค แล้วนำผลการปฏิบัติงานตามโครงการ หรือกิจกรรมไปเผยแพร่เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ

ฉลาด จัทรสมบัติ (2553) ได้กล่าวว่า การที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมปฏิบัติการในกระบวนการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้ประชาชนมีคุณภาพที่ดีขึ้น ช่วยให้ประชาชนมีพลังการต่อรองกับกลุ่มประโยชน์อื่นๆในสังคม และการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการช่วยเหลือตนเองซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด การพัฒนาที่มีส่วนร่วมเริ่มตั้งแต่การกำหนดปัญหา ต่อมาคือกำหนดเป้าประสงค์ของการพัฒนา (Goal) ร่วมกันของทุกภาคทุกระดับ จากนั้นกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละภาคที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับของการพัฒนา สุดท้ายกำหนดกลวิธีแผนงาน/โครงการการพัฒนาในระดับชุมชนและในระดับภาคอื่นๆ เพื่อที่จะให้ทราบได้ว่ามีอะไรเป็นเป้าหมายจะอย่างไรให้บรรลุเป้าหมาย ตามด้วยการปฏิบัติตามแผนหรือโครงการ การติดตามประเมินผลเพื่อให้ทราบผลที่เกิดขึ้นและสุดท้ายการปรับปรุงโครงการที่อาจต้องกระทำต่อไป

นอกจากนี้ในการระดมความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนเพื่อช่วยกันวางแผนในการพัฒนาชุมชน เป็นเทคนิคที่มีศักยภาพในการสร้างพลัง และกระตุ้นการยอมรับของชาวบ้านให้มีส่วนร่วมในการคิด การวางแผนเพื่อการพัฒนาชุมชนของตนเอง และวิธีการที่รวมพลังปัญญา และพลังสร้างสรรค์ของแต่ละคนเข้ามาเป็นพลังในการพัฒนา ซึ่งมีขั้นตอน 3 ขั้นตอน ดังนี้ ออร์พินท์ สฟโซคซัย (อ้างถึงใน ครรชิต พุทธโกษา, 2554)

1. ขั้นตอนการสร้างความรู้ เป็นขั้นตอนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ขั้นตอนนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนแสดงข้อคิดเห็น รับฟัง และหาข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นประชาธิปไตย โดยใช้การวาดรูปเป็นสื่อในการแสดงข้อคิดเห็น แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ

1.1 การวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านในปัจจุบัน

1.2 การกำหนดอนาคตของหมู่บ้านว่าต้องการให้เกิดการพัฒนาในทิศทางใด

2. ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา คือ ขั้นตอนการหาวิธีการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาหมู่บ้านตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และเป็นช่วงการหามาตรการหรือวิธีการในการพัฒนาและการค้นหาเหตุผลเพื่อจัดลำดับความสำคัญตามความเห็นของกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุม แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ

1.1 การคิดโครงการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์

1.2 การจัดลำดับความสำคัญของโครงการ โดยแยกออกเป็น 3 ประเภท คือ

กิจกรรมหรือโครงการที่ชาวบ้านทำเอง กิจกรรมหรือโครงการที่ชาวบ้านทำเองบางส่วนและขอความช่วยเหลือจากแหล่งทุนภายนอก และกิจกรรมหรือโครงการที่สามารถขอทุนอุดหนุนจากภาครัฐโดยผ่านตำบล

3. ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ คือ การนำเอาโครงการหรือกิจกรรมต่างๆมาสู่การปฏิบัติและจัดกลุ่ม ผู้ดำเนินงานซึ่งจะรับผิดชอบต่อโครงการหรือกิจกรรมขั้นตอนนี้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่

3.1 การแบ่งกลุ่มรับผิดชอบ

3.2 การตกลงในรายละเอียดในการดำเนินงาน

(กรมสุขภาพจิต, 2554) ได้กล่าวถึง กิจกรรมในกระบวนการเสริมพลังในชุมชนว่า เป็นการเตรียมความพร้อมให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญ เกิดการเสริมสร้างและรวมพลังผู้ และใช้ประโยชน์จากพลังสร้างชุมชนให้เป็นปรกาศที่เข้มแข็ง เพื่อรับมือจากสถานการณ์วิกฤตต่างๆที่อาจเข้ามากลับไปสู่ความเป็นชุมชนแห่งความสุข ซึ่งได้กล่าวถึงกิจกรรมที่น่าสนใจได้แก่

1. ขั้นตอนการศึกษาชุมชนของตนเอง เพื่อจูงใจให้ชุมชนร่วมกันประเมินปัญหาและความต้องการของชุมชนและฝึกชุมชนให้ร่วมคิด และมีวิธีการทำงานร่วมกัน โดยวิธีการให้ชุมชนร่วมกันสำรวจสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน จะช่วยให้สมาชิกมองเห็นภาพรวมของสถานการณ์ สภาพปัญหา และความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งปัญหาความต้องการและผลกระทบที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นเรื่องเฉพาะของผู้ใดผู้หนึ่ง แต่มีผลกระทบต่อชุมชน เป็นสิ่งที่ทุกคนในชุมชนควรร่วมกันรับผิดชอบ และร่วมมือกันแก้ไขการที่จะให้สมาชิกมาร่วมคิด ร่วมมือกันแก้ไขต้องมีวิธีการสร้างบรรยากาศให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำงานร่วมกันด้วยความราบรื่นและแต่ละคนได้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่เช่น การให้เกียรติกัน การรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น การรู้จักประนีประนอม การมีผู้นำที่สามารถกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกเกิดการมีส่วนร่วม ฯลฯ ปัจจัยที่ส่งเสริมให้สมาชิกอยากมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในขั้นตอนนี้ร่วมกัน

1.1 การมีเป้าหมายเดียวกัน จะทำให้สมาชิกรู้ว่าต้องทำอะไร สามารถทำงานไปในทิศทางเดียวกันจะทำให้เกิดการรวมพลังความคิด เช่น ต้องการให้ชุมชนมีความสุข ต้องการค้นหาปัญหาที่แท้จริงของชุมชน

1.2 รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น แสดงให้เห็นถึงการยอมรับและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทำให้สมาชิกกล้าแสดงความคิดเห็น

1.3 ทุกความคิดเห็นมีคุณค่า ขณะร่วมกันทำกิจกรรมสมาชิกกลุ่มให้ทุกคนมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น โดยทุกคนยินดีรับฟัง เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่าทุกคนในชุมชนมีความสำคัญและเท่าเทียมกัน

1.4 ประนีประนอม ในบางเรื่องสมาชิกกลุ่มอาจมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันซึ่งถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาแต่ถ้าได้มีการหันหน้ามาปรึกษาหารือกัน ค่อยๆคิดหาข้อตกลงที่ทุกคนยอมรับได้ ไม่มุ่งแต่ได้เสียงเพื่อเอาชนะกันจะทำให้ทุกคนทำงานได้อย่างราบรื่น และทำให้เกิดบรรยากาศสบาย ๆ ไม่ตึงเครียด และอึดอัด

1.5 สมาชิกที่มีภาวะผู้นำในกลุ่ม คือ การที่สมาชิกในกลุ่มมีการแสดงออกถึงภาวะความเป็นผู้นำที่เอื้อต่อการจูงใจให้สมาชิกคนอื่นๆ ให้ความร่วมมือร่วมกันทำกิจกรรม ภาวะผู้นำดังกล่าว เช่นมีความประนีประนอม ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น ใจกว้าง มีไหวพริบในการแก้ปัญหา มีจิตอาสา เป็นต้น ถ้าในกลุ่มมีผู้นำลักษณะนี้จะช่วยแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในกลุ่มได้ เช่น ภาวะที่ไม่มีใครตัดสินใจได้จะออกมาทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยในการตัดสินใจ หรือเป็นคนช่วยกระตุ้นสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกอยากมีส่วนร่วม กรณีเกิดความขัดแย้งก็จะเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ย ซึ่งกลุ่มที่มีสมาชิกที่มีภาวะผู้นำข้างต้น จะช่วยให้การทำงานสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว

2. ขั้นตอนการร่วมแรงร่วมใจ จับมือผู้นำหาทีมร่วมทำ สร้างสุขให้ชุมชน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดจิตสำนึกในการสร้างความรับผิดชอบต่อชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการหา กิจกรรมสร้างสุขในชุมชน และสร้างทีมผู้รับผิดชอบและเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการสร้างสุขให้ชุมชน โดยกระบวนการที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมดี ๆ เพื่อชุมชน ต้องมีการร่วมคิดร่วมค้นหา ร่วมวางแผน ร่วมกำหนดเป้าหมาย กิจกรรม และทีมผู้รับผิดชอบ เพื่อทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ อันนำไปสู่การมีความรับผิดชอบร่วมกัน การทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การที่จะให้ชุมชนมีพลัง เพื่อใช้ในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและมีความสุข จำเป็นต้องให้ชุมชนมีทักษะรวมพลังเพื่อช่วยกันมองปัญหาหรือวิกฤตที่เกิดขึ้นในทางบวก สามารถเกื้อกูลกันเพื่อให้เกิดการปรับตัวและสร้างกำลังใจที่จะต่อสู้กับปัญหาได้ ตลอดจนร่วมคิดหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่หลากหลายอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้คนในชุมชนอาจมีความรู้สึกต่อปัญหานั้นไม่เท่ากันทั้งที่เป็นปัญหาเดียวกัน หรือบางคนในชุมชนอาจยังทนต่อปัญหานั้นได้จนคิดว่ายังไม่ต้องพัฒนาอะไรก็ยังไม่พออยู่ได้ การที่คนในชุมชนเดียวกันแต่มีความรู้สึกต่างกันขึ้นอยู่กับ ปัจจัยของแต่ละบุคคล ได้แก่

2.1 คนที่มีพลังอยู่ในตัว ซึ่งเป็นคนที่มีประสบการณ์วิกฤตและสามารถผ่านพ้นวิกฤตนั้นมาได้ด้วยดีคนที่มีพลังอัดอยู่ในตัว แสดงออกให้เห็นว่า มีความอดทน สามารถควบคุมอารมณ์ได้ มีอารมณ์ขัน มองว่าปัญหานั้นไม่คงอยู่ตลอดไป ไม่คิดตำหนิผู้อื่นหรือตนเองเมื่อมีปัญหา แต่มองว่าเป็นสถานการณ์ที่นอกเหนือการควบคุม จึงต้องปรับตัวให้ทนกับสถานการณ์นั้นให้ได้ เป็นคนที่มีความหวัง มีเป้าหมายในชีวิตมีแรงจูงใจที่จะสร้างกำลังใจไปสู่เป้าหมาย ไม่ยอมแพ้ต่อปัญหา มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่หลากหลายอย่างสร้างสรรค์ มีการพูดให้กำลังใจตนเอง

2.2 คนที่ยังไม่มีพลัง อยู่ในตัว แต่สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ ด้วยการ

2.1.1 เรียนรู้จากตัวแบบของคนที่มีพลัง เช่น อาจเรียนรู้ด้วยการอ่าน ฟัง ได้เห็นวิธีการแสดงออกของเขา การสอนจากคนที่มีประสบการณ์

2.1.2 เรียนรู้จากประสบการณ์วิกฤตที่เข้ามาในชีวิต และได้รับการ ปรึกษาประคับประคองให้กำลังใจจากคนรอบข้าง เป็นที่ปรึกษา จะทำให้เกิดความอบอุ่นใจ และเกิดความรู้สึกทุกข์ลดน้อยลง และมีความอดทนต่อปัญหาวิกฤตมากขึ้น เป็นการช่วยสร้างให้เกิดพลังขึ้นมาได้

2.1.3 การสร้างพันธสัญญาเพื่อสร้างสุขในชุมชนร่วมกัน เป็นเสมือน สัญญาแห่งความผูกพันของคนในชุมชนที่มีความมุ่งมั่นว่าจะทำงานร่วมกัน เพื่อให้กิจกรรมของชุมชน บรรลุเป้าหมายไปสู่ความเป็นชุมชนแห่งความสุข พันธสัญญาที่ดีต้องเริ่มจากแต่ละบุคคลมีความเข้าใจ

เห็นความสำคัญ และพร้อมที่จะประกาศเจตนารมณ์ร่วมกัน เพื่อเป็นสัญญาแห่งประชาคมในชุมชนของเรา โดยมีการกำหนดวัน เวลา สถานที่ ผู้เข้าร่วมรับผิดชอบในชุมชน มารับรู้ร่วมกัน

3. ขั้นตอนการสร้างชุมชนให้เกิดพลัง โดยการเสริมสร้างพลังให้ชุมชน จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ซึ่งตามธรรมชาติในแต่ละชุมชนจะมีมากบ้าง น้อยบ้างอยู่แล้ว เนื่องจากพลังมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่คนๆ นั้นเผชิญอยู่ถ้าชุมชนใดมีต้นทุนที่มีคนที่พลังถือได้ว่าชุมชนนั้นมีต้นทุนที่ดี เพราะคนที่มีพลังจะสามารถเป็นตัวแบบให้กับคนอื่นในชุมชนได้เรียนรู้ เกิดการปฏิบัติตาม มีการถ่ายทอดพลังให้แก่กัน มีการประคับประคองเสริมกำลังใจให้กันและกันอยู่เสมอ จนทำให้คนในชุมชนมีพลังมากขึ้นในที่สุด ซึ่งจะส่งผลทำให้ชุมชนนั้นเกิดความเข้มแข็ง และสามารถรับมือกับวิกฤตที่เกิดขึ้นได้ทุกรูปแบบ

การพิจารณาชุมชนที่มีต้นทุนทรัพยากรต่างๆ อยู่แล้วไม่ว่าจะเป็นคนใกล้ชิด เพื่อนบ้าน ผู้นำในชุมชน สถานที่ที่เป็นศูนย์รวมน้ำใจ ฯลฯ ที่จะช่วยให้ชุมชนมีพลังอันเป็นพลังสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนนั้นสามารถผ่านพ้นปัญหาวิกฤตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไปได้ต้นทุนส่วนใหญ่สามารถจัดหมวดหมู่ได้ ดังนี้ คน กลุ่มคน ความเชื่อสิ่งแวดล้อม ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ต้นทุนทรัพยากรที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนมีพลัง ได้แก่

1. คุณลักษณะของคนในชุมชน การมองโลกในแง่ดี การมีอารมณ์ขันของคนในชุมชน การเรียนรู้จากตัวแบบที่ดี ประสบการณ์ในการเผชิญและผ่านพ้นปัญหาวิกฤตในชุมชนมาได้
2. กลุ่มคนในชุมชน มีเครือข่ายทางสังคมต่าง ๆ ในชุมชน ชุมชนที่มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมอย่างเข้มแข็งและมีเป้าหมายที่หลากหลาย ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มฌาปนกิจ
3. ชุมชน โครงสร้างของชุมชนและการมีระบบสาธารณูปโภคที่ดี มีผู้นำที่เข้มแข็ง ชุมชนมีเป้าหมายร่วมกัน ความเชื่อ
4. สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิต ยกตัวอย่างเช่น ชุมชนที่สงบสุข มีสถานที่ส่วนกลางของชุมชนที่เอื้อให้คนในชุมชนมาพบปะกันจะทำให้เกิดเครือข่ายทางสังคมที่เหนียวแน่น ระบบเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ในด้านเศรษฐกิจ และการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ถ้าชุมชนใดมีการเปิดใจกว้าง ยอมรับความแตกต่างของกันและกันได้ ชุมชนนั้นจะมีความสมัครสมานสามัคคี และอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น

กรมสุขภาพจิต (2554) กล่าวถึงชุมชนมีพลัง คือ มีการรวมตัว เกื้อกูลกันในชุมชนและมีความไว้วางใจกัน ก็จะช่วยให้ชุมชนนั้นสามารถปรับตัวและรวมพลังกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ จะช่วยให้ชุมชนผ่านพ้นวิกฤต เกิดความรักใคร่ปรองดอง และนำมาซึ่งความสุขในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

สมคิด อิศระวัฒน์ (2543) ได้อธิบายลักษณะการเรียนรู้ สรุปลงได้ดังนี้

1. การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลาชีวิต คนเราจะเรียนรู้ตลอดเวลาซึ่งอาจเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม เช่น จากการอบรมของครอบครัว เพื่อน การทำงาน การเล่นหรือสื่อมวลชนต่างๆ

2. การเรียนรู้เป็นเรื่องของแต่ละบุคคลและเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติไม่มีใครเรียนแทนกันได้

3. การเรียนรู้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง เรื่องของความกลัว ความกระวนกระวาย และการต่อต้าน มักเป็นสิ่งที่เกิดควบคู่กับการเปลี่ยนแปลง

4. การเรียนรู้เกี่ยวพันกับการพัฒนาของมนุษย์ การเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านบุคลิก ค่านิยม บทบาทและสติปัญญา ตลอดช่วงเวลาในชีวิตของมนุษย์

5. การเรียนรู้คือการมีประสบการณ์ การเรียนรู้เป็นการกระทำจึงทำให้คนมีประสบการณ์ ประสบการณ์เดิมในอดีตจึงเป็นแหล่งข้อมูลของผู้เรียน

6. การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองภายในตัวของผู้เรียน ผู้เรียนเท่านั้นจะทราบว่าตนเองเกิดการเรียนรู้หรือไม่ บุคคลอื่นไม่มีโอกาสทราบ ยกเว้นเมื่อบุคคลนั้น (ตนเอง) แสดงให้ผู้อื่นทราบ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้ทำกิจกรรมหรือมีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ ด้วยตนเอง

1.4.1 การเสริมพลังเพื่อการปลุกจิตสำนึก

ก่อนปี ค.ศ. 1960 แนวคิดเรื่องการเสริมพลังอำนาจ ยังไม่มีการให้คำนิยามที่ชัดเจน ทั้งนี้เพราะการเสริมพลังอำนาจ เกิดจากแนวคิดหลายประการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของผู้ใช้บริการหลายด้าน เช่น การปลุกสร้างจิตสำนึก (Consciousness raising หรือ Conscientization) การสร้างคุณค่า/ความภูมิใจในตนเอง (Self esteem) การเกิดมโนภาพแห่งตน (Self concept) หลักการให้ผู้บริการตัดสินใจด้วยตนเอง (Self-Determination) หลักการช่วยเหลือกันเอง (Self-help) การมีส่วนร่วม (Participation) และหลักการยอมรับในสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้บริการ Robert Adams, 2008: 3 (อ้างถึงใน อภิญา เวชชัย, 2555) ดังนั้นแนวคิดการเสริมพลังอำนาจจึงไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่เป็นแนวคิดที่มีการพัฒนา และได้รับการต่อยอดมาจากแนวคิดอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

อภิญา เวชชัย (2555) กล่าวถึงแนวคิดการปลุกจิตสำนึก ว่าบางเอกสารเรียกว่า การสร้างจิตสำนึก หรือการยกระดับจิตสำนึก มีความสำคัญในฐานะที่เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิด ทศนคติ

การส่งเสริมและพัฒนาความสามารถหรือศักยภาพภายในของบุคคล กลุ่มองค์กร ชุมชน ให้มีพลังเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตและดำเนินการตามเป้าหมายอย่างเหมาะสมสามารถแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ด้วยความเชื่อมั่นในคุณค่า พลังความสามารถและความเข้มแข็งในระดับต่างๆ โดยผ่านกระบวนการที่สำคัญ คือ

1. การส่งเสริมให้บุคคล กลุ่ม องค์กร ชุมชน ทบทวน ค้นหาความสามารถ/ความเชี่ยวชาญ จุดแข็ง คุณค่าที่มีอยู่ภายในตนเอง เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ในพลังแห่งตน

2. การส่งเสริมให้บุคคล กลุ่ม องค์กร ชุมชน ทบทวน ค้นหาทรัพยากร แหล่งสนับสนุนความช่วยเหลือจากระบบความสัมพันธ์ภายในและภายนอก อันจะเป็นปัจจัยเสริมหรือสนับสนุนให้เกิดการทำงานอย่างมีพลังมากขึ้น

3. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้คน กลุ่มองค์กร ชุมชน ทำความเข้าใจปัญหา ข้อท้าทายที่เผชิญ รวมถึงการสำรวจพฤติกรรมของคนที่ต่อผู้อื่น หรือพฤติกรรมของบุคคลอื่นที่กระทำต่อตนว่าเกิดจากสาเหตุใด อันจะนำไปสู่การพิจารณาเหตุปัจจัยที่เกิดจากตัวตนของตนเอง หรือผลกระทบจากโครงสร้าง การเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมที่กระทำต่อบุคคล

4. การส่งเสริมให้บุคคล กลุ่ม ชุมชน เกิดการยอมรับในเหตุผลที่ตนเองได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสม และเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาวะจิตใจให้เกิดความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงทั้งจากตนเอง สู่โครงสร้างสังคม

5. กระบวนการสร้างพลังอำนาจในตนเอง ต้องเกิดจากการสร้างให้บุคคล กลุ่ม ชุมชน มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ วางแผนและร่วมแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ให้สามารถฟื้นคืนพลัง และช่วยให้ผู้ใช้บริการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงรอบด้านมากกว่าการช่วยเหลือด้วยวัตถุปัจจัย หรือ คำแนะนำปรึกษา

6. การเสริมพลังอำนาจเป็นการทำงานกับความคิด ความรู้สึก ความกลัวของ ตนเองหรือของบุคคลอื่นๆ โดยการใช้กระบวนการประเมินปัญหา ประเมินทรัพยากร จนสามารถ เข้าใจถึงปมรากของปัญหา จุดเปลี่ยนและพัฒนาการของปัญหา

ดังนั้นการเสริมพลังจึงมีส่วนช่วยในการส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดความสามารถ หรือศักยภาพภายในของบุคคล กลุ่ม องค์กร ชุมชน ให้มีความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิต สามารถ ดำเนินการตามเป้าหมายได้อย่างเหมาะสม แก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของ กลุ่มเป้าหมายได้ด้วยเชื่อมั่นในคุณค่า ผ่านกระบวนการที่สำคัญ คือ 1) การทบทวน ทั้งการ ทบทวนตนเอง เพื่อค้นหาความสามารถ/ความเชี่ยวชาญ จุดแข็ง คุณค่าที่มีอยู่ภายในตนเองจนเกิด ความตระหนักรู้ในพลังแห่งตน รวมถึงการทบทวนชุมชนหรือองค์กร เพื่อค้นหาทรัพยากร แหล่ง สนับสนุนความช่วยเหลือจากระบบความสัมพันธ์ภายในและภายนอก อันจะเป็นปัจจัยเสริมหรือ สนับสนุนให้เกิดการทำงานอย่างมีพลังมากขึ้น 2) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้คน กลุ่มองค์กร ชุมชน ทำความเข้าใจปัญหา รวมถึงการสำรวจพฤติกรรมของคนที่ต่อผู้อื่น หรือพฤติกรรมของบุคคล อื่นที่กระทำต่อตนโดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเริ่มตั้งแต่ในขั้นการวิเคราะห์ วางแผนและ ร่วมแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ยอมรับฟังเหตุผลของผู้อื่น 3) กระบวนการประเมินปัญหา ประเมิน ทรัพยากร จนสามารถเข้าใจถึงปมรากของปัญหา จุดเปลี่ยนและพัฒนาการของปัญหา นำไปสู่การ เปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด ความรู้สึก ขจัดความกลัวของตนเองหรือของบุคคลอื่นๆ

1.4.2 การปลูกจิตสำนึก (Conscientization)

การปลูกสร้างจิตสำนึก ซึ่งบางฉบับเรียกว่า การสร้างจิตสำนึก หรือการยกระดับ จิตสำนึก มีความสำคัญในฐานะที่เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิด ทักษะคิด การทงตนเองใหม่ มีความแตกต่างจากการเรียนรู้แบบเดิม เพราะมิได้เป็นการเรียนรู้ที่ผู้รู้ นำเอาความรู้เก่าของตนเองที่รู้อยู่แล้วมาบอกเล่าหรือสั่งสอนให้รู้และเชื่อตามตน แต่เป็นการสร้าง กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการตั้งคำถามก่อให้เกิดการตระหนักถึงปัญหา สามารถทำความเข้าใจ ที่มา สาเหตุและผลกระทบของปัญหา จนเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดที่มีต่อปัญหาใหม่ เช่น รับรู้ว่

ปัญหาไม่ได้เกิดจากเวอร์กรรม หรือความผิดพลาดของตนเอง แต่เกิดจากสาเหตุปัจจัยแวดล้อมต่างๆทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค การที่ผู้เรียนรู้เกิดความเข้าใจใหม่ จะทำให้พวกเขาไม่ยอมจำนนกับปัญหาเดิม และยังมี การรับรู้ใหม่ที่จะนำตนเองไปสู่ความคิดนอกกรอบและการสร้างพลังใหม่ในตนเองด้วย กระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่แต่ละบุคคลใช้เพื่อช่วยให้ตนเองเกิดการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลมีกระบวนการที่แตกต่างกันแล้วแต่วิถี ความชอบ ความเคยชินของแต่ละบุคคลที่ได้เคยมีประสบการณ์มาก่อน กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ทางสังคมที่มีระหว่างกันของบุคคลที่เกี่ยวข้องและเป้าหมายของการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไปของแต่ละคน (อภิญา เวชชัย, 2555)

การเรียนรู้ผ่านการปลูกจิตสำนึก เป็นการเรียนรู้ที่ไม่ได้ผ่านผู้รู้ นักวิชาการมาเป็นผู้จัดการเรียนรู้เหมือนดังกระบวนการเรียนรู้ที่ผ่านมา แต่หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ของผู้ที่มีประสบการณ์ร่วมกัน ในการนำประสบการณ์ดังกล่าวมาตั้งคำถาม วิพากษ์วิจารณ์ หาคำตอบร่วมกัน เพื่อทำให้เกิดการรับรู้และการเข้าใจโลก เข้าใจชีวิตและที่มาของปัญหาที่พวกตนกำลังเผชิญอยู่ การเรียนรู้เพื่อปลูกสร้างจิตสำนึก เกิดจากแนวคิดของเปาโล แฟร์ ที่เขียนไว้ในหนังสือ การศึกษาสำหรับผู้ถูกกดขี่ (Pedagogy of the oppressed)

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมพลังของ เปาโล แฟร์

เปาโล แฟร์ เป็นนักการศึกษาชาวบราซิล เกิดในครอบครัวที่ทุกข์ยาก เดือดร้อนมาพร้อมกับความยากจน และความไม่เท่าเทียมกันของสังคม เผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจ ความยากจนและการถูกเอารัดเอาเปรียบตั้งแต่วัยเด็ก ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้เปาโล แฟร์ พยายามแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาให้แก่ผู้คนในสังคมให้พ้นจากสภาพอันเลวร้าย และจากความยากจนนี้เองทำให้เขาได้เรียนรู้ถึงความเป็นคนอย่างลึกซึ้ง เขาเรียนรู้ถึงความเจ็บปวดและการกดขี่ที่แท้จริง โดยการใช้ชีวิตอยู่กับสภาพเช่นนั้นอย่างใกล้ชิด จากประสบการณ์จากชีวิตจริงเหล่านี้ ทำให้ เปาโล แฟร์ เชื่อมมั่นในเรื่องการปฏิบัติเพื่อปกป้องความเป็นเอกราชของมนุษย์ ด้วยวิธีการให้การศึกษแบบปลุกกระตมจิตสำนึก ซึ่งวิธีการนี้เองที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการศึกษาและการพัฒนาในหลายประเทศ เด็บโตร่วมกับผู้คนในสังคมเดียวกัน ทำให้เขาได้ค้นพบลักษณะอย่างหนึ่งในหมู่ผู้คนที่คือ ภาวะเงียบเฉยและการยอมจำนน อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ผู้คนเหล่านั้นขาดความสนใจและละเลยต่อการเอารัดเอาเปรียบทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของผู้มีอำนาจในสังคม เปาโล แฟร์ เรียกลักษณะที่ผู้คนส่วนใหญ่มีต่อการถูกเอารัดเอาเปรียบในสังคมว่าเป็น “วัฒนธรรมเงียบเฉย” (culture of silence) เขาตระหนักดีว่า สาเหตุที่ผู้คนจำนวนมากในสังคมจำนนต่อสภาพความทุกข์ยาก โดยไม่ต่อสู้ดิ้นรน เป็นเพราะตกอยู่ภายใต้ระบบการศึกษาแบบเก่า ที่ไม่ได้สร้างสรรค์ให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าแสดงออก กล้าโต้แย้ง เปาโล แฟร์ จึงพยายามคิดค้นหาวิธีการในการจัดการศึกษาแบบใหม่อย่างจริงจัง ความคิดในการจัดการศึกษาแบบใหม่ที่เน้น “การศึกษาเพื่อมวลชน” ของเขาได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในหมู่นักบวชคาทอลิก และกลุ่มบรรณรักษ์เพื่อขจัดความไม่รู้หนังสือ (อภิญา เวชชัย, 2555)

แนวคิดของเปาโล แฟร์ มีความแตกต่างจากความคิดทางการศึกษาของนักการศึกษาอื่น ๆ ในอดีต เพราะเขามีความเชื่อมั่นว่าการศึกษาที่มีคุณค่า และมีความหมายแก่ผู้คนที่แท้จริงคือ

การศึกษาที่ทำให้คนเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตนเอง เกิดความเชื่อมั่นและหยิ่งในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเอง การศึกษาเพื่อมวลชนตามแนวคิดของเปาโล แฟร์ คือ การกระตุ้นหรือเร่งเร้าให้ผู้คนรู้จักคิด คิดให้เป็น คิดอย่างมีเหตุมีผลและแสดงทัศนะของตนออกมาอย่างบริสุทธิ์ใจและเสรี อุทัย ดุลยเกษม (อ้างถึงใน อภิญา เวชยชัย, 2555) การศึกษาเป็นเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการสรรค์สร้างประสบการณ์ของมนุษย์และสังคม การศึกษาจะเป็นพลังที่สามารถผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคม

เปาโล แฟร์ ได้เสนอแนวคิดการเรียนการสอนจะต้องมิใช่การโฆษณาชวนเชื่อ หรือการปลูกฝังความเชื่อแบบเก่า ที่ผู้เรียนจะได้วิเคราะห์ตัวเองและสภาพแวดล้อม ผู้เรียนและผู้สอนสามารถพูดคุยและแลกเปลี่ยนกันได้ในฐานะที่เสมอกัน มีความเท่าเทียมกัน วิธีการสอนที่ถูกต้องในทัศนะของเปาโล แฟร์ คือ การสนทนาถกเถียง (dialogue) เพราะกระบวนการที่คนทั้งสองฝ่ายมีความเชื่อมั่นในคุณค่าและศักดิ์ศรีของตนเอง จะทำให้ทั้งสองฝ่ายได้เรียนรู้กันและกันดำรงอยู่ในสถานะเท่าเทียมกันเป็นการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความนึกคิดและนำตนเองไปสู่ความมีอิสรภาพจากการถูกกดขี่จากสังคม และตนเองได้ตระหนักรู้ถึงความรับผิดชอบและภาระหน้าที่ของตนเองต่อตนเองและสังคม พิจารณาสภาพแวดล้อมทางสังคมอย่างวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือการแก้ไขปัญหาของสังคม โดย เปาโล แฟร์ ได้เสนอแนวคิดวิธีการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียน เรื่อง “กระบวนการสร้างจิตสำนึก หรือ การปลุกมโนธรรมสำนึก” (Conscientization) โดยวิธีการสนทนาและการปฏิบัติไคร์ครวญ (Dialogue and Praxis)

2.1 ปรัชญาการศึกษาของ เปาโล แฟร์

เปาโล แฟร์ เปรียบเทียบมนุษย์ว่าแตกต่างจากสัตว์ เพราะมนุษย์มีจิตสำนึกหรือมโนธรรมสำนึก (Conscientization) และกระทำการสิ่งใดสัมพันธ์กับจิตสำนึก มนุษย์รู้ว่ามนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมของตนเองได้ เพราะมนุษย์เป็นผู้กระทำ (Subjects) ไม่ใช่ผู้ถูกกระทำ (Objects) มนุษย์สามารถยกระดับตนเองให้มีจิตสำนึกที่ดีและเข้าไปช่วยเปลี่ยนแปลงสังคมได้ Freire นำปรัชญาต่างๆมาใช้หลากหลาย เพื่อเน้นย้ำการมีอิสรภาพและมีอำนาจปกครองตนเองของแต่ละคน (กรภัค จำยประยูร, 2549)

จากมโนทัศน์นี้เองที่ทำให้ เปาโล แฟร์ ตระหนักว่ามนุษย์นั้นเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมตลอดมา ด้วยวิธีการไคร์ครวญ (Reflection) และการลงมือปฏิบัติ มนุษย์นั้นเป็นสัตว์ที่มีชีวิตจิตใจ ไม่ใช่เครื่องจักรกล มนุษย์มีสติปัญญา ความนึกคิด และมีจิตสำนึก

ในทัศนะของ Freire สิ่งที่ทำให้มนุษย์ไร้ศักดิ์ศรีหรือมีความเป็นมนุษย์น้อยลง (Dehumanization) คือ การกดขี่ (Oppression) และสภาพของมนุษย์ที่เกิดขึ้น อันเป็นผลมาจากการถูกกดขี่ คือวัฒนธรรมเงียบ (Culture of Silence) (อุณา นพคุณ, 2528) วัฒนธรรมเงียบมาจากความไม่รู้ (Ignorance) หรือไม่มีการศึกษา วัฒนธรรมเงียบของ Freire หมายถึงประเพณีที่ผู้คนไม่แสดงความรู้สึกนึกคิด ไม่แสดงความคิดเห็น ไม่ได้แย้ง ไม่กล้าแสดงออก ยอมรับสิ่งที่ผู้อื่น (หรือสังคม) กำหนดให้ ทฤษฎีการปลุกมโนธรรมสำนึก ของเปาโล แฟร์ กล่าวว่า การคิดและการรู้ไม่ใช่อิสรระ

แยกจากกัน แต่จะขึ้นอยู่กับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ความเป็นจริงในสังคมที่มนุษย์อาศัยอยู่เป็นผู้กำหนดแนวคิดและการคิดของมนุษย์ ความรู้คือกระบวนการที่มนุษย์แต่ละคนตระหนักในความจริงของสังคม Freire เรียกความรู้ที่แท้จริงของความเป็นจริง (True Knowledge of Reality) ว่าการปลุกมโนธรรมสำนึก (Conscientization) ความเป็นจริงจะเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนสถานะ (Praxis) และกิจกรรมการใคร่ครวญ (Reflective Activity) กระบวนการปลุกมโนธรรมสำนึกของ Freire มีความสัมพันธ์ระหว่างระดับจิตสำนึกของแต่ละคน ระดับการพัฒนา และองค์การทางสังคม นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับเสรีภาพส่วนบุคคล เสรีภาพของสังคม

หัวใจสำคัญของวิธีการสอนตามแนวคิดของ เปาโล แฟร์ คือ การทำให้ผู้เรียนได้มีการใช้ความคิด กระบวนการเรียนรู้ในทัศนะของเปาโล แฟร์ ให้ความสำคัญกับผู้สอน ซึ่งต้องมีบทบาทเป็นผู้ตั้งปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวิธีการดำเนินชีวิตที่เป็นจริงรอบตัวผู้เรียน เพื่อช่วยมีบทบาทเป็นผู้ตั้งปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวิธีการดำเนินชีวิตที่เป็นจริงรอบตัวผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักใช้ความคิด พิจารณาสภาพปัญหาที่แท้จริงอย่างวิเคราะห์วิจารณ์ แนวทางการศึกษาที่ก้าวหน้าคือการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนหรือผู้ที่คิดว่าตนเองมีความรู้ มีศักดิ์ศรีต่ำกว่าผู้สอน ได้เปลี่ยนแปลงตนเอง มองเห็นการยกระดับจิตสำนึกของตนจากผู้ที่ถูกกดขี่ มาสู่สถานะใหม่ที่เป็นผู้ที่มีสถานะเท่าเทียมกัน และกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการดังกล่าว จึงเป็นการศึกษาของผู้ถูกกดขี่ ที่จะเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกเดิมของตนไปสู่การปลุกสร้างจิตสำนึกใหม่ ที่กล้าหาญ กล้าโต้แย้ง วิพากษ์วิจารณ์ปัญหา และเสนอความรู้ใหม่ที่บอกถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ของตนมีการ ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนของการสร้างมโนธรรมสำนึก ที่ใช้วิธีการเสวนา (Dialogue) เพราะการเสวนาหรือการวิพากษ์วิจารณ์ได้นั้น จะทำให้ผู้เรียนตระหนักและมองเห็นถึงปัญหาในสังคมที่เขาอาศัยอยู่ โดยที่การวิพากษ์วิจารณ์นี้จะเป็นการคิดที่มีลักษณะการมองโลกในความเป็นจริง มีความเคลื่อนไหว และมีการเปลี่ยนแปลงได้ จึงเป็นการคิดที่นำไปปฏิบัติจริงๆได้ การวิพากษ์วิจารณ์ จึงเป็นพฤติกรรมของกระบวนการเสวนา ที่หมายถึง พฤติกรรมที่เป็นการแสดงออกด้วยคำพูด กล้าแสดงความคิดเห็น มีความเชื่อมั่น การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งจะนำไปสู่ข้อสรุปเพื่อตัดสินใจหรืออยู่ในลักษณะการแผ่กระจาย (Divergent) ไปได้ทุกทิศทาง โดยการใช้ภาษาที่ง่ายๆของผู้เรียนเอง (สุนทร สุนันท์ชัย, 2523)

การเรียนรู้ให้เกิดการปลุกสร้างจิตสำนึก จึงเป็นการศึกษาแบบผู้ใหญ่ ที่มีได้เกิดจากการศึกษาในห้องเรียนแบบเดิม แต่ผ่านการเรียนรู้เป็นกลุ่ม ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนในประเด็นปัญหาของตนเอง ทำให้เข้าใจที่มาของปัญหาที่มีความซับซ้อน เข้าใจประสบการณ์ของผู้อื่น นำบทเรียนความสำเร็จมาเรียนรู้ เกิดความเชื่อมั่น จนสามารถสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง กล้าแสดงพลังต่อต้านอิทธิพลต่าง ๆ เป็นการสร้างจิตสำนึกใหม่ที่เกิดจากความเชื่อมั่นภายในตนเอง หรือมีโอกาสพบทบทวนบทเรียนปัญหาจากตนเองสู่กลุ่มและทำให้เกิดความกล้าหาญที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง

2.1.1 ระดับจิตสำนึกตามแนวคิด เปาโล แพร์

เปาโล แพร์ ได้ตั้งเป้าหมายในการสอนว่า นอกจากการให้ความรู้แล้วยังมีสิ่งที่สำคัญยิ่งไปกว่าคือการทำให้เกิดจิตสำนึก (Consciousness) ขึ้นในผู้เรียน ซึ่ง เปาโล แพร์ หมายถึง กิจกรรมทางสังคม (Social Activity) การที่มนุษย์จะมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งใดนั้นก็ด้วยการสื่อความหมายและการสนทนาระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เปาโล แพร์ ได้แบ่งจิตสำนึกออกเป็น 4 ระดับ คือ (ประเสริฐ กิติรัตน์ตระกูล, 2533)

ระดับต่ำที่สุดของจิตสำนึก คือ จิตสำนึกที่ยังไม่เปลี่ยนแปลง (Intransitive Consciousness) หมายถึง สภาพของประชาชนที่มีจิตสำนึกชนิดนี้ จะมีมากในสังคมประเทศโลกที่สาม โดยเฉพาะในเขตชนบทที่ประชาชนยังมีสภาพความเป็นอยู่ที่ยากจน ต้องดิ้นรนเพื่อตอบสนองความต้องการในระดับพื้นฐานที่ต่ำสุด ยังมีความเชื่อในเรื่องโชคลาง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และโชคชะตา

ระดับที่สูงขึ้นถัดมา เปาโล แพร์ เรียกว่า จิตสำนึกกึ่งเปลี่ยนแปลง (Semi-intransitive Consciousness) ในระดับนี้จิตสำนึกของปรนจะยังมีครึ่งๆกลางๆ กล่าวคือยังไม่เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ ซึ่งเป็นเพราะว่าประชาชนยอมลดค่าตนเองลง มีความคิดที่ผิดๆ ที่ไม่ยึดมั่นถือมั่นในตนเอง รับแต่คำนิยมผิดๆ ซึ่งสภาพดังกล่าวนี้เป็นลักษณะที่พบได้โดยทั่วไปในสังคมประเทศโลกที่สาม ประเทศกำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนา โดยเฉพาะประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมมาก่อน จะมีระดับของจิตสำนึกที่รุนแรงและใช้อารมณ์มาก

ระดับที่สามของจิตสำนึก คือ จิตสำนึกเปลี่ยนแปลงที่ไร้เดียงสา (Native-transitive Consciousness) กล่าวคือประชาชนซึ่งเคยสงบเงียบอยู่จะเปลี่ยนแปลงคือเริ่มตระหนักรู้และเห็นปัญหาที่เขาดำรงชีวิตอยู่ แต่การตื่นตัวของประชาชนยังไม่ได้ทำให้วัฒนธรรมเงียบสลายไปได้ แต่ประชาชนจะเริ่มประท้วงวิพากษ์วิจารณ์กลุ่มผู้ปกครอง แต่ในการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นประชาชนจะถูกปลุกกระตมให้ไปเป็นเครื่องมือของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ทำให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ทั้งนี้เพราะประชาชนยังอยู่ในระยะที่ไร้เดียงสา ยังไม่มีความถนัดในเรื่องการวิเคราะห์และสังเคราะห์ปรากฏการณ์ต่างๆ อย่างไรก็ดีแม้ว่าจิตสำนึกในระดับนี้จะมีจุดอ่อนดังกล่าวแล้ว แต่ก็มีข้อดีคือประชาชนเริ่มมีความตระหนักว่าตัวเองนั้นมีส่วนในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้

ระดับสูงสุดของจิตสำนึก คือ จิตสำนึกขั้นวิพากษ์วิจารณ์ (Critical Consciousness) กล่าวคือ จิตสำนึกในระดับสูงสุดนี้จะเกิดขึ้นได้จากการที่บุคคลได้ผ่านระดับต่ำสุดของจิตสำนึกมาสู่ระดับสูงสุดด้วยการคิดแบบใคร่ครวญและการกระทำในระดับวิพากษ์วิจารณ์ ประชาชนจะใช้วิธีการสนทนา (Dialogue) ถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างลึกซึ้ง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ยอมรับฟังผู้อื่นและไม่หลีกเลี่ยงภาระหน้าที่ของตน

2.1.2 หลักการและลักษณะของกระบวนการสร้างจิตสำนึก

Mezirow (อ้างถึงใน ทวี เชื้อสุวรรณทวี, 2551) ได้ระบุถึงหลักการและลักษณะของกระบวนการสร้างจิตสำนึกไว้ 5 ประการ

1. การตระหนัก/รับรู้ถึงการกดขี่ (the acknowledge of oppression) คือการทำให้ผู้ถูกกดขี่ ผู้ไร้อำนาจ ผู้ถูกตราบาปได้รับทราบได้รับรู้ถึงภาวะดังกล่าวของตน

2. การให้ความสำคัญต่อประสบการณ์ของบุคคล (the importance of personal experience) คือ การใช้ประสบการณ์ เหตุการณ์ที่ใกล้ตัวของแต่ละคนของผู้ไร้อำนาจ ผู้ถูกกดขี่เป็นจุดเริ่มต้นของการสะท้อนคิด ทบทวน โดยไม่จำเป็นต้องหาคำตอบว่าถูกหรือผิด หรือยังไม่จำเป็นต้องรับหาทางออกใด ๆ ในขั้นตอนนี้

3. ความเป็นเนื้อเดียวกันของกลุ่มแห่งการเรียนรู้ (the homogeneity of the learning group) คือ การทำให้เกิดความกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกันของประสบการณ์และเป้าหมายของสมาชิก (กลุ่ม) โดยเฉพาะการทำให้สมาชิกเกิดการยอมรับในความแตกต่างทางสังคมระหว่างกัน อย่างอิสระไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ เชื้อชาติ ชนชั้น ความพิการ เป็นต้น

4. ความเท่าเทียม (equality) คือ การดำเนินการเพื่อการสร้างบรรยากาศ โครงสร้างอำนาจให้มีความเท่าเทียมกันในหมู่สมาชิกและรวมทั้งผู้นำกลุ่ม โดยเฉพาะตัวผู้นำกลุ่มอาจต้องลดบทบาทไม่ครอบงำ หรือควบคุมกลุ่ม (ความเท่าเทียมคือ การจัดสร้างบรรยากาศและกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญ ซึ่งการจัดการเรียนรู้เพื่อปลูกสร้างจิตสำนึก ต้องให้การยอมรับในความเป็นมนุษย์ของบุคคลแต่ละคน และทำให้เกิดความเท่าเทียมในการแสดงความคิด ความรู้สึก เกิดการรับฟังอย่างตั้งใจ เคารพในตัวผู้พูด อันจะทำให้บรรยากาศการเรียนรู้เป็นบรรยากาศที่ก่อให้เกิดพลังภายในตัวผู้เรียนรู้ และนำไปสู่การสร้างเงื่อนไขในการเปลี่ยนแปลง – ผู้ศึกษา)

5. การได้ประโยชน์และการรักษาสภาวะระยะห่างเชิงทฤษฎี (gaining and sustaining theoretical distance) คือ การวิเคราะห์และเข้าใจกระบวนการเกิดจิตสำนึก หรือการสร้างจิตสำนึกส่วนใหญ่ (กระบวนการวิเคราะห์ความเข้าใจตนเอง จะช่วยให้ผู้เรียนรู้เกิดจิตสำนึกใหม่ที่มองเห็นปัญหาได้ไกลและลึกกว่าปัญหาที่เป็นเรื่องส่วนตัว แต่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคม และตระหนักว่าตนเองเป็นหนึ่งใน “เหยื่อ” ของปัญหา หากสามารถวิเคราะห์ตัวตนและการสร้างความตระหนักเช่นนี้ได้ ก็จะยกระดับการเรียนรู้ของตนจากการรู้จัก “ความจำ” ไปสู่การรู้จักการคิดวิเคราะห์และเห็นกำลังภายในตัวตน -ผู้ศึกษา)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การเสริมพลังชุมชน หมายถึง การดำเนินการภายในชุมชน โดยสมาชิกในชุมชน เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกเกิดความตระหนัก มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน ซึ่งในการเสริมพลังชุมชนจำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์จากสมาชิกในชุมชน มีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีส่วนร่วมกันอย่างแท้จริง มีการให้ความรู้ด้วยเนื้อหาและสื่อที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน จัดกิจกรรมต่างๆที่เกิดจากการวางแผนของสมาชิกในชุมชน ขยายผลในรูปแบบเครือข่าย จนทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ เจตคติ ความรู้สึกและทักษะการปฏิบัติทั้งในระดับบุคคลหรือพลังบุคคลที่สามารถตัดสินใจ ควบคุมตนเอง เกิดการพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่ดีขึ้น ระดับองค์กรหรือพลังองค์กรที่มีการแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เกิดการเชื่อมโยงภายในกลุ่มองค์กร สูดท้ายระดับชุมชนหรือพลังชุมชนที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง

ในการเสริมพลังชุมชนประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การเสริมสร้างการรับรู้ และสร้างความตระหนัก 2) การส่งเสริมการตั้งคำถามร่วมกัน 3) การส่งเสริมการดำเนินการร่วมกัน และ 4) การส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ผลการ

2.1.3 กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมพลังชุมชน

ซึ่งในการเสริมพลังชุมชนจำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้เป็นหลัก ทั้งที่เกิดขึ้นจากชุมชนเอง รวมถึงจากประสบการณ์

โดยกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน หมายถึง ลำดับขั้นตอนที่สมาชิกในชุมชนเข้ามารวมกลุ่ม เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน ร่วมกันคิดวิเคราะห์ แสวงหาแนวทางแก้ไขดำเนินการ และประเมินผล โดยมุ่งเน้นลักษณะของกระบวนการกลุ่ม ลงมือปฏิบัติจริง เรียนรู้และทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย สร้างความสัมพันธ์ในแนวราบมากกว่าแนวตั้ง มีการช่วยเหลือกัน มีการติดต่อสื่อสารถึงกันอย่างสม่ำเสมอ แต่ไม่มี การบังคับบัญชาสั่งการ ไม่มีโครงสร้างที่แน่นอน

นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนยังประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ฐานการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งของการเรียนรู้ของชุมชนที่มีอยู่รอบตัวทั้งในครอบครัวหมู่บ้าน ชุมชน และต่างชุมชน ในธรรมชาติ
2. เนื้อหา/องค์ความรู้ ชุมชนจะกำหนดจากความต้องการและความจำเป็นของชุมชนเป็นหลัก และเป็นเนื้อหาในเชิงปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี คือ เป็นรูปธรรมมากกว่านามธรรม เพราะหวังผลในการนำไปใช้ในวิถีชีวิตจริงด้านต่างๆ
3. กิจกรรมการเรียนรู้มีหลายวิธี ทั้งการสอน การสังเกต การอ่าน การฟัง การถาม การทดลองทำ การเลียนแบบ การคิดไตร่ตรอง การแลกเปลี่ยน ฯลฯ กิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหลายเหล่านี้มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับเนื้อหาที่ไม่เหมือนกัน ความถนัดที่ไม่เท่ากันของแต่ละคน ส่วนการเรียนรู้จากประสบการณ์ หมายถึง ความรู้ ทักษะ หรือความสามารถที่ได้รับจากการสังเกต การแลกเปลี่ยนความคิด การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และสรุปความคิดรวบยอดเป็นความรู้ที่นำไปสู่การใช้ประโยชน์ โดยมุ่งเน้นทักษะในการถ่ายทอดการเรียนรู้ ประเมินการเรียนรู้จากเครื่องมือที่เป็นรูปธรรม เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ใช้รูปแบบการสื่อสารที่เข้าใจได้ง่าย ซึ่งการเรียนรู้จากประสบการณ์ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ประสบการณ์ 2) การอภิปราย 3) ความคิดรวบยอด และ 4) การประยุกต์ใช้

นอกจากการเรียนรู้ชุมชนและการเรียนรู้จากประสบการณ์ การเสริมสร้างการเรียนรู้ยังสามารถทำได้อีกหลากหลายวิธีขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับบริบทของชุมชน โดยเมื่อพิจารณาถึงความสอดคล้องกันระหว่างกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทั้งจากภาคส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนกับการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนจะพบว่า เทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการกลุ่ม การเรียนรู้ชีวิตและจิตสำนึก การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งทั้ง 3 เทคนิคล้วนแล้วแต่เป็นเทคนิคสำคัญ โดยผลสัมฤทธิ์จากการเรียนรู้จะนำไปสู่การผลักดันให้สมาชิกในชุมชนเกิดพลังใจมีจิตสำนึกร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน เกิดความรัก ความสามัคคี ความเอื้ออาทร ตลอดจนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองมากขึ้น เกิด

พลังความคิดผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการระดมสมอง ระดมความคิด สร้างความเข้าใจร่วมกัน ปรับกระบวนการทัศน์ สร้างวิสัยทัศน์ร่วม แลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขที่ดีที่สุด และเกิดพลังที่จะดำเนินการในพื้นที่จริง กิจกรรมจริง สถานการณ์จริง ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาและ/หรือสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้แก่ชุมชน ตลอดจนเสริมสร้างความเป็นชุมชน กระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนเกิดความรู้สึกและตระหนักถึงความเป็นเจ้าของชุมชนมากขึ้น นอกจากนี้ในกระบวนการเรียนรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองก็ทำให้เกิดพลังองค์กรในการวางแผนจัดการ ดำเนินงานต่างๆอันจะนำไปสู่การผลักดันให้ชุมชนเกิดพลังได้เช่นเดียวกัน

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

การเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน ไม่ใช่เพียงแค่ชุมชนเท่านั้นที่จะมีบทบาทในการดำเนินงานดังกล่าว แต่ควรมุ่งเน้นการดำเนินงานจากการเชื่อมโยงทุกภาคส่วนในชุมชนกับองค์กรต่างๆในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีอิสระในการบริหารงานจากส่วนกลาง จึงมีอิสระในการตัดสินใจ กำหนดทิศทาง นโยบายและการบริการจัดการต่างๆบนฐานบริบทของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่

3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม (Cooperative)

การมีส่วนร่วมทางสังคมเป็นกรอบแนวคิดตะวันตก ซึ่งเกิดขึ้นควบคู่กับความเชื่อในระบบประชาธิปไตยที่เชื่อในเรื่องสิทธิและความเสมอภาคระหว่างประชาชน นอกจากนั้นความเชื่อเรื่อง “การมีส่วนร่วม” มีความเกี่ยวพันกันอย่างลึกซึ้งกับความเชื่อในเรื่อง “ความเป็นปัจเจก” ที่มีความสามารถและศักยภาพที่คิดเองเป็นในการแสดงความคิดเห็นของตนในชุมชนที่สังกัด ปัจเจกเหล่านี้มีความตระหนักว่าพวกเขาจำเป็นต้องมารวมกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของทุกคนภายใต้กติกาที่ร่วมกันกำหนด (จามะรี เชียงทอง, 2549)

การมีส่วนร่วม หมายถึง ความเกี่ยวข้องด้านจิตใจ ความรู้สึกนึกคิดของแต่ละครที่มีต่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของกลุ่ม เป็นแรกกระตุ้นที่ช่วยทำให้เกิดความสำเร็จ เกิดความรับผิดชอบต่อกิจกรรมร่วมกันด้วยการเข้าไปเกี่ยวข้องเข้าไปช่วยเหลือ และมีความรับผิดชอบ ซึ่งจะเกิดขึ้นทุกระดับของสายบังคับบัญชาใน 3 ลักษณะ คือ การมีการช่วยเหลือ มีการให้อำนาจ และมีขอบเขตภาระงาน

แนวคิดการมีส่วนร่วมในสังคมไทยเป็นแนวคิดที่สำคัญในการพัฒนาชนบท นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) เป็นต้นมา และมีการให้ความหมายไว้ในหลายช่วงเวลา เช่น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ได้บรรจุการมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็นการสนับสนุนการพัฒนาที่สนับสนุนให้ชาวบ้านช่วยเหลือตนเองได้ และสร้างการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) เป็นแผนที่เน้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมสมัยและและระบบตลาด แต่

ความหมายนี้ก็ได้ถูกระงับเนื่องจากเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ ดังนั้น ปัจจัยการมีส่วนร่วมได้ถูกเปลี่ยนความหมายเป็นการกระจายอำนาจทางการปกครอง การตั้งเอาองค์กรพัฒนาเอกชนและภาคสาธารณะเข้ามามีส่วนร่วมภายใต้การพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง Rigg Jonathan (อ้างถึงใน โกวิทย์ พวงงาม, 2553)

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะที่เป็นกระบวนการในการพัฒนาว่า คือ การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชน ซึ่งแบ่งการเข้าร่วมได้ 2 ลักษณะดังนี้

1. กระบวนการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคม และการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้นในการปฏิบัติตามแผนการ หรือโครงการต่างๆ โดยความสมัครใจ

2. สำนักงานแรงงานระหว่างชาติ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงความร่วมมือ (Cooperating) การมีส่วนร่วมในงานบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งรวมถึงความรับผิดชอบ

Cohen and Uphoff (อ้างถึงใน โกวิทย์ พวงงาม, 2553) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนออกเป็น 4 แบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งประกอบด้วยการริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ กำหนดนโยบายจากความต้องการ และการตัดสินใจปฏิบัติการ อาจจะเป็นการตัดสินใจในช่วงระยะเวลาเริ่มแรก การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม หรือการตัดสินใจในช่วงดำเนินกิจกรรม

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วมกิจกรรมโดยให้การสนับสนุนด้านการบริหาร การประสานความร่วมมือ รวมทั้งการลงมือปฏิบัติการด้วยแรงงาน แรงเงิน และการสนับสนุนทรัพยากรอื่นๆ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ เป็นการร่วมกันที่จะรับผิดชอบต่อผลที่จะเกิดขึ้น หรือการมีส่วนร่วมต่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในทุกๆด้าน

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการร่วมกันควบคุม ตรวจสอบการดำเนินงานตลอดจนเข้าไปแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

เสนห์ จามริก (2540) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้นำทุกอย่างซึ่งไม่ใช่การกำหนดจากภายนอกแล้วให้ประชาชนเข้าร่วม ต้องเป็นเรื่องที่ประชาชนคิดเอง โดยแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ขั้นตอน

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา
2. การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุ
3. การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการและวางแผนร่วมกันในการแก้ปัญหา
4. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน

5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่ส่วนทำให้เกิดความสำเร็จ

การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีพลังของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมจัดทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น และเป็นการปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่างๆด้วยความสมัครใจ

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ เพื่อให้ประชาชนเกิดการมีส่วนร่วมมีผลทำให้ประชาชนเกิดพลังในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน

3.2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2544) แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 7 ระดับ ได้แก่

ระดับ 1 ไม่มีส่วนร่วมเลย เป็นลักษณะที่ทางหน่วยงานของรัฐเข้าไปดำเนินการให้ประชาชนทั้งหมด หรือบางครั้งบังคับประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมโดยไม่มีทางเลือกเลยได้ เพราะประชาชนเกรงความผิดที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งเกรงว่าจะต้องสูญเสียผลประโยชน์อย่างประการ เช่น การถูกปรับ การถูกเพ่งเล็งจากทางราชการ แต่ถ้าหลีกเลี่ยงได้ ประชาชนจะไม่เข้ามามีส่วนร่วม

ระดับ 2 มีส่วนร่วมน้อยมาก ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพราะมีสิ่งล่อใจหรือผลประโยชน์บางประการที่จะได้รับ เช่น ได้รับเงินค่าตอบแทนจากการใช้แรงงาน ได้มีโอกาสไปทัศนศึกษานอกสถานที่ การได้มีชื่อเสียง ฯลฯ แต่ตัวประชาชนเองไม่ได้มีความเลื่อมใสต่อกิจกรรม ดังนั้น เมื่อไรก็ตามที่ประชาชนเห็นว่าตนเองไม่ได้รับผลประโยชน์เพียงพอที่จะมาเข้าร่วมก็จะไม่เข้ามามีส่วนร่วม

ระดับ 3 มีส่วนร่วมน้อย ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพราะถูกชักจูงโดยโฆษณาประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆที่มุ่งเน้นเห็นถึงผลดี และผลประโยชน์ที่จะได้รับซึ่งไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของประชาชนท้องถิ่น และประชาชนมิได้มีส่วนเสนอความเห็นใดๆทั้งสิ้น ถ้าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแล้วจะได้รับผลประโยชน์อาจให้ความร่วมมือต่อไป

ระดับ 4 มีส่วนร่วมปานกลาง ทางราชการจะทำการสอบถามประชาชนถึงความต้องการของท้องถิ่นและสภาพข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ แล้วทางราชการจะนำข้อมูลที่ได้เหล่านี้ไปทำการกำหนดแผนงานเพื่อให้ประชาชนปฏิบัติตาม ซึ่งแผนงานที่กำหนดขึ้นนี้บางครั้งอาจไม่ตรงตามความประสงค์ของประชาชนได้

ระดับ 5 มีส่วนร่วมค่อนข้างสูง ทางราชการจะมีการยอมรับให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมค่อนข้างสูงโดยเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นต่างๆ รวมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหา ความประสงค์ของประชาชน แต่การตัดสินใจในการกำหนดแผนงานจริงๆยังขึ้นอยู่กับอำนาจ และหน้าที่ของทางราชการ

ระดับ 6 มีส่วนร่วมสูง ทางราชการจะเปิดโอกาสอย่างมาก ให้ประชาชนแสดงข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมที่มีส่วนร่วมจากประชาชนโดยใกล้ชิด การดำเนินการขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของประชาชนเองว่าจะแก้ไขปัญหามุมชนอย่างไร

ระดับ 7 มีส่วนร่วมในอุดมคติ ประชาชนในท้องถิ่นจะร่วมมือดำเนินการด้วยตนเองโดยตลอดนับตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งสิ้นสุดการดำเนินงาน เป็นการอาศัยพื้นฐานความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเอง จึงได้รับการร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดี ทางราชการอาจเข้ามามีส่วนร่วมในแง่ของการช่วยเหลือหรือสนับสนุนสิ่งที่เกินความสามารถของประชาชนเท่านั้น

Arnstein (1969) มีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นบันไดการมีส่วนร่วม (participation ladder) 8 ขั้น โดย Arnstein ใช้อำนาจในการตัดสินใจของประชาชนเป็นเกณฑ์ จำแนกระดับการมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นต่ำสุด คือประชาชนไม่มีอำนาจตัดสินใจใดๆจนถึงขั้นสูงสุดคืออำนาจเป็นของประชาชนโดยแท้จริง ทั้ง 8 ขั้น จัดเป็นระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 ระดับ ได้แก่

ขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 รวมเรียกว่า ขั้นมีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วม เป็นระดับที่ประชาชนยังไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง

ขั้นที่ 3 ขั้นที่ 4 และขั้นที่ 5 รวมกันเรียกว่า ขั้นมีส่วนร่วมระดับพิธีการหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน เป็นระดับที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้บางส่วน บางเรื่องเท่านั้น เพราะบางส่วนผู้มีอำนาจสงวนเอาไว้

ขั้นที่ 6 ขั้นที่ 7 และขั้นที่ 8 รวมเรียกว่า ขั้นมีส่วนร่วมระดับอำนาจเป็นของประชาชน เป็นระดับที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมาก โดยพัฒนาจากขั้นที่ 6 ขั้นที่ 7 จนถึงขั้นที่ 8 ขึ้นควบคุมโดยประชาชน เป็นการใช้อำนาจตัดสินใจของประชาชน โดยผ่านตัวแทนหรือประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจเอง

3.3 ลักษณะและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

Cohen (1980) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นอาจจำแนกออกเป็น 9 ประเภท

1. การมีส่วนร่วมเกิดจากเบื้องล่างหรือเบื้องบน
2. การจูงใจให้มีส่วนร่วม เกิดขึ้นโดยสมัครใจ
3. แบบแผนขององค์กร (Organization Pattern) ซึ่งมีผลกระทบต่อกระบวนการมีส่วนร่วม กล่าวคือ บุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่มนั้น เข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะปัจเจกชนหรือในฐานะสมาชิกกลุ่มนั้นเข้าไปมีบทบาทมาก และใช้อำนาจให้เป็นประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ส่วนตัวของทางกลุ่มที่เกิเกิดขึ้น
4. การมีส่วนร่วมโดยปัจเจกชนหรือผ่านกลุ่ม
5. การมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม (ผ่านตัวแทน)
6. การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ
7. ระยะเวลา (Duration) ความต่อเนื่องของกิจกรรม
8. ขอบข่าย (Scope) กิจกรรมครอบคลุมขนาดไหน
9. อำนาจการตัดสินใจในการมีส่วนร่วม

นอกจากนี้ Cohen (1980) ยังได้สร้างกรอบพื้นฐาน เพื่ออธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในแง่ของขั้นตอนของการมีส่วนร่วมได้ โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกที่สุดที่จะต้องกระทำคือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจช่วงดำเนินการวางแผนและการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้น จะได้มาจากถ้อยคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้อย่างไรได้ เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์นั้น นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งที่สำคัญที่จะต้องสังเกต คือความเห็น (views) ความชอบ (preferences) และความคาดหวัง (expectation) จะมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆได้

3.4 ปัจจัยการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน

World Health Organization (อ้างถึงใน ไชยชนะ สุทธิวรชัย, 2535) ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ประการ คือ

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ จากสภาพความเป็นจริงของชาวชนบทจะเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากรหรืออื่น ๆ จะมีเหตุผล 2 ประการ คือ การมองเห็นว่าตนเองจะได้ผลประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็นเรื่องของการกระตุ้นให้เกิดสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมแม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการเข้าร่วมแม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการเข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนา แต่ไม่อาจจะเข้ากิจกรรมได้ เนื่องจากไม่เห็นช่องทางของการเข้าร่วมหรือเข้าร่วมแล้วไม่ได้รับผลดังที่คาดหวังไว้ เพราะการเข้ามามีส่วนร่วมกันนั้น มิได้มีการจัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ กฎระเบียบ แบบแผน ลักษณะการทำงาน เงื่อนไขการเข้าร่วม เป็นต้น ดังนั้น พื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้าร่วม จึงควรมีลักษณะดังนี้

2.1 เปิดโอกาสให้ทุก ๆ คน และทุก ๆ กลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจจะอยู่ในรูปของการมีตัวแทนหรือการเข้าร่วมโดยตรง

2.2 ควรมีเวลากำหนดที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมจะสามารถ กำหนดเงื่อนไขของตนเองได้ตามสภาพเป็นจริงของตน

2.3 กำหนดลักษณะของกิจกรรมที่แน่นอนว่าจะทำอะไรนอกจากนั้น William W. Reeder (1974: 49-60) ได้อธิบายถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ โดยมีความเชื่อว่าปัจจัยภายนอก คือ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการตัดสินใจ แต่บุคคลจะแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเหล่านั้นมาสู่ตัวบุคคลในรูปของความเชื่อ (Beliefs) และความไม่เชื่อ (Disbeliefs) ซึ่งจะเป็นเหตุผลที่จะทำให้บุคคลตัดสินใจเลือกกระทำพฤติกรรมซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน คือ

2.3.1 ปัจจัยที่ดึงดูดให้เกิดการกระทำ

1) เป้าประสงค์ (Goals) การกระทำทุกอย่างต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ อาจเป็นความเชื่อ ความรู้สึก แลกเปลี่ยนของทางราชการและอาจเป็นจากเงื่อนไขที่ตนเองหรือคนอื่นเป็นผู้กำหนดให้เป็นไปตามแนวทางการปรารถนา

2) ความเชื่อ (Belief Orientation) เป็นความคิดหรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นเองโดยปราศจากการอ้างอิงใด ๆ ความเชื่อนี้จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ เพราะคนส่วนมากจะเลือกกระทำความเชื่อพื้นฐานที่เขามีอยู่ดั้งเดิม

3) ค่านิยม (Value Standards) เป็นระบบหนึ่งของความเชื่อ การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมนั้น ๆ จะต้องสร้างเงื่อนไขในการดำรงชีวิต การที่จะทำหรือไม่ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีพื้นฐานมาจากสังคมนั้นตัดสินแล้วว่าดีหรือเลว

4) นิสัยและขนบธรรมเนียม (Habits and Custom) เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นมาจากความรับผิดชอบภายในกลุ่ม สิ่งคนในสังคมจะยอมรับด้วยความเต็มใจเป็นแบบอย่างที่เหมาะสมและมีเหตุผล การกระทำที่แสดงออกมาเช่นนี้เป็นเพราะความเคยชิน และเป็นประเพณีดั้งเดิมนิยต์ถือมานาน

2.3.2 ปัจจัยผลักดันให้เกิดการกระทำ

1) ความคาดหวัง (Expectations) เป็นความรู้สึกภายในตัวเราหรือที่เกิดจากตัวบุคคล กลุ่ม และสังคม ที่ได้คิดหรือหวังให้ตัวเราควรมีความเชื่อ มีความรู้สึกหรือแสดงการกระทำออกมาตามที่ต้องการ

2) ข้อผูกพัน (Commitments) เมื่อมีการรวมกลุ่มกิจกรรมพิเศษขึ้นในสังคม ก็จะมีข้อผูกพันที่สมาชิกในกลุ่มจะต้องทำตามสัญญาหรือข้อผูกพันตามที่กลุ่มได้ตั้งขึ้น

3) การบังคับ (Force) เป็นความรู้สึกของคนที่จะต้องกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่มีทางเลือก อาจจะถูกบังคับโดยกฎหมายหรือกฎหมายก็ได้ การบังคับนี้จะรุนแรงกว่าการสมัครใจทำเอง

2.3.3 ปัจจัยสนับสนุน

1) โอกาส (Opportunity) เป็นความเชื่อของคนที่คิดว่าตนเองอยู่ในสถานการณ์ที่จะสามารถจะเลือกกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ตามโอกาสที่ตนมีอยู่ แต่บางคนก็ไม่มีโอกาสที่จะเลือกกระทำได้ เพราะสถานการณ์ไม่เอื้ออำนวย

2) ความสามารถ (Ability) การที่คนยอมรับว่าตนเองมีขีดความสามารถ ความสามารถเพียงใดที่จะสามารถกระทำสิ่งที่ตนเองต้องการให้สำเร็จลุล่วงไปได้

3) การสนับสนุน (Support) เป็นส่วนหนึ่งของการช่วยเหลือหรือต่อต้านสิ่งเกิดจากตัวบุคคลหรือกลุ่มให้ความสนับสนุนด้านความคิดเห็น หรือเป็นแรงกระตุ้นให้คนกระทำ สิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไปเนื่องจากเขารู้สึกว่ามีผู้สนับสนุนให้เขาทำ

ในขณะที่ Roger (อ้างถึงใน อภิธรรม ช่างเกวียน, 2540) กล่าวว่าปัจจัยอีกตัวหนึ่งที่เป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลตัดสินใจเข้าร่วมกระทำกิจกรรมใหม่ ๆ ในชุมชนหรือยอมรับสิ่งใหม่ ๆ คือ การติดต่อสื่อสารและลักษณะส่วนตัวของบุคคลนั้น ๆ

1. ปัจจัยช่องทางการสื่อสาร เป็นวิธีการที่ผู้ส่งข่าวสารใน 2 ลักษณะ คือ

1.1 ช่องทางสื่อสารมวลชน (Mass Media Channel) เป็นวิถีทางในการถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวกับการสื่อสาร เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร และสื่อประเภทอื่น ๆ เช่น ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ ซึ่งมีความสำคัญในการเพิ่มความรู้ แพร่กระจายข่าวสาร และสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลได้

1.2 ช่องทางสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Channel) เป็นการติดต่อระหว่างบุคคลเพื่อการถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้มากกว่าสื่อประเภทอื่น ๆ

2. ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว (Personal Characteristic) ประกอบด้วย อายุ สถานภาพทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้ขณะที่ดิน การถือครองที่ดิน และความสามารถเฉพาะอย่าง รวมถึงระดับการศึกษา

3. ปัจจัยเกี่ยวกับกลไกของภาครัฐ ทั้งในระดับนโยบายมาตรการและการปฏิบัติที่เอื้ออำนวยในการสร้างหรือเปิดช่องทางมีส่วนร่วมของประชาชน จำเป็นที่จะต้องทำให้การพัฒนาเป็นระบบเปิดมีความเป็นประชาธิปไตย มีความโปร่งใส รับฟังความคิดเห็นของประชาชนและมีการตรวจสอบได้

4. ปัจจัยด้านประชาชน ที่มีสำนึกต่อปัญหาและประโยชน์ร่วมที่สำนึกต่อความสามารถ และภูมิปัญญาในการจัดการปัญหาซึ่งเกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ ซึ่งรวมถึงการสร้างพลังเชื่อมโยงในรูปกลุ่มองค์กร เครือข่ายและประชาสังคม

5. ปัจจัยด้านนักพัฒนาและองค์กรพัฒนา ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการส่งเสริมการกระตุ้นสร้างจิตสำนึก และผู้เอื้ออำนวยการพัฒนาสนับสนุนข้อมูลข่าวสารและทรัพยากรและร่วมเรียนรู้กับสมาชิกชุมชน

3.5 ปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527) พบว่าอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. อุปสรรคด้านการเมือง เกิดจากการไม่ได้กระจายอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่

ประชาชน โครงสร้างอำนาจทางการเมืองการปกครอง การบริหาร เศรษฐกิจ ตกอยู่ในกำมือของทหาร นายทุน และข้าราชการ

2. อุปสรรคด้านเศรษฐกิจ เกิดจากการขาดความสามารถในการพึ่งตนเอง อำนาจต่อการต่อรองมีน้อย กระบวนการผลิต ปัจจัยการผลิตอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์

3. อุปสรรคด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณีในแต่ละพื้นที่ที่ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้เนื่องจากขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน/ชนเผ่า ฯลฯ

ปรัชญา เวสารัชช (2538) กล่าวว่าปัญหาที่เกิดจากโครงสร้างทางสังคม เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

1. ความแตกต่างในสังคม ด้านรายได้ อำนาจ และฐานะทางเศรษฐกิจ
2. ระบบการเมืองถูกควบคุมโดยคนกลุ่มน้อย
3. ขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการแจกแจงทรัพยากร

ดังนั้น การมีส่วนร่วม(Cooperative) จึงหมายถึง ความร่วมมือทางความคิด ความรู้สึก และการกระทำในงานบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งเกิดจากเหตุจูงใจทั้งในด้านบวกและด้านลบที่มีร่วมกัน อันจะนำไปสู่การบรรลุจุดมุ่งหมายของการเข้าร่วม โดยการมีส่วนร่วม สามารถแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 1 ไม่มีส่วนร่วมเลย หรือบางครั้งบังคับชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม โดยไม่มีทางเลือกเลยได้

ระดับ 2 มีส่วนร่วมน้อย คือการเข้ามามีส่วนร่วม เพราะมีสิ่งล่อใจหรือผลประโยชน์บางประการ ถูกชักจูงใจโดยโฆษณา ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ โดยมิได้มีความเลื่อมใสต่อกิจกรรม

ระดับ 3 มีส่วนร่วมปานกลาง คือการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำการสอบถามชุมชน ถึงความต้องการของท้องถิ่นและสภาพข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ แล้วนำข้อมูลที่ได้เหล่านี้ไปดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่อไป

ระดับ 4 มีส่วนร่วมค่อนข้างสูง คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดโอกาสหรือยอมรับให้ชุมชนแสดงความคิดเห็นต่างๆ รวมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหามาตามความประสงค์ของชุมชน

ระดับ 5 มีส่วนร่วมสูง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเปิดโอกาสอย่างมากให้ชุมชนแสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมที่มีส่วนร่วมจากชุมชนโดยใกล้ชิด การดำเนินการขึ้นอยู่กับมติของชุมชนเองว่าจะแก้ไขปัญหามาตามความประสงค์ของชุมชนอย่างไร เป็นการดำเนินการด้วยตนเอง โดยตลอดนับตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งสิ้นสุดโครงการ

การมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชน แบ่งเป็น 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ร่วมรับรู้ เป็นขั้นตอนสำคัญในการริเริ่มการดำเนินงานที่ต้องให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ชุมชนในท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูล รายละเอียด วัตถุประสงค์ กิจกรรมที่ต้องดำเนินการ ประโยชน์ที่ได้รับในการเข้าร่วมโครงการ รวมทั้งการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์

2. ร่วมคิดตัดสินใจในการแก้ปัญหาด้านพลังงานให้ออกมาเป็นแผนงานโครงการที่ทุกคนต้องยอมรับ

3. ร่วมปฏิบัติตามกิจกรรมที่ได้วางแผน วิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทางต่างๆที่อาจนำมาใช้การดำเนินงานของโครงการ

4. ร่วมรับประโยชน์จากการปฏิบัติงานตามโครงการนำร่องหรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ และประเมินผลการดำเนินงานว่า สำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

โดยในการมีส่วนร่วมของประชาชนยังพบปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ดังนี้

1. ปัญหาด้านนโยบายและองค์การภาครัฐ มี 2 ระดับ คือ

1.1 ระดับนโยบาย พบว่า นโยบายของรัฐไม่เอื้อต่อการพัฒนาเพราะอำนาจการตัดสินใจรวมศูนย์ที่ส่วนกลาง ไม่มีการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชน อีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะโครงสร้างอำนาจทางการเมือง การบริหาร และระบบเศรษฐกิจอยู่ในกลุ่มนายทุน

1.2 ระดับปฏิบัติ พบว่า เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจ และขาดทักษะในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ การให้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับความล่าช้าในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และขาดการประสานงาน การติดต่อ/ประเมินผลที่เป็นระบบ

2. ปัญหาเกี่ยวกับประชาชน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

2.1 กลุ่มผู้นำ พบว่า มีการครอบงำความคิดประชาชนเพราะต้องการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนทำให้ขาดความศรัทธาจากประชาชน

2.2 กลุ่มประชาชนทั่วไป พบว่า ประชาชนมีภาระด้านการประกอบอาชีพด้านครอบครัวด้านสุขภาพร่างกายของประชาชน ขาดทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการขัดแย้งทางด้านความคิดเห็น/ผลประโยชน์การแบ่งพรรคแบ่งพวก ส่งผลให้ขาดความสามัคคี ขาดการศึกษา ขาดความรู้ทางด้านวิทยาการต่าง ๆ ขาดความเชื่อมั่น ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นจึงทำให้ไม่สนใจ ไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม อีกทั้งยังไม่ศรัทธาในตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐและที่สำคัญคือการขาดความยอมรับในสิทธิและบทบาทสตรี

3. ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองการปกครอง

3.1 ด้านการเมือง พบว่า ขาดการกระจายอำนาจ เพราะระบบการเมืองถูกควบคุมโดยคนกลุ่มน้อย

3.2 ด้านเศรษฐกิจ พบว่า กระบวนการผลิต/ปัจจัยการผลิต อยู่ภายใต้ระบบทุนนิยม ซึ่งมีกลไกของรัฐควบคุมระบบเศรษฐกิจอย่างเข้มงวด ทำให้ขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากร

3.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ อันเกิดจากความไม่รู้เพราะขาดการศึกษา มีการครอบงำของผู้นำ และการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ทำให้ความยากจนตกอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ระบบอุปถัมภ์

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ

ดำเนินการต่างๆจนเกิดเป็นการเสริมพลังชุมชน ได้แก่ เป้าหมาย กิจกรรม ความเท่าเทียมกัน ภาวะผู้นำ แรงจูงใจ ความเชื่อทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี เครือข่าย วิถีชีวิต ทรัพยากรชุมชน เป็นต้น

การมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจ กำหนดปัญหาความต้องการของตนเองอย่างแท้จริงเป็นการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) ให้แก่ประชาชน/กลุ่ม/องค์กรชุมชนให้สามารถระดมขีดความสามารถในการจัดปัญหาของชุมชน เกิดการตัดสินใจหรือการวางแผนเกิดผลดีที่สุดจากการสร้างฉันทามติร่วมกัน เกิดการเสริมสร้างพลังการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน พลังใจที่มีความเชื่อมั่นในการทำงานเป็นกลุ่ม พลังชุมชนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน เกิดความสามัคคี ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน สุดท้ายเกิดเป็นพลังเครือข่ายที่ร่วมกันขับเคลื่อนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้และเกิดการขยายตัวของเครือข่ายไปสู่ชุมชนใกล้เคียง

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.1 ทฤษฎีหลักการปกครองท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นถือได้ว่าเป็นการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยใช้หลักการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการประชาชนอย่างอิสระ (โกวิท พงงาม, 2554) โดยมีแนวความคิดเกี่ยวกับหลักการจัดระเบียบการปกครองประเทศโดยทั่วไป ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 3 หลัก คือ 1) หลักการรวมอำนาจปกครอง (Centralization) 2) หลักการแบ่งอำนาจปกครอง (Deconcentration) และ 3) หลักการกระจายอำนาจปกครอง (Decentralization)

4.1.1 ความหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองท้องถิ่นที่รัฐบาลกลางให้อำนาจหรือกระจายอำนาจให้กับประชาชนในท้องถิ่น (บัญญัติ พุ่มพันธ์, 2547) เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปกครองตนเองร่วมกัน โดยจะมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งประกอบด้วยตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่น ดำเนินการตามเจตนารมณ์ ความต้องการและปัญหาของท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญ แต่ยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลกลางการปกครองท้องถิ่นเป็นพื้นฐานการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและถือเป็นสถาบันที่ทำให้การศึกษาและฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยกับประชาชนโดยให้ประชาชนได้เข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในภารกิจของท้องถิ่นและเกิดความสำนึกในสิทธิหน้าที่ของตนเองที่มีต่อชุมชน

ปัจจุบันประเทศไทยได้แบ่งรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1) รูปแบบทั่วไป ได้แก่

- 1.1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) จำนวน 75 แห่ง
- 1.2) เทศบาล จำนวน 1,143 แห่ง
- 1.3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต.) จำนวน 6,636 แห่ง

2) รูปแบบพิเศษ ได้แก่

2.1) กรุงเทพมหานคร (กทม.) จำนวน 1 แห่ง

2.2) เมืองพัทยา จำนวน 1 แห่ง

องค์ประกอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย สภาท้องถิ่นและนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น แต่ในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีส่วนสำคัญที่ขาดไม่ได้อีก 3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายกำกับดูแลหรือควบคุมดูแล ฝ่ายข้าราชการ ฝ่ายพนักงานส่วนท้องถิ่นและประชาชนในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องและร่วมกันทำงานอย่างใกล้ชิดและอย่างมีสมดุล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆจึงจะประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหวัง

4.2 บทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง ประกอบด้วย บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหมวดการปกครองท้องถิ่น และกฎหมายที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากบทบัญญัติดังกล่าว ได้แก่ กฎหมายสุขภาพ และกฎหมายต่างๆ ที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ตราขึ้น

1. วัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่นขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามหลักกระจายอำนาจ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1.1 ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ทั้งทางด้านการเงิน ตัวบุคคล ตลอดจนเวลาที่ใช้ในการดำเนินการ

1.2 เพื่อสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

1.3 เพื่อให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน

2. ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่น จากแนวคิดในการปกครองท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ทางการปกครองของรัฐที่จะรักษาความมั่นคงและความผาสุกของประชาชนโดยยึดหลักกระจายอำนาจการปกครอง และเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยโดยประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นจึงสามารถสรุปได้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2554) ดังนี้

2.1 การปกครองท้องถิ่นถือเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน ทำให้เกิดความคุ้นเคยในการใช้สิทธิและหน้าที่พลเมือง อันจะนำมาสู่ความศรัทธาเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย

2.2 การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล

2.3 การปกครองท้องถิ่นจะทำให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง เพราะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดสำนึกในความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่น ประชาชนจะมีส่วนร่วมรับรู้ถึงอุปสรรค ปัญหา และช่วยกันแก้ไข้ปัญหาของท้องถิ่นของตน

2.4 การปกครองท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ

2.5 การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมือง การบริหารของประเทศในอนาคต

2.6 การปกครองท้องถิ่นสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเอง หน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยการปกครองท้องถิ่น ควรจะต้องพิจารณาถึงกำลังเงิน กำลังงบประมาณ กำลังคน กำลังความสามารถของอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ และหน้าที่ความรับผิดชอบควรเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง หากเกินกว่าภาระหรือเป็นนโยบายซึ่งรัฐบาลต้องการความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งประเทศก็ไม่ควรมอบให้ท้องถิ่นดำเนินการ เช่น งานทะเบียนที่ดิน, การศึกษาในระดับอุดมศึกษา

การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นดำเนินการมีข้อพิจารณา (โกวิท พวงงาม, 2554) ดังนี้

1. เป็นงานที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น และงานที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกในชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ได้แก่ การจัดทำถนน สะพาน สวนหย่อมสวนสาธารณะ การกำจัดขยะมูลฝอย เป็นต้น
2. เป็นงานที่เกี่ยวกับการป้องกันภัย รักษาความปลอดภัย เช่น งานดับเพลิง
3. เป็นงานที่เกี่ยวกับสวัสดิการสังคม ด้านนี้มีความสำคัญต่อประชาชนในท้องถิ่นมาก เช่นการจัดให้มีหน่วยบริการทางสาธารณสุข จัดให้มีสถานสงเคราะห์เด็กและคนชรา เป็นต้น
4. เป็นงานที่เกี่ยวกับการพาณิชย์ท้องถิ่น เป็นงานที่หากปล่อยให้ประชาชนดำเนินการเองอาจไม่ได้รับผลดีเท่าที่ควรจะเป็น จัดให้มีโรงรับจำนำ การจัดตลาดและงานต่างๆที่มีรายได้ โดยสามารถเรียกค่าบริการจากประชาชน

4.2.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

การทำให้ชุมชนสันติสุขสมานฉันท์ได้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง โดยที่ประชาชนต้องได้รับการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน และเน้นการกระจายอำนาจให้ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจในการบริหารชุมชน และการได้รับข้อมูลข่าวสาร ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนอย่างแท้จริง จึงถือเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ควรกระทำเพื่อความสุขประชาชน โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน
มาตรา 87 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนดังต่อไปนี้

- 1.1 ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

- 1.2 ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ

ทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

1.3 ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น

1.4 ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชนรวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

2. แนวนโยบายการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน

มาตรา 27 ให้ส่วนราชการจัดให้มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจเกี่ยวกับการสั่ง การอนุญาต การอนุมัติการปฏิบัติราชการหรือการดำเนินการอื่นใดของผู้ดำรงตำแหน่งใดให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการในเรื่องนั้นโดยตรง เพื่อให้เกิดความรวดเร็วและลดขั้นตอนการปฏิบัติราชการ ทั้งนี้ในการกระจายอำนาจการตัดสินใจดังกล่าวต้องมุ่งผลให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วในการบริการประชาชน

มาตรา 29 ในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการบริการประชาชนหรือการติดต่อประสานงานระหว่างส่วนราชการด้วยกัน ให้ส่วนราชการแต่ละแห่งจัดทำแผนภูมิขั้นตอนและระยะเวลา การดำเนินการ รวมทั้งรายละเอียดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในแต่ละขั้นตอนเปิดเผยไว้ ณ ที่ทำการของส่วนราชการและในระบบเครือข่ายสารสนเทศของส่วนราชการ เพื่อให้ประชาชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าตรวจสอบได้

3. การอำนวยความสะดวกและการตอบสนองความต้องการของประชาชน

มาตรา 38 เมื่อส่วนราชการใดได้รับการติดต่อสอบถามเป็นหนังสือจากประชาชน หรือจากส่วนราชการด้วยกันเกี่ยวกับงานที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการนั้นให้เป็นหน้าที่ของส่วนราชการนั้นที่จะต้องตอบคำถามหรือแจ้งการดำเนินการให้ทราบภายในสิบห้าวันหรือภายในกำหนดเวลาที่กำหนดไว้ตามมาตรา 37

มาตรา 39 ให้ส่วนราชการจัดให้มีระบบเครือข่ายสารสนเทศของส่วนราชการ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนที่จะสามารถติดต่อสอบถามหรือขอข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการของส่วนราชการ

มาตรา 44 ส่วนราชการต้องจัดให้มีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับงบประมาณรายจ่ายแต่ละปี รายการเกี่ยวกับการจัดซื้อหรือจัดจ้างที่จะดำเนินการในปีงบประมาณนั้น และสัญญาใดๆ ที่ได้มีการอนุมัติให้จัดซื้อหรือจัดจ้างแล้ว ให้ประชาชนสามารถขอดูหรือตรวจสอบได้ ณ สถานที่ทำการของส่วนราชการและระบบเครือข่ายสารสนเทศของส่วนราชการ ทั้งนี้ การเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวต้องไม่ก่อให้เกิดความได้เปรียบหรือเสียเปรียบหรือความเสียหายแก่บุคคลใดในการจัดซื้อหรือจัดจ้าง

ดังนั้นเมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องการที่จะเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตนเอง ควรเริ่มจากการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาหรือแก้ไขชุมชน โดยส่งเสริมให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ที่เท่าเทียมและทั่วถึง

กัน การกระจายอำนาจให้ประชาชนมีส่วนร่วมที่จะกำหนดแผนพัฒนาด้วยตัวเอง เพื่อให้ประชาชนเกิดความรักความหวงแหนที่มีต่อชุมชนที่เขาได้มีส่วนร่วมพัฒนา และแสดงถึงความโปร่งใส ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ หากเป็นแบบนี้ท้องถิ่นนั้นก็สงบสุข มีความสามัคคี สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานของการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์อย่างยั่งยืน

4.2.2 วิธีการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปรีดี โขติช่วง และคณะ (2536) กล่าวถึงวิธีการเทคนิควิธีการที่จะส่งเสริม หรือ สนับสนุนรวมทั้งการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำเป็นต้องเปิดพื้นที่และควรมีเทคนิควิธีการในการเปิดช่องทางการมีส่วนร่วมให้กับประชาชน ซึ่งมีลักษณะหลายวิธี ดังนี้

1. การเปิดช่องทางและเทคนิควิธีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ผ่านทางจดหมายข่าว เอกสารข้อเท็จจริง รายงานการศึกษา การจัดทำวีดิทัศน์ หอกระจายข่าว ฯลฯ และสิ่งสำคัญควรมีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ประชาชนได้มีช่องทางในการแสดงความคิดเห็น

2. การเปิดเวทีการรับฟังความคิดเห็นและเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถือว่าเป็นเทคนิคและวิธีการมีส่วนร่วมที่มีความประสงค์ เพื่อการรับฟัง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนการเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ รวมทั้งเป็นเวทีในการตัดสินใจ โดยมีเทคนิคและวิธีการ เช่น การสนทนากลุ่ม การจัดเวทีสาธารณะ การเปิดเวทีประชาพิจารณ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการ

3. เทคนิคและวิธีการในการรณรงค์ส่งเสริม ให้รวมกลุ่มคามความสนใจในลักษณะของชมรม สภาชุมชน คณะกรรมการ และสมาคม และการส่งเสริมอาสาสมัครที่มีจิตอาสาเพื่อช่วยเหลืองานท้องถิ่น อาทิเช่น ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมคลังสมองท้องถิ่น สภาเยาวชนกลุ่มออมทรัพย์ หรือสหกรณ์ออมทรัพย์ รวมทั้งอาสาสมัครประเภทต่างๆ

สอดคล้องกับ โกวิท พวงงาม (2554) ได้เสนอช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา ทั้งแผนพัฒนา 5 ปี และ แผนพัฒนาประจำปี โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดและกำหนดการจัดทำแผนพัฒนา โดยการร่วมเสนอปัญหาความต้องการ และร่วมเสนอโครงการ/กิจกรรม เพื่อพัฒนา ในรูปแบบของกระบวนการทำประชาคมที่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อแผนพัฒนาในภาพรวม ร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. การมีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2537 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่งตั้งผู้แทนประชาชนร่วมเป็นกรรมการในการจัดซื้อจัดจ้าง เพื่อให้เกิดความถูกต้องโปร่งใสและเป็นธรรม

3. การให้ประชาชนมีสิทธิในการเข้าร่วมประชุมสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องแจ้งวาระให้ทราบทุกครั้ง และอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมสังเกตการณ์การประชุมสภาด้วย

4. การให้ประชาชนมีสิทธิในการเสนอข้อบัญญัติ เพื่อให้สภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พิจารณาออกข้อบังคับตำบล ตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยการเข้าเสนอข้อเสนอบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542

5. ประชาชนมีสิทธิถอดถอนผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีความประพฤติเสื่อมสภาพท้องถิ่น หรือผู้บริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

สรุปได้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถทำได้หลายรูปแบบ อาทิ การส่งเสริมด้วยการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการให้ประชาชนเข้ามาร่วมจัดทำแผนและนำแผนเข้าบรรจุในแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำให้ประชาชนมีความตระหนักที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมโครงการต่างๆของท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

4.3 รูปแบบวิธีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รูปแบบวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีรูปแบบวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริการกิจการของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังนี้ (โกวิท พวงงาม, 2554)

1. รูปแบบวิธีการ “การเปิดช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างหลากหลาย” ถือว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเป็นพื้นฐานสำคัญในขั้นต้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องเปิดช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารตาม พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ซึ่งการเปิดช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารก็ขึ้นอยู่กับวิธีคิดและวิธีการแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ว่าจะมีแนวทาง รูปแบบอย่างไร เช่น เอกสารเผยแพร่ข้อมูลของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วารสาร ป้าย/บอร์ดประชาสัมพันธ์ เสียงตามสาย หอกระจายข่าว ศูนย์เรียนรู้ชุมชน Internet Website ของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตู้ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมฟังการประชุมสภาท้องถิ่น เป็นต้น

2. รูปแบบวิธีการ “การรับฟังความคิดเห็นและเวทีลานความคิดของประชาชน” ถือเป็นรูปแบบเวทีรับฟังความคิดเห็น เวทีพบปะพูดคุย หรือเวทีการประชุมทั้งทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งเวทีไม่เป็นทางการ ก็จะเป็นเวทีของกลุ่มประชาชน หรือเป็นลานความคิดที่มีอิสระของประชาชนทุกเพศทุกวัย ซึ่งทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับรู้ข้อมูลปัญหาและความต้องการ รวมทั้งข้อเสนอแนวทางการแก้ปัญหา

นอกจากนี้ยังพบว่า เวทีของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น เวทีประชุม “ประชาคมหมู่บ้าน และประชาคมตำบล” เพื่อการจัดทำแผน ฯ เวทีการจัดการประชุมสภาท้องถิ่นสัญจร เวทีการประชุมกลุ่มองค์กรชุมชนต่าง ๆ รวมทั้ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เปิดให้มีตู้หรือกล่องแสดงความคิดเห็นในส่วนตัวตู้แสดงความคิดเห็นถือเป็นรูปแบบการสื่อสารทางเดียวอาจจะแตกต่างจากเวทีความคิดและเวทีประชุมที่ประชาชนสามารถสื่อสารได้ทั้งสองทาง

3. รูปแบบวิธีการจัดตั้ง “คณะกรรมการในลักษณะต่าง ๆ ของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น” โดยการให้ตัวแทนประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น แต่งตั้งตัวแทนประชาชนมาร่วมเป็นกรรมการ ซึ่งถือว่าเป็นการเปิดพื้นที่ให้ประชาชน กลุ่ม องค์กร ชุมชนได้มีโอกาสเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ ฯ ของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การมีตัวแทนประชาชน กลุ่ม เข้ามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการฯ คณะกรรมการแผนพัฒนาฯ คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาฯ คณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้างและตรวจรับงานจ้าง ซึ่งเห็นว่าคณะกรรมการเหล่านี้เป็นพื้นฐานที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ทุกแห่งต้องจัดทำเป็นไปตามระเบียบ

ส่วนคณะกรรมการอื่น ๆ ที่ร่วมกับชุมชนจัดตั้งขึ้นมาเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนมีความรู้สึกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รูปแบบ “อาสาสมัครพลเมือง ถือเป็นรูปแบบที่ประชาชนเป็นผู้มีจิตอาสา ซึ่งจะเป็นอาสาสมัครประชาชนที่มีความเสียสละ มีจิตสำนึกสาธารณะและแสดงออกโดยการเป็นอาสาสมัครทำงานเพื่อส่วนรวม ซึ่งในพื้นที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ต้นแบบ พบว่า มีอาสาสมัครประชาชนหลายกลุ่มที่มีจิตสำนึกสาธารณะในพื้นที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ต้นแบบ กลุ่มอาสาสมัครเหล่านี้ที่มีส่วนขับเคลื่อนงานของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะกระบวนการประชาชนอาสาสมัครในการดำเนินกิจกรรม เช่น อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ อาสาสมัครดูแลคนพิการและผู้ด้อยโอกาส อาสาสมัครพัฒนาอาวุโส เป็นต้น

รูปแบบวิธีการ “การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์การปกครองท้องถิ่น ร่วมกับภาคีท้องถิ่นในพื้นที่ และหน่วยงานในอื่น ๆ รวมทั้งเครือข่ายภาคประชาชน” ได้แก่ ความร่วมมือระหว่างองค์การปกครองท้องถิ่นตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไปหรือความร่วมมือระหว่างหน่วยงานอื่น ๆ หมายรวมถึงภาคีท้องถิ่นในพื้นที่ กลุ่ม/องค์กรภาค ประชาชนที่มีความประสงค์จะทำกิจกรรมร่วม เช่น การจัดการขยะร่วม การจัดการด้านสุขภาพมีลักษณะคลินิกชุมชน ที่ร่วมกันจัดระหว่างเทศบาล สำนักงานสาธารณสุข โรงพยาบาล การสร้างเครือข่ายด้านภัยยาเสพติด ฯลฯ นอกจากนี้ยังพบว่า เครือข่ายความร่วมมือฯ สามารถพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้นได้จริง โดยเฉพาะการสร้างความร่วมมือที่เน้นการให้ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมอย่างสูงสุด เช่น เครือข่ายอาชีพ

ปัจจัยเกื้อหนุนให้บริหารกิจการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างมีส่วนร่วมและมีรูปแบบวิธีการมีส่วนร่วมที่หลากหลาย ได้แก่ ลักษณะท่าทีอันเป็นมิตรและเปิดใจกว้างของผู้บริหาร การสร้างแรงจูงใจให้กับประชาชนของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การประกาศเกียรติคุณ การสร้างจริยธรรมคุณธรรมร่วมระหว่างบุคลากรท้องถิ่นกับกลุ่มประชาชน เช่น การร่วมประกาศเจตนารมณ์ต่อต้านการทุจริต เป็นต้น

4.3.1 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในระดับพื้นฐานมีดังนี้

1. ประชาชนได้รับการสนับสนุนส่งเสริม และมีการเพิ่มศักยภาพของกลุ่ม องค์กร

เครือข่ายภาคประชาชน เป็นการส่งเสริมการพัฒนาความรู้เพื่อพัฒนาทักษะให้กับกลุ่มต่าง ๆ การให้การสนับสนุนงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ การส่งเสริมกลุ่มต่าง ๆ การจัดกิจกรรม/โครงการร่วมกัน รวมทั้งสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่ม เครือข่ายภาคประชาชนครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ร่วมกันระหว่างภาคีภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน นอกจากนี้ ยังหมายรวมถึงการสนับสนุนกิจกรรม/โครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น การให้ความรู้กับชาวบ้าน การไปลงเยี่ยมผู้สูงอายุ คนพิการ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้ที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ฯลฯ

2. เปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การจัดทำกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงภารกิจของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในทุกกระบวนการตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดกิจกรรม โครงการ แผนงานที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง รวมทั้งมีการประสานแผนชุมชนจัดทำเป็นแผนพัฒนาท้องถิ่น

วิธีการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การจัดสำรวจประชาชาติและการทำประชาพิจารณ์ การจัดเวทีประชาคมในแต่ละหมู่บ้านซึ่งดำเนินการจัดโดย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอง รวมถึงการจัดเวทีประชุมจัดทำแผนชุมชน โดยยึดการคิดเห็นของประชาชนเป็นพื้นฐานในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นจะต้องตอบสนองความต้องการของประชาชนรวมถึงการแต่งตั้งตัวแทนภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม นอกจากนี้มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนทุกระดับให้ได้รับทราบ เพื่อเอื้อให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้

การเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีแนวทางหลายมิติและครอบคลุมทุกเพศทุกวัย บนพื้นฐานการไม่เลือกปฏิบัติ และมีการประสานภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อพัฒนาประชาชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส และกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชน และการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

3. เปิดพื้นที่ให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการท้องถิ่น เช่น สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ (สสอ) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ) สำนักงานเกษตรอำเภอ องค์กรสาธารณสุขประโยชน์เพื่อพัฒนาร่วมกัน เป็นต้น ทั้งนี้ควรมีการประสานผ่านข้อมูลการพัฒนาชุมชนร่วมกัน และควรโดยมองประโยชน์เพื่อ “สมาชิกชุมชน” ร่วมกัน

4. การเข้าถึงชุมชนของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม โครงการต่าง ๆ ที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้นแบบ ให้การสนับสนุนและเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม/โครงการของกลุ่มองค์กรเครือข่ายภาคประชาชน รวมทั้งพบปะประชาชนและมีการประชุมวางแผนการดำเนินกิจกรรม/โครงการและร่วมติดตามประเมินผล รวมทั้งร่วมทำงานกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง และมีความเป็นกันเอง

5. งานบริการชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ กล่าวคือ ได้มีการจัดบริการพื้นฐานให้แก่สมาชิกชุมชน ประชาชนผู้ใช้บริการยอมรับในบริการที่ได้รับและบุคลากรท้องถิ่นมีความภาคภูมิใจในการบริการ ซึ่งการให้บริการประชาชนมีวิสัยทัศน์คือ “รวดเร็ว ทันที่ สดวก ท้วถึง เสมอภาค” โดนสามารถให้

บริการต่าง ๆ ได้อย่างดี เช่น งานบริการของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) การให้บริการรับ-บริการส่ง ประชาชนที่เจ็บป่วยสามารถโทรเรียกรถของ อบต. ให้บริการรับ-ส่งได้ ตลอด 24 ชั่วโมง ฯลฯ

6. หลักการพื้นฐานของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้นแบบเพื่อการพัฒนา
ท้องถิ่น อาทิ

6.1 กิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินการ เน้นความต้องการของ
ประชาชนเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมการกินดีอยู่ดีของประชาชนเป็นพื้นฐานของการ
พัฒนา

6.2 การเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคทั้งหญิงและชายเป็นฐาน
คิดในการพัฒนาท้องถิ่น

6.3 แนวคิดสำคัญ คือ การต้องยึดถือ “ระบบประชาธิปไตย” เป็น
พื้นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับ
พัฒนา

1. การพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม องค์กรภาคประชาชนให้มีความรู้ ความสามารถ
คิดเป็นทำเป็น โดยมีแนวทางการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1.1 การจัดอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพประชาชน โดยเน้นการพัฒนา
ศักยภาพที่มีความสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เพื่อให้ประชาชน
สามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้สู่การปฏิบัติได้จริง

1.2 การส่งเสริมความรู้ที่จะเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต เช่น การ
ส่งเสริมความรู้ด้านกฎหมาย สิทธิมนุษยชน เป็นหลักสำคัญเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและ
ความรู้ทางกฎหมาย

1.3 การจัดให้มีข้อบัญญัติการอบรมและพัฒนาศักยภาพประชาชน กลุ่ม
องค์กรชุมชนอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

1.4 การค้นหาจุดยืนและสร้างลักษณะเด่น เพื่อการพัฒนาศักยภาพของ
กลุ่มองค์กรชุมชนต่าง ๆ

1.5 การอบรมให้ความรู้แก่กลุ่มบุคคลอย่างหลากหลาย ไม่กระจุกเฉพาะ
กลุ่มลักษณะใด ลักษณะหนึ่ง เช่น ผู้หญิงเยาวชน ผู้สูงอายุ ฯลฯ

1.6 การจัดอบรมพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพ
ของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่ การจัดอบรมนักวิจัยชุมชน การจัดอบรมด้านจิตอาสา การ
อบรมให้สมาชิกในชุมชนเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองเพื่อเสริมความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน
 ฯลฯ

2. การสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ทั้ง
ถึงครอบคลุมทุกกลุ่ม โดยมีแนวทางปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

2.1 การสนับสนุนการจัดตั้งภาคประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มที่มีเชิงการ

พัฒนาท้องถิ่น กลุ่มเฝ้าระวังความรุนแรง

2.2 การสนับสนุนด้านกระบวนการ หรือให้การสนับสนุนงบประมาณ โดยต้องมีการกระจายงบประมาณอย่างเป็นธรรมเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน รวมทั้งวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม วิทยากร การตลาด

3. การเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีมิติกว้างขวาง ลึกซึ้ง ทำให้เป็น วิธีการปฏิบัติงานของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยยึดประชาชนเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของการทำงานเพื่อพัฒนาท้องถิ่น หมายรวมเป็นผู้มีส่วนร่วมหลักในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยมีแนวทางปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

3.1 การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาต้องเปิดพื้นที่กว้างขวางลึกซึ้ง ยึดความต้องการของประชาชนเป็นพื้นฐานอาทิ การจัดเวทีเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยการให้ท้องที่การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักโดยเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมประเมินผล และต้องมีการแจ้งการประชาสัมพันธ์ทุกภาคส่วนเข้าร่วม เพื่อผลประโยชน์ที่ตรงตามต้องการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่การจัดทำแผนชุมชน และถือเป็นหลัก ข้อมูลสำคัญที่จะต้องนำมาจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการคัดเลือกแผนชุมชนสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น

3.2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นฐานคิดหลักในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดจิตสำนึกรักท้องถิ่นโดยสร้างแนวคิดที่ว่า “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นของชุมชน” เพื่อสร้างและพัฒนาแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างสมบูรณ์การและเกิดแนวทางการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ อาทิ การกระตุ้นให้ประชาชนใช้สิทธิของตนเองอย่างถูกต้องเป็นธรรม โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตั้งแต่การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การดำเนินการตามแผนพัฒนา และการติดตามประเมิน รวมทั้งการใช้งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.3 การระดมความคิดเห็นโดยการจัดเวทีประชาคมการจัดทำประชาพิจารณ์เพื่อสำรวจความต้องการการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนทำให้กระบวนการจัดทำแผนเป็นกระบวนการของชุมชน ใช้พื้นที่ชุมชน การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ต้องใช้เวทีชุมชนเป็นฐานคิด ฐานการระดมทรัพยากร ฐานการตัดสินใจ ฐานดำเนินการ และฐานในการติดตามประเมินผล โดยต้องสร้างระบบให้มีความต่อเนื่อง ชัดเจน หรือผนวกเข้ากับเวทีของชุมชนที่มีอยู่ก็ได้ และสถานการณ์ต่าง ๆ ในภาพรวม และการแต่งตั้งประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ความเป็นคณะกรรมการเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการติดตามประเมินผลแผนที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการการเข้าไปมีส่วนร่วมในคณะกรรมการการตรวจสอบ การอนุมัติ การประมูล และการบริหารจัดการงบประมาณต่าง ๆ โดยต้องเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง มิใช่เพียงแต่มีรายชื่อเท่านั้น

3.4 การจัดตั้งกลุ่ม และเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนที่ทำหน้าที่ประสานแผนชุมชนสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น ตรวจสอบพิทักษ์สิทธิประโยชน์ รวมทั้งร่วมดำเนินการกระบวนการต่าง ๆ ร่วมกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นตัวแทนภาคประชาชนนอกเหนือจากการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ

4. การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อหนุนเสริมองค์ความรู้ที่เป็นของชุมชนเอง โดยเน้นการสร้างเวทีแลกเปลี่ยนความรู้และจัดให้มีการถอดบทเรียนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยมี แนวทางการปฏิบัติ ดังเช่น การสร้างและขยายเครือข่ายแนวร่วมทุกภาคส่วนเพื่อเปิดพื้นที่การเรียนรู้ให้มีความกว้างขวาง มีเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้ สู่การเป็นแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่น ชุมชนของตนเอง การสรุปบทเรียนทุกครั้งจะประเมินผล โดยเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างปุม องค์กรเครือข่ายภาคประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการสรุปบทเรียนการกำหนดเป้าหมายในการผลานเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ชัดเจน เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน

5. การส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่องโดยมี แนวทางปฏิบัติ ดังเช่น การทำให้เป็นแผนงานรองรับเพื่อเปิดพื้นที่ให้ประชาชนขอรับการสนับสนุนได้อย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมกิจกรรม/โครงการของชุมชน ที่เกิดการพัฒนาศู่การสร้างสวัสดิการชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมติดตาม โดยเฉพาะการต่อยอดที่มีการพัฒนาจากทุนทางสังคมเดิมของกลุ่ม องค์กรชาวบ้านที่มีอยู่ทั้งนี้จะทำให้การจัดสวัสดิการชุมชนสามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้อย่างแท้จริง ซึ่งจะมีความยั่งยืนในกระบวนการดูแลสวัสดิการชุมชนที่มาจากสมาชิกชุมชน เกิดภาวการณ์ดูแลรักษาร่วมกัน ทั้งนี้จะสร้างความตระหนักถึงความสำคัญร่วมกันและผลักดันให้เป็นแผนพัฒนาท้องถิ่น

6. งานบริการชุมชนสู่การเป็นเลิศบนพื้นฐานการตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยมี แนวทางปฏิบัติ อาทิ การให้บริการที่พึงเสียงสะท้อนจากประชาชน เช่น การสำรวจความพึงพอใจ และการต้องการบริการเพิ่มเติม ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อสามารถจัดสรรบริการเป็นการสร้างบริการที่ต่อยอดจากพัฒนาการกลุ่มต่าง ๆ สร้างและพัฒนาอาสาสมัครเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ เช่น การส่งเสริมบริการตรวจสุขภาพประจำปี โดยตรวจทุกหมู่บ้าน การจัด Counter Service เพื่อเปิดให้บริการประชาชนในหมู่บ้านการจัดให้มีเบี้ยสวัสดิการให้กับอาสาสมัครหรือผู้ที่อยู่เวรยาม การถ่ายโอนการเก็บภาษีรถยนต์มายัง อบต. การจัดบริการเคลื่อนที่ สำหรับผู้ป่วย คนพิการ หรือผู้สูงอายุที่ไม่สามารถไปโรงพยาบาลได้ เป็นต้น

7. การสร้างกลุ่ม องค์กรท้องถิ่นที่เข้มแข็ง โดยการพัฒนาศักยภาพให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน การดำเนินงานที่ต้องไม่ยึดกับ “การเมือง” โดยการสร้างมีกระบวนการ ดังนี้

7.1 การสร้างและส่งเสริมวิธีการเรียนรู้ชุมชน โดยการส่งเสริมการศึกษา ที่มีมิติการเรียนรู้ชุมชนของตนเอง ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ชุมชน โดยการสร้างนักวิจัยชาวบ้านหรือ และสร้างหลักสูตรที่เป็นของชุมชนเองโดย จะต้องมีการถอดบทเรียนอย่างต่อเนื่อง เช่นการสร้าง “แหล่งเรียนรู้ชุมชน” ในลักษณะของศูนย์การเรียนรู้ ที่เน้นการศึกษาถึงกลุ่มที่ชุมชนมีคุณค่าของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งต้องมีการค้นหา สนับสนุนอย่างจริงจังผลของการมี “ศูนย์การศึกษาของตำบล” เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในท้องถิ่นไม่ทิ้งท้องถิ่น (สำนึกรักบ้านเกิด) หรือไม่ออกไปเรียนภายนอกชุมชน

7.2 แนวคิดเกี่ยวกับ “การลดภาวะโลกร้อน” ที่ส่งเสริมการปลูกต้นไม้พื้นถิ่น โดยปลูกต้นไม้เชิงคุณภาพ ต้องมีการลงทะเบียนไว้ เช่น ปีนี้ประชากรมี 6,000 คน ปลูกคนและสองต้นซึ่งจะต้องมีการติดตามดูแล ฯลฯ สภาพแวดล้อมก็จะดีขึ้น

7.3 แนวคิด “การเรียนรู้ไม่มีวันตาย” กล่าวคือ การกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของตนเองซึ่งจะต้องมีการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดเวลา

7.4 การส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศระหว่างหญิงชาย ถือเป็นฐานแนวคิดที่จะก่อให้เกิดมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงโดยไม่แบ่งแยกเพศ การปรับทัศนคติเรื่องความเสมอภาคทางเพศ จะทำให้การพัฒนาแผนงานโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปอย่างเสมอภาค และมองสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างรอบด้านและลึกซึ้งโดยแนวคิดดังกล่าวจะต้องกำการขยายและปลูกจิตสำนึกให้กับประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกกลุ่ม หมายรวมถึงเจ้าหน้าที่ และพนักงานท้องถิ่นด้วย

7.5 การปลูกจิตสำนึกการมีประชาธิปไตย โดยจะต้องมีการปลูกจิตสำนึกการเลือกตั้งและการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในองค์กรและชุมชน โดยเน้นร่วมคิดร่วมทำ เสนอความคิดเห็นและเสนอปัญหาให้เทศบาลได้รับรู้

ตอนที่ 5 แนวคิดเกี่ยวกับสันติสุขและความสมานฉันท์

5.1 แนวคิดเกี่ยวกับสันติสุข

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ให้ความหมายของ สันติสุข ว่าหมายถึงความสุขที่เกิดจากความสงบ

ธีระพร อูวรรณโณ (2534) ได้กล่าวว่าไม่ควรใช้คำว่า สันติภาพ ควรใช้คำว่า สันติสุข เพราะคำว่าสันติภาพเป็นการบอกว่าต้องเตรียมอาวุธไว้เพื่อสร้างสันติภาพและภาพที่สร้างนั้น ทำให้เกิดสันติได้แต่ที่เกิดสันตินั้นมีความสุขจริงหรือไม่ จึงมีความเห็นว่าควรมองว่าสันติภาพนั้นคือสันติสุข

บวรศักดิ์ อูวรรณโณ อ่างถึงในศรีพัชรา สิทธิกำจร แก้วพิจิตร (2551) ได้กล่าวว่าการพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของทุกคนในภาคสังคม โดยการมีธรรมาภิบาลที่มีจุดมุ่งหมายในการสร้างความเป็นธรรมในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับทุกภาคส่วนในสังคม

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (2542) กล่าวถึง สันติสุข หมายถึง การเคารพคุณค่าของความเป็นมนุษย์ การทำให้สังคมมีวัฒนธรรมการเคารพคุณค่าและสิทธิความเป็นมนุษย์ในวิถีชีวิตประจำวัน จะทำให้สังคมเกิดความเป็นธรรมและสันติสุข

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2529) กล่าวว่า สันติสุข หมายถึง สังคมที่ยุติธรรมและเสมอภาคกัน การเสมอกันนั้นหมายถึง ประชาชนคนธรรมดามีสิทธิ์ที่จะต่อสู้เรียกร้องสิ่งที่ตนเห็นสมควรเกิดขึ้นด้วยการช่วยกันร่วมมือกัน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) กล่าวถึงสังคมสันติสุข หมายถึง สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) การมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบคลุมอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง

สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี

สรุป สันติสุข หมายถึง การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ของทุกภาคส่วนในสังคม การเคารพสิทธิมนุษยชน มีการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมให้มีความมั่นคง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม โดยการใช้หลักการบริหารจัดการที่มีธรรมาภิบาล

5.2 แนวคิดเกี่ยวกับความสมานฉันท์

เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2547) กล่าวว่า สมานฉันท์ หมายถึง มีหลายคน หรือหลายฝ่ายที่มีความเห็นต่างกัน โดยต้องดำเนินการให้คนเหล่านั้นต้องเกิดความพอใจหรือเห็นพ้องต้องกันในเรื่องนั้นๆ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542)ให้ความหมายของคำว่า ความสมานฉันท์ หมายถึง ความพอใจร่วมกัน ความเห็นพ้องกัน

ประเวศ วะสี (2541) กล่าวว่า สังคมสมานฉันท์ หมายถึง สังคมที่เป็นปึกแผ่นหรือสังคมที่มีการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ การอยู่ร่วมกันจะต้องมีธรรมะ เช่น ความรัก ความเมตตา ความอดทน อันเป็นธรรมะ เพื่อการอยู่ร่วมกัน ถ้ามีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำในลักษณะต่างๆในทุกพื้นที่ ในทุกองค์กรและในทุกเรื่อง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554) ให้ความหมายของสังคมสมานฉันท์ หมายถึง สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ที่ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของเอกลักษณ์สังคมไทยที่พึ่งพาเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี มีจารีตประเพณีดีงาม มีความเอื้ออาทร รักภูมิใจในชาติและท้องถิ่น มีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง ตลอดจนเครือข่ายชุมชนทั่วประเทศ

และกล่าวว่า สังคมสมานฉันท์ หมายถึง สังคมซึ่งมุ่งฟื้นฟู สืบสาน และดำรงไว้ซึ่งคุณค่าเอกลักษณ์ ศิลปะ และวัฒนธรรมของไทยที่ช่วยเหลือเกื้อกูลและพึ่งพากันไว้ให้มั่นคง รักษาไว้ซึ่งสถาบันครอบครัว มีการพัฒนาเครือข่ายชุมชนให้เข้มแข็ง สร้างจิตสำนึกแห่งความเป็นไทยให้มากยิ่งขึ้น มีเจตคติ และค่านิยมของสังคมที่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นแกนหลักของสังคม และให้ความสำคัญกับการดูแลผู้ด้อยโอกาสทางสังคมและคนยากจน คำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีความยุติธรรมและความเสมอภาคทั่วหน้ากัน

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2546) ให้ความหมายของคำว่าความสมานฉันท์ หมายถึง การเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การยอมรับความแตกต่างหลากหลายของเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และความเสมอภาค การเรียนรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมทางศาสนา ไปประพฤติปฏิบัติ สร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรม และจริยธรรม

สรุป ความสมานฉันท์ หมายถึง ความพอใจร่วมกัน ความรักใคร่กลมเกลียว การช่วยเหลือเกื้อกูลเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย มีการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มีการดำรงไว้ซึ่งคุณธรรม พันฟู สืบสาน อารมณ์คุณค่าของเอกลักษณ์ศิลปะ และวัฒนธรรมของไทย มีความรักภูมิใจในชาติและท้องถิ่น มีเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง มีเจตคติและค่านิยมของสังคมที่ค้ำประกันประโยชน์ส่วนรวมเป็นแกนหลักของสังคม ให้ความสำคัญกับการดูแลผู้ด้อยโอกาสทางสังคมและคนยากจน ค้ำประกันศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีความยุติธรรมและความเสมอภาคทั่วหน้ากัน

นอกจากนี้ กระทรวงวัฒนธรรม (2552) ยังได้ให้ความหมายของสันติสุขและความสมานฉันท์ในภาพรวม โดยสันติสุข หมายถึง การที่คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม อารมณ์ มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีทักษะในการประกอบอาชีพ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ความสมานฉันท์หมายถึง สังคมที่มีคุณธรรม มีความสามัคคี ความปรองดอง การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน การเรียนรู้ระหว่างประชาชนต่างกลุ่มศาสนาและเข้าใจความหลากหลายของชาติพันธุ์ และการไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา

ดังนั้น สันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน หมายถึง ชุมชนมีการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข สมาชิกในชุมชนมีการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน มีความพอใจร่วมกัน ความรักใคร่กลมเกลียว การช่วยเหลือเกื้อกูลเอื้ออาทรซึ่งกันและกันและการยอมรับความแตกต่างหลากหลาย มีการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและพันฟู สืบสาน อารมณ์คุณค่าของเอกลักษณ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน มีความรักและภูมิใจในท้องถิ่น เกิดเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง สมาชิกในชุมชนมี เจตคติ ค่านิยมที่ค้ำประกันประโยชน์ส่วนรวม ให้ความสำคัญกับการดูแลผู้ด้อยโอกาสทางสังคมและคนยากจน ค้ำประกันศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีความยุติธรรมและความเสมอภาคทั่วหน้ากัน มีเศรษฐกิจและสังคมที่มีความมั่นคง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม โดยการใช้หลักการบริหารจัดการที่มีธรรมาภิบาล ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนเกิดการพัฒนาให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม อารมณ์

5.3 แนวทางการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

การเสริมสร้างให้ชุมชนให้เกิดสันติสุขและความสมานฉันท์ ชุมชนต้องมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมิน ร่วมรับผลประโยชน์ จึงก่อให้เกิดการแก้ปัญหาที่ตรงความต้องการ อันก่อให้เกิดสันติสุขและความสมานฉันท์ได้ การเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน มีผู้ให้แนวคิดไว้หลายประการ ดังนี้

ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ และคณะ (2555) กล่าวว่า การสร้างชุมชนสันติสุข คือ การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ภายใต้แนวคิดที่เน้นการใช้หลักศาสนา การพัฒนาที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลาง และการ

สร้างการเปลี่ยนแปลงระดับชุมชนเพื่อสร้างสันติสุข โดยมีแนวทางการขับเคลื่อนทั้งระดับชุมชนและระดับเครือข่าย ทำให้สามารถสร้างความมั่นคงของชุมชน ครอบคลุมมิติและองค์ประกอบด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และจิตวิญญาณ

สำหรับ เลขาธิการองค์การสหประชาชาติ นาย บัน คี มูน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ได้กล่าวว่า สันติสุขคือการไม่ใช้ความรุนแรง และการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นกับ เป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนในขณะนี้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544) กล่าวว่า การไปสู่สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญานำทางให้การพัฒนายึดทางสายกลาง อยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดีและความพอประมาณอย่างมีเหตุผล นำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สามารถพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก คนไทยส่วนใหญ่มีการศึกษาและรู้จักเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นคนดี มีคุณธรรมและซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สามารถรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปกับการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าทางสังคมไทยที่มีความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน อันจะเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล มีคุณธรรมและยั่งยืน และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติปี 2550 ยังได้กล่าวอีกว่าการเสริมสร้างสังคมสันติสุข คือ การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศสู่ภาคีรัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชน และขยายบทบาทขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควบคู่กับการเสริมสร้างกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เกิดผลในทางปฏิบัติต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ซึ่งสอดคล้องกับ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2552) ที่ได้กล่าวว่า การสร้างสังคมสันติสุขภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้วิธีการที่ก้าวออกมาจากการพัฒนากระแสหลัก สู่สังคมธรรมาภิวัตน์ โดยสามารถอยู่ร่วมกับสังคมโลกาภิวัตน์ได้ ที่สำคัญต้องเน้นวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยให้ชุมชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมมีบทบาทในการฟื้นฟู อนุรักษ์ วัฒนธรรมด้วยตนเอง โดยการรู้จักคิด วิเคราะห์ และมีวิจารณ์ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร อันจะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ ที่มีคุณลักษณะความเอื้ออาทร กตัญญู มีเมตตา ชยันต์น้อมเพียร ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ รักขสิ่งแวดล้อม ความรัก ความสามัคคี ความภูมิใจในชาติกำเนิด รักชาติ รักแผ่นดินเกิด โดยให้แนวทางการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนด้วยกระบวนการวัฒนธรรม

การแก้ไขปัญหาด้วยกระบวนการวัฒนธรรมคือ การสร้างค่านิยมที่ถูกต้องให้กับสังคมรวมทั้งให้บรรทัดฐานที่ดีงามในสังคมเพื่อเป็นกลไกในการควบคุมการประพฤติ และปฏิบัติในสังคม โดยมีการรื้อฟื้นคุณค่าดั้งเดิม และสร้างคุณค่าใหม่ รวมทั้งให้ศาสนาและศิลปะเข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตของคน ในทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าแนวทางนี้เป็นแนวทางที่สำคัญที่สุดในการฟื้นฟูสังคมไทยที่มีต้นทุนทั้งแหล่งทรัพยากร ต้นทุนทางศาสนาที่มีมิติของการพัฒนาความเป็นมนุษย์ รวมทั้งต้นทุนทางสังคม ที่มีอยู่มากมายในทุกหนแห่งของประเทศ ต้นทุนของความเมตตา ความเอื้อ

อาหาร และต้นทุนของการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหาคือให้หลักคิดของการสร้างสังคมสันติสุขภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้วิธีการที่ก้าวออกมาจากการพัฒนากระแสหลัก สู่สังคมธรรมาภิวัตน์ สามารถอยู่ร่วมกับสังคมโลกาภิวัตน์ได้ ที่สำคัญต้องเน้นวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ชุมชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมมีบทบาทในการฟื้นฟู อนุรักษ์ วัฒนธรรมด้วยตนเอง โดยเฉพาะแนวทางชุมชนเป็นแนวทางวัฒนธรรมที่มีความหมายในการกอบกู้ชุมชนสังคมให้มีความเป็นกลุ่ม มีมิติของการช่วยเหลือแบ่งปันและเอื้ออาทร เพื่อต่อสู้กับสังคมที่กำลังอยู่ในวิกฤตของความทันสมัย

กระทรวงวัฒนธรรม (2552) ได้กำหนดตัวชี้วัดเป็นระดับบุคคล

1. คนไทยแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ไทยท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม
2. คนไทยมีวิถีชีวิตอย่างพอเพียงและเหมาะสมกับบริบทของชุมชนและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์
3. คนไทยแสดงความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและแสดงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม
4. คนไทยมีคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม ในระดับชุมชน คือ (1) สังคมไทยมีความสุข สติอาชญากรรมลดลง (2) สังคมไทยมีความสมัครสมานสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

และ สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) 1997 (อ้างถึงใน ศรีพัชรา สิทธิกำจร แก้วพิจิตร, 2551) กล่าวว่า การอยู่ด้วยกันอย่างสันติสุข คือ การที่มี “กลไกประชาธิปไตยที่ดี และการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นประเด็นสำคัญที่ไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ กลไกประชาธิปไตยเป็นฐานรากที่ทำให้คนในสังคมโดยรวมอยู่ด้วยกันอย่างสันติสุข” ดังนั้น มนุษย์ทุกสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมที่พัฒนาแล้วหรือสังคมที่ด้อยพัฒนา สังคมประชาธิปไตยหรือสังคมเผด็จการ คือ การสร้างกลไกประชาธิปไตยที่ดี สามารถส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาคนในสังคมที่ยั่งยืน กลไกประชาธิปไตยเป็นส่วนที่เชื่อมโยงองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนเข้าด้วยกัน คือ ประชาคม ภาคธุรกิจเอกชน และภาครัฐ องค์ประกอบทั้งสามนอกจากจะมีความเกี่ยวเนื่องกันแล้ว ยังเน้นให้เห็นประเด็นสำคัญของการมีวิถีชีวิต การเลี้ยงชีพที่ยั่งยืนและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถนำไปสู่การลดกระแส ความตึงเครียดได้ด้วย ในแง่ของการเลี้ยงชีพ จะเน้นการปรับปรุงวิธีการเพื่อเพิ่มผลผลิต ในภาวะที่มีการขาดแคลนพื้นที่ทำกิน และการส่งเสริมให้เกษตรกรมีความมั่นคงในการใช้ที่ดิน ตลอดจนการส่งเสริมการร่วมมือในชุมชน เพื่อการจัดการแหล่งต้นน้ำ และเสริมสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันภัยพิบัติร่วมกันในแง่ของการเสริมสร้างกระบวนการวางแผน และการทำแผนด้านสังคมของชุมชนร่วมกัน สามารถใช้เป็นเวทีเพื่อสร้างความสมานฉันท์ และยึดเหนี่ยวทางสังคมระหว่างกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะการเน้นกลุ่มด้อยโอกาส เช่น สตรี ด้วยการเสริมทักษะการหาเลี้ยงชีพตลอดจนการสนับสนุนช่วยเหลือเพื่อให้เข้าถึงบริการสวัสดิการของรัฐ

กระบวนการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน สามารถปฏิบัติตามแนวคิดของการทำงานที่ยึดหลักการนำเอาพื้นที่เป็นตัวตั้งมีประชาชนเป็นพลังหลักในการทำงานเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง การปรับปรุงระบบการปฏิบัติราชการที่ทำให้เกิดความยุติธรรม

อย่างแท้จริง โดยเน้นที่การปฏิบัติราชการของทุกกระทรวงทบวงกรมที่ให้บริการกับประชาชน การพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการพัฒนาศักยภาพของคนในพื้นที่ และมีศูนย์หรือสถาบันที่ชัดเจน มีหน่วยงานดูแลอย่างครบวงจร การมีพื้นที่ให้ชุมชนได้แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของชุมชน การพัฒนาการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น การดูแลผู้สูงอายุ เด็กกำพร้า คนพิการ เป็นต้น และการจัดตั้งองค์การโดยให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนอย่างเต็มที่ในการบริหารจัดการองค์กรนี้ และเป็นการลดช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชน สามารถใช้หลักการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ลดปัญหาระบบการใช้จ่ายงบประมาณ เพื่อการพัฒนาที่เข้าถึงประชาชน (เครือข่ายชุมชนศรีทธา, 2552)

5.4 แนวทางและนโยบายการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องดำเนินการตามหลักการพัฒนาที่แท้จริง คือ มีเป้าหมายสำคัญคือ การพัฒนา “คน” หรือ “กลุ่มคน” โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถใช้บทบาทของตัวเองในเรื่องของการใช้งบประมาณ เป็นเครื่องมือสร้างกิจกรรมทางสังคมที่ทำให้ประชาชนรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของชุมชน มีความภาคภูมิใจในชุมชน ภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนเองได้ทำโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการที่ดีที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ เพื่อปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ของผู้คนให้ดีขึ้นได้ไม่ว่าระหว่างผู้นำกับประชาชน ระหว่างภาคราชการกับประชาชน หรือระหว่างประชาชนกับประชาชนด้วยตนเอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีการปฏิรูประบบงานพัฒนาในชุมชน ให้ถูกทิศทางถูกประเด็น ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และเข้าถึงกระบวนการพัฒนาด้วยประสบการณ์ของตนเอง สร้างความรู้สึกความเป็นเจ้าของชุมชน ซึ่งต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่องเป็นกระบวนการ

5.4.1 หลักการการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

1. การเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน ของกระทรวงมหาดไทย มีดังต่อไปนี้

1.1 ประชาชนนำกระบวนการมีส่วนร่วมมาเป็นการเกิดกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน โดยให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ในการได้ลงมือปฏิบัติจริง จากพื้นที่ของประชาชนเอง โดยเฉพาะการร่วมกันค้นหาประเด็นที่เป็นปัญหาร่วมของคนในแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อสร้างกิจกรรมพัฒนาที่ก่อให้เกิดการร่วมกันคิด ร่วมทำ ร่วมกันแก้ไขปัญหา ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล กระบวนการนี้จะทำให้ประชาชนในชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่เจ้าของชุมชนร่วมกัน ซึ่งเป็นการพัฒนาจากข้างล่างขึ้นข้างบน ตามแนวคิดสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขาของนายแพทย์ ประเวศ วะสี เป็นกระบวนการที่ให้ประชาชนในชุมชน สามารถรู้จักวิถีการร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วยการรวมตัวกัน รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน แบ่งปันผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน จึงทำให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ โดยไม่ต้องรอรับการช่วยเหลือจากภาครัฐ เกิดความสามัคคี ความภาคภูมิใจในตนเอง เกิดการหวงแหนและอยากปกป้องชุมชน ชุมชนจึงจะสามารถเกิดสันติสุขและความสมานฉันท์ได้อย่างยั่งยืน

1.2 พื้นที่เป็นตัวตั้ง การนำพื้นที่มาเป็นตัวตั้งในการกำหนดขอบเขตการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดการ บูรณาการของทุกฝ่าย ลดความซ้ำซ้อนของกิจกรรม ประหยัดงบประมาณ และยังลดข้อขัดแย้ง โดยจัดให้มีองค์คณะหนึ่งที่ดูแลปัญหาและสร้างงานพัฒนาในแต่ละพื้นที่ มีการกำหนดบทบาทและข้อตกลงของการอยู่ร่วมกันมีการปรึกษาหารือกันทุกฝ่าย โดยต้องมีความร่วมมือจากภาคีความร่วมมือต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้นำธรรมชาติ และชาวบ้านทุกคน มาร่วมประชุมปัญหาและร่วมกันแก้ไข โดยมีการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระซึ่งหลักการนี้ช่วยลดปัญหาทั้งด้านความแตกต่างทางด้านภาษาและวัฒนธรรม ด้านความเสมอภาค ความเท่าเทียมลงไปได้ เพราะชาวบ้านสามารถสื่อสารระหว่างกันอย่างเป็นกันเอง ได้ข้อเท็จจริงและสามารถกำหนดรูปแบบวิถีชีวิตของตนเองได้ตรงตามความคาดหวังได้

1.3 การพึ่งพาตนเอง เพื่อให้ประชาชนคิดเอง แก้ปัญหาเอง โดยไม่จำเป็นต้องรอความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอก เพราะที่ผ่านมาไม่ว่าฝ่ายใด มักจะเข้ามาแก้ปัญหาที่ไม่ตรงกับความต้องการของชาวบ้านอย่างแท้จริง และยังเป็นการทำให้ประชาชนในชุมชน ไม่มีการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น ความต้องการ ของตนเองซึ่งวิธีการที่ได้ผลต้องมีการรวมกลุ่มและมีการสร้างกิจกรรมกลุ่มที่มีพัฒนาการอย่างเป็นขั้นเป็นตอน สามารถต่อยอดจากกิจกรรมหนึ่งสู่อีกกิจกรรมหนึ่งได้ และพยายามใช้ทุนชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4 คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน เป็นสิ่งที่หลายฝ่ายพยายามอยากให้เกิด โดยเฉพาะส่วนราชการจะพูดถึงเรื่องนี้มากเป็นพิเศษ แต่มีการศึกษาพบว่า โครงสร้างระบบและการปฏิบัติที่เคยชินกับพฤติกรรมเดิม ทำให้เปลี่ยนแปลงได้ยาก ดังนั้นจึงต้องให้ออกาสประชาชนได้ปฏิบัติการในเรื่องนี้อย่างจริงจังโดยมีภาคส่วนภาคีอื่น ๆ ให้การสนับสนุน ซึ่งผลของการปฏิบัติในลักษณะนี้สามารถสร้างความไว้วางใจแก่ประชาชนในชุมชนได้

1.5 การเข้าถึงและสร้างรูปธรรมในระดับหมู่บ้านหรือชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยปกครองที่เล็ก ดังนั้น จึงต้องเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนจากหน่วยการปกครองนี้เป็นอันดับแรก ถ้าไม่เช่นนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ไม่สามารถรับรู้สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงได้ ไม่สามารถสร้างรูปธรรมที่ตรงกับความต้องการของประชาชน ปัญหาที่ดำรงอยู่ในหมู่บ้านก็แก้ไขไม่ได้ โดยการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกันในการพัฒนาบ้านพัฒนาเมืองได้ นั้นเป็นหนทางให้งานพัฒนาเกิดความยั่งยืนและสามารถพัฒนากระบวนการแห่งการพึ่งพาตนเองในที่สุด

5.4.2 แนวทางการดำเนินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

กระทรวงมหาดไทยได้มีนโยบายมุ่งให้ดำเนินการในชุมชนหรือพื้นที่ในการปกครองเพื่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้บังเกิดความร่วมมือกันในการกอบกู้และฟื้นฟูประเทศไทยในทุกด้าน ดังนี้

1. ส่งเสริมให้เกิดความรัก ความสามัคคี และความสมานฉันท์ของประชาชนในสังคมทุกระดับ โดยมีการดำเนินการ

1.1 ส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี หรือวิถีชีวิต ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ โดยมีอำเภอ และจังหวัด เป็นแกนกลาง

1.2 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถาบันครอบครัว และเสริมสร้างสังคมสมานฉันท์ในท้องถิ่น

1.3 ให้มีผู้รับผิดชอบในการชี้แจง/เผยแพร่ ข้อมูล ข่าวสาร กรณีที่เป็นข่าวอันจะส่งผลกระทบต่อความเสียหายของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน เพื่อป้องกันการเข้าใจผิด แล้วนำไปสู่ความแตกแยกของสังคม

1.4 จัดให้มีหน่วยมวลชนสัมพันธ์ในระดับอำเภอ ออกไปรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงการใช้สิทธิและเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนขจัดปัญหาความขัดแย้งและความไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชนในพื้นที่

2. เสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและมีวิถีชีวิตอย่างสังคมอยู่เย็นเป็นสุข และสังคมประชาธิปไตย

2.1 พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ได้ตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ในทุกหมู่บ้าน/ชุมชน

2.2 เสริมสร้างขีดความสามารถในการวางแผนชุมชนด้วยชุมชนเอง

2.3 จัดให้มีกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและประชาชนในรูปของประชาคม เพื่อเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพของประชาชนและชุมชนในการแก้ปัญหาของสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม การพนัน การจัดระเบียบสถานบริการและหอพัก เป็นต้น

2.4 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. เสริมสร้างศักยภาพและประสิทธิภาพการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมของกระทรวงมหาดไทย จังหวัด และอำเภอ ให้มีความรวดเร็วและเป็นที่ยอมรับของประชาชน

3.1 พัฒนาระบบงานอำนวยความสะดวกเป็นธรรมของกระทรวงมหาดไทย จังหวัด และอำเภอ ให้สามารถแก้ไขปัญหาหรือข้อร้องเรียนด่วนของประชาชนได้อย่างทันท่วงทีกรณีเรื่องใดที่ต้องใช้เวลาในการดำเนินการจะต้องแจ้งความคืบหน้าให้ผู้ร้องทราบอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ

3.2 เสริมสร้างขีดสมรรถนะในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมให้กับกำนันและผู้ใหญ่บ้าน

4. นโยบายการรักษาความมั่นคงของรัฐ

เพื่อให้การอำนวยความสะดวกความมั่นคงภายในตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย

เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถป้องกันปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐและความสงบสุขของประชาชน กระทรวงมหาดไทยต้องมีการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ดังนี้

4.1 นำยุทธศาสตร์พระราชทาน เข้าใจ เข้าถึงพัฒนา และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งยึดมั่นแนวทางสันติวิธีเป็นบรรทัดฐานในการจัดการความขัดแย้ง สร้างความรัก ความสามัคคีสร้างความสมานฉันท์ สร้างความสงบสุขของประชาชน

4.2 การอำนวยความสะดวกเป็นธรรม ยึดถือความเป็นธรรม กระบวนการยุติธรรมตามหลักนิติธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการฟื้นฟูอำนาจรัฐ

4.3 การมีส่วนร่วม ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเป็นหลักในการเข้าถึงประชาชนเพื่อเสริมสร้างสันติสุขและพัฒนาอย่างยั่งยืน

4.4 สร้างความเข้าใจ สร้างความเข้าใจต่อสถานการณ์ความเป็นจริงต่อสังคมทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อสร้างความตระหนักของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้วัฒนธรรมที่หลากหลาย

4.5 จัดตั้งกลไกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับอำเภอ ตำบลโดยประกอบไปด้วยบุคคลในภาคเอกชน อาทิเช่น ผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ประชาชน ร่วมกับผู้แทนส่วนราชการต่างๆ ในภาครัฐ ร่วมกันขับเคลื่อนพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และเสริมสร้างสังคมสมานฉันท์

4.6 ประสานการปฏิบัติงานของฝ่ายพลเรือน กับ พตท. ในการป้องกันแก้ไขปัญหาการก่อความไม่สงบในพื้นที่

4.) พัฒนาบุคลากรภาครัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความรู้ความเข้าใจในสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ มีการนำระบบคัดสรรคนดีมาปฏิบัติงานในพื้นที่ และลงโทษเจ้าหน้าที่ที่ประพฤติตัวไม่เหมาะสม ตลอดจนการสร้างขวัญและกำลังใจโดยให้บำเหน็จความชอบ สิทธิประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่

5. การเสริมสร้างความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน

5.1 ส่งเสริมบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในพื้นที่ รวมทั้งการแก้ไขปัญหาและระงับข้อพิพาทเบื้องต้น ตลอดจนช่วยเหลือการปฏิบัติงานของนายอำเภอในระดับตำบล หมู่บ้าน

5.2 สนับสนุนการแก้ไขปัญหาความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะปัญหายาเสพติด ผู้มีอิทธิพล การพนัน อาชญากรรม ภัยพิบัติ ตัดไม้ทำลายป่า โดยการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการกับภาครัฐ

การเสริมสร้างพลังมวลชนและการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2549)

1. สนับสนุนหน่วยงาน องค์กรของรัฐในการจัดตั้งและพัฒนาพลังมวลชนด้านความมั่นคงให้มีระบบการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง และมีความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรม รวมทั้งพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงของกลุ่ม องค์กรมวลชนระหว่างพื้นที่ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขด้านความมั่นคงในสถานการณ์ต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

2. ส่งเสริมและพัฒนาการรวมพลังของกลุ่มองค์กรภาคประชาชนที่เกิดขึ้นโดยความต้องการของชุมชนและภาคประชาชน ให้เป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกับกลุ่มพลังมวลชนด้านความมั่นคงของภาครัฐ เพื่อรวมพลังปกป้องและรักษาผลประโยชน์ของชาติให้สอดคล้องกับสถานการณ์

3. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ เพื่อปลูกฝังแนวทางการจัดการความขัดแย้งโดยแนวทางสันติวิธีให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำองค์กรภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำกลุ่มองค์กรชุมชน ตลอดจนผู้นำองค์กรภาคประชาชน เพื่อลดระดับความรุนแรงเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาความมั่นคงต่างๆ โดยเฉพาะการป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งอันเกิดจากการแย่งชิง

ทรัพยากรธรรมชาติ และความขัดแย้งในสังคมมิให้ขยายตัวไปสู่การใช้ความรุนแรง รวมทั้งเพื่อเสริมสร้างเครือข่ายพลังมวลชนด้านความมั่นคง

4. ส่งเสริมเวทีเรียนรู้การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีในระดับชุมชน เพื่อฝึกทักษะการจัดการความขัดแย้งในระดับชุมชนด้วยวิถีชุมชน ให้ผสมผสานกับกฎ กติกาของภาครัฐที่คู่ขัดแย้งและผู้ได้รับผลกระทบในชุมชนท้องถิ่นได้เรียนรู้ร่วมกัน

5. ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) มีบทบาทสำคัญเป็นศูนย์ประสานความร่วมมือของชุมชนในการจัดการความขัดแย้งภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและกระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์ (Restorative Justice) ซึ่งเป็นกระบวนการที่กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

6. สนับสนุนการจัดตั้งกรรมการไตรภาคีระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้ที่เดือดร้อน และตัวแทนภาควิชาการและสื่อมวลชน เพื่อเจรจาข้อยุติความขัดแย้ง ความแตกแยกของคนในสังคมโดยแนวทางสันติวิธีและเป็นยอมรับร่วมกันได้

7. ส่งเสริมให้องค์กรนอกภาครัฐที่ได้รับการยอมรับจากสังคมเป็นเจ้าของภาพสร้างกลไกการเจรจาข้อยุติและหาทางออกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความแตกแยกในสังคม ที่อาจนำไปสู่ความรุนแรงและเกิดผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม

8. ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรที่เป็นมืออาชีพในการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีเพื่อสนับสนุนภาครัฐในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยกระบวนการสมานฉันท์

9. ศึกษาวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ในการจัดการความขัดแย้งของชุมชนและท้องถิ่น โดยใช้พลังชุมชนและสนับสนุนการเผยแพร่แนวทางการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีของภาคประชาชน เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ของทุกภาคส่วน

ยุทธศาสตร์เสริมสร้างความมั่นคงในมิติวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดการโดยสันติวิธี (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) มียุทธศาสตร์ดังต่อไปนี้

1. สนับสนุนให้มีการนำมิติวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชุมชน/ท้องถิ่น และส่งเสริมการจัดเวทีประชาคมในระดับต่างๆ ตามความพร้อมของแต่ละพื้นที่ทั้งในระดับชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อนำมิติด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชุมชน/ท้องถิ่น มาเป็นแนวทางหลักในการดำเนินงานเสริมสร้างความมั่นคงให้สอดคล้องกับสถานการณ์และภัยคุกคามความมั่นคงในระดับพื้นที่ ตลอดจนส่งเสริมความร่วมมือด้านศาสนา เนื่องจากศาสนาเป็นรากฐานของความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในพื้นที่ชายแดน

2. สนับสนุนหน่วยงานของรัฐให้ความสำคัญนำมิติด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชุมชน/ท้องถิ่น มาประยุกต์ใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคง และ/หรือสนับสนุน การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ โดยจัดเป็นโครงการนำร่อง (Pilot Project) ตามความพร้อมของชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชน องค์กรภาคประชาชน กลุ่มอาสาสมัครเพื่อความมั่นคง ได้มีกิจกรรมที่นำมิติด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชุมชน/ท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างความร่วมมือของชุมชนชายแดนไทย และความร่วมมือระหว่าง

ชุมชนชายแดนไทยกับชุมชนชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติโดยลดข้อขัดแย้งที่นำไปสู่ปัญหาด้านความมั่นคง

3. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และปลูกฝังแนวทางการจัดการความขัดแย้งโดยแนวทางสันติวิธี อาทิ ข้าราชการการเมือง ข้าราชการประจำ เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำองค์กรภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้นำภาคประชาชน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ที่จะลดระดับ ความรุนแรงเมื่อเผชิญกับสถานการณ์และปัญหาความมั่นคงรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะการป้องกันไม่ให้ ความขัดแย้งอันเกิดจากการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติและ ความขัดแย้งภายในสังคม ขยายตัวไปสู่การใช้ ความรุนแรงในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

4. ส่งเสริมเวทีและประชาคมการเรียนรู้การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีและกระบวนการยุติธรรมชุมชน ทั้งในสถาบันการศึกษาและนอกสถาบันการศึกษารวมทั้งในระดับชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เข้าใจและมีทักษะการจัดการความขัดแย้งในระดับชุมชนด้วยวิถีชุมชนผสมผสานกับการเรียนรู้ กฎ กติกา ของภาครัฐ ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในกระบวนการจัดการ ความขัดแย้งโดยสันติวิธีและกระบวนการยุติธรรมชุมชน เพื่อสนับสนุนหน่วยงานของรัฐในกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น

5. ส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีบทบาทเป็นศูนย์กลางประสานความร่วมมือของชุมชนในการจัดการความขัดแย้งภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและกระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์ (Restorative Justice) ซึ่งเป็นกระบวนการที่กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งสนับสนุนการมีคณะกรรมการไตรภาคีระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้ที่ประสบความเดือดร้อน และ ผู้แทนภาควิชาการและสื่อมวลชน เพื่อเจรจา ข้อยุติความขัดแย้งของคนในสังคมที่ยอมรับร่วมกันได้

6. ส่งเสริมให้องค์กรนอกภาครัฐที่ได้รับการยอมรับจากสังคมเป็นหน่วยเจ้าภาพสร้างกลไกการเจรจาข้อยุติและทางออกในการแก้ไขข้อขัดแย้ง รวมถึงความแตกแยกในสังคมที่อาจจะนำไปสู่ความรุนแรงและเกิดผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม

7. ศึกษา วิจัย และ พัฒนาองค์ความรู้ในการจัดการความขัดแย้งของชุมชนและท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนให้เป็นพลังดำเนินการและสนับสนุนการเผยแพร่แนวทางการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีของภาคประชาชนให้เกิดการเรียนรู้ของทุกภาคส่วน

8. ส่งเสริมการดำรงรักษาวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมการศึกษาประวัติศาสตร์ โบราณคดี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้คนในท้องถิ่นมีความภูมิใจในประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติไทย

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2550 – 2554 (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2549) เป็นนโยบายระดับชาติที่มีเป้าหมายมุ่งสู่การสร้างสภาวะแวดล้อมที่สันติสุข มีจุดมุ่งหมายเพื่อการให้คนในชาติสามารถอยู่ร่วมกันด้วยสันติวิธีได้แม้มีความเห็นต่างกัน สามารถสร้างความเป็นธรรมและความยุติธรรมในสังคมรวมทั้งนำคุณธรรม จริยธรรม และวิถีชีวิตแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นความดีงามของสังคมไทยกลับมา ทุกคนเห็นคุณค่าของสันติวิธีและความสมานฉันท์ภายในชาติ เป็นพลังในการเสริมสร้างพื้นฐานที่มั่นคงในการเตรียมความพร้อมที่จะเผชิญ

ภาวะความเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ โดยเฉพาะภัยคุกคามข้ามชาติและวิกฤติจากภัยพิบัติทางธรรมชาติที่มีผลกระทบในวงกว้าง และมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสภาวะแวดล้อมที่เกื้อหนุนให้การพัฒนาทุกด้านดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง ประชาชนภายในชาติมีความสมัคสมานสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกันสามารถรักษาคุ้มครองผลประโยชน์สำคัญของชาติไว้ได้อย่างยั่งยืน สังคมไทยมีภูมิคุ้มกันจากความขัดแย้งและวิกฤติการณ์ต่างๆ ประเทศไทยได้รับการยอมรับในศักดิ์ศรีและความเชื่อมั่นจากผู้นำประเทศ

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยขอนำเฉพาะนโยบายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมานำเสนอ เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน ดังนี้

1. ปรับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สมดุล ระหว่างการเป็นองค์กรทางการเมือง หน่วยงานราชการ และองค์กรประชาชนโดยปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และให้ความสำคัญกับการสร้างการเรียนรู้ทางด้านกฎหมายและการบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมให้สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ส่งเสริมการจัดตั้งกลไกการทำงานร่วมกันของท้องถิ่น โดยอาจเป็นรูปแบบสภาองค์กรชุมชนท้องถิ่น ทำหน้าที่สร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการคน โดยคำนึงถึงมิติทางวัฒนธรรม การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี การอนุรักษ์ และการจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน การสร้างความเป็นธรรมในชุมชน และการมีส่วนร่วมในกระบวนการอำนวยความสะดวกในชุมชนและขยายเป็นเครือข่ายเชื่อมต่อกันในแนวราบคู่ขนานไปกับการดำเนินงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. สร้างจิตสำนึกของความรัก ความหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกิดขึ้นในทุกภาคส่วนของสังคม รวมทั้งส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมกันในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นธรรม ด้วยความมั่นคงและยั่งยืน โดยมีกฎหมายรองรับ

ดังนั้นแนวทางในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน คือ การขยายบทบาทขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควบคู่กับการเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน มุ่งเน้นการเชื่อมโยงให้เกิดความสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน มีการวางแผนบนพื้นฐานของศักยภาพชุมชน ตลอดจนพัฒนาการศึกษาและหลักสูตรให้สอดคล้องกับชุมชน

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการเสริมสร้างความสมานฉันท์แห่งชาติ พ.ศ. 2550 ของพลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมีขึ้นเพื่อให้การส่งเสริมความสมานฉันท์และป้องกันความขัดแย้งที่จะนำไปสู่ความรุนแรงตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2550 - 2554 ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ความเห็นชอบ เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2550 เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (สำนักงานคณะกรรมการเสริมสร้างความสมานฉันท์แห่งชาติ, 2550) ได้ให้นิยามความหมายของคำต่างๆที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

“การเสริมสร้างความสมานฉันท์” หมายความว่า การดำเนินการใดๆที่นำไปสู่

การป้องกันแก้ไขและจัดการกับปัญหาข้อพิพาทและความขัดแย้งในด้านต่างๆทั้งในระดับบุคคลและที่สืบเนื่องจากกฎหมายและนโยบายสาธารณะ โดยรวมถึงการส่งเสริมแนวทางในการป้องกันแก้ไขและจัดการกับปัญหาข้อพิพาทและความขัดแย้งด้วยสันติวิธีในรูปแบบต่างๆ การส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมทางเลือก และการสร้างสันติวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นภายใต้หลักการและแนวทางการมีส่วนร่วม สันติวิธีและความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

“กระบวนการยุติธรรมทางเลือก” หมายความว่า กระบวนการจัดการกับปัญหาข้อพิพาท และความขัดแย้งที่อาศัยบุคคลผู้เป็นกลางมาช่วยเหลือ กำกับหรืออำนวยความสะดวก เพื่อให้คู่พิพาทได้เจรจาตกลงในปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันแทนการฟ้องร้องต่อศาล

“ยุติธรรมชุมชน” หมายความว่า ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีส่งเสริมสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในการป้องกันแก้ไข และจัดการกับปัญหาข้อพิพาทและความขัดแย้ง เยียวยาความเสียหายให้กับผู้ได้รับผลกระทบและมีส่วนร่วมในการสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในชุมชน

“ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” หมายความว่า ปรัชญาในการอำนวยความสะดวก ยุติธรรมที่ต้องการให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และได้รับผลกระทบจากปัญหาข้อพิพาทและความขัดแย้งได้มีส่วนร่วมในการแสวงหาแนวทางเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน โดยทำให้ผู้เสียหายมีโอกาสได้รับการเยียวยา และผู้กระทำผิดมีโอกาสแก้ไขความผิดพลาดที่ตนเองได้กระทำ อันมีเป้าหมายสุดท้ายไปสู่การสร้างความสมานฉันท์ในสังคม

“การสร้างสันติวัฒนธรรม” หมายความว่า แบบแผน ประเพณีหรือวิถีชีวิตที่ปฏิเสธความรุนแรงทุกชนิด โดยเน้นความเอื้ออาทร ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ความคิดเชิงบวก การสานเสวนาหรือหันหน้ามาพูดคุยกัน และตระหนักถึงคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ได้กำหนดวิสัยทัศน์เกี่ยวกับสันติสุขและความสมานฉันท์ ว่า “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” พันธกิจ สร้างความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ ควบคู่กับการสร้างสังคมที่มุ่งให้คนกินดีอยู่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัยจากอาชญากรรม อุบัติเหตุยาเสพติด และอบายมุข คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีวัฒนธรรมประชาธิปไตยและการบริหารจัดการที่ดี

สรุปได้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือองค์กรที่รัฐบาลกลางให้อำนาจหรือกระจายอำนาจให้กับประชาชนในชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้มีอำนาจและมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง มีส่วนรับรู้ถึงอุปสรรค ปัญหาและช่วยกันแก้ไขปัญหภายในชุมชนของตนเอง แต่ทั้งนี้ก็ยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลกลาง โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีความเกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย ในชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนเป็นหลัก

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์สามารถแบ่งออกเป็น 3 บทบาทหลัก ดังนี้

1. บทบาทการกระตุ้น ด้วยการสร้างความรู้ให้แก่ประชาชนในชุมชนผ่านสื่อหรือกิจกรรมต่างๆที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญ จำเป็นในการการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์รวมทั้งยังมีการจัดการชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน
2. บทบาทการส่งเสริม ให้ประชาชนในชุมชนมีการทำงานร่วมกัน ขยายเป็นเครือข่ายในชุมชน มุ่งเน้นการจัดการอย่างเป็นธรรม สมดุล มั่นคงและยั่งยืน
3. บทบาทการสนับสนุน ไม่ว่าจะจะเป็นปัจจัยหรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆเพื่อสร้างแรงจูงใจและเกิดการผลักดันให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

5.5 หน่วยงานและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์

1. คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริง เพื่อการปรองดองแห่งชาติ เมื่อได้มีเหตุการณ์ความไม่สงบและความรุนแรงในประเทศไทยในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา โดยเฉพาะความรุนแรงในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม 2553 อันนำมาซึ่งความสูญเสียอย่างประมาทค่ามิได้ทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนนำมาซึ่งผลกระทบในทางลบต่อทุกภาคส่วนของสังคม โดยยังมีข้อประเด็นข้อสงสัยที่ยังไม่สามารถค้นหาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ความรุนแรงอันเป็นที่ยอมรับของสังคมไทยและนำไปประเทศได้ จึงต้องมีการตรวจสอบและค้นหาความจริง ข้อเท็จจริงที่เป็นรากเหง้าของปัญหาความขัดแย้ง โดยมีเป้าหมายให้เกิดความเข้าใจร่วมกันและเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบ อันจะนำไปสู่การป้องกันความรุนแรงไม่ให้เกิดซ้ำอีกในอนาคต และส่งเสริมการปรองดองของประเทศในระยะยาวต่อไปด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2553 เห็นชอบในหลักการให้มีคณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.) และแต่งตั้งศาสตราจารย์ ดร. คณิต ธิ นคร เป็นประธานคณะกรรมการดังกล่าว โดยให้ประธานกรรมการสรรหากรรมการจากผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เกี่ยวกับการตรวจสอบและค้นหาความจริงการเยียวยาฟื้นฟู การลดความขัดแย้งหรือป้องกันความรุนแรง และได้เห็นชอบให้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ พ.ศ. 2553 เพื่อให้มีคณะกรรมการประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเป็นอิสระและเป็นกลาง โดยกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการให้แล้วเสร็จใน 2 ปี (เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 17 กรกฎาคม 2553 ถึงวันที่ 16 กรกฎาคม 2555) และมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

1. ตรวจสอบและค้นหาความจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรุนแรงในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม 2553 รวมตลอดถึงประเด็นที่เป็นรากเหง้าของปัญหาความขัดแย้งและเหตุการณ์ความรุนแรงที่ผ่านมา
2. เยียวยาและฟื้นฟูบุคคล สังคม องค์กร และสถาบันที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรง ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ตามแนวทางความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และความยุติธรรมทางสังคม เพื่อส่งเสริมให้เกิดความปรองดองในประเทศต่อไป
3. วางมาตรการเพื่อลดความขัดแย้งในสังคมไทย และป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงและความสูญเสียขึ้นอีกในอนาคต

ยุทธศาสตร์กรอบการดำเนินงานใน 4 มิติ ซึ่งแต่ละมิติจะมีคณะอนุกรรมการรับผิดชอบ โดยตรงดังนี้

มิติที่ 1 การตรวจสอบและค้นหาความจริง มีอนุกรรมการตรวจสอบและค้นหาความจริง และอนุกรรมการตรวจสอบเฉพาะกรณี อีก 5 คณะ เป็นผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบหาข้อมูล ข้อเท็จจริงจากเหตุการณ์ความรุนแรงที่ผ่านมา รวมทั้งมีทีมงานภาคสนามและอาสาสมัครเข้าร่วมทำงานด้วย โดยที่การทำงานมีทั้งการสัมภาษณ์ การเรียกข้อมูล จากบุคคล หน่วยงานต่างๆ และมีการจัดเวทีสาธารณะที่ให้ทุกฝ่ายโดยเฉพาะคู่ขัดแย้งเข้ามาแลกเปลี่ยนข้อมูล

มิติที่ 2 การเยียวยา พิณฟู และป้องกันความรุนแรง มีอนุกรรมการเยียวยา พิณฟู และป้องกันความรุนแรง และอนุกรรมการเพื่อดำเนินการเยียวยา พิณฟู และป้องกันความรุนแรงเฉพาะกรณีรับผิดชอบในการทำหน้าที่เยียวยา พิณฟู ทั้งบุคคล สังคม องค์กร ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงที่ผ่านมา และได้มีการจัดตั้ง ศูนย์ประสานงานเยียวยาและพิณฟูผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงขึ้นที่สำนักงาน คอปป. ในการทำหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยงานกับผู้ที่ได้รับผลกระทบให้ได้รับการเยียวยาอย่างเป็นธรรม

มิติที่ 3 การศึกษาวิจัยถึงปัญหารากเหง้าของความขัดแย้ง มีอนุกรรมการด้านการศึกษาวิจัยและกิจกรรมทางวิชาการ รับผิดชอบในการศึกษาวิจัยเพื่อให้เกิดความกระจ่างกับรากเหง้าของปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งมีกรอบของการศึกษาวิจัยทั้งในด้านของโครงสร้างอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน การจัดการด้านความมั่นคงและจิตสำนึกของทหาร บริบทของสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และอัตลักษณ์การบังคับใช้กฎหมาย และสื่อสารมวลชน ที่ส่งผลให้เกิดความแตกแยกขัดแย้งและความรุนแรงในสังคมในช่วงที่ผ่านมา

มิติที่ 4 การสร้างความปรองดองและป้องกันไม่ให้ความรุนแรงเกิดขึ้นอีก มีอนุกรรมการด้านยุทธศาสตร์เพื่อการปรองดอง ที่มุ่งเน้นบทบาทในการเป็นตัวกลางในการเสริมหรือเชื่อมประสานงานให้ทุกฝ่ายโดยเฉพาะคู่ขัดแย้งสามารถเจรจาหรือพูดคุยกันได้ เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาให้เกิดความปรองดองร่วมกันอย่างเป็นระบบ และนำเสนอแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการยับยั้งไม่ให้ความรุนแรงเกิดขึ้นใหม่หรือขยายตัว

2. มุลนิธิเพื่อการเยียวยาและสร้างความสมานฉันท์ชายแดนใต้ (มยส.)

ภารกิจที่สำคัญ คือ การเยียวยาผู้ประสบเหตุความไม่สงบให้ได้รับผลกระทบจากความสูญเสียให้น้อยที่สุดช่วยให้เขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้ โดยมีกำลังในการปรับตัวต่อสู้จัดการกับอุปสรรคต่างๆ โดยมีครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ช่วยประคับประคองให้ผ่านคืนวันอันหนาวเหน็บไปได้อย่างยั่งยืน อันจะเป็นพื้นฐานของการสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ในระยะยาว

ที่ปรึกษามูลนิธิเพื่อการเยียวยาและสร้างความสมานฉันท์ชายแดนใต้ (มยส.) ได้แก่ คุณอานันท์ ปันยารชุน, ศ.นพ.ประเวศ วะสี, ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช, ศ.ดร.ปิยะวัติ บุญ-หลง, รศ.ดร.โคทม อาริยา, รศ.ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, นพ.สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์, พระไพศาล วิสาโล และ คุณอังคณา นีละไพจิตร

เนื่องจากมีแนวคิดที่ว่า จังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของผู้คนที่แตกต่างกับพื้นที่อื่นๆ การขาดซึ่งความเข้าใจในความแตกต่างนี้ ได้ก่อให้เกิด

ความขัดแย้งจนนำมาสู่ความรุนแรงในพื้นที่ ส่งผลให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกศาสนา ทุกวัฒนธรรมต้องตกเป็นเหยื่อและทวีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกวัน จนส่งผลกระทบต่อสังคมทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน ไปจนถึงระดับประเทศการเยียวยาเป็นหัวใจสำคัญยิ่งในกระบวนการสร้างความสมานฉันท์ท่ามกลางความไม่สงบ ซึ่งนอกจากจะต้องบรรเทาความทุกข์อันแสนสาหัสจากการสูญเสียในท่ามกลางวิกฤตของครอบครัวแล้ว ยังต้องสามารถทำให้เขาเหล่านั้นมีชีวิตต่อไปในสังคมได้อย่างยั่งยืนด้วยกระบวนการช่วยเหลือเยียวยาซึ่งกันและกันที่นำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชน นั่นคือ การเยียวยาโดยชุมชนอันจะเป็นรากฐานสำคัญของความสมานฉันท์ในระยะยาวองค์กรในรูปแบบมูลนิธิที่บริหารจัดการอย่างโปร่งใสโดยคณะบุคคลที่มีประสบการณ์การทำงานเชิงประเด็นในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่องยาวนาน จึงมีความจำเป็นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเยียวยาและสร้างความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แม้จะยังเป็นแสงสว่างที่ปลายอุโมงค์อันยาวไกลก็ตาม โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

1. เป็นแหล่งระดมทุนและประสานการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุความไม่สงบ
2. สนับสนุนให้เกิดกิจกรรมเพื่อสร้างความสมานฉันท์และความเข้มแข็งแก่คนในท้องถิ่น
3. สนับสนุนให้เกิดงานวิจัยหรืองานวิชาการด้านการเยียวยาและความสมานฉันท์
4. สื่อสารสาธารณะเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจและการวางนโยบายที่ถูกต้อง

แผนงานแบ่งระดับ ออกเป็น 5 ส่วน คือ

1. แผนงานกลาง: ประชาสัมพันธ์ ระดมทรัพยากรพัฒนาระบบการบริหารจัดการติดตามตรวจสอบ ประเมินผล และการจัดการความรู้ เพื่อการเยียวยาและสร้างความสมานฉันท์ในพื้นที่
2. แผนงานการสร้างระบบการเยียวยาบุคคลเชิงคุณภาพ: จัดตั้งกองทุนย่อย เชื่อมประสานความช่วยเหลือเยียวยาจากหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้การช่วยเหลือที่ตรงกับความต้องการเฉพาะบุคคล
3. แผนงานการเสริมสร้างความเข้มแข็งในพื้นที่: ยกระดับ สร้างรูปแบบการทำงานเยียวยาผู้ประสบเหตุที่ยั่งยืน ด้วยการเชื่อมประสานกลุ่มกิจกรรม เน้นการเยียวยาในชุมชนโดยชุมชนเยียวยาชุมชน
4. แผนงานวิชาการเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้คู่กับการพัฒนาคน: วางกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ในการใช้ฐานข้อมูลและงานวิชาการควบคู่ไปกับการพัฒนาคนในพื้นที่ผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนา
5. แผนงานการสื่อสารสาธารณะเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง: เผยแพร่ความจริงในมิติมุมมองของชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องของสังคมไทยต่อการเยียวยาและปัญหาจังหวัดชายแดนใต้ อำนวยการปรับเปลี่ยนเชิงนโยบายในอนาคต

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

มิ่งขวัญ คงเจริญ (2553) ศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ พบว่า องค์ประกอบของการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนแห่งการเรียนรู้ มี 9 องค์ประกอบ คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติในชุมชน ระบบคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และกระบวนการถ่ายทอดเรียนรู้ของชุมชน การพัฒนาระบบเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งตนเอง ระบบการเรียนรู้โดยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแกนกลาง การพัฒนาอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อวิถีชีวิตระบบทุนของชุมชนที่มีรูปแบบและวิธีการทางวัฒนธรรม ความเสมอภาคความยุติธรรมในการจัดการของชุมชน และการสร้างหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตร่วมกัน การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนในระดับบุคคล คือ การแสดงออกระดับบุคคล มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ องค์ประกอบภายในบุคคล องค์ประกอบด้านปฏิสัมพันธ์ องค์ประกอบด้านพฤติกรรม และการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนในระดับชุมชน โดยมีองค์ประกอบโครงสร้างทางสังคมเป็นสำคัญ รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ของสังคมไทย มี 2 รูปแบบได้แก่ รูปแบบของชุมชนเมือง และรูปแบบของชุมชนชนบท ซึ่งมีองค์ประกอบคล้ายคลึงกัน แต่มีความแตกต่างกันในบางประเด็น รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทั้งในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายและวางแผน การวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน การทำประชาคมเพื่อหาสาเหตุของปัญหาการจัดเวทีชาวบ้านให้ความรู้ความเข้าใจ การบันทึกการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ คณะกรรมการ/คณะบุคคลหรือแกนนำในการสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน การติดตามผลการดำเนินงาน และการสร้างความสัมพันธ์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิก หรือกลุ่มชุมชนอื่นๆ

อุมาพร ห่านรุ่งชโรทร (2551) บทความวิชาการเรื่องการพัฒนาพลังอำนาจชุมชน พบว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มความสามารถให้ชุมชนได้ใช้แหล่งประโยชน์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนสามารถกระทำได้ผ่านกระบวนการของการบริหารโครงการกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนในรูปแบบคู่ขนานกับโครงการนั้นมี 4 ระยะ คือ ระยะเตรียมการระยะที่ 1 ระยะเตรียมการ เป็นระยะเตรียมก่อนที่จะดำเนินการ ในระยะนี้เป็นระยะสังเกตการณ์และอภิปราย โดยหุ้นส่วนจะร่วมกันอภิปรายในประเด็น “ความหมายของการเสริมสร้างพลังอำนาจ” หุ้นส่วนจะแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน เพื่อทำความเข้าใจแนวคิดให้ตรงกัน ระยะประเมิน มี 2 กิจกรรม 1.การประเมินองค์ประกอบ ปฏิบัติการ ระยะนี้พยาบาลจะจัดเตรียมบัตรคำที่แสดงถึงระดับการเสริมสร้างพลังอำนาจระดับต่างๆ ในแต่ละองค์ประกอบปฏิบัติการ ทั้ง 9 องค์ประกอบ

องค์ประกอบละ 5 บัตรคำ แล้วให้ห็นส่วนเลือกบัตรคำที่คิดว่าสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันมากที่สุด แล้วให้ห็นส่วนแต่ละคนอ่านให้ห็นส่วนคนอื่นฟัง เพื่อเปิดอภิปรายข้อความที่ตนอ่าน 2. การบันทึกเหตุผลของการประเมินดำเนินกิจกรรมต่อจากกิจกรรมในข้อ 1 ห็นส่วนจะช่วยกันตรวจสอบผลจากการอภิปราย สรุปเหตุผลที่ถูกต้องและบันทึกผลการอภิปรายของแต่ละองค์ประกอบ ระยะเวลาวางแผนกลยุทธ์ ประกอบด้วยขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ 1. การอภิปรายวิธีการที่จะทำให้สถานการณ์ปัจจุบันดีขึ้น 2. การพัฒนากลยุทธ์ 3. กำหนดแหล่งสนับสนุนที่จำเป็น ได้แก่ การอภิปรายวิธีการที่จะทำให้สถานการณ์ปัจจุบันดีขึ้นจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดกลยุทธ์กว้างๆ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน การพัฒนากลยุทธ์ในขั้นนี้จะกำหนดกิจกรรมที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น มีรายละเอียดของกิจกรรมชัดเจน และมีการเรียงลำดับความสำคัญของกิจกรรม มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายและระยะเวลาดำเนินการ กำหนดผู้รับผิดชอบ และการประเมินแหล่งสนับสนุน ระดมสมองเพื่อประเมินแหล่งสนับสนุนทั้งภายในและภายนอก และระยะเวลาติดตามประเมินผล จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ห็นส่วนได้ร่วมกันอภิปรายเพื่อพัฒนาและปรับปรุงโครงการ ซึ่งจะกระทำทุก 3 – 6 เดือน ซึ่งในแต่ละระยะจะต้องพิจารณาองค์ประกอบเชิงปฏิบัติการ 9 องค์ประกอบ คือ 1. การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนอาจเป็นกลุ่มคนหรือองค์กร และความตระหนักความเป็นชุมชนของสมาชิก 2. ภาวะผู้นำหมายถึง ผู้นำที่แสดงบทบาทสำคัญในการพัฒนากลุ่มคนหรือองค์กร 3. โครงสร้างองค์กร หมายถึง การจัดการในลักษณะองค์กรที่ทำให้กลุ่มคนเข้ามามีส่วนร่วมและสร้างความตระหนักให้กับสมาชิก การจัดการอาจอยู่ในรูปของคณะกรรมการดำเนินการ 4. การประเมินปัญหา หมายถึง กระบวนการที่จะช่วยให้ชุมชนตระหนักห่วงใย และรับรู้ความสามารถของตนในการกำหนดปัญหา ค้นหาทางแก้ไข และดำเนินการแก้ไขปัญหา 5. การบริหารทรัพยากร หมายถึง ความสามารถในการจัดหาและใช้ทรัพยากร การเจรจาต่อรองขอใช้ทรัพยากร 6. การตั้งคำถามว่าทำไม หมายถึง ความสามารถในการประเมินสาเหตุที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาทั้งด้านสังคม นโยบาย เศรษฐกิจ และสาเหตุอื่น ๆ 7. การเชื่อมโยงกับผู้อื่น หมายถึง ความเป็นพันธมิตร ความร่วมมือ การมีส่วนร่วมกับชุมชนอื่นที่เกี่ยวข้อง 8. บทบาทของตัวแทนองค์กรภายนอก ตัวแทนองค์กรภายนอกจะเป็นตัวหลักสำคัญในการกระตุ้นให้ชุมชนได้มอง ประเด็นปัญหา เช่น เป็นผู้ผลักดันโครงการ และเป็นตัวสำคัญที่จะสนับสนุนแหล่งประโยชน์ ดังนั้น ชุมชนควรมีบทบาทหรือมีการร่วมอำนาจในโครงการร่วมกับตัวแทนองค์กรภายนอก มิใช่ปล่อยให้ตัวแทนองค์กรภายนอกเป็นผู้มีอำนาจฝ่ายเดียวและ 9. การบริหารโครงการ หมายถึง ห็นส่วนที่จะได้รับผลประโยชน์โดยตรง มีบทบาทหน้าที่ชัดเจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผนดำเนินการ ประเมินผล ลงทุนบริหารจัดการร่วมกัน รวมถึงมีวิธีการจัดการกับความขัดแย้ง และการจัดการด้านอำนาจระหว่างห็นส่วนที่เหมาะสม

ชูลีกร ด้านยุทธศิลป์ (2554) บทความวิชาการเรื่อง การสร้างเสริมสุขภาพ ห็นส่วนสุขภาพ และการเสริมสร้างพลังอำนาจในชุมชน การเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนจะเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ 1. การมีส่วนร่วมแบบเชิงรุก เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาซึ่งทุกฝ่ายมีสิทธิออกเสียง โครงการสุขภาพใดๆ ที่เกิดขึ้นจะต้องไม่ได้เกิดจากการบังคับให้ชุมชนปฏิบัติตาม แต่จะมาจากกระบวนการที่ทุกคนมีส่วนร่วม 2. การมีส่วนร่วมเป็นการให้

ทางเลือก ประชาชนมีสิทธิและอำนาจที่จะกำหนดสุขภาพและตัดสินใจต่อสิ่งที่กระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำของตนเอง ดังนั้นการให้ทางเลือกทางสุขภาพจะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกและตัดสินใจต่อสิ่งต่างๆที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ 3. การมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อชุมชนร่วมตัดสินใจต่อเรื่องใดๆ การตัดสินใจที่เกิดขึ้นร่วมกันจะต้องมีโอกาสที่จะนำไปปฏิบัติได้จริงเพื่อให้เกิดประสิทธิผล องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ ดังนี้ 1. สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานของการเสริมสร้างพลังอำนาจ 2. พัฒนาผู้นำในท้องถิ่นให้มีภาวะผู้นำ ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ภาวะผู้นำจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนากลุ่มคน และองค์กรชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง 3. โครงสร้างองค์กรต้องมีโครงสร้างการบริหาร องค์กรมีวิสัยทัศน์ มีการให้อำนาจแก่สมาชิกในองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมต่างๆ เช่น คณะกรรมการ กลุ่มแกนนำ เป็นต้น 4. ความสามารถในการประเมินปัญหา ชุมชนควรสามารถระบุปัญหา หาแนวทางแก้ไข และดำเนินการแก้ไขปัญหาตามที่ชุมชนวางแผนไว้ 5. เสริมสร้างความสามารถของชุมชนโดยการค้นหาสาเหตุ สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา โดยการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ 6. การขับเคลื่อนทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ แหล่งประโยชน์ของชุมชนอาจมาจากภายในและภายนอกชุมชน เช่น คน เงิน ที่ดิน อาคารสิ่งก่อสร้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทักษะ ความเชี่ยวชาญและอุปกรณ์ต่างๆ เป็นต้น 7. เชื่อมโยงความเข้มแข็งขององค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ซึ่งรวมถึงการเป็นหุ้นส่วน พันธมิตรทางสุขภาพ 8. สัมพันธภาพระหว่างหน่วยงานภายในและภายนอกต้องให้ทุกฝ่ายมีบทบาท เช่น หน่วยงานภายนอกสามารถเข้ามาช่วยเหลือชุมชนในการจัดการกับปัญหาหรือขับเคลื่อนให้เข้าถึงแหล่งประโยชน์ได้มากขึ้น ช่วยสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานทางสุขภาพ พัฒนาทักษะต่างๆ เป็นต้น 9. เพิ่มความสามารถในการควบคุมหรือบริหารจัดการรูปแบบโครงการสุขภาพต่างๆ ชุมชนที่เป็นหุ้นส่วนจะมีความเป็นเจ้าของโครงการ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วางแผน ดำเนินการ ประเมินผล บริหารจัดการที่เหมาะสม การรายงาน การเงิน และการจัดการความขัดแย้ง การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนจะช่วยกระตุ้นให้สมาชิกหรือกลุ่มคนเกิดความพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน มีการเปลี่ยนถ่ายอำนาจจากมีอำนาจที่เหนือกว่าไปสู่การมีอำนาจในรูปของการเข้าไปร่วมควบคุม จัดการสถานการณ์ หรือสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ภมรรัตน์ สุธรรม (2555) บทความวิชาการ ศึกษาเรื่องการเสริมสร้างพลังทุนของชุมชนสู่ความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ :กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน พบว่าเป้าหมายของการเสริมสร้างพลังกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตซึ่งเป็นทุนของชุมชนในภาคใต้ตอนบนครั้งนี้ 1.การพัฒนายกระดับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มออมทรัพย์ฯ ทั้งคณะกรรมการและสมาชิกและช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดบรรลุผลลัพธ์กิจกรรมตามที่คาดหวัง โดยใช้กระบวนการเสริมพลังพัฒนางานให้ดีขึ้นกว่าครั้งที่ผ่านมาโดยมีเกณฑ์การประเมินเป็นตัวชี้วัดในการยกระดับการพัฒนา เช่นการวางแผนยกระดับจากกลุ่มที่อยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุงพัฒนาเป็นกลุ่มที่มีการพัฒนาในระดับปานกลางจากระดับปานกลางพัฒนาเป็นระดับก้าวหน้า เป็นต้น 2.ความเป็นเจ้าของชุมชน (Community Ownership) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มออมทรัพย์ฯ ทั้งกรรมการและสมาชิกรวมทั้งชุมชน จะมีความรับผิดชอบต่อการออกแบบดำเนินการเสริมสร้างพลังและนำข้อมูลที่ค้นพบไปสู่การปฏิบัติ เป็น

เจ้าของแนวคิด การบริหารและการประเมินผลองค์กร เป็นเจ้าของข้อมูลความรู้ที่เกิดขึ้น กระบวนการนี้ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเอาธรรมาภิบาลองค์กร ชุมชน สำนักในการดูแลคุณภาพชีวิตของตนเองและต้องการกำหนดทิศทางอนาคตขององค์กร ชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ โดยสมาชิกในองค์กร ชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกและห่วงหาพัน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของทำให้กิจกรรมกลุ่มดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนโดยชุมชนเอง 3. การเข้าร่วม (Participation) กระบวนการเสริมพลังในครั้งนี้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย ทั้งสมาชิก/กรรมการบริหารในกลุ่ม ออมทรัพย์ฯ และชุมชน ผู้นำชุมชน แหล่งทุนเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาร่วมเรียนรู้ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ และร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ฯ ร่วมกันอย่างเป็นมติ เอกฉันท์และยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ทศนคติ และเสริมสร้างทัศนคติว่าการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายเป็นสิ่งดีงามมิใช่อุปสรรคและควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นวัฏจักรของการเสริมพลังที่ไม่หยุดนิ่งและขาดสาย 4. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Democratic Participation) กระบวนการเสริมพลังของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ให้คุณค่าหรือความหมายกับการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของทุกฝ่ายในการตัดสินใจในการกำหนดทิศทางการพัฒนากลุ่มฯ ด้วยวิถีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมโดยการลงความเห็นร่วมที่ผ่านการอภิปรายชี้แจงและให้เหตุผลอย่างชัดเจนปราศจากการครอบงำทางความคิดจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง กระบวนการที่ใช้เพื่อนำไปสู่ข้อตกลงร่วมเช่น การพิจารณาอย่างใคร่ครวญ (Deliberation) ในการดำเนินงานที่มีความเสี่ยงในการลงทุน การจัดสวัสดิการช่วยเหลือชุมชนให้ครอบคลุมสมาชิกในชุมชน การรับรู้ร่วมโดยผ่านการประชุมชี้แจงและลงมติ การสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Communicative Action) ให้สมาชิกทุกคนรับรู้โดยทั่วถึงกันด้วยการประชุม การสื่อสารด้วยเอกสาร เป็นต้น การปฏิบัติกรร่วมกัน กระบวนการนี้ทำให้เกิดทักษะการวิเคราะห์และพฤติกรรมที่รับผิดชอบร่วมกันในรูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม 5. ความเป็นธรรมในสังคม (Social Justice) กระบวนการเสริมพลังมุ่งสู่การพัฒนาออมทรัพย์ฯ ซึ่งเป็นทุนของชุมชนให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกันภายในชุมชน กล่าวคือสมาชิกในชุมชนทุกคนไม่ว่าจะมีเพศ ฐานะ รายได้ สถานะทางสังคมที่แตกต่างกันสามารถเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ กันได้ทุกคนและมีสิทธิ์ได้รับการคัดเลือกเป็นคณะกรรมการบริหารกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนั้นการเสริมพลังมุ่งให้ผู้คนสามารถพัฒนาและได้จัดการกับปัญหาการเข้าไม่ถึงแหล่งทุนการเงินภายนอกได้ด้วยตัวเอง ขจัดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยพัฒนาสมรรถนะของกลุ่มคนเหล่านี้ให้ยกระดับขึ้นในกระบวนการเสริมพลังนั้น มุ่งขจัดความไม่เท่าเทียมที่มักเกิดในกลุ่ม ผู้เสียเปรียบ ผู้พิการ และคนชายขอบ 6. ความรู้ท้องถิ่น (Community Knowledge) การเสริมพลังเป็นการจัดการความรู้ความเข้าใจในบริบท ข้อมูล ประสบการณ์และความรู้ ภูมิปัญญาของกลุ่มออมทรัพย์ฯ เพื่อการผลิตและบริบทของชุมชนท้องถิ่น ความรู้ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมร่วมกันจะได้รับการยอมรับและให้คุณค่า เป็นความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแหล่งศึกษาดูงาน เป็นศูนย์การเรียนรู้ของกลุ่ม องค์กร ชุมชนต่างๆ เป็นพื้นฐานนำไปสู่การตัดสินใจและตีความผลการประเมินและการปรับใช้นวัตกรรมใหม่ๆ ในองค์กร ชุมชน เช่น การจัดสวัสดิการของชุมชนโดยกลุ่มออมทรัพย์ฯ 7. กลยุทธ์ที่วางอยู่บนหลักฐานข้อมูล (Evidence-base Strategies) ให้ความสำคัญต่อหลักฐานเชิงประจักษ์ เรียนรู้จากกลยุทธ์ที่ประสบความสำเร็จมาแล้วในบริบทนั้นจากการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์ฯ เพื่อการผลิตแบบมีส่วนร่วมได้รู้จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคของแต่ละกลุ่มและการศึกษาดู

งานจากกลุ่มอื่นๆ ทำให้สามารถกำหนดวิสัยทัศน์และกำหนดกลยุทธ์จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นจริงและมีหลักฐานเชิงประจักษ์เพื่อให้การดำเนินงานมีรากฐานมาจากประสบการณ์ที่จับต้องได้จริง แนวทางนี้จะช่วยประหยัดเวลาและทรัพยากร รวมทั้งมีความตระหนักรู้ที่แม่นยำว่า กลยุทธ์และยุทธศาสตร์ที่นำมาแนะนำใหม่จะต้องปรับให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น 8. การพัฒนาสมรรถนะ (Capacity Building) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มออมทรัพย์ฯ จะพัฒนาสมรรถนะจากการได้ตัดสินใจและร่วมผลักดันองค์กร กิจกรรมด้วยกัน โดยมีความเชื่อว่า ผู้เกี่ยวข้องในภาคส่วนต่างๆ จะสามารถดำเนินการได้ หากได้รับการพัฒนาให้ความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ภายใต้สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่นการอบรมให้ความรู้ในการใช้เทคโนโลยีช่วยในการบริหารจัดการด้านข้อมูล การใช้แบบประเมินผลกลุ่มออมทรัพย์ฯ แบบมีส่วนร่วมใน 4 ด้านของกรมการพัฒนาชุมชน ทำให้สามารถเรียนรู้ว่ากลุ่มจะต้องปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานในด้านใดบ้าง ซึ่งแนวทางการเสริมพลังนี้จะอาศัยการตัดสินใจบนพื้นฐานของการพัฒนาศักยภาพผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในองค์กรด้วย 9. องค์กรเรียนรู้ (Learning Organization) กระบวนการเสริมพลังกลุ่มออมทรัพย์ฯ ครั้งนี้ช่วยให้เกิดชุมชนของการเรียนรู้ การสะท้อนกลับเรื่องการประเมินกิจกรรมและองค์กรแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกในองค์กรและชุมชน จะทำให้กลุ่มออมทรัพย์ฯ สามารถสนองต่อการเปลี่ยนแปลงและการท้าทายใหม่ๆ ได้ทันเหตุการณ์รวมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันสถานการณ์ตลอดเวลาด้วยความสามารถของชุมชนเองโดยไม่ต้องรอให้หน่วยงานหรือบุคคลภายนอกเข้ามาดำเนินการ เช่น การแก้ปัญหาในกรณีเกิดการทุจริตในกลุ่มออมทรัพย์ฯ การปรับปรุงระเบียบข้อบังคับให้ทันกับสถานการณ์ใหม่ๆ ขณะที่ผลการประเมินแต่ละครั้งก็จะนำไปสู่การพัฒนายกระดับสูงขึ้น ทั้งนี้การตัดสินใจวางอยู่บนพื้นฐานข้อมูลเพื่อนำสู่การบรรลุเป้าหมาย 10. ความรับผิดชอบ (Responsibility) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มออมทรัพย์ฯ ได้แสดงความรับผิดชอบต่อกระบวนการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์ฯ ด้วยการเสริมพลังซึ่งเป็นการวิเคราะห์ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงาน จะมีพันธะสัญญาต่อการผลักดันให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์และแผนงานโครงการที่ได้ร่วมกันดำเนินการจากกระบวนการเสริมพลังและส่งมอบผลลัพธ์ของกิจกรรม มีการพัฒนากิจกรรม/องค์กรให้ดีขึ้นโดยมุ่งเน้นผลด้านการพึ่งตนเองของชุมชนและด้านความยั่งยืนในระยะยาว ความรับผิดชอบที่จะกล่าวนี้หมายถึง ทั้งความรับผิดชอบในกระบวนการและผลงานที่ดำเนินการการสร้างเสริมพลังทุนของชุมชนตามกระบวนการดังกล่าว เป็นการปฏิบัติการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในองค์กรได้มีปฏิสัมพันธ์กัน เรียนรู้ร่วมกัน ตามหลักการข้างต้น จะช่วยให้สามารถยกระดับการเสริมพลังและความสามารถในการกำหนดอนาคตเองได้ (Selfdetermination) ขณะที่กระบวนการเสริมพลังที่ดำเนินการไปเป็นระยะๆ นั้นจะช่วยเสริมสร้างสมรรถนะและทุนของชุมชนให้เกิดขึ้นได้อีกด้วย อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งยั่งยืนพึ่งตนเองได้ขององค์กรและชุมชน และจากผลการศึกษามีข้อค้นพบเกี่ยวกับความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ฯ เพื่อการผลิตนั้นปัจจัยที่สำคัญขึ้นอยู่กับความสามารถในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่อความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการดำเนินกิจกรรมอย่างชัดเจน ดังนั้นกลุ่มออมทรัพย์ฯ เพื่อการผลิตแต่ละกลุ่มจึงควรให้ความสำคัญในการคัดเลือกคณะกรรมการและควรมีระบบการตรวจสอบที่เข้มงวด รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนในการเพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และเจ้าหน้าที่

ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ต้องมีความเชื่อมั่นในแนวคิดที่ว่าคนทุกคน กลุ่มอาชีพทุกกลุ่ม ชุมชนทุกชุมชน มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองได้หากได้รับการเสริมพลังอย่างจริงจังและต่อเนื่อง รูปแบบต้องอาศัยบุคคลภายนอกเข้าไปช่วยกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัว โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร วิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งเพื่อให้รับรู้เรื่องราวและปรับปรุงวิธีการทำงานจากตัวอย่างกลุ่มอื่นๆ เป็นการสร้างระบบคิดและการตัดสินใจด้วยตนเอง

ภาวิณี ช่วยประคอง (2554) ศึกษาเรื่อง จากความขัดแย้งสู่นวัตกรรม:งบประมาณแบบมีส่วนร่วม อบต. สวนหม่อน จ.ขอนแก่น พบว่า ความขัดแย้งบางกรณีสามารถกระตุ้นให้เกิดความคิด วิธีการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์ หรือก่อให้เกิดนวัตกรรมได้ ในกรณีของ อบต.สวนหม่อน มีการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วม อบต.ได้มองเห็นความสำคัญและวิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งของประชาชนในการจัดสรรงบประมาณของ อบต. แล้วเปลี่ยนแปลงกระบวนการงบประมาณโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในวงจรรงบประมาณทั้งหมด ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในตำบลสวนหม่อนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการของการบริหารงานในอบต. ตั้งแต่การวางแผน การจัดทำแผนพัฒนาประจำปี การออกข้อบัญญัติ การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การจัดซื้อจัดจ้าง การประเมินผล รวมทั้งการให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการดำเนินงานของ อบต.ในการจัดทำงานงบประมาณแบบมีส่วนร่วมนี้ เป็นการช่วยลดความขัดแย้ง และยังสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและแก้ไขในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

พงษ์ศักดิ์ ยิ่งชนม์เจริญ (2552) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการความขัดแย้งในสังคม พบว่า การจัดการความขัดแย้งในสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนสำคัญมาก เนื่องจากเป็นองค์กรที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด มีความพร้อมของเครือข่ายในชุมชน ตลอดจนมีความยืดหยุ่นสูง และมีงบประมาณเป็นของตนเอง การสร้างกลไกการป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องตระหนัก เพื่อไม่ให้เกิดบาดแผลทางสังคม ซึ่งยากที่จะเยียวยา การแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ทางผู้บริหารจะต้องมีความฉับไว หาข้อมูลที่ต้องการ และวิเคราะห์ เพื่อหาแนวทางกลไกการเจรจา การพูดคุย เป็นสิ่งที่จำเป็นประโยชน์ในการหาข้อยุติ

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และกอบกุล ราชะนาคร (2552) ศึกษาเรื่อง การขับเคลื่อนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการจัดบริการสาธารณะที่ดี พบว่า การผลักดันนโยบายสาธารณะ เป็นการสร้างความเป็นธรรม หรือ ลดความไม่เป็นธรรม บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับรัฐบาล และภาคส่วนอื่นๆ โดยความไม่เป็นธรรม ปรากฏในรูปแบบต่างๆ เช่น ความเหลื่อมล้ำของรายได้ การขาดสิทธิและความด้อยโอกาสของคนจน ฯลฯ กฎเกณฑ์และกติกากิจการจัดสรรทรัพยากรของภาครัฐเองก็เป็นส่วนหนึ่งของความไม่เป็นธรรม การคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) เป็นมาตรการที่ช่วยลดช่องว่างและลดความไม่เป็นธรรมลงได้ ซึ่งเกี่ยวกับการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะของรัฐบาล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเปลี่ยนจากการพัฒนาโครงสร้าง

พื้นฐานเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอนาคตต้องทำงานละเอียดยิ่งกว่าปัจจุบัน และต้องมีความเข้าใจความหลากหลายความต้องการของคนทุกกลุ่ม และมีการทำงานร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับการกระจายอำนาจ และการสร้างเจ้าภาพในท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นหน่วยประสานงาน สนับสนุนกิจกรรมชุมชน โดยปรับมาตรการการคลังของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดนการเก็บภาษี ควบคู่กับการนำรายได้ไปช่วยเหลือคนจนและแรงงานนอกระบบ การวิจัยและค้นคว้าเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อประกอบการผลักดันนโยบายสาธารณะ โดยจำเป็นต้องกระจายความรู้ให้ทุกฝ่ายเข้าใจ วิพากษ์ และเกิดการยอมรับร่วมกัน ถ้าหากทุกฝ่ายเข้าใจ การปฏิรูปสังคม หรือ การขับเคลื่อนนโยบายที่ยังจะสามารถเป็นไปได้

อิทธิชัย สีดำ (2553) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปปฏิบัติ : ศึกษากรณีผู้นำนโยบายไปปฏิบัติในจังหวัดปัตตานี พบว่า 1)ระดับปัจจัยสู่ความสำเร็จในการนำนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปปฏิบัติอยู่ในระดับสูง เมื่อแยกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับสูงสุดไปน้อยสุดจะได้ ดังนี้ ปัจจัยด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ด้านลักษณะของนโยบาย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างกลไกต่างๆ ที่นำนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปปฏิบัติไปปฏิบัติ ด้านภาวะผู้นำ ด้านวัตถุประสงค์ของนโยบาย ด้านการคำนึงถึงวัฒนธรรม อัตลักษณ์ ของพื้นที่ ด้าน การสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่างๆด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และด้านความเพียงพอของทรัพยากร 2) ระดับความสำเร็จของนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อยู่ในระดับสูง เมื่อแยกเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับสูงสุดไปน้อยสุดจะได้ ดังนี้ ด้านเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ ด้านการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของประชาชน และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 3) ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการนำนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปปฏิบัติทุกด้าน ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติทุกด้าน

ยศศักดิ์ โกไศยกานนท์ (2548)ศึกษาเรื่องการพัฒนาแนวคตินิยมชุมชนสู่ระบบกฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ พบว่า ทูทางสังคมโดยเฉพาะการยอมรับนับถือผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้อาวุโส หรือผู้สูงอายุนั้นมีความเข้มแข็งมากที่สุด อันดับรองลงมาคือวัฒนธรรม จารีตประเพณีศาสนา และความเชื่อของท้องถิ่น พบว่าภาคเหนือกับภาคอีสานมีความเข้มแข็งมากกว่าภาคกลางและภาคใต้มากส่วนความเชื่อเรื่องผีนั้นภาคเหนือและอีสานตอนบนคือจังหวัดสกลนครยังคงมีหลงเหลืออยู่ และในภาคใต้นั้นมีความเข้มแข็งทางศาสนาไม่ว่าจะเป็นพุทธหรือมุสลิมมีจารีตวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันโดยใช้การปากะกันซึ่งเป็นจุดเอื้ออย่างหนึ่งต่อการพัฒนาแนวคตินิยมชุมชนโดยเฉพาะในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

อังคณา บุญสิทธิ์ (2549) ศึกษาเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับวัฒนธรรมการระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นไทย ผลการศึกษาพบว่า การระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นไทยมีทั้งในรูปของการจัดการกับความขัดแย้งที่ท่าเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นแล้วโดยใช้กติกาชุมชนและการป้องกันไม่ให้เกิดข้อพิพาทเกิดขึ้นในรูปของการสร้างความเป็นอยู่ที่ดี การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี และการจัดสรรทรัพยากร

และผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ชุมชนมีวิถีจัดการกับความขัดแย้งโดยการประชุมให้ชาวบ้านหรือตัวแทนทุกกลุ่มมาร่วมกันคิดและถือเป็นข้อตกลงร่วมกันที่ทุกคนยอมรับและถือปฏิบัติ เมื่อมีการประพฤติปฏิบัติผิดไปจากข้อตกลงก็มีบทบัญญัติให้มีการชดใช้เยียวยาความเสียหายนั้น มีกระบวนการบูรณาการเพื่อให้ทุกคนมีความสัมพันธ์ที่ดีและมีความผูกพันกับสถาบันทางสังคม มีทักษะในการอยู่ร่วมกันอย่างยอมรับอย่างเท่าเทียมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและให้เกียรติกัน

กิตติศักดิ์ เชื้อแดง (2542) ศึกษาเรื่อง บทบาทของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น พบว่า เจ้าหน้าที่ อบต. มีอิทธิพลสูงต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ปัจจัยในส่วนของผู้สั่งการจะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้มารับบริการเกิดความประทับใจ และมีความศรัทธาเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่ ผลการวิจัยยังพบว่า เจ้าหน้าที่เป็นผู้ที่มีความสามารถในการโน้มน้าวใจให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นได้

สาลินี อ่อนวงษ์ (2551) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอเมืองลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ด้านการมีส่วนร่วม คือ ด้านการเมืองมากที่สุด รองลงมา คือการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน และการมีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือด้านการบริหารและการมีส่วนร่วมด้านนโยบาย ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ ปัจจัยด้านความเชื่อถือของประชาชนต่อผู้บริหาร รองลงมาคือ การรับรู้ข่าวสารการประชาสัมพันธ์ และด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบริหารงานน้อยที่สุด ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงาน พบว่า ปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน ปัญหามากที่สุด คือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา ท่อระบายน้ำ มีมากเป็นบางชุมชนไม่ทั่วถึงทุกชุมชน/หมู่บ้าน การตัดสินใจในปัญหาใดๆ เป็นหน้าที่ของผู้บริหารแต่เพียงฝ่ายเดียวเป็นผู้ตัดสินใจ ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมรับรู้ก่อนตัดสินใจ และโครงการแต่ละโครงการที่เทศบาล/อบต. ที่นำมาบรรจุในแผนพัฒนาไม่ได้เกิดจากความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง เป็นความต้องการของนักการเมือง แนวทางแก้ไขคือ อันดับแรกผู้บริหารควรทำงานด้วยความโปร่งใส เทศบาล อบต. ควรประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของตนเองอย่างสม่ำเสมอ และควรจัดโครงการพบประชาชนเพื่อให้รับรู้ถึงปัญหา และประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อใกล้ชิดประชาชน

ศิริวรรณ พิทยรังสฤษฏ์ และคณะ (2553) ศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการสร้างเสริมสุขภาพและ ข้อเสนอเชิงนโยบาย เรื่องการกระจายอำนาจด้านการสร้างเสริมสุขภาพ พบว่า ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจพิจารณาได้เป็น 3 ด้าน คือความตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพ, ศักยภาพในการจัดกระบวนการพัฒนานโยบาย และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของระบบ กลไก, และ ศักยภาพในการพัฒนาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ซึ่งทั้ง 3 ด้านนี้ สามารถนำมาสร้างเครื่องมือในการประเมินศักยภาพ และพัฒนาศักยภาพของ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง ความตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพ เป็นการปลูกฝังในเรื่องคุณค่าของสุขภาพและการสร้างเสริมสุขภาพในผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนทุกระดับ ทั้งประชาชนและผู้นำชุมชน เนื่องจากการพัฒนาและผลักดันนโยบายจำเป็นที่จะต้องมีส่วนร่วมจากชุมชนในการให้นโยบายตอบสนองต่อความต้องการและแก้ปัญหาของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและตรงจุด และนอกจากนี้ ผู้บริหารและนักการเมืองที่เป็นผู้นำของชุมชน ยังต้องเล็งเห็นถึงประโยชน์ของนโยบายเพื่อช่วยผลักดันนโยบายอีกทางหนึ่ง และ นำไปดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล โดยการปลูกฝังในเรื่องนี้อาจทำได้โดยการให้ความรู้ในเรื่องของประโยชน์ของการสร้างเสริมสุขภาพแก่ประชาชนและผู้บริหาร, จัดกิจกรรมต่างๆในการสร้างเสริมสุขภาพให้ชุมชนและผู้นำเข้ามามีส่วนร่วม เท่าที่สามารถทำได้ ฯลฯ ศักยภาพในการจัดกระบวนการพัฒนานโยบาย และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของระบบ กลไก สามารถพัฒนานโยบาย, บุคลากร และ ปัจจัยอื่นๆในชุมชน ให้เอื้อต่อการรับภาระหน้าที่ในการให้บริการสร้างเสริมสุขภาพ โดยสามารถจัดกระบวนการในการระบุปัญหาของชุมชน และแล้วจึงจะสามารถกำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะพัฒนายุทธศาสตร์และนโยบายของท้องถิ่นต่อไป รวมถึงการพัฒนาขีดความสามารถขององค์กร (Institutional Capacity Development) ในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐาน, ระบบและกลไก และ พัฒนาในเรื่องความสามารถของบุคลากร เพื่อให้ชุมชนสามารถรองรับภาระหน้าที่ในการให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งนี้ การพัฒนาความสามารถทำได้โดยวิธีการดังต่อไปนี้ การพัฒนาแบบ “ล่างขึ้นบน” (Bottom-up organizational approach) เป็นการพัฒนาเรื่องความเชี่ยวชาญทางด้านเทคนิคของบุคลากรในองค์กรเพื่อให้สามารถรองรับกิจกรรมเฉพาะต่างๆ เช่น การวางแผน, การดำเนินการ และการประเมินผล เพื่อที่จะทำให้องค์กรสามารถทำสิ่งเหล่านี้ได้เองโดยไม่ต้องพึ่งพาที่ปรึกษาจากภายนอก โดยการพัฒนาศักยภาพขององค์กรนั้น จะต้องเป็นในลักษณะการพัฒนาให้มีความหลากหลายในเรื่องของทักษะพื้นฐานต่างๆ (Broadening general skills) และการพัฒนาทักษะเฉพาะทาง (Specialization) เพื่อให้สามารถรับมือกับภาระหน้าที่ในเรื่องการให้บริการสุขภาพได้อย่างเพียงพอเหมาะสม การพัฒนาในเรื่องนี้มีความจำเป็นที่จะต้องเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีทิศทางชัดเจน เพื่อให้มีการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การพัฒนาแบบ “บนลงล่าง” (Top-down organizational approach) เป็นการพัฒนาที่ตัวระบบและกระบวนการในการบริหารจัดการ ซึ่งรวมไปถึงกระบวนการการตัดสินใจและการบริหารจัดการทรัพยากรต่างๆ ซึ่งจะต้องอาศัยการประสานงานและการวางแผนที่ดี นอกจากนี้ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องการบริหารองค์คุณภาพ (Quality assurance) และการประเมินผล (Evaluation) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนา โดยการพัฒนาในเรื่องระบบและกระบวนการ มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาในทุกระดับ โดยเฉพาะในชุมชน เพื่อให้องค์กรท้องถิ่นมีความยืดหยุ่นในการตอบสนองต่อปัญหาสุขภาพของประชาชน การพัฒนาแบบโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างภาคี (Partnership) โดยเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างองค์กรเพื่อพัฒนาจุดด้อยของตนจากการเรียนรู้จากอีกองค์กรหนึ่งที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ต้องการจะพัฒนา ซึ่งอาจสามารถทำได้โดยการไปศึกษาดูงาน และ การจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เป็นต้น

การพัฒนาที่ชุมชน (Community organizational approach) โดยการทำให้ประชาชนตระหนัก, มีความรู้ และ พัฒนาทักษะ เพื่อที่แก้ปัญหาและพัฒนาตนเองโดยใช้ความสามารถของตน และระบบต่างๆที่มีอยู่ ซึ่งการพัฒนาชุมชนจะทำให้ คนในชุมชนเข้าใจเรื่องกระบวนการตัดสินใจ ได้ดีขึ้น, การติดต่อสื่อสารในระดับต่างทำได้สะดวกขึ้นและมีประสิทธิภาพ, และทำให้ชุมชนมีความมั่นใจในการบริหารจัดการกิจกรรมในชุมชนของตนเองศักยภาพในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีการเก็บข้อมูล, การรับรองคุณภาพ, การกำกับดูแล, และ การประเมินผล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเป็นข้อมูลให้กับประชาชนและผู้บริหารเพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพ, ประสิทธิภาพ และ ความพึงพอใจของโครงการและนโยบายที่ได้ดำเนินการไปแล้ว โดยการที่ท้องถิ่นที่จะมีศักยภาพในเรื่องนี้ได้ นั้น ผู้นำและชุมชนต้องเห็นคุณค่าของการสร้างเสริมสุขภาพ และผ่านกระบวนการพัฒนานโยบายและแผนสุขภาพมาแล้ว โดยนอกจากการพัฒนาบุคลากรแล้ว ยังมีความจำเป็นในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยอื่นๆ เช่น การมีระบบสารสนเทศที่ดี และการมีระบบกลไกการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและคล่องตัว

จรัส สุวรรณมาลา (2548) ศึกษาเรื่อง โครงการวิถีใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย พบว่า ประเด็นปัญหาและการพัฒนาเพื่อเป็นนโยบายสาธารณะนั้น การวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีตัวแสดงหลักซึ่งทำหน้าที่ในการรับรู้และแปลความหมายปรากฏการณ์ในชุมชนไปเป็นประเด็นปัญหา มี 2 ประเภท ประเภทที่ 1 คือ กลุ่มผู้นำหรือผู้บริหาร และข้าราชการ/พนักงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีผลต่อการรับรู้และกำหนดประเด็นปัญหามากกว่าประเภทที่ 2 คือองค์กรชุมชน ได้แก่กลุ่มอาชีพ ชมรม/สมาคมต่างๆในท้องถิ่น

การวิจัยยังพบว่า รายได้ของเฉลี่ยของชุมชนที่ประชากรมีรายได้ค่อนข้างสูง มีผลต่อการจัดการบริการสาธารณะด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในการบริหารนั้น จำเป็นต้องระดมทรัพยากรการบริหาร หรือเครื่องมืออุปกรณ์ในการดำเนินการ และอื่นๆจากองค์กรภายนอก อาทิ การใช้บุคลากรอาสาสมัครจากชุมชน หรือ การขอรับการช่วยเหลือทางด้านวิชาการ แสดงให้เห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีศักยภาพในการบริหารจัดการเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่างๆ (Networking) เป็นอย่างดี นวัตกรรมท้องถิ่นส่วนหนึ่งเกิดจากการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่าง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกัน และเกิดการนำแนวคิดที่ได้จากการศึกษาตัวอย่างจากชุมชนต้นแบบ หรือแลกเปลี่ยนความเห็นไปประยุกต์ใช้ในท้องถิ่นของตน ข้อเท็จจริงเช่นนี้ชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ให้ความสนใจเรียนรู้และพัฒนาปรับปรุงงานในความรับผิดชอบของตน ดังนั้น การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในเชิงระนาบ (ระหว่าง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยกัน) และส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในระดับท้องถิ่นเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพการทำงานของท้องถิ่นทั่วไปในวงกว้าง

นอกจากนี้ การวิจัยครั้งนี้ยังพบว่ามาตรการจูงใจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นริเริ่มพัฒนาตนเองมีแนวโน้มที่จะได้ผลดีมากกว่าการสั่งการ งานวิจัยชิ้นนี้พบว่า การส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยให้รางวัลธรรมาภิบาล และรางวัลอื่น ๆ มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการริเริ่มนวัตกรรม

ของท้องถิ่น โดยจำนวนร้อยละ 17.8 เมื่อเปรียบเทียบกับนวัตกรรมด้านการป้องกันภัยและการแก้ไข
ปัญหาอาเสพติดที่รัฐบาลใช้การสั่งการ มีเพียงร้อยละ 4.4

รัฐบาลควรส่งเสริมการพัฒนาทางการเมืองแบบ “สมาคม” ในท้องถิ่น จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า การเมืองแบบเกื้อกูลกันเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาท้องถิ่น สามารถดำเนินการได้หลายวิธี 1.ส่งเสริมการเมืองท้องถิ่นให้เป็นอิสระจากอิทธิพลการเมืองระดับชาติ 2.ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำงานแบบเครือข่ายกับองค์กรชุมชนและหน่วยงานภายนอก โดยการฝึกอบรมผู้นำและพนักงานท้องถิ่น ให้ข้อมูล หรือให้มีแรงจูงใจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการทำงานเป็นเครือข่าย 3.ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้กระบวนการกำหนดนโยบายการบริหารท้องถิ่น โดยการเน้นการปรึกษาหารือ จัดเวทีประชาคม เน้นการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนโดยวิธีสมานฉันท์ และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรายงานผลการดำเนินงานต่อประชาชนอย่างต่อเนื่อง

การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญในการคิดค้นนวัตกรรมต่างๆ ของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมที่ว่านี้อาจมีได้ในหลายลักษณะตั้งแต่การมีส่วนร่วมที่ประชาชนมีบทบาทในเชิงรับ เช่น การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การสะท้อนปัญหาและความต้องการต่างๆ ไปจนถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ประชาชนมีบทบาทในเชิงรุก เช่น การให้ชุมชนเป็นผู้ที่ตัดสินใจกำหนดนโยบายหรือวิธีการจัดบริการสาธารณะใหม่ๆ ด้วยตนเอง ฯลฯ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ ผู้บริหารของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างจริงจังเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพของการจัดบริการสาธารณะที่ตรงกับความต้องการของประชาชน

มงคล สายสูง (2546) ศึกษาเรื่อง การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนให้สำเร็จได้นั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรของชุมชนเองดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่องโดยยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ได้ถูกนำมาใช้ ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสาขาอาชีพ โดยองค์กรชุมชน (Localization) เป็นองค์กรกลางในการประสานงานกับหน่วยที่ปรึกษา คือ หน่วยงานของภาครัฐและเอกชนที่มีหน้าที่ในการสนับสนุนทางด้านวิชาการ การให้การศึกษานอกระบบก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้ชาวชุมชนรู้จักการ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น การนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรชุมชน กลุ่มพลังต่างๆก็สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้ปัญหาต่างๆคลี่คลายลงไป และการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลน้ำเกีฮัน กิ่งอำเภอ ภูเพียง จังหวัดน่าน สรุปลงได้ดังนี้

1) ปัญหาที่เกิดขึ้น: ทุกข์ ได้แก่ ยาเสพติด การพนัน การตัดไม้ทำลายป่า อาชญากรรม เศรษฐกิจ สาธารณสุข ความขัดแย้งในชุมชน การคมนาคมขนส่ง ความขัดแย้งขององค์กรชุมชนและการฉ้อราษฎร์บังหลวง

2) สาเหตุแห่งปัญหา: สมุทัย สาเหตุปัญหาส่วนใหญ่เริ่มต้นจากความต้องการไม่มีขอบเขตจำกัดของคน ทั้งคนในชุมชนเองและคนที่อยู่นอกชุมชน รวมทั้งตัวข้าราชการที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ดำเนินการเสียเอง จึงเป็นการยากยิ่งที่จะแก้ไขในระยะเวลานั้นได้

3) ผลการดำเนินงาน: นิโรธได้แก่ ปัญหายาเสพติดได้รับการแก้ไข การเล่นพนันลดน้อยลง ทรัพยากรป่าไม้ได้รับการอนุรักษ์ ปัญหาอาชญากรรมหมดสิ้นไปจากชุมชน ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้น มีความสามัคคีเกิดขึ้นในชุมชน การพัฒนาทางด้านกายภาพมีความต่อเนื่อง องค์กรชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้รับการแก้ไข

4) แนวทางในการแก้ไขปัญหา: มรรค เกิดจากความร่วมมือในการทำงานของประชาชน องค์กรชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคเอกชน ทำให้เกิดการจัดกิจกรรมและโครงการดำเนินงานที่สำคัญเหมือนมีกลุ่มพลัง กลุ่มอาชีพ และกลุ่มพึ่งตนเองเกิดขึ้น มีการพัฒนาที่ต่อเนื่อง พึ่งตนเองได้ และยั่งยืน

5) การสร้างกระบวนการเรียนรู้

5.1) ระยะเริ่มต้น เป็นระยะที่กำลังมีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชนอย่างรุนแรงทำให้ชาวบ้านบางส่วนเริ่มตระหนักถึงความเดือดร้อนจนสุดที่จะทนได้จึงได้เริ่มปรึกษากัน โดยนำผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครู และคนหนุ่มสาวที่ห่างไกลจากยาเสพติด

5.2) ระยะรวมกลุ่ม เป็นระยะที่มีการรวมกลุ่มกันระหว่างหน่วยงานของภาครัฐที่จะเริ่มให้ความจริงจังในการแก้ไขปัญหา โดยมุ่งเน้นความสำเร็จจากการทำงานทำให้เกิดความร่วมมือจากประชาชนที่เป็นพลังเงียบได้เป็นจำนวนมาก และเริ่มมีการรวมกลุ่มในระดับแกนนำเพื่อร่วมมือในการแก้ไขปัญหา

5.3) ระยะการพัฒนา เอกชนได้เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนด้านต่างๆเพิ่มมากยิ่งขึ้น มีการใช้กระบวนการวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ามาเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตของประชาชนแต่ละครัวเรือน ทำให้เกิดค่านิยม ความเชื่อ และประเพณีที่ดีงามเกิดขึ้นในชุมชน กลุ่มต่างๆ มีการพัฒนาบทบาทของแต่ละกลุ่มเป็นอย่างมาก ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีคารวะธรรมตระหนักและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง

5.4) ระยะการขยายผลและการสร้างเครือข่าย เป็นระยะการขยายผลการดำเนินงานให้ไปสู่ชุมชนใกล้เคียงและมีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ขององค์กรชุมชนไปสู่ชุมชนอื่นๆทั่วประเทศ โดยองค์กรภาคเอกชนมีบทบาทสูงในการให้การปรับปรุงด้านต่างๆ รวมทั้งด้านประชาสัมพันธ์ มีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอโดยมีการเน้นกลุ่มเป้าหมายไปที่กลุ่มเยาวชนอันเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชน

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆกับภาคีหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากเป็นองค์กรที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด มีความพร้อมของเครือข่ายในชุมชน มีความยืดหยุ่นสูง ตลอดจนมีงบประมาณเป็นของตนเอง พร้อมกันนั้นยังต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการ เริ่มตั้งแต่การให้ความรู้ผ่านสื่อหรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการรับรู้และตระหนักร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตัดสินใจร่วมกันในแผนการดำเนินการหรือโครงการต่างๆซึ่งจะนำไปสู่

การปฏิบัติร่วมกันเป็นกลุ่ม รวมถึงร่วมกันประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการดังกล่าวเพื่อทำการปรับปรุงแก้ไขต่อไป โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินการเพื่อเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ให้แก่ชุมชนได้แก่ ทักษะคิดของผู้นำ นโยบาย ความสัมพันธ์ แรงจูงใจ ความเชื่อใจ การรับรู้/เข้าถึงข้อมูล กิจกรรม เครือข่าย เป็นต้น ซึ่งในการดำเนินการจำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสอดคล้องกับชุมชนเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด ความรู้สึก และทักษะการปฏิบัติ เกิดการพัฒนาตนเอง มีความภาคภูมิใจเกิดความตระหนัก ห่วงแทน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน และเกิดพลังผลักดันไปสู่การพัฒนาชุมชนให้มีความสงบสุข มีความเท่าเทียมและความเสมอภาคต่อไป

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

(Dewi Yulianit 2006)ศึกษาเรื่อง การเข้าใจกระบวนการเสริมพลังชุมชน: กรณีศึกษาของชุมชนชนบทแห่งหนึ่งในประเทศอินโดนีเซีย พบว่าการเสริมพลังชุมชนหลายแห่งในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งโดยมากจะเป็นการเสริมสร้างความสามารถของชุมชนในการตอบสนองความต้องการของชุมชนนั่นเอง ประสบกับความล้มเหลวในการได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ และบางครั้งความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาตัวแทนภายนอกกลับมีเพิ่มขึ้น การวิจัยครั้งนี้เป็นความพยายามเบื้องต้นที่จะอธิบายกรณีของกระบวนการเสริมพลังที่ประสบความสำเร็จโดยใช้รูปแบบ system dynamics, ซึ่งเป็นกรณีของหมู่บ้านที่ยากจนในประเทศอินโดนีเซียซึ่งได้รับการช่วยเหลือทางโครงสร้างพื้นฐานจากตัวแทนสหประชาชาติในรูปแบบของไมโครไฮโดร แพลนท์ การวิจัยพบว่าการเสริมพลังเป็นกระบวนการป้อนกลับที่ได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย พร้อมทั้งการเสริมสร้างความสามารถในการจัดการโรงงานเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ตัวชุมชนเองต้องผ่านให้ได้ อย่างไรก็ตามผลลัพธ์ของความสามารถและความตระหนักมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มคุณภาพชีวิตของชุมชนหลังจากที่ได้ความสามารถนี้แล้ว แบบจำลองนี้ได้รับความคาดหวังว่าจะก่อให้เกิดการกระทำอื่นเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเสริมพลังชุมชนที่ลึกซึ้งยิ่งกว่านี้และจะกระตุ้นให้หน่วยงานปกครองท้องถิ่นลองใช้แนวทางใหม่เพื่อเพิ่มอัตราของการประยุกต์ใช้ที่ประสบความสำเร็จ

Sophia (2011) ศึกษาเรื่อง แนวทางความร่วมมือและการเพิ่มอำนาจในกระบวนการพัฒนาในรัฐคยาห์: กรณีศึกษาขององค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศและองค์กรพัฒนาเอกชนท้องถิ่น พบว่า บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ (INGO) และองค์กรพัฒนาเอกชนท้องถิ่น (LNGO) มีความสำคัญมากขึ้นในแนวทางการพัฒนาของท้องถิ่นในรัฐคยาห์ ซึ่งเป็นรัฐเล็กที่สุดในประเทศพม่า กิจสำคัญขององค์กรพัฒนาเอกชนคือประยุกต์แนวทางการร่วมมือและเครื่องมือเพิ่มอำนาจประชาชนในโครงการพัฒนาต่างๆ งานวิจัยนี้ได้ประเมินว่าองค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ (INGO) และองค์กรพัฒนาเอกชนท้องถิ่น (LNGO) มีบทบาทอย่างไรในการใช้แนวทางการร่วมมือและเครื่องมือเพิ่มอำนาจประชาชน โดยศึกษาองค์กรชื่อ "โครงการพัฒนาการอยู่ร่วมกันของชุมชน" (ICDP) ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนระหว่างประเทศและ "กลุ่มออมทรัพย์ขององค์กรคาทอลิก KarunaLoikaw" ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนท้องถิ่น (LNGO) ในการนี้ ผู้วิจัยได้ลงไปทำวิจัยใน

หมู่บ้านสองแห่งในรัฐคายาร์ ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันออกของประเทศพม่า โดยงานวิจัยได้วิเคราะห์ว่าการมีส่วนร่วมและการเพิ่มอำนาจของประชาชนที่ทั้งสององค์กรนำมาใช้ได้นำไปสู่การพัฒนาระดับท้องถิ่นหรือไม่ โดยวิจัยจากโครงการสองด้านคือ กิจกรรมสร้างรายได้ของกลุ่มพึ่งตนเองและกลุ่มเงินกู้ขนาดเล็ก งานวิจัยนี้โดยมากใช้การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจ การสังเกตภาคสนาม และสัมภาษณ์ส่วนตัวในช่วงลงภาคสนามกลางปี ค.ศ. 2011 และยังใช้รายงานและข้อมูลที่ได้มาจากองค์กร NGO ทั้งสอง

งานวิจัยนี้สรุปได้ว่า กิจกรรมสร้างรายได้ของกลุ่มพึ่งตนเองและกลุ่มเงินกู้ขนาดเล็กนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งวิธีการพัฒนาท้องถิ่นให้มั่นคงโดยการมีส่วนร่วม ประชาชนได้สร้างโครงสร้างพื้นฐานระดับชุมชนที่ก่อให้เกิดการสนับสนุนกันและกันและความเชื่อมั่นระหว่างสมาชิก และยังส่งเสริมกลุ่มคนยากไร้ คนยากจน คนชายขอบ ส่วนกลุ่มผู้หญิงซึ่งถือเป็นกลุ่มที่เปราะบางของชุมชนไม่เพียงแต่สามารถมีผลผลิตทางเศรษฐกิจแต่ยังสามารถเพิ่มอำนาจต่อรองของตนได้ ผลจากการรวมกลุ่มดังกล่าวทำให้กลุ่มผู้หญิงสามารถทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมและมีบทบาทมากขึ้นทั้งในครอบครัวและในชุมชน ศักยภาพของผู้กู้เงินเพื่อมาใช้จ่ายในธุรกิจครอบครัวก็พัฒนาทั้งในแง่การใช้จ่ายและการคืนเงินที่เป็นระบบมากยิ่งขึ้น กลุ่มผู้หญิงเองก็สามารถเข้าร่วมในการพัฒนาด้านสิทธิในท้องถิ่นโดยผ่านการเพิ่มอำนาจทางเศรษฐกิจและสังคม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การนำเสนอกระบวนการเสริมพลังชุมชนในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ซึ่งในขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาบทบาทปัจจัยเงื่อนไข และกระบวนการเสริมพลังชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน ส่วนในขั้นตอนที่ 2 เป็นการนำเสนอกระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาบทบาท ปัจจัยเงื่อนไข และกระบวนการเสริมพลังชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

ในขั้นตอนนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และส่วนที่ 2 ข้อมูลจากกรณีศึกษา (Case Studies) ด้วยการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยใช้เทคนิคการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

เพื่อรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสภาพทั่วไป ที่ตั้งอาณาเขต ข้อมูลด้านประชากร วัฒนธรรมประเพณี แผนยุทธศาสตร์ แผนการปฏิบัติงาน นโยบาย โครงการที่จัดตั้งขึ้นจากความร่วมมือกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชน โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) การคัดเลือกเอกสาร พิจารณาจากเกณฑ์ คือเป็นเอกสารทางวิชาการ เอกสารเผยแพร่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมไปถึงรายงานการวิจัย/บทความต่างๆ ที่มีประเด็นเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสืบค้นเอกสารทั้งในระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิจากแหล่งต่างๆ เช่น ห้องสมุดจากสถาบันพระปกเกล้า และจากสื่อออนไลน์ เป็นต้น

3) การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นมาจัดทำตาราง แยกประเภทตามหมวดหมู่และกรอบแนวคิดของการวิจัย เชื่อมโยงข้อมูลกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย

ส่วนที่ 2 ข้อมูลจากกรณีศึกษา (Case Studies) ด้วยการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยใช้เทคนิคการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ (Interview)

1) การคัดเลือกพื้นที่ที่ศึกษา

คัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยคัดเลือกชุมชนแนวทางการปฏิบัติที่ดี (Good Practices) ตามที่ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านเสนอชื่อตรงกัน จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ 1) องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) เทศบาลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย 3) เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

2) ผู้ให้ข้อมูลหลัก

แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มตามพื้นที่ที่ศึกษา ดังนี้

กลุ่มที่ 1 องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช อันประกอบด้วย ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าสำนักปลัด นักพัฒนาชุมชน ประธานประชาคมหมู่บ้าน โต๊ะอิหม่าม กรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประธานสตรีมุสลิม (มุสลิมะ) และหัวหน้าคณะทำงานศูนย์ อาสาสมัครใกล้เคียง ชาวบ้าน

กลุ่มที่ 2 เทศบาลตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย อันประกอบด้วย รองนายกเทศมนตรี หัวหน้าสำนักปลัด นักพัฒนาชุมชน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 บ้านป่าเหมือดสุขสำราญ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 บ้านดอยงาม และผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 บ้านป่าเหมือดสันติสุข ชาวบ้าน

กลุ่มที่ 3 เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น อันประกอบด้วย รองนายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาล หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ ประธานชุมชนสามเหลี่ยม ประธานชุมชนหลังศูนย์ราชการ 2 ประธานชุมชนศรีจันทร์พัฒนา อดีตประธานชุมชนหลังสนามกีฬา อนุกรรมการฝ่าย และประเมินตรวจสอบแผนพัฒนาเทศบาลนครขอนแก่น ชาวบ้าน

สรุปรวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักจากทั้ง 3 กลุ่มทั้งสิ้น 36 คน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกครั้ง

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยนี้ใช้ 2 เทคนิค ในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Participant Observation) ใน

การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชน และระหว่างชุมชนด้วยกันเอง โดยประเด็นในการสังเกตคือการมีส่วนร่วมในการดำเนินการทั้งในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชน และระหว่างชุมชนด้วยกันเอง เพื่อให้เกิดการเสริมพลังแก่ชุมชนจนนำไปสู่การเสริมสร้างสันติสุขและสมานฉันท์ของชุมชน

3.2) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview) ซึ่งเป็น การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดประเด็นคำถามไว้เรียบร้อยแล้ว เป็นคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ของการวิจัย โดยแนวประเด็นการสัมภาษณ์คือ บทบาท ปัจจัยเงื่อนไข และกระบวนการเสริมพลัง ชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

(1) ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์

- ศึกษาจากเอกสารวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์และ บทความและเอกสารอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดร่างแนวประเด็นการสัมภาษณ์ให้เหมาะสม กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- นำแบบสัมภาษณ์เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณา ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหา
- แก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
- นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับผู้ให้ข้อมูลที่มีลักษณะของบริษัท ไกล่เคียงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

(2) ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

- การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยอาศัยความคิดเห็น ของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งนี้หากผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นหรือตัดสินว่าถูกต้องเหมาะสมหรือตรงตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งพิจารณาแนวประเด็นการสัมภาษณ์ว่ามีโครงสร้างที่ชัดเจน ครอบคลุม เนื้อหา ข้อคำถามถูกต้อง ตรงตามโครงสร้าง และภาษาที่ใช้เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลหลัก

(3) ขั้นตอนการสัมภาษณ์

- ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้สัมภาษณ์ โดยพิจารณา ลักษณะของผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์เกี่ยวกับการเสริมสร้างสันติสุข และความสมานฉันท์ของชุมชน และเป็นผู้ที่มีความสมัครใจ ใจให้เวลา และยินดีที่จะให้การสัมภาษณ์ ตามที่ผู้วิจัยต้องการ
- ขั้นเริ่มการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะแนะนำตัวเองต่อผู้ถูกสัมภาษณ์ สร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการมาสัมภาษณ์ และแจ้งให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ ทราบทุกครั้งเมื่อมีการจดบันทึกและมีการใช้เครื่องบันทึกเสียง
- ขั้นการสัมภาษณ์ เริ่มการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนด ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะเป็นนักฟังที่ดี ตั้งใจฟังและติดตาม และป้อนคำถามให้เหมาะสม

กับจังหวะของผู้ตอบ เน้นการใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย สุกภาพ และในกรณีที่ผู้วิจัย สัมภาษณ์แล้วไม่แน่ใจ ในคำตอบหรือคำพูดบางส่วนบางตอนของผู้ถูกสัมภาษณ์ที่มีต่อประเด็นในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะ สะท้อนกลับด้วยการสรุปคำพูดของผู้ถูกสัมภาษณ์อีกครั้ง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความชัดเจน ในประเด็นนั้นๆ

- **ชั้นบันทึกข้อมูลและสิ้นสุดการสัมภาษณ์** ผู้วิจัยจัดบันทึกข้อมูล ตามความเป็นจริง และจดเฉพาะใจความสำคัญ รีบทำการบันทึกการสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์หลังจากการ สัมภาษณ์เสร็จสิ้นในพื้นที่ รวมไปถึงรวบรวมเอกสารต่างๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์แนบไว้กับบันทึกการ สัมภาษณ์ ที่สำคัญที่สุดก่อนจะสิ้นสุดการสัมภาษณ์ สอบถามความคิดเห็นเพิ่มเติมนอกเหนือจาก ประเด็นที่ได้สัมภาษณ์ และขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการสละเวลาให้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัย พร้อม ทั้งขอจดที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อกับผู้ให้สัมภาษณ์ในโอกาสต่อไปหากมีประเด็นที่ พบข้อสงสัยใหม่

4) การตรวจสอบข้อมูล

นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งจากการวิจัยเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลัก ตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ของข้อมูล โดยใช้วิธีการ ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งมีวิธีการดังนี้

- การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยการนำ ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ เปรียบเทียบระหว่างเวลา สถานที่ บุคคลและเนื้อหาที่แตกต่างกันว่า ถ้าหากเวลา สถานที่ และบุคคล เปลี่ยนแปลงไป ข้อมูลที่ได้จะเหมือนกันหรือไม่ หากได้ข้อมูลเหมือนกัน แสดงว่าเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ได้

- การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีการ เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน โดยใน การศึกษาจะใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งการศึกษาข้อมูลจากแหล่ง เอกสารประกอบด้วย หากได้ข้อมูลเหมือนกัน แสดงว่าเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือ มีความถูกต้อง สมบูรณ์

5) การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปอุปนัย โดยการจำแนกข้อมูล/จัด หมวดหมู่ข้อมูลได้แก่ ข้อมูลประเภทบทบาท การกระทำ กิจกรรม เป็นต้น แล้วจึงเปรียบเทียบข้อมูลที่ ได้จากการจำแนก/จัดหมวดหมู่ และเลือกข้อมูลหรือข้อค้นพบที่มีความสำคัญสอดคล้องตามกรอบ แนวคิดที่ได้จากการทบทวนเอกสาร จากนั้นจึงตัดทอนข้อมูลให้เหลือเฉพาะคุณลักษณะร่วมที่มี ความสัมพันธ์ตามวัตถุประสงค์ เพื่อนำไปสู่การสร้างข้อสรุปที่มียุทธศาสตร์การเสริมพลังขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน ผลการวิเคราะห์นำเสนอใน 3 ประเด็น คือ

5.1) บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและ

ความสมานฉันท์ของชุมชน

5.2) ปัจจัยเงื่อนไขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

5.3) กระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 นำเสนอกระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

ในขั้นตอนนี้เป็นการนำร่างกระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนมาทำการตรวจสอบ โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ในพื้นที่ที่ศึกษาเช่นเดียวกับขั้นตอนที่ 3.1 ได้แก่ 1) องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) เทศบาลตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย 3) เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และปรับแก้ไขร่างดังกล่าวให้เป็นกระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนที่สมบูรณ์ นำเสนอกระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน โดยการพรรณนาความ

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1.1 กรณีศึกษาที่ 1: องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.1.1 สภาพและข้อมูลทั่วไป

ตำบลโพธิ์ทองเป็นตำบลที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่โดยแยกมาจากตำบลหัวตะพานเดิมส่วนมากจะอพยพจากถิ่นที่อยู่อื่น คือผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งส่วนใหญ่จะมาจากตำบลหัวตะพานและชุมชนดั้งเดิมคือ ชุมชนบ้านโคก ซึ่งเป็นชุมชนโบราณตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกสุดของหมู่ที่ 1 ตำบลโพธิ์ทองติดต่อกับตำบลหัวตะพาน ต่อมาได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนใหม่บริเวณสันทรายทางด้านทิศตะวันออกในหมู่ที่ 1, 2 ของตำบล ปัจจุบัน บ้านโคก ไม่มีสภาพเป็นชุมชนอีกส่วนผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งมีประมาณร้อยละ 80 ของจำนวนประชากรทั้งหมดของตำบล ส่วนหนึ่งมาจากเมืองสตูล (ไทรบุรี) จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ชาวมุสลิมในเขตพื้นที่ตำบลโมคลานและตำบลโพธิ์ทอง มีการเล่าต่อกันว่าชาวมุสลิมในตำบลโพธิ์ทองและตำบลโมคลานเป็นลูกหลานสืบเชื้อสายมาจาก ปังลิโมเง๊ะเต๊ะ แม่ทัพเมืองสตูล ที่ถูกกวาดต้อนพร้อมเรือญาติและทหารบางส่วนมายังเมืองนครศรีธรรมราช เมื่อคราวเจ้าเมืองไทรบุรีไม่ยอมอ่อนข้อต่อไทย ซึ่งเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชยกกำลังเข้าปราบปรามและกวาดต้อนมา โดยมาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกที่ทุ่งบ้านใหญ่ตำบลโมคลานและสืบเชื้อสายอยู่ในเขตตำบลโมคลานและตำบลโพธิ์ทองในปัจจุบัน ส่วนที่มาของชื่อตำบลกล่าวขานกันมาว่ามีที่ดอนอยู่ที่หนึ่ง ซึ่งมีต้นโพธิ์ทองต้นใหญ่ต้นหนึ่งได้ให้ร่มเงาเป็นที่พักอาศัยถาวรจนถึงปัจจุบันนี้เมื่อแยกจากตำบลหัวตะพานจึงได้ชื่อตำบลว่า ตำบลโพธิ์ทอง เป็นตำบลที่มีความสงบสุขมาช้านาน มีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านเกษตรกรรม ปศุสัตว์ ชาวบ้านในตำบลโพธิ์ทองมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายและประชาชนยึดมั่นดำเนินวิถีชีวิตตามหลักศาสนา (แผนพัฒนาสามปีองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง, 2556)

1.1.2 ที่ตั้งอาณาเขต

ลักษณะของตำบลโพธิ์ทองเป็นที่ราบลุ่มระหว่างสันทราย เป็นพื้นที่อยู่ทางทิศตะวันออกของแนวถนนท่าศาลา-บ้านอู่ตะเภา เป็นพื้นที่สันทรายสลับกับที่ลุ่มเป็นแนวยาวในทิศเหนือ – ทิศใต้ พื้นที่ลุ่มระหว่างสันทรายมักจะเป็นที่ลุ่มมีน้ำขังตลอดปี มีลักษณะเป็นน้ำกร่อย มีพืชพรรณตามธรรมชาติ เช่น เสม็ด กก หญ้าต่าง ๆ ขึ้นอยู่บางบริเวณได้ถูกตัดแปลงใช้ทำนาข้าว ส่วนพื้นที่สันทราย จะเป็นพื้นที่ขนานกับถนนสายท่าศาลา-บ้านอู่ตะเภา ตลอดสาย ทั้งทางด้าน ทิศตะวันออกและทิศตะวันตกของถนน กว้างเฉลี่ยประมาณ 1 กิโลเมตร บนสันทรายมักจะเป็นพื้นที่ตั้งของ

หมู่บ้าน สวนมะพร้าวหรือสวนผลไม้ และพื้นที่ราบและบริเวณที่ลุ่ม อยู่ทางทิศตะวันตกของตำบล เป็นบริเวณที่มีสภาพพื้นที่ราบเรียบ ลักษณะทั่วไปจะเป็นดินลี้ก มีพื้นที่ดินเป็นดินเหนียว หรือร่วนเหนียวปนทราย มีการระบายน้ำเร็ว หน้าฝนจะมีน้ำขังอยู่บนพื้นดิน มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง จนถึงสูง เป็นบริเวณทำนาข้าวของตำบลและดินเหนียวเหมาะแก่การปั้นอิฐ ตำบลโพธิ์ทองมีเนื้อที่ ประมาณ 27.99 ตารางกิโลเมตร (แผนพัฒนาประจำปีองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง, 2556) ที่ตั้งของชุมชนมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลไทยบุรีและตำบลท่าศาลา	อำเภอท่าศาลา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลโมคลาน / ตำบลดอนตะโก	อำเภอท่าศาลา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา และตำบลปากพูน	อำเภอเมือง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลหัวตะพาน / ตำบลโมคลาน	อำเภอท่าศาลา

สถาบันองค์กรทางศาสนาและศิลปวัฒนธรรม

วัดจำนวน 4 แห่ง

1. วัดบนถนน	หมู่ที่	2
2. วัดแสงแรง	หมู่ที่	2
3. วัดสระประดิษฐ์	หมู่ที่	5
4. วัดสโมสร	หมู่ที่	1

มัสยิด จำนวน 8 แห่ง

1. มัสยิดดารุ้ลอิบาดะห์ บ้านปายดินดอนเหนือ	หมู่ที่	3
2. มัสยิดนุรุดดินญามาอาตุ้ลอิสลาม ดินดอนใต้	หมู่ที่	3
3. มัสยิดมุฮัมมาดียะห์ บ้านกลาง	หมู่ที่	4
4. มัสยิดรุฮุลลอฮ์	หมู่ที่	4
5. มัสยิดนุรุลฮิ่ลาล บ้านแสงจันทร์	หมู่ที่	5
6. มัสยิดดารุ้ลอิสลาม บ้านมะยิง	หมู่ที่	6
7. มัสยิดรียาดุสซอลิฮีน บ้านทุ่งรง	หมู่ที่	7
8. มัสยิดบ้านยางด้วน	หมู่ที่	7

1.1.3 ข้อมูลด้านประชากร

จำนวนหมู่บ้าน ตำบลโพธิ์ทองมี 7 หมู่บ้าน 2,290 ครัวเรือน หมู่ที่ 1 บ้านสองแพรก 261 ครัวเรือน จำนวน 888 คน ตำบลโพธิ์ทองมีประชากรทั้งสิ้น ประมาณ 8,591 คน แยกเป็นชาย 4,281 คน เป็นหญิง 4,310 คน (ฝ่ายทะเบียนและบัตร อบต.โพธิ์ทอง, 2556)

ประชาชนในตำบลโพธิ์ทองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมและการเลี้ยงสัตว์

ตำบลโพธิ์ทองมีพื้นที่เกษตรกรรมประมาณ 10,496 ไร่ อาชีพทางด้านเกษตรกรรม คือ การทำนา สวนมะพร้าว พืชผัก ยางพารา ค่าขายและอื่น ๆ การปศุสัตว์ส่วนใหญ่เลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริมซึ่งในตำบลมีเกือบทุกครัวเรือน การเลี้ยงสัตว์ของประชาชนในตำบลเป็นการเลี้ยงเพื่อการบริโภคในครัวเรือนและการเลี้ยงเพื่อจำหน่าย สัตว์ที่นิยมเลี้ยงได้แก่ โคพื้นเมือง โคเนื้อ สุกร เป็ด ไก่ พื้นเมือง ไก่พันธุ์เนื้อและแพะ ด้านอาชีพการประมงส่วนใหญ่จะทำประมงน้ำจืด บริเวณแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ในที่ราบลุ่มทางทิศตะวันตกและบริเวณที่ราบลุ่มระหว่างสันทรายทางทิศตะวันออกและมีการเลี้ยงปลาน้ำจืด ได้แก่ ปลาดุก ปลานิล ปลาช่อน เพื่อใช้จำหน่ายและเป็นอาหาร ส่วนที่ราบลุ่มน้ำกร่อยทางด้านทิศตะวันออกมีการเลี้ยงกุ้งกุลาดำเล็กน้อย นอกจากนี้มีการทำประมงน้ำเค็ม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการทำประมงชายฝั่งหรือการทำประมงขนาดเล็ก (สถานที่ประกอบการอยู่นอกพื้นที่ตำบลโพธิ์ทอง)

1.1.4 วัฒนธรรมประเพณี

ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญ

- | | |
|--|---------------------|
| 1. ประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบ | (หมู่ที่ 1,2) |
| 2. ประเพณีทำบุญสงเคราะห์ลอยแพ | (หมู่ที่ 1,2) |
| 3. ประเพณีถือศีลอดเดือนรอมฎอน | (หมู่ที่ 3,4,5,6,7) |
| 4. ประเพณีวันสงกรานต์และวันผู้สูงอายุ (รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ) | (หมู่ที่ 1-7) |
| 5. ประเพณีวันลอยกระทง | (หมู่ที่ 1,2) |
| 6. ประเพณีเข้าสู่นัดหมี่ | (หมู่ที่ 3,4,5,6,7) |
| 7. ประเพณีจัดงานเมาลิตกลาง | (หมู่ที่ 3,4,5,6,7) |
| 8. ประเพณีวันอาซูรอ | (หมู่ที่ 3,4,5,6,7) |

ตำบลโพธิ์ทอง มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบ ประเพณีทำบุญสงเคราะห์ลอยแพ ประเพณีการถือศีลอดเดือนรอมฎอนของพี่น้องมุสลิม ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์และวันผู้สูงอายุ ประเพณีวันลอยกระทง ประเพณีวันเข้าพรรษา เป็นต้น และตำบลโพธิ์ทองมีบุคลากรที่มีภูมิปัญญาเกี่ยวกับศิลปะด้านมโนราห์ หนังตะลุง เพลงบอก ได้แก่ นายจำเนียร คำหวาน, นายเชื่อง ทองสุวรรณ และนายชุ่ม คำหวาน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง กำลังดำเนินการวางแผนให้การสนับสนุน อนุรักษ์ และให้เยาวชนรุ่นหลังสืบทอดศิลปวัฒนธรรมอันดีงามต่อไป

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของตำบลโพธิ์ทอง ขณะนี้ตำบลโพธิ์ทองกำลังดำเนินการพัฒนาอยู่ 2 แห่ง คือแหล่งท่องเที่ยวที่ 1 หมู่บ้านมะยง ซึ่งเป็นแหล่งเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะยง ซึ่งได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางทั้งหน่วยราชการและองค์การเอกชน ซึ่งตั้งอยู่ในหมู่ที่ 6 บ้านมะยง แหล่งท่องเที่ยวที่ 2 ได้แก่ สุสานปงลิ้มอเจ๊ะเต๊ะ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นที่ฝังศพของแม่ทัพเมืองสตูล ที่ชื่อเจ๊ะเต๊ะ ซึ่งตั้งอยู่ในหมู่ที่ 7 บ้านยางด้วน (ทุ่งรง) องค์การ

บริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองกำลังจะพัฒนาให้สวยงามให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม และสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

1.1.5 พัฒนาการในการจัดการความขัดแย้ง

สังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากตามความเจริญของประเทศ การดำเนินชีวิตที่มีการแข่งขันกันสูงมีแต่ความเร่งรีบทำมาหากินจนทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของเริ่มลดน้อยถอยลงไปบ้าง ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้คนในชุมชนโพธิ์ทองขึ้นตามมา ปัญหาความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ เช่นปัญหาการกระทบกระทั่งในเรื่องที่วัวเข้าไปกินข้าวในนาข้าวของผู้อื่น หรือปัญหาการประกอบอาชีพเลี้ยงสุกรของชาวบ้านที่นับถือศาสนาพุทธในปัญหาเรื่องการส่งกลิ่นเหม็นรบกวนเพื่อนบ้านที่เป็นชาวมุสลิม ซึ่งการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไม่ได้เป็นปัญหาที่หนักหนาเกินแก้ไขแต่อย่างใด แต่ทั้งนี้ชุมชนตำบลโพธิ์ทองมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ให้ความเคารพนับถือผู้นำมาตั้งแต่อดีต ดังนั้นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในหมู่บ้าน ผู้ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญจึงเป็นผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำศาสนา บางครั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาด้วยการทำหน้าที่เป็นคนกลางในตรวจสอบและการไกล่เกลี่ยปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นการดำรงชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่ตำบลโพธิ์ทองทั้งชาวพุทธและมุสลิมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันจึงเป็นการอยู่ร่วมกันด้วยระบบการพึ่งพิงระหว่างผู้คนต่างศาสนา และการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประเพณีของแต่ละศาสนาอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่แบ่งแยกกว่าประเพณีดังกล่าวเป็นของศาสนาใด

พ.ศ. 2545 กระแสของการกลับหาความเป็นอิสลาม (Re-islamization) หมายถึงการเชิญชวนให้มีศรัทธาต่ออิสลาม และแสดงปฏิกิริยาต่อต้านแนวคิดและการปฏิบัติที่ขัดต่อหลักศาสนา นั้นเกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลโพธิ์ทอง โดยมีผู้นำทางศาสนารุ่นใหม่ๆ ซึ่งจบการศึกษามาจากต่างประเทศ เข้ามาเปิดโรงเรียนสอนศาสนาเพิ่มขึ้นและผลักดันให้กระแสการกลับคืนสู่อิสลามมีความเข้มข้นขึ้น โดยสร้างระเบียบขึ้นในชุมชนว่า ห้ามพ่อค้าแม่ค้าชาวไทยมุสลิมไปจำหน่ายสินค้าในงานวัด พร้อมทั้งยังประกาศว่าหากใครทำผิดก็จะมีมาตรการลงโทษทางสังคมจากผู้นำศาสนา เช่น หากใครฝ่าฝืนผู้นำศาสนาจะไม่ไปประกอบพิธีทางศาสนาให้ไม่ว่าจะเป็นงานแต่งงาน หรืองานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น แต่ในท้ายที่สุดแล้วกระแสดังกล่าวนี้ก็เริ่มจางหายไป

จากการขยายตัวของจำนวนประชากรอย่างรวดเร็วในพื้นที่ตำบลโพธิ์ทอง เนื่องจากที่ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิมการใช้วิธีคุมกำเนิดถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาจึงทำให้จำนวนประชากรของตำบลโพธิ์ทองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว บางครั้งก็เกิดปัญหาจากความไม่พร้อมที่จะมีบุตรของเด็กวัยรุ่น จึงเป็นที่มาของสถานการณ์ความเปราะบางของครอบครัวในพื้นที่ตำบลโพธิ์ทอง กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งต่อการเกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นในพื้นที่ตำบลโพธิ์ทอง ปัญหาที่ต้องใช้คนกลางในการพูดคุยไกล่เกลี่ยประสานมากที่สุดในปัจจุบันมีอยู่ด้วยกัน 4 เรื่องหลักๆ ได้แก่ปัญหาการหนีตามของวัยรุ่นที่ยังไม่พร้อมที่จะมีครอบครัว ปัญหาการหย่าร้าง ซึ่งเป็นปัญหาส่งผลต่อความขัดแย้งที่ลึกซึ้งระหว่างพ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายอีกด้วย ปัญหายาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในพื้นที่ตำบลโพธิ์ทอง และปัญหาการทะเลาะวิวาทของวัยรุ่น

ปัญหาการทะเลาะวิวาทของวัยรุ่นนั้นสาเหตุของปัญหาไม่ได้เกิดขึ้นจากของความแตกต่างทางศาสนาระหว่างชาวพุทธและชาวมุสลิม แต่เป็นเพราะการขยายตัวของประชากรตำบลโพธิ์ทองอย่างรวดเร็วที่ได้อ้างอิงไปข้างต้น สาเหตุมาจากกลุ่มวัยรุ่นที่มีการแบ่งกลุ่มแบ่งพวกระหว่างหมู่บ้านต่างๆ ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทขึ้น แต่ประเด็นสำคัญก็คือเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างวัยรุ่นต่างหมู่บ้านนั้น ความขัดแย้งก็ไม่ได้รับการแก้ไขหรือบรรเทาจากผู้ใหญ่ทั้งที่เป็นผู้ปกครองและเครือญาติ โดยไม่ได้มีการห้ามปรามแต่อย่างใด

ชาวตำบลโพธิ์ทองมีวิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลโพธิ์ทอง คือการให้คนกลางเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหา คนกลางในตำบลโพธิ์ทอง ได้แก่ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ปลัด นิติกร หัวหน้าสำนักปลัด ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา กำนันผู้ใหญ่บ้าน โดยคนกลางส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำทางความคิด (Opinion Leaders) ที่ประชาชนในชุมชนให้ความเคารพนับถือจะเป็นผู้เสนอแนะหรือจัดให้มีกระบวนการที่ได้รับความเห็นชอบจากประชาชนร่วมกันในทุกขั้นตอน เพื่อให้สามารถนำไปสู่ความสมานฉันท์คือการมีความพอใจร่วมกันและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

การดำเนินการ

พ.ศ. 2539 เริ่มมีการจัดการแข่งขันกีฬาประเพณี เริ่มมาจากความคิดริเริ่มของผู้ใหญ่บ้านทั้ง 7 หมู่บ้าน ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาตำบล เห็นว่าผู้นำหมู่บ้านควรจะทำกิจกรรมทำร่วมกันกับประชาชนในท้องถิ่นเพื่อสร้างมิตรภาพที่ดี จากการเป็นสภาตำบลสู่การเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลจึงทำให้คณะสภาตำบลเดิมคือกำนันผู้ใหญ่บ้านร่วมกับคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองในขณะนั้น มีแนวคิดการทำงานที่จะทำงานร่วมกัน จากการแข่งขันกีฬาประเพณีตามหมู่บ้านพัฒนาเป็นการดำเนินการจัดการแข่งขันกีฬาองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองร่วมกันเป็นครั้งแรก โดยตั้งอยู่บนฐานคิดที่มุ่งไปสู่การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกลุ่มต่างๆ กับผู้บริหาร สมาชิก และเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองในขณะนั้นมากกว่าการมุ่งเน้นที่ผลการแข่งขันและรางวัลจากปัญหาที่ได้อ้างอิงมาข้างต้น ทงมองเห็นความสำคัญของปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังจากทุกฝ่าย เพราะจากประสบการณ์ที่เคยทำงานในพื้นที่ที่มีความแตกต่างหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ศาสนา เชื้อชาติ เช่นเดียวกับตำบลโพธิ์ทองมาก่อนและพื้นที่เหล่านั้นก็ประสบปัญหาความขัดแย้งไม่เข้าใจกันของคนในชุมชนจนทำให้ชุมชนไม่สันติสุขและสมานฉันท์ ด้วยเหตุนี้คณะผู้บริหารจึงได้ยึดถือเป็นแนวคิดหลักการทำงานคือการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนด้วยวิธีการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนในตำบลทั้ง 7 หมู่บ้าน ที่ประกอบไปด้วยชาวพุทธ และชาวมุสลิม เด็กและเยาวชน ซึ่งโครงการจัดกีฬาฟุตบอลเดิมที่มีการจัดตามหมู่บ้านตามแนวคิดของผู้ใหญ่บ้านทั้ง 7 หมู่บ้านอยู่แล้วคณะผู้บริหารจึงสอบถามความคิดเห็นจากการประชุมร่วมผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านถึงความจำเป็นและความสำคัญในการแก้ไขปัญหากำลังเกิดขึ้นนี้ จึงมีการลงมติเป็นเอกฉันท์ให้มีโครงการจัดการแข่งขันกีฬา

ฟุตบอลโพธิ์ทองคัพขึ้นที่จะมาช่วยเสริมสร้างความสามัคคีให้กลับมาดังเดิม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนทั้ง 7 หมู่บ้านและคนทุกวัยได้มารวมตัวพบปะพูดคุยกันและทำความรู้จักกัน และยังเป็น การสร้างความสามัคคีในระดับตำบล การจัดการแข่งขันกีฬาของตำบลโพธิ์ทองจึงไม่ใช่การแข่งขัน เพื่อเอาชนะหรือแพ้แต่เป็นการเสริมสร้างความสามัคคีของคนทั้งตำบลอีกด้วย

นอกจากนี้ โครงการจัดการแข่งขันกีฬาฟุตบอลโพธิ์ทองคัพแล้วภายในโครงการยังมี โครงการกีฬาคอบคิ้วซึ่งเป็นโครงการที่องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองร่วมกับศูนย์พัฒนา คอบคิ้วในตำบลโพธิ์ทองจัดขึ้น มุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม สืบเนื่องจาก ปัญหาปัจจุบันคนในพื้นที่มีปัญหาความแตกแยก ขาดความสมัครสมานสามัคคีและมีความขัดแย้ง ทั้ง ในระดับครอบครัวและชุมชน สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากความขัดแย้งทางการเมือง โดยเฉพาะในเรื่อง ของการเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) และการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ในแต่ละครั้ง ประชาชนจะมีการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายแบ่งขั้วทุกระดับ เลย พอปีแรกความแตกแยกยังครุกรุ่นกันอยู่แต่พอกำลังจะเริ่มสมานฉันท์กันได้ ก็มีการเลือกตั้งเข้า มาอีก จึงเป็นปัญหาที่มีมาตลอดและต้องใช้ระยะเวลาในการเยียวยา และการหาแนวทางเพื่อช่วยให้ ประชาชนได้กลับมาสมัครสมานสามัคคีอย่างรวดเร็วเพื่อความสงบสุขของตำบลโพธิ์ทอง คณะทำงาน ศูนย์พัฒนาครอบครัวในตำบลโพธิ์ทองจึงมีมติให้มีการจัดโครงการแข่งขันกีฬาคอบคิ้วขึ้น เพราะ วันที่จัดกีฬาคอบคิ้วจะจัดวันเปิดการแข่งขันและวันปิดการแข่งขันกีฬาฟุตบอล

พ.ศ. 2557 การจัดการแข่งขันกีฬาองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองคัพครั้งที่ 16 ขึ้น แรกได้มีการมีการประชุมของคณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้อง สมาชิกองค์การบริหารส่วน ตำบล โดยเป็นระดมและสอบถามความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุมถึงปัญหาและอุปสรรคของการ จัดการแข่งขันกีฬาในปีที่ผ่านมา ร่วมกันวางขั้นตอนในการดำเนินโครงการรวมทั้งร่วมกันกำหนดกรอบ แนวคิดหลักของโครงการ และข้อเสนอแนวทางการจัดการแข่งขันในปีที่กำลังจะจัดขึ้น

องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการแข่งขัน โดยมี การแต่งตั้งจากผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายด้วยกัน อาทิ ผู้บริหาร สมาชิกและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วน ตำบล ตัวแทนทีมฟุตบอล และคณะกรรมการกีฬาหมู่บ้าน โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการกีฬาหมู่บ้าน นั้นจะคัดเลือกจากตัวแทนหมู่บ้าน และจัดประชุมและแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ และมีการร่าง กฎระเบียบกติกาการจัดการแข่งขันในแต่ละปีกฎระเบียบกติกาจะมีความแตกต่างกันเล็กน้อย เช่น จำนวนของรางวัล และจำนวนเงินรางวัล เป็นต้น พร้อมทั้งระดมความคิดเห็นเรื่องกิจกรรมเสริมอื่นๆ รวมทั้งการหาผู้สนับสนุนงบประมาณการจัดการแข่งขันกีฬาเพิ่มเติม โดยคณะกรรมการโครงการ แข่งขันกีฬาองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองคัพ ครั้งที่ 17 มีจำนวน 7 ชุด 7 ประกอบด้วย 1) กรรมการชุดอำนวยการแข่งขันและชุดจัดการแข่งขัน 2) คณะกรรมการชุดดูแลสถานที่ 3) คณะกรรมการจัดหารางวัลอาหารและเครื่องดื่ม 4) ฝ่ายลงทะเบียนนักกีฬา 5) ฝ่ายรักษาพยาบาล 6) ฝ่ายประชาสัมพันธ์ และ 7) ฝ่ายรักษาความสงบนอกจากกรรมการทั้ง 7 ฝ่ายแล้วยังมีการแต่งตั้ง กรรมการเพิ่มเติมในส่วนของการดำเนินการแข่งขันโดยมีคำตอบแทนเป็นรายวันซึ่งประกอบด้วย กรรมการตัดสินฟุตบอล จำนวน 4 คน เจ้าหน้าที่ประจำสนามประกอบด้วยผู้เก็บลูกฟุตบอล การ ดำเนินการจัดการแข่งขัน โดยเริ่มจากการประชาสัมพันธ์ไปที่ ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ถึง

กำหนดการเปิดรับสมัคร และมีการจับสลากแบ่งสายประชุมผู้จัดการทีมเพื่อรับทราบแลกเปลี่ยนความคิดเห็น องค์กรบริหารส่วนตำบลจะมอบงบประมาณสนับสนุนสำหรับชุดกีฬาให้นักกีฬาแต่ละทีม สถานที่ในการจัดการแข่งขันกีฬาองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองได้แก่ สนามกีฬาหน้าศูนย์ราชการตำบลโพธิ์ทอง

เมื่อถึงวันแข่งขันกีฬากาใน ช่วงระหว่างการแข่งขันโครงการพบการทะเลาะวิวาทหรืออุปสรรคก็จะมีกรเรียกประชุมคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องและหากเกิดจากทีมที่เข้าแข่งขันก็จะมีกรนัดเรียกมาเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกันอีก สิ่งที่ทำให้โครงการจัดการแข่งขันกีฬาของตำบลโพธิ์ทองสามารถดำเนินมาได้เป็นระยะเวลานานนับสิบปีนั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากการไม่ปล่อยให้ปัญหาเรื้อรังเมื่อเกิดปัญหาจะมีการเข้ามาแก้ไขโดยคณะกรรมการที่แต่งตั้งกันที่รวมทั้งเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความใกล้ชิดชาวบ้านและนำข้อได้เปรียบเรื่องความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนประสานความร่วมมือจากกลุ่มต่างๆในหมู่บ้าน โดยการดำเนินโครงการทุกขั้นตอนมีการติดตามประเมินผลให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้อย่างใกล้ชิดและมีการปรับเปลี่ยนแผนงานได้ตลอดเวลาทำให้การดำเนินโครงการนั้นประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และมีความยั่งยืนของโครงการนับสิบปี

1.2 กรณีศึกษาที่ 2: เทศบาลตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

1.2.1 สภาพและข้อมูลทั่วไป

ตำบลเวียงพางคำ ได้รับการจัดตั้งตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 เมื่อ พ.ศ.2526 โดยแยกจากตำบลแม่สาย และได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงพางคำ ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 19 มกราคม 2539 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับทั่วไป เล่ม 113 ตอนที่ 9 ง ลงวันที่ 30 มกราคม 2539 มีผลใช้ บังคับเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2539 และต่อมา ปี 2550 ได้รับการประกาศจัดตั้งจากองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงพางคำเป็นเทศบาลตำบลเวียงพางคำ ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2550 ตำบลเวียงพางคำ เป็นตำบลหนึ่งใน 8 ตำบล ของอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สำนักงานเทศบาลตำบลเวียงพางคำ ตั้งอยู่ที่บริเวณที่สาธารณะประโยชน์หนองแหวน เนื้อที่ประมาณ 14-3-27 ไร่ ห่างจากอำเภอแม่สาย ประมาณ 2 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานคร 875 กิโลเมตร

1.2.2 ที่ตั้งอาณาเขต

ตำบลเวียงพางคำ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 34 ตารางกิโลเมตร แต่เมื่อแยกเฉพาะเขตเทศบาลตำบลเวียงพางคำ จะมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 31 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 19,375 ไร่ พื้นที่ทางทิศตะวันตก มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขา และที่ราบสูงเชิงเขา ใช้เป็นที่เพาะปลูกพืชไร่ พื้นที่ทางด้านทิศตะวันออก มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบ ใช้เป็นที่ตั้งชุมชน และพื้นที่เกษตรกรรมมีอาณาเขตติดต่อกับหน่วยการปกครองท้องถิ่นอื่นๆ ดังนี้ คือ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า ทิศตะวันออกติดต่อกับเทศบาลตำบลแม่สาย,เทศบาลตำบลแม่สาย มิตรภาพและตำบลศรีเมืองชุม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลโป่งผาและตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า

1.2.3 ข้อมูลด้านประชากร

ประชากรทั้งตำบลเป็นผู้ที่นับถือศาสนาพุทธประมาณร้อยละ 80 และเป็นผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ ประมาณ ร้อยละ 10 ส่วนที่เหลือประมาณร้อยละ 10 เป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม มีจำนวนประชากรดังนี้

หมู่ที่ 1	*บ้านแม่สาย	432	ครัวเรือน จำนวน 1,629	คน
หมู่ที่ 2	*บ้านดอยงาม	263	ครัวเรือน จำนวน 912	คน
หมู่ที่ 3	*บ้านเวียงพาน	11	ครัวเรือน จำนวน 46	คน
หมู่ที่ 4	บ้านป่ายางใหม่	1,054	ครัวเรือน จำนวน 1,542	คน
หมู่ที่ 5	บ้านป่าเหมือดรุ่งเจริญ	1,313	ครัวเรือน จำนวน 1,247	คน
หมู่ที่ 6	บ้านผาหมี	324	ครัวเรือน จำนวน 681	คน
หมู่ที่ 7	บ้านห้วยน้ำริน	121	ครัวเรือน จำนวน 271	คน
หมู่ที่ 8	บ้านป่าเหมือดสันติสุข	907	ครัวเรือน จำนวน 1,277	คน
หมู่ที่ 9	บ้านป่าเหมือดสุขสำราญ	1,240	ครัวเรือน จำนวน 1,937	คน
หมู่ที่ 10	*บ้านป่ายางผาแตก	881	ครัวเรือน จำนวน 2,047	คน

หมายเหตุ : **หมู่บ้านคาบเกี่ยวกับเทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ด้านการประกอบอาชีพ เทศบาลตำบลเวียงพางคำ ตั้งอยู่ในอำเภอแม่สาย ที่นับว่าเป็นอำเภอที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่า จึงเป็นเหตุให้เกิดการค้าการลงทุนในด้านสินค้าและบริการในพื้นที่เป็นจำนวนมาก อาทิเช่น โรงงานขนาดใหญ่ ขนาดกลาง จำนวนมาก ประกอบกับธุรกิจด้านกาท่องเที่ยวอันเป็นที่น่าสนใจทั้งนักท่องเที่ยวและนักลงทุน นอกจากนี้ ตำบลเวียงพางคำยังมีถนนพหลโยธินหมายเลข 110 เข้าถึงอำเภอแม่สาย ซึ่งเป็นถนนสายหลักเชื่อมต่อหลายตำบล และมีถนนโครงข่ายเชื่อมโยงถนนสาย R3A และ R3B ซึ่งเป็นเส้นทางที่เชื่อมทั้งการท่องเที่ยวและการลงทุนของประเทศเพื่อนบ้านมายังจังหวัดเชียงราย นับได้ว่าอำเภอแม่สายซึ่งตำบลเวียงพางคำตั้งอยู่นั้นเป็นศูนย์กลางของความเจริญในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านประชากร เศรษฐกิจ การค้า การท่องเที่ยว การคมนาคม ร้านค้า ร้านอาหาร โรงแรม ซึ่งเป็นทั้งพื้นที่อยู่อาศัยและย่านพาณิชย์ และยังมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ด้านแรงงานที่ใช้ในภาคเกษตรในตำบลส่วนใหญ่ใช้แรงงานจากสมาชิกในครัวเรือนและในบางครัวเรือนที่มีสมาชิกไม่เพียงพอ จะจ้างแรงงานที่มีอยู่ในตำบลเข้ามาช่วยในฤดูกาลผลิต

1.2.4 พัฒนาการในการจัดการความขัดแย้ง

เทศบาลตำบลเวียงพางคำมีพื้นที่บางส่วนที่เป็นพื้นที่ทิ้งขยะโดยวิธีฝังกลบของเขตเทศบาลตำบลแม่สาย ซึ่งแต่เดิมพื้นที่รับทิ้งขยะของเทศบาลตำบลแม่สายตั้งอยู่ก่อนเป็นเวลาหลายปีก่อนหน้าที่ประชาชนของเทศบาลตำบลเวียงพางคำจะย้ายเข้าไปอยู่ พื้นที่ในบริเวณใกล้เคียงพื้นที่รับขยะ ได้แก่ หมู่ 5 บ้านป่าเหมือดรุ่งเจริญ และหมู่ 6 บ้านผาหมี ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะได้รับผลกระทบจากพื้นที่ทิ้งขยะของเทศบาลตำบลแม่สายแต่ชาวบ้านก็ยินดีและใช้วิธีเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับพื้นที่รับทิ้งขยะได้เพราะชาวบ้านได้มีการทำใจยอมรับเพราะชาวบ้านรู้ว่าชาวบ้านเป็นผู้มาอยู่อาศัยที่หลังพื้นที่รับทิ้งขยะประกอบกับขณะนั้นปริมาณขยะยังมีไม่มาก การได้รับผลกระทบจากกลิ่นและแมลงวันจึงน้อยและเป็นบางเวลาเช่นเวลาฝนตกหรือช่วงลมแรงเท่านั้น

เมื่อเวลาผ่านไปความเจริญเริ่มเข้ามามากขึ้นมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากอำเภอแม่สาย เป็นเมืองท่องเที่ยวและเป็นเมืองการค้าชายแดนไทย-พม่า เป็นแหล่งสร้างงาน สร้างรายได้ และสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายซึ่งมีมูลค่ามหาศาล อีกทั้งพื้นที่เขตการปกครองติดกับชายแดนไทย-พม่า จึงทำให้ประชากรในพื้นที่มีความหลากหลายทั้งทางด้านเชื้อชาติ ภาษาและวัฒนธรรม ต่างอยู่อาศัยร่วมกัน ประกอบกับมีประชากรแฝงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากเกิดการขยายตัวของความเป็นเมืองเศรษฐกิจเป็นไปอย่างรวดเร็ว จึงเกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมตามมาคือปัญหาปริมาณขยะ ส่งผลต่อพื้นที่ทิ้งขยะในเขตเทศบาลตำบลเวียงพางคำที่มีการบริหารจัดการขยะไม่มีประสิทธิภาพมากพอในการรองรับปริมาณขยะที่มากขึ้นตามความเจริญของอำเภอแม่สาย

วิธีการฝังกลบขยะแบบเดิมไม่สามารถกำจัดขยะได้อีกต่อไป ปริมาณขยะล้นส่งกลิ่นเหม็นไปทั่วตำบลเวียงพางคำและยังมีกองทัพอันแมลงวันบินเป็นพันเป็นหมื่นตัวมาเกาะตามบ้านประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงกับพื้นที่ทิ้งขยะ บางครั้งก็มีมาเกาะที่สำนักงานราชการ โรงเรียน และบริเวณอื่นๆอยู่ตลอดเวลา จึงเกิดผลกระทบเป็นบริเวณกว้างโดยเฉพาะชาวบ้านที่มีพื้นที่ใกล้เคียงกับพื้นที่ทิ้งขยะ คือ หมู่ที่ 5 บ้านป่าเหมือดรุ่งเจริญ ได้รับความเดือดร้อนมากที่สุด พื้นที่ทิ้งขยะมีจำนวน 16 ไร่ อยู่ห่างจากสถานีขนส่งผู้โดยสารอำเภอแม่สาย และชุมชนบ้านป่าเหมือดรุ่งเจริญ หมู่ที่ 5 เป็นระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร สร้างปัญหาเหตุรำคาญจากแมลงวัน ส่งกลิ่นเหม็น จนชาวบ้านในพื้นที่รวมตัวกันประท้วงเอาไม่ไปปิดที่บ่อขยะและมีการร้องเรียนให้ทำการปิดบ่อขยะอยู่หลายครั้ง เมื่อมีการประท้วงเทศบาลตำบลเวียงพางคำจะมาช่วยเหลือและประสานงานกับเทศบาลตำบลแม่สาย ให้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเรียกร้องของประชาชนที่มารวมตัวประท้วงทุกครั้ง สิ่งที่เป็นผลกระทบตามมา คือ ขยะล้นเมืองแม่สาย

การดำเนินการ

ปัญหาหลักที่เทศบาลตำบลแม่สายและเทศบาลตำบลเวียงพางคำต้องเร่งแก้ไข ซึ่งในแต่ละวันเทศบาลตำบลแม่สายและเทศบาลตำบลเวียงพางคำต้องทำการกำจัดขยะประมาณวันละ 37 ตัน และการดำเนินการแก้ไขที่ผ่านมายังขาดการสร้าง ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชน

เป็นเหตุให้ประชาชนในพื้นที่ไม่ไว้วางใจในการแก้ไขปัญหาทำให้การแก้ไขปัญหาด้านขยะของเทศบาลตำบลแม่สายไม่ประสบผลสำเร็จ

ต่อมาเทศบาลตำบลแม่สายได้พยายามหาทางแก้ไขด้วยการจัดหาที่ดินจำนวน 95 ไร่ ในพื้นที่หมู่ 7 เพื่อจัดตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยอย่างครบวงจร แต่ก็ไม่สำเร็จลุล่วงเนื่องจากประชาชนหมู่ 7 ได้รวมตัวกันปิดถนนประท้วงไม่ให้ตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยอย่างครบวงจรในพื้นที่เด็ดขาด เพราะมีความเกรงกลัวว่าจะเกิดปัญหาด้านกลิ่นเหม็นและปัญหาแมลงวันจากขยะเหมือนกับหมู่บ้านในเทศบาลตำบลเวียงพางคำ และถึงแม้เทศบาลตำบลเวียงพางคำจะเร่งสร้างความเข้าใจถึงกรรมวิธีการกำจัดที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายหรือผลกระทบด้านกลิ่นอย่างที่ชาวบ้านเข้าใจก็ตาม แต่ก็ไม่เป็นผล เทศบาลตำบลเวียงพางคำจึงเริ่มดำเนินการการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนในพื้นที่เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่รับขยะ

ปี พ.ศ.2546 เริ่มจัดตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยรวมแบบครบวงจรโดยเทศบาลตำบลแม่สายเป็นเจ้าภาพในการขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้างศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยและให้เทศบาลตำบลเวียงพางคำดำเนินการในการสร้างความเข้าใจให้กับประชาชน แต่เนื่องด้วยประชาชนไม่ไว้วางใจในประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะของเทศบาลได้จริง จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถก่อสร้างศูนย์กำจัดขยะได้สำเร็จ

ปี พ.ศ. 2550 เทศบาลตำบลเวียงพางคำมีความมุ่งมั่น ในการสร้างความรู้ความเข้าใจ โดยพยายามให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อที่จะแก้ไขปัญหการบริหารจัดการขยะของชุมชน เทศบาลตำบลเวียงพางคำได้มีการจัดเวทีเสวนาร่วมกับเทศบาลตำบลแม่สาย โดยประสานกลุ่มแกนนำ ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน แกนนำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ของหมู่ 5 หมู่ 6 และผู้ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย รวมถึงกลุ่มแกนนำ ผู้นำชุมชนทุกหมู่บ้านในเขตตำบลเวียงพางคำ (ซึ่งรวมเทศบาลตำบลแม่สาย) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดพื้นที่รับฟังความคิดเห็นจากชาวบ้าน แกนนำชาวบ้าน ผู้นำชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย อีกทั้งต้องการผู้บริหารของเทศบาลตำบลแม่สาย และเทศบาลตำบลเวียงพางคำ มีความต้องการชี้แจงแนวนโยบาย ข้อเท็จจริงของโครงการศูนย์กำจัดขยะแบบครบวงจร

จากสภาพปัญหาเบื้องต้นเทศบาลตำบลเวียงพางคำ จึงมีคำสั่งแต่งตั้งผู้ประสานงานประจำหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คนคือเจ้าหน้าที่จากเทศบาลตำบลเวียงพางคำ มีหน้าที่รับผิดชอบในการนำความคิดเห็นของประชาชนมาเสนอยังเทศบาล และเป็นเจ้าหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เป็นที่ปรึกษา แนะนำการช่วยเหลือทางวิชาการ เช่น ช่วยเรื่องการเขียนโครงการขอการสนับสนุน หรือแก้ไขปัญหของหมู่บ้าน เพื่ออำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานระหว่างชุมชนกับเทศบาล และยังมีหน้าที่คอยเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างเทศบาลตำบลเวียงพางคำกับหมู่บ้าน เพื่อลดช่องว่างและเสริมสร้างความเข้าใจในการทำงานระหว่างชุมชนกับองค์กรปกครองท้องถิ่นอันนำมาสู่การเสริมสร้างความเข้าใจ สร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ในพื้นที่ ซึ่งชาวบ้านให้

ความเห็นว่าเจ้าหน้าที่ประสานงานของเทศบาลมีส่วนช่วยแนะนำ ทำให้ได้เงินอุดหนุนมาจัดงานตามเทศกาลหรือกิจกรรมต่างๆ บางครั้งชาวบ้านทำไม่ถูกเจ้าหน้าที่ก็จะคอยชี้แนะ หรือช่วยทำให้

จากนั้นมีการประชุมปรึกษาหารือวางแผนการดำเนินงานแก้ไขปัญหาร่วมกัน มีการกำหนดกิจกรรม เพื่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ตรงจุดและเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการรักษาสภาพแวดล้อมให้ยั่งยืนด้วยการบริหารจัดการขยะอย่างถูกวิธี อาทิ เทศบาลตำบลเวียงพางคำร่วมกับสถาบันการศึกษาในทุกระดับของเขตพื้นที่จัดทำโครงการและกิจกรรมรณรงค์การทิ้งขยะให้เหมาะสม โครงการแปรรูปขยะให้เกิดมูลค่าเพิ่ม เช่น การทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากขยะเหลือใช้ นอกจากนี้ยังมีโครงการรณรงค์และปลูกฝังจิตสำนึกให้กับนักเรียนและเยาวชนเกี่ยวกับปัญหาขยะและมลภาวะเป็นพิษ เช่น การรักษาสภาพแวดล้อม ลดปัญหามลพิษด้วยการปั่นจักรยาน

นอกจากเทศบาลตำบลเวียงพางคำมีความพยายามให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่าง โดยเริ่มจากประกาศตามหอกระจายข่าวเพื่อเชิญ แกนนำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบมาร่วมประชุมเพื่อพูดคุยและให้ความรู้ความเข้าใจถึงผลดีผลเสียของโครงการที่มีต่อประชาชนรวมทั้งวิธีการคัดแยกขยะเพื่อให้ง่ายต่อการกำจัดขยะเพื่อเป็นความรู้ในการกำจัดขยะภายในเทศบาลตำบลเวียงพางคำอย่างยั่งยืน

มีการพาชุมชนศึกษาตัวอย่างจากชุมชนต้นแบบ เกี่ยวกับพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการกำจัดขยะ โดยการนำแกนนำชุมชน สมาชิกสภาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเวียงพางคำ ศึกษาตัวอย่างจากชุมชนต้นแบบ ของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการระบบกำจัดขยะรวมอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และดำเนินการประสานกลุ่มแกนนำประชาชนในพื้นที่ หมู่ที่ 5 และกลุ่มแกนนำประชาคมตำบล แกนนำประชาคมหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้านทั้ง 10 หมู่บ้านของตำบลเวียงพางคำ เข้าประชุมร่วมรับฟังความคิดเห็นเพื่อรับทราบแนวนโยบายการดำเนินการแก้ไขปัญหามลพิษของเทศบาลตำบลแม่สาย เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางป้องกัน และแก้ไขปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำอีก หรือปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ณ ศาลาอเนกประสงค์วัดป่าเหมือดรุ่งเจริญ หมู่ที่ 5

เทศบาลตำบลเวียงพางคำได้ประสานแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษเทศบาลตำบลแม่สาย โดยเชิญประชุมเพื่อชี้แจงรายละเอียดของแผนผังสถานที่ก่อสร้าง มีการเชิญเจ้าหน้าที่ของบริษัทที่ติดตั้งเครื่องกำจัดขยะมาอธิบายถึงระบบการทำงานเครื่องกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจร ตลอดจนมีการเสนอแนวทางที่ประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะจากผู้นำชุมชน คือ ต้องมีการจ้างแรงงานของประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบก่อน และการเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างรายได้จากการคัดแยกขยะรีไซเคิลเป็นต้น

เทศบาลตำบลเวียงพางคำ ได้เน้นกระบวนการเรียนรู้ให้กับประชาชนในพื้นที่ เกิดจิตสำนึกร่วมในการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะในชุมชน โดยมีการจัดทำโครงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์การคัดแยกขยะ การส่งเสริมจัดตั้งธนาคารขยะรีไซเคิล การจัดทำปุ๋ยหมักอินทรีย์จากขยะในครัวเรือน เพื่อลดปริมาณขยะจากแหล่งกำเนิด และการให้คำแนะนำในด้านการป้องกันดูแล

สุขภาพของประชาชนในเขตพื้นที่ด้วยการตีแผ่แผนป่าประชาชนสัมพันธ์และออกหน่วยสาธารณสุขเคลื่อนที่เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ เป็นต้น

หลังจากดำเนินการในแต่ละกิจกรรม เทศบาล คณะทำงาน และภาคประชาสังคม ร่วมกันประเมินผลการดำเนินงานการจัดขยะมูลฝอยทุกหมู่บ้าน พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลลัพธ์และผลสำเร็จของการดำเนินโครงการกำจัดขยะมูลฝอยเช่น จัดทำโปสเตอร์ แผ่นพับ ประกาศเสียงตามสายของหมู่บ้าน รวมทั้งออกประชาคมสัญจรเป็นประจำทุกเดือนเวียนไปตามหมู่บ้านทั้ง 10 หมู่บ้าน มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจรทั่วถึงทั้งตำบลเวียงพางคำ

ต่อมาเมื่อได้ผ่านกระบวนการสร้างความเข้าใจจากกิจกรรมต่างๆที่กล่าวมาแล้วนั้น เทศบาลตำบลเวียงคำกับเทศบาลตำบลแม่สายได้มีการทำประชาพิจารณ์สอบถามความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ว่าเห็นด้วยหรือไม่กับการใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ในการจัดตั้งทำพื้นที่ทิ้งขยะอย่างครบวงจรหรือไม่ จากนั้นได้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมวิเคราะห์ผลเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อเป็นแผนแม่บท 5 ปี ในการบริหารจัดการขยะอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน รวมทั้งให้แต่ละหน่วยงานจัดทำแผนปฏิบัติการบริหารจัดการขยะอย่างครบวงจร โดยกำหนดเป้าหมายและผู้รับผิดชอบโครงการเพื่อการจัดทำโครงการจัดการความขัดแย้งในเขตพื้นที่รับทิ้งขยะในเขตพื้นที่โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง การนี้เทศบาลตำบลเวียงพางคำร่วมกับเทศบาลตำบลแม่สาย จัดหางบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานในการดำเนินโครงการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถดำเนินการได้ต่อไปอย่างยั่งยืน

1.3 กรณีศึกษาที่ 3: เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

1.3.1 สภาพและข้อมูลทั่วไป

เทศบาลนครขอนแก่น เดิมได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง โดยพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งเทศบาลเมืองขอนแก่น มีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2478 เมื่อพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองขอนแก่น พ.ศ. 2478 เขตเทศบาลมีพื้นที่ 4.031 ตารางกิโลเมตร ต่อมาในปี พ.ศ. 2514 ได้มีพระราชกฤษฎีกาย้ายเขตเทศบาลออกให้ครอบคลุมพื้นที่มากขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลนครขอนแก่นได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 112 ตอนที่ 40 ก ลงวันที่ 24 กันยายน 2538 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 25 กันยายน 2538 เป็นต้นไป

1.3.2 ที่ตั้งอาณาเขต

เทศบาลนครขอนแก่น ตั้งอยู่ในพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 46 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 28,750 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย อยู่ในระดับความสูงประมาณ 155 – 160 เมตรจากระดับน้ำทะเล ลักษณะทั่วไปเป็นที่ราบและลาดชันขึ้นไปทางทิศเหนือ ซึ่งเป็นที่ตั้งของบริเวณมหาวิทยาลัยขอนแก่นโดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลศิลา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลกุดกว้าง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลพระลับ , ตำบลหนองแสง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลเมืองเก่า

1.3.3 ข้อมูลด้านประชากร

ชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ในปี พ.ศ. 2557 มีทั้งหมด 93 ชุมชน แบ่งออกเป็น 4 เขต แบ่งตามลักษณะของชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ได้แก่ ชุมชนกึ่งเมือง ชุมชนแออัด ชุมชนเมือง ชุมชนราชการ ชุมชนบ้านจัดสรร ชุมชนแออัด+กึ่งเมือง มีรายละเอียดดังนี้

ชุมชนเมือง มีจำนวน 20 ชุมชน คือชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวกันเข้าไปอยู่อาศัยเพื่อธุรกิจการค้าขาย เป็นสังคมใหม่ มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีการพบปะแลกเปลี่ยนกัน หรือคบหาสมาคมเพื่อผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจ มีสภาพความเป็นอยู่ที่มีมั่นคงมีรายได้แน่นอน มีระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการอย่างทั่วถึงมีสภาพทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่ดี ประกอบด้วย เขต1 เจ้าพ่อเกษม บขส. เจ้าพ่อทองสุข เขต2 คุ่มพระลับ ชัยณรงค์สามัคคี หน้า ร.พ.ศูนย์ ศิริมงคล ศรีจันทร์พัฒนา เจ้าพ่อขุนภักดี คุ่มหนองคู ศรีจันทร์ ตรีเทพนครขอนแก่น เขต3 วัดกลาง คุ่มวัดธาตุแก่นนคร โนนหนองวัด 3 โนนหนองวัด 4 หนองวัดพัฒนา วุฒาราม พระนครศรีบริรักษ์ เขต4 เทศโนนภาคฯ

ชุมชนกึ่งเมือง มีทั้งหมด 47 ชุมชน เป็นชุมชนเมืองดั้งเดิมมีลักษณะการอยู่อาศัยแบบเครือญาติ ยึดถือวัฒนธรรมประเพณี ขนบธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อๆ กันมา ประกอบอาชีพตามแนวทางของบรรพบุรุษ เช่น อาชีพทางภาคเกษตรเป็นส่วนใหญ่ บวกกับความเจริญของเมืองในระยะต่อมา มีผู้คนจากภายนอกอพยพเข้าไปอยู่อาศัยมากขึ้น เป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่ จึงมีอาชีพที่หลากหลาย ผสมผสานระหว่าง การเกษตร การค้าขาย และอาชีพอื่นๆ ตามความเหมาะสม มีการปลูกสร้างบ้านเรือนอย่างมั่นคงแข็งแรงถาวร มีที่ดินเป็นของตนเอง มีระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดี มีรายชื่อตามเขตดังนี้ เขต1 ได้แก่ โนนชัย 1 โนนชัย 2 โนนชัย 3 ดอนหญ้านาง 1ดอนหญ้านาง 2 ดอนหญ้านาง 3 หลังศูนย์ราชการ 1 หลังศูนย์ราชการ 2 เขต2 ได้แก่ หนองใหญ่ 1 หนองใหญ่ 2 หนองใหญ่ 3 หนองใหญ่ 4 บะขาม ศรีจันทร์ ประชาฯ นาคะประเวศน์ ซอยธารทิพย์ หุ่นสร้างพัฒนา เขต3 ได้แก่ บ้านตุ้ม หนองแวงเมืองเก่า 1 หนองแวงเมืองเก่า 2 หนองแวงเมืองเก่า 3 หนองแวงเมืองเก่า 4 หลังสนามกีฬา 2 โนนหนองวัด 1 โนนทัน 1 โนนทัน 2 โนนทัน 3 โนนทัน 4 โนนทัน 5 โนนทัน 6 โนนทัน 7 โนนทัน 8 โนนทัน 9 เขต4 ได้แก่ สามเหลี่ยม 1 สามเหลี่ยม 2 สามเหลี่ยม 3 สามเหลี่ยม 4 สามเหลี่ยม 5 ศรีฐาน 1 ศรีฐาน 2 ศรีฐาน 3ศรีฐาน 4 หนองแวงตราขู 1 หนองแวงตราขู 2 หนองแวงตราขู 3 หนองแวงตราขู 4 คุ่มวัดป่าอตุลยาราม

ชุมชนแออัดหรือชุมชนสลัม จำนวน 12 ชุมชน ลักษณะเป็นชุมชนที่มีความแออัด มีผู้อยู่อาศัยอย่างหนาแน่น จนก่อให้เกิดมลภาวะแวดล้อมไม่ถูกสุขลักษณะ มีการสร้างบ้านเรือนแบบเรียง

ง่าย ไม่เป็นระเบียบ สภาพบ้านเรือนทรุดโทรม ขาดความมั่นคงในด้านที่อยู่อาศัย มีปัญหาในการถือครองที่ดิน ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง มีการอพยพโยกย้ายอยู่เสมอ มีปัญหาสภาพแวดล้อม ปัญหาทางสังคม และปัญหาทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย เขต1 เทพารักษ์ 1 เทพารักษ์ 2 เทพารักษ์ 3 เทพารักษ์ 4 เทพารักษ์ 5 พัฒนาเทพารักษ์ เขต2 หลักเมือง หัวสะพานสัมพันธ์ เขต3 หลังสนามกีฬา 1 แก่นนคร 2 โนนหนองวัด 2 เหล่านาดี 12 เขต4 มิตรภาพ

ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร มีจำนวน 9 ชุมชน เป็นชุมชนที่ประชากรเข้าไปอยู่อาศัยในพื้นที่ที่มีการจัดสรรหมู่บ้านมีลักษณะอาคารบ้านเรือนที่ถูกจัดสร้างขึ้นอย่างเป็นระเบียบ มีความมั่นคงสวยงาม มีระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการที่ครบถ้วน มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดี มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีรายได้ที่แน่นอน มีที่ดินเป็นของตนเอง ประกอบด้วย เขต2 ท่งเศรษฐี มิตรสัมพันธ์ 1 มิตรสัมพันธ์ 2 โพธิ์บังลังก์ทอง ธนาคาร เขต3 การเคหะ พیمانชลร่วมใจพัฒนา เขต4 ไทยสมุทร ตะวันใหม่

ชุมชนราชการ มีจำนวน 3 ชุมชน คือชุมชนที่ลักษณะของข้าราชการมาอาศัยอยู่มาก มีความมั่นคงในด้านที่อยู่อาศัย แต่ปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนผู้ที่ไม่ได้รับราชการก็มีการย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนราชการเช่นกัน ได้แก่ เขต2 บ้านเลขที่ 37 บ้านพัก ต.ช.ด. ชลประทาน

1.3.4 วัฒนธรรมประเพณี

งานประเพณีสุดยอดสงกรานต์อีสานเทศกาลดอกคูน – เสียงแคน และถนนข้าวเหนียว จะจัดขึ้นในวันที่ 8 – 15 เมษายน ของทุกปีงานประเพณีสุดยอดสงกรานต์อีสาน เทศกาลดอกคูนเสียงแคน และถนนข้าวเหนียว เทศบาลนครขอนแก่นได้จัดกิจกรรมเทศกาลสงกรานต์ในเดือนเมษายน เป็นประเพณีทุกปี มาตั้งแต่ปี2531 การจัดงานดังกล่าวได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องมาตามลำดับจนปัจจุบันได้ชื่อว่า "งานประเพณีสุดยอดสงกรานต์อีสาน เทศกาลดอกคูนเสียงแคน และถนนข้าวเหนียว" วัตถุประสงค์ของการจัดงานดังกล่าวเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมการเล่นสงกรานต์แบบปีใหม่ไทย ปลูกฝังพฤติกรรมและค่านิยมที่ดีของเยาวชนต่อครอบครัวและสังคม และยังเป็นจุดเด่นสำคัญของงาน คือเป็นงานที่สนุกได้โดยไร้แอลกอฮอล์ ซึ่งถือเป็นจังหวัดต้นแบบด้านการส่งเสริมสุขภาพและแก้ไขปัญหาการดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชน กิจกรรมในงานประกอบด้วย พิธีทำบุญตักบาตร การเล่นกีฬา การแสดงดนตรีพื้นเมือง ขบวนแห่เกวียนบุปผาชาติวันข้าวเหนียวครอบครัวเดียวกัน เป็นต้น

งานประเพณีวันเข้าพรรษา โดยจะจัดขึ้นระหว่างวันเข้าพรรษาของทุกปี เทศบาลนครขอนแก่นจะจัดกิจกรรมงานประเพณีเข้าพรรษาที่วัดพระธาตุพระอารามหลวง วัดหนองแวงพระอารามหลวง และวัดศรีจันทร์พระอารามหลวง เป็นประจำทุกปี และเชิญชวนพุทธศาสนิกชนร่วมทำบุญที่วัดใกล้บ้านหรือวัดที่มีจิตศรัทธา การจัดงานดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ เพื่อรณรงค์ปลูกจิตสำนึกให้เด็กเยาวชนและประชาชน ตระหนักถึงความสำคัญในวันเข้าพรรษา เสริมสร้างและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กเยาวชนและประชาชนได้นำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน และเพื่อจรรโลงสังคมไทยให้เป็นสังคมดี มีคุณธรรมจริยธรรมอย่างยั่งยืน โดยใช้มิติทางศาสนา กิจกรรมในงานประกอบด้วย พิธี

ทำบุญตักบาตร ฟังธรรมเทศนาแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ถวายเทียนพรรษา ผ้าอาบน้ำฝน และอธิษฐานปวารณาเข้าพรรษาตลอด 3 เดือน

งานประเพณีออกพรรษาได้ประทีปโคมไฟและวิถีอีสานของทุกปี โดยจัดขึ้นระหว่างวันออกพรรษาโดยเทศบาลนครขอนแก่น ได้จัดงานประเพณีออกพรรษา ได้ประทีปโคมไฟและวิถีชีวิตอีสาน ซึ่งตรงกับวันออกพรรษาของทุกปี ณ บริเวณบึงแก่นนคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่งเสริมอาชีพของประชาชนในท้องถิ่น และอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอันดีงามของวิถีชีวิตคนอีสาน กิจกรรมสำคัญในงานประกอบด้วย จัดพิธีทางศาสนา ออกบ้านจำหน่ายอาหารและสินค้าพื้นเมือง จัดแสดงนิทรรศการของเก่าน่าสะสม พระเครื่อง ประภวดและไขว้บอนไซ จัดแสดงวรรณกรรมเรื่อง"สินไซ" มหกรรมอาหารของดีเมืองขอนแก่น ประภวดขบวนแห่ประทีปโคมไฟประภวดฮ้านประทีป ประภวดสรภัญญะ การแสดงวัฒนธรรม 5 ภาค จัดประภวดนกกกรงหัวจุก การแสดงวัฒนธรรมนานาชาติ การแข่ง X-Game การประภวดกวนข้าวทิพย์ การแสดงดนตรีลูกทุ่งของโรงเรียนต่างๆ การแสดงดนตรีพื้นเมือง และการแสดงคอนเสิร์ตลูกทุ่งหมอลำ

งานเทศกาลใหม่ประเพณีผูกเสี่ยวและงานกาชาด จัดขึ้นในวันที่ 29 พฤศจิกายน-10 ธันวาคม ของทุกปีหรือที่นิยมเรียกกันว่า "งานใหม่" หรือ "งานเทศกาลใหม่" จัดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี 2522 โดยได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์จนเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ประเพณีผูกเสี่ยวเป็นประเพณีดั้งเดิมของคนกลุ่มวัฒนธรรมไทยลาวหรือชาวอีสานมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คำว่า "เสี่ยว" ในความหมายของชาวอีสาน หมายถึงเพื่อนรัก เพื่อนตาย เพื่อนร่วมชะตาชีวิต ร่วมทุกข์ร่วมสุข ถือเสมือนมีชีวิตเดียวกัน คู่เสี่ยวจะติดต่อกันไปมาหาสู่และช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่ตลอดเวลา คนหนึ่งจะเป็นคู่เสี่ยวจะต้องเป็นชายกับชาย หญิงกับหญิง ซึ่งสนิทสนมกัน รสนิยมคล้ายกัน เกิดปี เดียวกัน มีบุคลิกคล้ายกัน พ่อแม่เห็นว่าเด็กรักกันก็จะนำมาผูกแขนต่อหน้าผู้ใหญ่ อบรมให้รักกัน แล้วทั้งสองคนก็ได้ผูกเสี่ยวกันไปจนชีวิตจะหาไม่ งานเทศกาลใหม่ประเพณีผูกเสี่ยวและงานกาชาดจังหวัดขอนแก่น จัดขึ้นระหว่างวันที่ 29 พฤศจิกายน ถึงวันที่ 10 ธันวาคม ของทุกปี ณ บริเวณสนามหน้าศาลากลางจังหวัดขอนแก่น วัตถุประสงค์ของการจัดงาน คือ ให้ประชาชนเข้าใจความหมายของคำว่าเสี่ยวอย่างถูกต้อง พื้นฟูอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ส่งเสริมให้คนในชาติตระหนักถึงความเป็นมิตรกัน และนำค่าแห่งมิตรภาพนั้นไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในด้านความร่วมมือพัฒนาประเทศชาติและขยายผลการผูกเสี่ยวไปสู่คนในชาติให้มากขึ้น กิจกรรมในงาน ได้แก่ การจัดพิธีผูกเสี่ยว ประภวดพานบายศรี จัดขบวนแห่รถตามคำขวัญจังหวัด จัดศาลาใหม่เพื่อสาธิตการทอผ้าไหมและจำหน่ายผลิตภัณฑ์การแสดงศิลปะพื้นบ้าน การออกบ้านกาชาด การจัดนิทรรศการของส่วนราชการ และการประภวดนางงามใหม่

1.3.5 พัฒนาการในการจัดการความขัดแย้ง

เทศบาลนครขอนแก่น เป็นที่รู้จักกันดีในฐานะเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในแถบภาคอีสานตอนบน ส่งผลให้ขอนแก่นเป็นเมืองที่มีอัตราการเจริญเติบโตสูง ในรอบสิบปีที่ผ่านมา มีการกระจายความเจริญจากเมืองหลวงไปยังจังหวัดอื่นๆ มากขึ้น จึงมีนักลงทุนจากภายนอกพื้นที่เข้ามาลงทุนในขอนแก่นเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ อย่างไรก็ตามการเจริญเติบโตของเมืองอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคม คือ ผู้คนมีความเอื้ออาทรกันน้อยลง และมีความขัดแย้งกันด้วยเรื่องผลประโยชน์จากการเติบโตอย่างรวดเร็วของจังหวัดขอนแก่น ส่งผลมายังเทศบาลนครขอนแก่นมีปัญหาสังคมมากมายเข้ามามีการพัฒนาเมืองมุ่งเน้นแต่ความเจริญทางวัตถุ จนลืมเลือนการพัฒนาทางจิตใจของมนุษย์ อันนำไปสู่ความขัดแย้งในด้านต่างๆ มากมาย ซึ่งกลายเป็นปัญหาทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การแก้ไขปัญหาที่ผ่านมาหลายฝ่ายมุ่งให้ความสำคัญเพียงการไกล่เกลี่ยเพื่อยุติความขัดแย้งแต่ขาดการพิจารณาถึงสาเหตุที่แท้จริงซึ่งก็คือ การขาดจิตสำนึกของการอยู่ร่วมกันด้วยความรักและความสงบสุข

ทั้งนี้เทศบาลนครขอนแก่นเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงมีแนวคิดพัฒนาการเอื้ออาทรมาผสมผสานกับวิถีชีวิตที่เน้นการให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางและการสร้างประชาคมท้องถิ่น ซึ่งเทศบาลมีความตระหนักเสมอว่า “ประชาชนคือเจ้าของเมือง” เป็นผู้ที่มีความเข้าใจปัญหาของท้องถิ่นได้ดี จึงได้นำกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ภายใต้หลักการ “โปร่งใส มีส่วนร่วม กระจายอำนาจ” อย่างต่อเนื่อง ประกอบกับเทศบาลนครขอนแก่นมีใช้แนวคิด “10 ปีวิถึการพัฒนาเมืองกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์สู่สังคมอารยะ” เพื่อมุ่งสู่การเป็นเมืองแห่งความเอื้ออาทรและภราดรภาพ (สังคมอารยะ คือ สังคมที่เคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ยุติธรรม เท่าเทียม เอื้ออาทร ไว้วางใจ) และคิดว่าให้ชาวบ้านเต็มใจทำดีกว่าใช้อำนาจของเทศบาลในการสั่งหรือบังคับให้ประชาชนกระทำตาม เพราะไม่สามารถก่อให้เกิดความสมานฉันท์ได้อย่างแท้จริงผล

ดังนั้นคณะผู้บริหารต้องการให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ ผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นนั้นๆ ลูกขึ้นมากระทำการคิด การตัดสินใจด้วยตัวเองอย่างกัลยาณมิตรและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน จะเป็นวิถีทางการพัฒนาที่ควรเกิดขึ้น อันจะเป็นกุญแจสำคัญแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการเมืองในอนาคต จึงจัดโครงการที่มุ่งเน้นการเปิดพื้นที่และเปิดกิจกรรมให้ภาคประชาชนดำเนินการด้วยตนเอง เข้าเป็นเจ้าของพื้นที่และกิจกรรมของตัวเอง ทำให้เกิดความเอื้ออาทร เกิด (ภราดรภาพ) ความเป็นที่เป็นน้อม อันนำมาซึ่งความสันติสุขและสมานฉันท์

การดำเนินการ

พ.ศ. 2538 เริ่มดำเนินโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและเพิ่มรายได้ให้ท้องถิ่นด้วยการเก็บค่าธรรมเนียมเก็บขยะมูลฝอย ระยะดำเนินการช่วงแรกแรก

พ.ศ. 2540 ได้เกิดการรวมตัวขององค์กรภาคประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น โดยความร่วมมือจากเครือข่ายความร่วมมือขอนแก่นนครน่ายุ่ สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น และเทศบาลนครขอนแก่น ได้ร่วมกันจัดทำแผนขอนแก่นนครน่ายุ่ โดยมีผู้เข้าร่วมทำแผนจำนวน 6 กลุ่ม คือ กลุ่มชุมชนเทศบาล กลุ่มครู-อาจารย์ กลุ่มข้าราชการและนักวิชาการ กลุ่มเยาวชน กลุ่มสมาชิกสภาเทศบาล และกลุ่มชาวเมือง โดยได้มีการเสนอให้มีสภาเมือง เพื่อใช้เป็นเวทีในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้เป็นเจ้าของเมืองในทุกภาคส่วน ด้วยการเข้ามาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ในการร่วมพัฒนาเมืองขอนแก่น และสภาพในสังคมปัจจุบันของเทศบาลนครขอนแก่นเป็นเทศบาลขนาดใหญ่ มีชุมชนในความดูแลถึง 93 ชุมชน ดังนั้นการบริหารจึงมีความหลากหลายของสังคมมากตามไปด้วย การบริหารจึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ประกอบกับแนวคิดหลักของเทศบาลคือ ประชาชนคือเจ้าของเมือง และแนวคิดที่ว่าต้องการให้ประชาชนรู้สึกตระหนักในความเป็นเจ้าของชุมชน จึงนำมาสู่การคิดโครงการเทศบาลเล็กในเทศบาลใหญ่ขึ้นซึ่งเป็นโครงการกระจายอำนาจการบริหารของเทศบาลนครขอนแก่นเปรียบเหมือนเทศบาลใหญ่ที่จะกำกับดูแลในเรื่องนโยบายโดยรวมหรือโครงการใหญ่ที่กระทบกับสังคมโดยรวม โดยที่ชุมชนและประชาชนเปรียบเสมือนเทศบาลเล็กจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนของเทศบาลนครขอนแก่นเข้าไปอยู่ในพื้นที่ ใกล้ชิดกับประชาชนโดยตรง มีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบและมีงบประมาณในการดูแลบริหารจัดการพื้นที่ของชุมชนด้วยคนในชุมชนเอง

พ.ศ. 2541 ได้มีการสานต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวขอนแก่น โดยจัดประชุมเป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสม เรียกว่า “การประชุมสภาเมือง” มีองค์กรเข้าร่วมประชุมในระยเริ่มต้นประมาณ 30 องค์กร แต่ปัจจุบันเวทีสภาเมือง เป็นเวทีประชุมร่วมกันของประชาชน และองค์กรเอกชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่นกว่า 170 องค์กร สภาเมืองถูกใช้เป็นพื้นที่ในการให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การมาร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา และร่วมพัฒนาเมืองขอนแก่น เพื่อหาทางออกร่วมกันในแต่ละประเด็น ซึ่งประเด็นของการประชุมโดยมากจะเป็นเรื่องของการปรับภูมิทัศน์เมืองขอนแก่นให้น่ายุ่ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การร่วมกันกำหนดกฎเกณฑ์ทางสังคมให้ชาวขอนแก่นสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ เวทีสภาเมืองจะมีการแจ้งวาระและประเด็นการประชุมล่วงหน้า แล้วกำหนดวันเวลา สถานที่ การประชุม เพื่อให้ทุกภาคส่วนมาเข้าร่วมอย่างพร้อมเพรียง

การดำเนินการของเวทีสภาเมือง เปิดโอกาสให้บุคคลหลายฝ่ายมาให้ข้อคิดเห็นและตัดสินใจร่วมกัน โดยไม่มีการใช้เสียงข้างมากด้วยการยกมือในการตัดสินใจ อันเป็นวิธีที่ก่อให้เกิดความ

ขัดแย้ง เกิดความแบ่งแยก มีเพียงผู้แพ้-ผู้ชนะ ไม่ก่อให้เกิดความปรองดอง ดังนั้น จึงต้องใช้ระยะเวลาในการจัดประชุมหลายครั้ง เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เป็นเอกฉันท์ในแต่ละประเด็น โดยในแต่ละครั้งเทศบาลต้องให้นักวิชาการดำเนินการศึกษาในรายละเอียดประเด็นข้อสงสัยของที่ประชุม มานำเสนอในที่ประชุมครั้งต่อไป ทั้งนี้ ผลจากการประชุมสภาเมือง ทำให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ที่ตรงกับความต้องการของประชาชนหรือเจ้าของเมือง เพราะประชาชนเป็นผู้คิดวางแผน กำหนดกรอบแนวทางการดำเนินการเอง เกิดการยอมรับในข้อตกลงร่วมกัน ขจัดปัญหา ลดความขัดแย้ง เกิดความสันติสุขสมานฉันท์และเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืน มีการติดตามผลการดำเนินงานของเทศบาลอย่างสม่ำเสมอ ผลจากการประชุมสภาเมืองขอนแก่น ทำให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ที่ตรงกับความต้องการของประชาชนหรือเจ้าของเมือง เพราะประชาชนเป็นผู้คิดวางแผน กำหนดกรอบแนวทางการดำเนินการเอง เกิดการยอมรับในข้อตกลงร่วมกัน ขจัดปัญหา ลดความขัดแย้ง ก่อเกิดความสงบสุขและเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืน มีการติดตามผลการดำเนินงานของเทศบาลอย่างสม่ำเสมอ ทำให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารงานของเทศบาล มติที่ประชุมสภาเมืองขอนแก่นเป็นสิ่งที่เทศบาลยึดถือเป็นแนวทางการดำเนินงานตลอดมา ซึ่งผลสัมฤทธิ์จากการประชุมสภาเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาได้ช่วยลดความขัดแย้งในเทศบาลนครขอนแก่น และนำไปสู่ทางแก้ปัญหาในหลากหลายประเด็นมาแล้ว อาทิ การสร้างประตูเมืองใหม่, การสร้างทางลอดแยกสามเหลี่ยม, การย้ายศาลหลักเมือง, เทศบัญญัติห้ามติดตั้งป้ายโฆษณา 8 จุด, โครงการคนขอนแก่นไม่ทอดทิ้งกัน เป็นต้น

ถนนคนเดินขอนแก่น เป็นผลมีที่มาจากกาเปิดเวทีสภาเมืองที่เกิดขึ้นจากการระดมความคิดและร่วมมือกันของกลุ่มปัญญามิตรขอนแก่น ที่ประกอบด้วย สภานายความ หอการค้า สภาอุตสาหกรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลนครขอนแก่น รวมถึงความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน โดยที่ทุกภาคส่วนเห็นว่าถนนมีไว้ให้รถวิ่งเท่านั้นใช่หรือไม่ เพราะเมื่อมีถนนมากก็แสดงถึงความเจริญของเมืองนั้น แต่เมื่อมีถนนมากขึ้นกลับทำให้คนในเทศบาลนครขอนแก่นมีความรักความผูกพันกันน้อยลง มีการตั้งคำถามในที่ประชุมว่าจะมีสักวันไหมที่จะทำให้ถนนของคนขอนแก่นเป็นถนนสำหรับคนเดิน ให้คนขอนแก่นได้มานั่งพูดคุยกันกลางถนน มาเดินเล่นและนำของที่ตนเองชอบมาขาย หรือมาพูดคุยกันแลกเปลี่ยนกัน โดยไม่ได้มองว่าเพื่อให้ถนนคนเดินกลายเป็นแหล่งเศรษฐกิจอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเท่านั้น แต่ที่ต้องการคือ การให้เป็นพื้นที่ทางสังคมให้คนคุยกัน ระหว่างคนที่รักในสิ่งเดียวกัน เป็นพื้นที่การแสดงศิลปวัฒนธรรมเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม สร้างเมืองขอนแก่นให้มีความเอื้ออาทร เรียนรู้ น่าอยู่อย่างยั่งยืน ตลอดจนกระตุ้นให้เกิด เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ หรือ Creative Economy เพื่อก่อให้เกิดสังคมที่ติงาม ถนนคนเดินขอนแก่นเปิดโอกาสให้ชาวขอนแก่นได้มีพื้นที่สำหรับขายสินค้า แสดงผลงานสร้างสรรค์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเดินพักผ่อนหย่อนใจของคนเมือง เป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นแหล่งพบปะสังสรรค์ของคนเมือง เป็นที่แสดงออกของคนกลุ่มต่างๆ อาทิ การจัดกิจกรรมของชมรมใจออกเดียวกัน ทั้ง 16 ชมรม ซึ่งจะแตกต่างจากตลาดริมนรมย์ไนท์บาร์ซ่า ที่ไม่มุ่งเน้นผลกำไร แต่เป็นพื้นที่ขายสินค้าประเภททำมือ งานหัตถกรรม งาน

ศิลปวัฒนธรรม สิ่งของประดิษฐ์หรือสินค้าประเภทที่ไม่มีขายทั่วไป เน้นการขายไอเดียและงานสร้างสรรค์ ไม่มีการจับจองล็อตที่ถาวร ไม่มีเจ้าของล็อตที่ตายตัว และไม่มีสินค้าประเภทสินค้าโรงงาน

เทศบาลนครขอนแก่นมีแนวคิดต้องการให้ถนนคนเดินขอนแก่นเป็นแหล่งที่แสดงถึงความสุขของคนเมือง แสดงถึงความสันติสุขและสมานฉันท์ของคนเมือง เป็นการเปิดโอกาสให้คนขอนแก่นมานั่งคุยกัน มาทำกิจกรรมร่วมกัน แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความตั้งใจจริงที่ทำให้คนขอนแก่นกว่า 40,000 คนได้มาเดินคุย แต่ก็สามารถส่งผลต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจในทางอ้อมได้ อีกทั้งถนนคนเดินยังทำให้ครอบครัวมีส่วนร่วมและทำกิจกรรมร่วมกัน บางครอบครัวพอกับลูกไม่สามารถปฏิสัมพันธ์กันได้ ก็ได้ใช้ถนนคนเดินมาขายของ มาทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัวและก่อให้เกิดรักในครอบครัวมากขึ้น หลายคนสามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตหลังจากมีถนนคนเดิน ทำให้ถนนคนเดินขอนแก่นมีเสน่ห์ต่างไปจากที่อื่น

พ.ศ. 2544 เทศบาลนครขอนแก่นได้จัดให้มีการประชุมสภาเมืองขอนแก่นทุก 3 เดือน ปัจจุบันมีสมาชิกสภาเมืองทุกภาคส่วน รวมทั้งสิ้น 232 องค์กร โดยแบ่งเป็นกลุ่มขององค์กรเชื้อชาติ องค์กรสากล องค์กรตามอาชีพ องค์กรภูมิภาค องค์กรเพื่อการศึกษา องค์กรเพื่อสาธารณประโยชน์ ชุมชน ชมรม สื่อมวลชนต่าง ๆ ตลอดจนผู้ที่ได้รับผลกระทบและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยมีสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นที่ปรึกษาด้านวิชาการ

พ.ศ. 2547 จากการทำแผนปฏิบัติการกระจายอำนาจไปสู่ชุมชนของเทศบาลนครขอนแก่น เริ่มต้นจากแผนนโยบายของนายกเทศมนตรีเทศบาลนครขอนแก่น ที่มีแนวคิดที่จะส่งเสริมการกระจายอำนาจสู่ชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ภายใต้โครงการเทศบาลเล็กในเทศบาลใหญ่ เทศบาลนครขอนแก่นได้เริ่มถ่ายโอนภารกิจโครงการจัดเก็บค่าธรรมเนียมเก็บขนขยะมีชุมชนเข้าร่วม 20 ชุมชน ชุมชนสามารถจัดเก็บค่าธรรมเนียมขยะมูลฝอยเองประมาณ 2,000 ครั้วเรือน โยดให้ชุมชนหักเงินรายได้จากการเก็บเงินค่าธรรมเนียมฯเป็นค่าตอบแทนการจัดเก็บร้อยละ 40 ของเงินที่จัดเก็บได้ ให้แต่ละชุมชนใช้ใบเสร็จที่พิมพ์ขึ้นเองและมีบัญชีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมเก็บขนขยะของแต่ละครัวเรือนเพื่อให้เจ้าหน้าที่ของเทศบาลตรวจสอบ

พ.ศ. 2548 มีชุมชนเข้าร่วมโครงการจัดเก็บค่าธรรมเนียมเก็บขนขยะเพิ่มขึ้นเป็น 22 ชุมชน 5,399 หลังคาเรือน เทศบาลนครขอนแก่นมีการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดค่าตอบแทน โดยใช้วิธีจ่ายเป็นเงินอุดหนุนหลังคาเรือนละ 8 บาทตามจำนวนครัวเรือนเป้าหมายที่จัดเก็บได้ โดยชุมชนต้องส่งเงินค่าธรรมเนียมการจัดเก็บขยะให้เทศบาลเต็มจำนวนและใช้ใบเสร็จที่เทศบาลจัดทำขึ้นไว้เพื่อจำหน่ายให้เท่านั้น เมื่อจัดเก็บเสร็จต้องแสดงบัญชีการจัดเก็บเงินและต้นข้าวใบเสร็จต่อเจ้าหน้าที่เทศบาล ผลปรากฏเป็นที่น่าพอใจสามารถจัดจัดเก็บได้ถึงร้อยละ 99.65 ของจำนวนหลังคาเรือน

ขณะเดียวกันทางเทศบาลนครขอนแก่นได้ถ่ายโอนภารกิจเพิ่มเติมคือการทำความสะดวกถนนในชุมชนร่วมกับโครงการการจัดเก็บค่าธรรมเนียมเก็บขนขยะ โดยมีการจ่ายค่าตอบแทนเป็นเงิน

อุดหนุนชุมชนรายเดือน ตามความยาวนานที่ชุมชนดำเนินการทำความสะอาดเอง คิดเป็นเมตรละ 3 บาท โดยเทศบาลนครขอนแก่นจะมีมาตรฐานของงานมาให้ดังนี้ กวาดถนนและทางเท้าถนนในชุมชนให้สะอาด อย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง รวบรวมขยะมูลฝอยและนำไปใส่ภาชนะรองรับขยะ ทำความสะอาดบริเวณรอบขยะ ตั้งวางถังขยะให้เป็นระเบียบตามความเหมาะสมของชุมชน และรายงานการมีขยะตกค้างในชุมชน ตรวจสอบแลสภาพทางระบายน้ำไม่ให้อุดตันกรณีชำระหรืออุดตันมากให้รายงานมาที่ส่วนช่างสุขาภิบาล การกำจัดวัชพืชบริเวณริมถนนที่ชุมชนรับผิดชอบ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ชุมชนเข้าร่วมโครงการ 82 ชุมชน ผลจากการที่เทศบาลให้ชุมชนได้ดำเนินการทำความสะอาดถนนในชุมชนเอง คือ ลดปัญหาร่องระบายน้ำอุดตัน ปัญหาขยะตกค้าง การเก็บขยะไม่เรียบร้อยและมีขยะตกค้างรอบบริเวณถัง ทำให้สิ่งแวดล้อมภายในชุมชนดีขึ้นประชาชนมีความพอใจในระดับดี

พ.ศ. 2549 แต่เดิมเทศบาลนครขอนแก่นให้จ้างให้เอกชนทำความสะอาดถนนสายหลัก และให้ชุมชนเป็นคณะกรรมการตรวจรับข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะกับเอกชนที่ปฏิบัติงาน สรุปผลเกิดการประสบปัญหาจากเอกชนที่เข้ามาเสนองานในราคาต่ำเพื่อให้ได้งานแต่เมื่อมาปฏิบัติงานไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เทศบาลกำหนด ประกอบกับช่วงปีงบประมาณ 2549 นั้นมีนโยบายในการจ้างแรงงานชุมชนเพื่อเป็นการกระจายรายได้และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน จึงให้ชุมชนดำเนินการแทนภายใต้โครงการเทศบาลเล็กในเทศบาลใหญ่ มีชุมชนเข้าร่วมโครงการ 45 ชุมชน ถนนสายหลักที่ให้ชุมชนดูแลรักษาความสะอาดมี 26 สาย รวมความยาว 46,605 เมตร ผลปรากฏเมื่อชุมชนเข้ามาดำเนินการทำความสะอาดถนนสายหลักด้วยชุมชนเองทำให้การทำเอกสารของเจ้าหน้าที่เทศบาลในการเบิกจ่ายเงินมีความคล่องตัวมากขึ้น การประเมินผลการปฏิบัติงานใช้การควบคุมตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่และมีการประเมินความพึงพอใจของผู้ประกอบการค้าริมถนน และมีการประชุมเพื่อประเมินผลงานและทำบันทึกข้อตกลงเป็นสัญญาทุก 6 เดือนเช่นเดียวกับการจ้างเหมาเอกชนดำเนินการ และยังมีผลการนำผลที่ได้จากการกระจายอำนาจมาปรับปรุงและขยายผลสู่ชุมชนที่เสนอภารกิจให้เทศบาลทราบ เพื่อเสนอให้พิจารณาผลการดำเนินงานว่าจะให้เทศบาลดำเนินการเองหรือว่าชุมชนดำเนินการเองโดยมีเทศบาลสนับสนุนต่อไป

ปลายปี พ.ศ. 2549 เทศบาลนครขอนแก่นภายใต้นโยบายการสร้างสังคมเอื้ออาทรด้วยการกระจายอำนาจของนายกเทศมนตรีนครขอนแก่น มีการจัดทำโครงการคนขอนแก่นไม่ทอดทิ้งกัน เริ่มจากการสำรวจผู้ด้อยโอกาสที่ผ่านการคัดกรองจากคณะกรรมการ 2 ระดับ คือ บุคคลที่มีลักษณะยากจน ถูกทอดทิ้งไม่มีคนดูแล ประสบปัญหาซ้ำซ้อนทั้งหมดสำรวจได้ 595 คน และมีกลุ่มนักเรียนที่ยากจนที่ได้รับทุกการศึกษาจำนวน 828 คนรวมทั้งสิ้น 1,423 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสังคมให้เกิดความเอื้ออาทรต่อกัน มีความเข้มแข็งและความยุติธรรม และเพื่อขจัดทุกข์ให้ผู้ที่อยู่ในภาวะยากลำบากให้มีสุขภาพกายที่ดี ใจที่ดี และให้มีส่วนร่วมในสังคม สร้างสังคมที่มี การให้ ซึ่งถือว่าการให้จะเป็นความสุขที่แท้จริง ชัดเกล้าให้มีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ สอดคล้องกับนโยบายของนายกเทศมนตรีนครขอนแก่นคือการสร้างสังคมเอื้ออาทร จึงได้เกิดโครงการคนขอนแก่นไม่ทอดทิ้ง

กัน เพื่อเป็นโครงการในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆเพื่อนำสังคมไปสู่สังคมแห่งสันติสุขและ
สมานฉันท์ที่ยั่งยืน อาทิ

“โครงการคนเข้มแข็งช่วยเหลือคนอ่อนแอ” ดำเนินการสรรหาผู้เข้มแข็งในสังคมเพื่อให้
คนเข้มแข็งในสังคมที่มีจิตเมตตาและจิตอาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการเติมเต็มชีวิตเขาเหล่านั้น โดยม
ีการจับคู่ระหว่างผู้อ่อนกับผู้แข็งแรง ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

“โครงการคนขอนแก่นไม่ทอดทิ้งกัน(ภาคสนาม)” คือ การให้พนักงานเทศบาล/
องค์กร/หน่วยงาน/ประชาชนที่สนใจจิตอาสาได้บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ได้แก่ เริ่มจากการสำรวจ
ผู้อยู่ในภาวะยากลำบาก แล้วจิตอาสาที่ช่วยซักผ้า กวาดบ้าน ตัดกิ่งไม้ ทำความสะอาดห้องน้ำ
ซ่อมแซมบ้านพักอาศัย มอบเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและคนพิการ มอบถุงยังชีพ บริจาคเสื้อผ้ามือสอง
บริจาคหนังสือมือสอง บริการตรวจสุขภาพ

“การประกาศอกระเบียบสิทธิประโยชน์สำหรับผู้ด้อยโอกาสที่ขึ้นทะเบียนในโครงการ
คนขอนแก่นไม่ทอดทิ้งกัน ปี พ.ศ. 2550” โดยในระเบียบนั้นจะมีหมวดต่างๆ อาทิ คุณสมบัติของ
ผู้รับสิทธิประโยชน์ การจัดทำประวัติของผู้ได้รับสิทธิประโยชน์ในโครงการคนขอนแก่นไม่ทอดทิ้งกัน
 ฯลฯ ภารกิจที่ 4 ร่วมวางแผนเพื่อชีวิตสู่ความพอเพียง โดยเทศบาลนครขอนแก่นร่วมกับประชาชน
ทุกชุมชน และผู้รับโอกาสในโครงการคนขอนแก่นไม่ทอดทิ้งกัน เข้าร่วมประชุมวางแผนพัฒนา
เทศบาลนครขอนแก่น เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วม
ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาร่วมกับองค์กรต่างๆ

“ตลาดนัดน้ำใจผู้ภัยเศรษฐกิจ” ในภาวะเศรษฐกิจที่ข้าวยากมากแพงราคาสินค้าและ
ค่าครองชีพสูงขึ้น ทำให้ผู้ที่มีรายได้น้อยและมีรายได้อ่อนค่อนข้างคงที่อาจจะประสบปัญหาใน
ภาวะเช่นนี้ เทศบาลจึงขอความร่วมมือจากประชาชนทั่วไปและแม่ค้าที่มีจิตอาสาร่วมกันทำโรงงาน
และจำหน่ายอาหารในราคาจานละ 10 บาท ที่บริเวณศาลหลักเมืองขอนแก่น แต่เนื่องจากบางคนที่
อาศัยอยู่ไกลจากบริเวณศาลหลักเมืองจึงไม่สะดวกที่จะมาเพราะทำให้มีค่าใช้จ่ายสูงในการมาแต่ละ
ครั้ง ทางเทศบาลนครขอนแก่นจึงปรับเปลี่ยนโดยทำ “โครงการอิมท้องอุ่นใจใกล้บ้าน/ใกล้โรงเรียน”

“โครงการอิมท้องอุ่นใจใกล้บ้าน/ใกล้โรงเรียน” กับร้านข้าวแกงน้ำใจคนในชุมชนและ
โรงเรียนที่มีจิตกุศล โดยนักเรียนที่อยู่ในโครงการคนขอนแก่นไม่ทอดทิ้งกันรับประทานอาหารกลาง
วันที่โรงเรียนฟรี ส่วนผู้รับโอกาสที่เป็นประชาชนทั่วไปโดยเทศบาลจะทำ MOU กับแม่ค้าในบริเวณที่
มีผู้รับโอกาสอาศัยอยู่ขอให้แม่ค้าคิดราคาที่ถูกลงกว่าปกติ โดยแม่ค้าที่ทำข้อตกลงร่วมกับเทศบาลจะ
ร่วมทำบุญกับค่าอาหารครึ่งหนึ่งและเทศบาลจะออกครึ่งหนึ่ง

พ.ศ. 2551 เป็นต้นไป เทศบาลนครขอนแก่นได้ขยายโครงการเทศบาลเล็กในเทศบาล
ใหญ่ครอบคลุมชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่นทั้งหมด และมีการเพิ่มภารกิจให้ครอบคลุมถึงการ
จ้างแรงงานชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการแทนผู้รับเหมาแบบเดิม เช่น การก่อสร้างถนน ซอย ตามชุมชน

ภายในเขตเทศบาล การดูแลบำรุงรักษาสวนสาธารณะเกาะกลางถนน การทำความสะอาดถนนในชุมชนซึ่งผู้ที่รับผิดชอบการดำเนินโครงการคือ ฝ่ายส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจสำนักปลัดเทศบาลนครขอนแก่น

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

2.1 กรณีศึกษาที่ 1: องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในตำบลโพธิ์ทอง จากสภาพชุมชนที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันภายในชุมชน เมื่อมีการเติบโตของสภาพเศรษฐกิจทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนเริ่มเปลี่ยนเป็นชุมชนกึ่งเมืองมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนวิถีในการดำรงชีวิตจากการประกอบอาชีพ ทำนา ทำสวน โดยออกไปรับจ้างในต่างจังหวัดและในตัวเมืองมากขึ้น ทำให้สภาพสังคมแบบเดิมที่มีความเป็นเครือญาติ เอื้ออาทร พึ่งพาอาศัยกันภายในชุมชนนั้น ส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมา เช่น การมีครอบครัวก่อนวัยอันควรของเยาวชนในพื้นที่ ปัญหาการหย่าร้าง ซึ่งเป็นปัญหาส่งผลต่อความขัดแย้งที่ลึกซึ้งระหว่างพ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายอีกด้วย ปัญหายาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในพื้นที่ตำบลโพธิ์ทอง และปัญหาการทะเลาะวิวาทของกลุ่มวัยรุ่น องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองตระหนักถึงสภาพปัญหาทางสังคมที่กำลังเกิดขึ้น จึงได้เข้ามาเป็นกลไกในการสร้างและส่งเสริมให้เกิดสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน โดยอาศัยต้นทุนทางวัฒนธรรม ศาสนา ประเพณีที่มีอยู่ในชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองจึงเป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างให้เกิดความสัมพันธ์อันดีของชุมชนในตำบลโพธิ์ทองได้เกิดความสุขสมานฉันท์ จากการศึกษาพบว่าบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนมีบทบาทที่สำคัญ ดังนี้

2.1.1 บทบาทในการเริ่มต้น

องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง ได้เข้าไปมีบทบาทในการเริ่มต้นกระบวนการจัดการความขัดแย้งในชุมชน โดยเริ่มจากการเปิดพื้นที่ในการพูดคุยแลกเปลี่ยนและการเข้าไปมีบทบาทในการสร้างให้เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

2.1.1.1 บทบาทในการเปิดพื้นที่ให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยน ผ่านผู้นำกลุ่ม/ศาสนาในชุมชน

องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองเข้าไปทำหน้าที่เป็นตัวประสานและรวบรวมสภาพปัญหาของชุมชน โดยเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองได้เข้าไปกระตุ้นให้เกิดการสะท้อนให้เห็นปัญหาและรับรู้ปัญหาส่งผลกระทบต่อชุมชน ให้เกิดการถกเถียงพูดคุยเกี่ยวกับสถานการณ์

ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน โดยเน้นการตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และกระตุ้นให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาสู่การคิดวิเคราะห์ร่วมกัน ในการกำหนดแนวทางแก้ปัญหา สะท้อนจากบทสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

“คนของ อบต.ที่รับผิดชอบได้เข้าไปพูดคุยกับผู้นำทาง ศาสนา ผู้นำชุมชน ก่อนกิจกรรมละหมาด ซึ่งจะมีการ ทำทุกวันศุกร์ โดยเข้าไปพูดคุยและเปลี่ยนมีการตั้ง คำถามเพื่อให้ทุกคนได้เข้ามาพูดคุยแลกเปลี่ยนถึงสณ การณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งทำให้คนที่มีความรู้ปัญหา มาร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลกันส่งผลให้เกิดการ รวมกลุ่มและการดำเนินงานต่อมา”

(ชาวบ้าน, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“ถ้ามีเรื่องอะไรเราจะแจ้งทางผู้ใหญ่บ้าน และทุกวัน ศุกร์ ผู้ใหญ่ ผู้นำและเจ้าหน้าที่ อบต. ก็จะเอาเรื่องที่ ชาวบ้านมาแจ้งมาคุยกันก่อน ปรึกษากันก่อนมีการ ละหมาด แล้วค่อยเอาเรื่องที่คุยกันมาบอกให้คนที่มา ละหมาดฟัง”

(ชาวบ้าน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“เวลาละหมาด จะมีคนของอบต.มาละหมาดด้วยเวลา บอกอะไรไป อยากรู้อะไร ก็ถามกับเจ้าหน้าที่ที่นั่นเอง ได้เลย”

(ชาวบ้าน, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2557)

เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง ซึ่งเป็นผู้แทนองค์การบริหารส่วน ตำบล เข้าไปเปิดประเด็นการพูดคุยถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยการกระตุ้นให้ทุกคนได้ แสดงความคิดเห็นร่วมกัน เป็นการเปิดพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนพูดคุยถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไม่ เป็นทางการ ผ่านวงพูดคุยหลังการประกอบพิธีละหมาดและวงน้ำชาของคนในชุมชน ซึ่งเป็นการ กระตุ้นให้เกิดการตระหนักร่วมกันและการรวมตัวกันที่นำไปสู่การกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา ร่วมกัน

2.1.1.2 บทบาทการสร้างการรวมกลุ่ม นอกจากการเปิดพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนและ วิเคราะห์ร่วมกันถึงต้นเหตุของสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชนแล้ว องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ ทองทำหน้าที่ในการเป็นกลไกในการเชื่อมประสานให้เกิดการรวมกลุ่มกันของคนในแต่ละชุมชน โดย

เน้นการรวมกลุ่มของผู้นำที่เป็นทางการผู้นำธรรมชาติ และชาวบ้าน เช่น โต๊ะอิหม่าม ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำกลุ่ม ให้ได้มารวมตัวกันในการแลกเปลี่ยนและกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาาร่วมกัน สะท้อนได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“หลังจากที่ชาวบ้านพูดคุยกันแล้ว เขาก็มารวมกลุ่มกันอีกทีเพื่อถกเถียงประเด็นปัญหาที่ได้มีการพูดคุยกันเป็นกลุ่มๆ แล้วนำกลับไปคิด เพื่อมารวมตัวอีกครั้ง”

(ผู้นำศาสนา, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2557)

“เราจะหาวิธีการแก้ปัญหา เราจะทำหลังจากที่มีการละหมาดเสร็จ โดยเราจะหาวิธีแก้ไข จะเอาอย่างไร ออกเสียงในที่ประชุมแล้วจัดลำดับ 1,2,3,4 จะเอาในที่ประชุมเลย”

(ชาวบ้าน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“เราเห็นมีเจ้าหน้าที่ของ อบต. มาร่วมละหมาดด้วย เป็นคนในชุมชนด้วย ก็เลยอยากจะมาพูดเสนอให้เข้าร่วมในการแก้ปัญหา”

(ชาวบ้าน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

การสร้างให้เกิดการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนเป็นการสร้างให้เกิดกลไกการทำงานร่วมกันในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองให้ความสำคัญกับคนในชุมชน ที่ประสบกับปัญหาให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาาร่วมกัน เพราะคนในชุมชนเป็นคนที่เข้าใจสภาพปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นมากกว่าคนภายนอก และการแก้ปัญหาโดยคนในชุมชนเองก็จะนำมาสู่ความยั่งยืนในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น

2.1.2 บทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการร่วมกัน

การรวมตัวกันของคนในแต่ละชุมชนที่ตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองได้เข้ามาส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกัน โดยการเข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้แก่ชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

2.1.2.1 การส่งเสริมให้ความรู้ การให้ความรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองเป็นในลักษณะ 3 ลักษณะ 1) การศึกษาดูตัวอย่างจากชุมชนต้นแบบ 2) การให้ความรู้ผ่านกิจกรรมทางศาสนา 3) การให้ความรู้โดยการประชาสัมพันธ์จากองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง ดังนี้

ลักษณะที่ 1 การศึกษาตัวอย่างจากชุมชนต้นแบบ องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง ได้จัดให้ชุมชน อาทิ ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มในชุมชน ผู้นำศาสนา คณะกรรมการต่างๆ ในหมู่บ้าน ได้ไปดูตัวอย่างเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งของชุมชน และนำความรู้ที่ได้มาถ่ายทอดผ่านการประชุมให้ชาวบ้านได้ร่วมรับรู้และมีความรู้ต่อแนวทางและรูปแบบการแก้ปัญหาาร่วมกัน สะท้อนจากบทสัมภาษณ์ ดังนี้

“การจัดการทัศนศึกษา ดูงานที่ต่างๆ เหมือนกับเราได้มองเห็นสภาพอื่นที่ดีกว่าจึงเกิดการเปรียบเทียบเลย อยากจะเห็นบ้านเราเป็นแบบนี้บ้าง”

(ชาวบ้าน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“การดูงานนอกสถานที่ ทำให้มองเห็นสภาพบ้านเรากับบ้านเขา มันเลยทำให้เกิดการเปรียบเทียบก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“อบต. ก็จะไปดูงานปีละครั้ง ดูที่ที่เขาประสบความสำเร็จ นำมาเป็นแนวทางการพัฒนาให้หมู่บ้านเรา”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

ลักษณะที่ 2 การให้ความรู้ผ่านกิจกรรมทางศาสนา องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง เข้าไปมีบทบาทในเรื่องการให้ความรู้ ด้วยวิธีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูลของ องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง ให้ประชาชนได้รับทราบก่อนการเริ่มพิธีละหมาด โดยการให้อิหม่ามหรือผู้นำศาสนาเป็นผู้ประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนได้ทราบ สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังนี้

“ที่มีสติเขาจะประกาศให้วันศุกร์ เขาจะประกาศให้ว่ามีเรื่องอะไร 1,2,3,4”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“บางที่อิหม่ามเขาจะประกาศเรื่องทั่วไป หรือ อย่างการออกตรวจสุขภาพของอนามัย อบต. ก็จะมาให้อิหม่ามช่วยประกาศให้เป็นอย่างนี้ทุกวันศุกร์”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“พอละหมาดเสร็จเขาก็จะบอกว่าวันนี้มีรายการนั้น
รายการนี้ วันนี้เลือกตั้ง การเลือกผู้แทน เรื่องการบ้าน
การเมืองทุกเรื่อง”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

ลักษณะที่ 3 การให้ความรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง เป็นการให้ความรู้
ด้วยวิธีการประชาสัมพันธ์ไปยังที่ต่างๆ ทั้งการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าว การใช้รถประกาศ
สัญญาณ เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิการได้รับประโยชน์ของชาวบ้าน ประโยชน์ของผู้สูงอายุ เบี้ย
ยังชีพผู้สูงอายุ ฯลฯ หากไม่มีการประชาสัมพันธ์ได้อย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ ชาวบ้านอาจจะเสียสิทธิและ
เมื่อชาวบ้านเสียสิทธิก็อาจจะเกิดการแบ่งแยก เมื่อนั้นภารกิจต่างๆของ องค์การบริหารส่วนตำบล
โพธิ์ทองก็อาจล้มเหลว และทำให้ไม่สามารถรวมกลุ่มชาวบ้านให้มาทำกิจกรรมต่างๆร่วมกันได้ ดัง
สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“อบต.จะทำหนังสือไปยังหอกระจายข่าว ป้าย
ประชาสัมพันธ์หมู่บ้านที่ได้รับข้อมูลข่าวสารของทาง
ราชการพอเขามาประชุมร่วมกับเราก็จะรู้ เรื่องที่เรา
จะประชาสัมพันธ์ให้รู้ถึงสิทธิ”

(เจ้าหน้าที่ อบต., สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“ประชาสัมพันธ์ในเรื่องสิทธิให้ทราบ ของเด็ก ผู้ยากไร้
ผู้สูงอายุ อบต.จะเข้าไปทุกกลุ่มเป้าหมายและทุกพื้นที่
เพื่อไม่ให้ตกค้าง ไม่ใช่ผู้มีสิทธิได้รับ แต่กลับไม่ได้รับการ
ประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง”

(เจ้าหน้าที่ อบต., สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“บางทีข้อมูลข่าวสารทางราชการไปไม่ถึง การเสนอ
โครงการ หรือยื่นคำขอรับเงินสงเคราะห์ก็得不到
เงินเพราะบางครั้งต้องมีการยื่นเรื่องจากประชาชนชน
ก่อนมันเป็นแบบขึ้นบันไดชาวบ้านก็จะเสียสิทธิ เพราะ
พื้นที่ชุมชนมันกว้าง การปลูกบ้านเรือนอยู่คนละมุมคน
ละแวกกัน กลุ่มนั้นไทยพุทธ กลุ่มนั้นอิสลาม กลุ่มนั้น
สังกัดพรรคการเมืองท้องถิ่น หากเราไม่ดำเนินการอย่าง
ทั่วถึง ก็จะทำให้เกิดการแบ่งแยก เมื่อไม่รู้ข้อมูลข่าวสาร
ภารกิจต่างๆของ อบต.ก็ล้มเหลว การชักจูงคนแต่ละ

กลุ่มมาทำกิจกรรมก็ไม่สามารถที่จะมาด้วยความสมัคร
ใจ หันหน้าเข้าหากันไม่ได้”

(เจ้าหน้าที่ อบต., สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2557)

2.1.2.2 ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความขัดแย้ง โดย
องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง ส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ
ความขัดแย้งภายในชุมชนของตนเอง ตั้งแต่การคิดการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหา การกำหนด
แนวทางและการวางแผนร่วมกัน การดำเนินการ และการประเมินผลร่วมกัน ซึ่งจะทำให้คนใน
ชุมชนได้เข้าใจถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการความขัดแย้ง สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ ดังนี้

“กรณีมีปัญหาเรื่องการพัฒนาหมู่บ้าน งบประมาณ
จัดสรรจาก อบต. ไม่เพียงพอ เมื่อไม่เพียงพอก็จะมีการ
ประชุมแผนพัฒนา อบต. ในหมู่บ้าน เพื่อจัดลำดับ
โครงการที่จะดำเนินการ เช่น ทำถนน มีงบประมาณทำ
ได้สองโครงการ ก็จะใช้เสียงส่วนใหญ่ที่ให้ความสำคัญ
กับโครงการนั้น ส่วนโครงการที่ไม่ได้รับความสำคัญจาก
ชาวบ้านก็จะจัดให้อยู่ในลำดับถัดไป”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“ชุมชนสามารถจะจัดการความขัดแย้งเรื่องการพัฒนา
ด้วยตนเอง โดยมี อบต. เป็นพี่เลี้ยง กรณีไม่มีบุคลากรที่
มีความเชี่ยวชาญด้านช่างโยธา ก็สนับสนุนช่างโยธาไป
ก็ถือว่าเป็นการส่งเสริม บางกรณีไม่มีเครื่องจักร
ส่งเสริมเครื่องจักร ก็ถือว่าไม่ได้ทอดทิ้ง ถึงแม้ชุมชนจะ
จัดการกันเอง แต่ทางหน่วยงานราชการที่เป็น อบต. ก็
ไม่ทิ้งตาย”

(เจ้าหน้าที่ อบต., สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“อบต. ก็เป็นพี่เลี้ยงแต่ยังไม่สามารถที่จะไปสร้างให้เขา
จัดการตัวเองได้ การจัดการตัวเองเกิดจากชุมชน
เกิดขึ้นก่อน เมื่อมีการคิดริเริ่มจากเขา เราก็ส่งเสริมใน
การตรวจสอบในเขตที่ถูกต้องเพื่อให้ถูกต้องตามหลัก
กฎหมายก็ถือว่าเราเป็นพี่เลี้ยงอย่างห่างๆ”

(หัวหน้า อบต., สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

2.1.2.3 สนับสนุนกลไกชุมชนในการจัดการความขัดแย้งร่วมกัน องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง สนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการปัญหาความขัดแย้งร่วมกัน โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้นำภายในชุมชนที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน เข้ามาเป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้เกิดการแก้ปัญหาาร่วมกัน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการวิเคราะห์ปัญหา ร่วมคิดหาทางออก และกำหนดแนวทางร่วมกัน สะท้อนได้ดังนี้

“การวิเคราะห์ปัญหา มาร่วมกันคิด อบรม. ไม่ได้คิดคนเดียว พอได้ปัญหามาก็มาคุยกันในมัสยิด คุยกับผู้นำ แล้วมารวมกันวิเคราะห์กับคนในชุมชน อบรม. ก็ส่งเสริมให้เกิดการมาถกเถียงกันว่าใช่ไม่ใช่ ปัญหาไหนเร่งด่วน สำคัญสำหรับชาวบ้าน”

(อดีตประธานสภา, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“การจัดทำกิจกรรมทุกอย่าง อบรม. จะเชิญฝ่ายท้องที่ ทั้งผู้ใหญ่ กำนัน ผู้นำศาสนา อิหม่ามเข้ามาปรึกษาหารือด้วยทุกครั้งคือเข้ามาร่วมด้วยตลอดทุกกระบวนการ จะให้ประชาชนมีประชาคมตำบล ประชาคมหมู่บ้าน เข้ามาร่วมกันคิด ปรึกษาหารือ กำหนดวิธีการทุกโครงการ คือให้ประชาชนมีส่วนร่วมตลอด ไม่ได้กำหนดเอง หรือคิดแต่ผู้บริหาร ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ประชาชนเขาจะพอใจ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผลประโยชน์”

(เจ้าหน้าที่อบรม., สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“พวกเรื่องทำถนน พวกนั้น อบรม. จะเป็นตัวหลัก และเขาก็จะประสานกับผู้นำท้องที่ พวกกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วย สมาชิกอบรม.ในพื้นที่ทั้ง 7 หมู่บ้าน เขาจะมาแก้ไขร่วมกับชาวบ้าน”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

2.1.2.4 สนับสนุนกิจกรรมสร้างความสามัคคีและความสัมพันธ์ ในระดับชุมชนและครอบครัว โดยองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง ได้จัดกิจกรรมและโครงการที่ส่งเสริมให้คนในแต่ละชุมชน ได้มาร่วมกิจกรรมร่วมกันพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนกันระหว่างชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมกีฬา ในระดับตำบล กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน โดยสนับสนุนให้คนทุกในตำบลได้เข้าร่วมกิจกรรม โดยคำนึงถึงความอย่างเท่าเทียมกันระหว่างชุมชนและศาสนาที่มี

แตกต่างกัน นำมาสู่ความสมัคสมานสามัคคีและความเข้าใจ การยอมรับในความแตกต่างของกัน และกันระหว่างชุมชนของคนในตำบลโพธิ์ทอง สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ ดังนี้

“เราจัดกิจกรรมความเท่าเทียมของผู้นับถือศาสนาทั้งสองศาสนา เราไม่สามารถแบ่งแยกได้ว่าศาสนาใดสำคัญกว่ากันในสังคม ในเชิงการบริหารตำบลในการบริหารโครงการเราจะไม่กำหนด หรือระบุข้อจำกัดให้กับคนหรือว่ากลุ่มเป้าหมาย เราจะเปิดเสรีในการเข้าร่วมในโครงการกิจกรรม ไม่ใช่ว่ากิจกรรมรดน้ำคำหัวแล้วเราจะไม่ได้จำกัดคนเป็นมุสลิม แต่ถ้าคุณจะมาเข้าร่วม เราก็จะจัดให้ เป็นวันผู้สูงอายุ เมื่อมีการจัดกิจกรรม ของกลุ่มศาสนา อีกกลุ่มศาสนาหนึ่งก็จะจัดแบบที่ศาสนาเขาไม่ห้าม”

(เจ้าหน้าที่ อบต., สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“อย่างการจัดงานสงกรานต์ เราคิดว่าที่จริงวันสงกรานต์เรียกว่าวันผู้สูงอายุ แล้วที่ อบต. มีสองศาสนา ถ้าเราจัดวันสงกรานต์ เราจะจัดได้แค่ศาสนาพุทธ จึงคิดว่าทำอะไรจะดูแลในส่วนของมุสลิม 80 เปอเซ็นต์ เราจะไม่ใช้คำว่ารดน้ำคำหัว เราใช้คำว่าวันผู้สูงอายุ วันผู้สูงอายุ รักผู้สูงวัย มุสลิมไทยตำบลโพธิ์ทอง”

(อดีตหัวหน้า อบต., สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“เพราะสงกรานต์เป็นของพุทธไม่ใช่ของอิสลามเพราะวันนั้นเป็นวันผู้สูงอายุ ซึ่งก็จะมีทั้งสองศาสนาดังนั้นต้องจัดให้เขาด้วยจึงมีทั้งสองโครงการ”

(หัวหน้า อบต., สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“ท้องถิ่นสนับสนุนงบประมาณ โดยชุมชนเป็นคนจัดเอง หมู่บ้านใครหมู่บ้านนั้นจัดเอง พอ อบต. นำมาจัดเอง คือนำทั้ง 7 หมู่บ้านมารวมกันหมดเลย ถ้าชาวบ้านจัดเองก็จะจำกัดแค่ในหมู่บ้าน ที่นี้ พออบต. มาจัด จะเห็นภาพความสัมพันธ์ของทั้งตำบลไม่ใช่แค่ในหมู่บ้าน โดยให้ทั้ง 7 หมู่บ้านมาใกล้ชิดกันเชื่อมความสัมพันธ์สามัคคีกันไม่ใช่แต่เฉพาะหมู่บ้านตนเอง”

(ผู้บริหาร, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2557)

2.1.2.5 การประสานภาคีความร่วมมือและการเป็นคนกลางในการประสาน

ผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ การประสานภาคีภายนอกพื้นที่เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการปัญหาความขัดแย้ง เพื่อสร้างให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ของคนในชุมชนเกี่ยวกับการจัดการปัญหาร่วมกัน และ มีการประสานผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในแต่ละชุมชน เช่น การประสานผู้นำกลุ่ม ผู้นำทางศาสนา สถาบันการศึกษาในพื้นที่ ให้เข้ามารับรู้กระบวนการในการแก้ปัญหาและการกำหนดข้อตกลงร่วมกันในการแก้ปัญหา สะท้อนจากบทสัมภาษณ์ดังนี้

“เมื่อ อบต.รับปัญหามา ก็จะเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องมารับฟังปัญหา และร่วมกันหาข้อตกลงและร่วมกันปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าว”

(เจ้าหน้าที่ อบต., สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“อบต.ประสานกับผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา สมาชิก อบต. นอกจากนี้มีหน่วยงานราชการต่างๆ องค์กรใหญ่ๆ งานราชการระดับอำเภอ จังหวัด เราจะมาทำงานร่วมกันแก้ปัญหาแบบบูรณาการ”

(หัวหน้า อบต., สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“ถ้ามีปัญหากรณีปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้านในหมู่บ้านเกิดขึ้น ถ้าเรื่องใดที่เกินกำลังของหมู่บ้านเขา อบต.จะเข้าไปช่วยเหลือ ถ้าเรื่องใดเกินกำลังของ อบต. อบต.จะประสานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆอีกทีหนึ่ง”

(ผู้บริหาร, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

2.1.3 บทบาทการส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืน

การส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนในการสร้างให้เกิดสมานฉันท์และสันติสุขของชุมชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง สนับสนุนการสร้างให้เกิดแผนระยะยาวในระดับตำบลและการสร้างให้เกิดกลไกของชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

2.1.3.1 การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนในระดับตำบล โดย

องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง ได้ส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์ผลเพื่อประกอบการวางแผนชุมชนผ่านประชาคมของหมู่บ้าน เพื่อนำแผนของแต่ละชุมชนมาบรรจุเป็นแผนการดำเนินงานหลัก ซึ่งจะทำได้

ชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรบุคคลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถสะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

“การเสนอปัญหาของชุมชนสามารถทำผ่านการประชุม การจัดเวที เวลาทำแผนพัฒนาสามปี อบรมลงไปทุก หมู่บ้าน เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบาย สอบถาม วิเคราะห์ปัญหาความต้องการของหมู่บ้าน รวบรวม ข้อมูลแล้วนำมาพัฒนาเป็นแผนพัฒนาสามปีเพื่อนำมา พัฒนาท้องถิ่นในทุกๆด้าน”

(หัวหน้า อบรม., สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“เมื่อถึงรอบปี อบรม. ก็จะทำประชาคมหมู่บ้าน ให้ ชาวบ้านเขียนโครงการที่เขาต้องการทั้งหมด ทั้ง ไทยพุทธ มุสลิม แล้วเสนอเข้าแผน อบรม.”

(อดีตประธานสภา, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“แผนนี้ชาวบ้านคิดเสนอ แล้วก็เมื่อรวบรวมกันแล้วก็ให้ ตัวแทนของชาวบ้านคือประธานประชาคมของหมู่บ้าน ให้ไปประชุมอีกครั้งหนึ่ง หรือว่าจะคัดเลือกแผนไหนให้ เป็นลำดับที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 อบรม. ก็จะเลือกจากชาวบ้าน เขาเลือกมาแล้วก็เอาเข้าแผนพัฒนาของ อบรม.”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

ซึ่งการนำแผนที่ได้จากแต่ละชุมชนจะทำให้ชุมชนเห็นประโยชน์ร่วมกัน เมื่อ องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองได้มีการนำโครงการที่ถูกเสนอของชุมชน เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนด แผนพัฒนาในภาพรวมของตำบลอย่างเป็นทางการ ซึ่งจะช่วยให้องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง สามารถจัดสรรงบประมาณตามยุทธศาสตร์ การพัฒนาด้านการบริการชุมชนและสังคม ประจำปีได้ตามความต้องการของชุมชน

2.1.3.2 การส่งเสริมให้เกิดกลไกชุมชน ในการจัดการความขัดแย้ง องค์การบริหารส่วน ตำบลโพธิ์ทอง เสริมสร้างให้เกิดการรวมตัวกันของชุมชนและกลุ่มคนในพื้นที่ เพื่อให้เป็นกลไกหลัก ในการขับเคลื่อน การแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในตำบลโดยคนในท้องถิ่น ซึ่งหากเกิดปัญหาขึ้นคน ในชุมชนก็สามารถจัดการความขัดแย้งได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องรอรับความช่วยเหลือจาก องค์การบริหาร ส่วนตำบลโพธิ์ทองเพียงอย่างเดียว สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“ที่หมู่บ้านจะมีที่อบต.เข้ามาทำแผนชุมชนปีละ 1 ครั้ง ที่ให้เราเสนอ เราอยากได้อะไร อยากทำถนนตรงไหน ตรงไหนพักแล้ว ตรงไหนไม่มี ที่นี้พอเราเสนอไป เขาก็ไปทำให้ไปอยู่ในแผนของเขา ชาวบ้านเลยพอใจ เขาก็จะมาร่วมกันทำแผนเยอะ”

(กำนัน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“เมื่อใดที่ชาวบ้านเขามีความเดือดร้อน เขาจะมาบอกที่ มัสยิดบ้าง ที่กำนันผู้ใหญ่บ้านบ้าง เราก็จะเอาที่เขา บอกๆกันมาที่เราแก้ได้เราก็แก้กันเอง อันไหนที่งบประมาณมันสูง เราก็ให้ อบต.ช่วยเอาเข้าแผนไปแล้วอบต.เขาเอาไปอยู่ในแผน มันก็สามารถจะนำมาใช้ได้เลย มันก็ทำให้เราอยากจะทำร่วมกับเขา เพราะเขาเอาข้อเสนอเราไปทำจริงๆ ”

(ผู้นำศาสนา, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“อบต.เขาทำจริง เอาแผนที่เราจัดลำดับไว้เป็นอันดับ ตันๆ เขาไม่ตัดออก เขาทำให้เราเราก็เลยอยากเสนอ อย่างที่อื่น เขาอาจจะไม่ทำนะ คือชาวบ้านเสนอไปก็ไม่ทำ ที่นั้นชาวบ้านก็จะไม่มีส่วนร่วม เข้าร่วมเสนอแผน ชุมชนก็ไม่พัฒนา”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2557)

การนำแผนของชุมชนมาบรรจุไว้ในแผนของ อบต. และการเกิดขึ้นของกลไกการรวมตัวกันของชุมชนในการจัดการความขัดแย้งร่วมกัน จะทำให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินการร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

2.2 กรณีศึกษาที่ 2: เทศบาลตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

สภาพสังคมที่มีลักษณะการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขบนพื้นฐานของความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติและศาสนา กล่าวคือ มีทั้งคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ และคนชนเผ่าที่นับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งแต่เดิมการใช้ชีวิตของชาวบ้านอยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุขสามารถอยู่ร่วมกันกับสภาพแวดล้อมได้อย่างดี

จนเมื่อสภาพสังคมเริ่มเปลี่ยนไป เริ่มมีการขยายเมืองจากความเจริญทางเศรษฐกิจของอำเภอแม่สายส่งผลกระทบต่อชาวตำบลเวียงพางคำที่มีพื้นที่ติดต่อกันในด้านปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหาเรื่องขยะ ที่เทศบาลตำบลแม่สายได้นำขยะมาทิ้งไว้ในเขตพื้นที่ของหมู่ 5 ตำบลเวียงพางคำ ทำให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบจากการกำจัดขยะที่ไม่มีประสิทธิภาพมากพอและขาดการมีส่วนร่วมของ

ชาวบ้าน จึงทำให้ชาวบ้านรวมตัวกันต่อต้านโครงการกำจัดขยะแบบครบวงจรของเทศบาลตำบลแม่สาย เพราะมีความกลัวถึงผลกระทบที่ตามมาเหมือนกับครั้งก่อนๆ

การแก้ปัญหาพร้อมกันจึงเริ่มขึ้นนำโดยเทศบาลตำบลเวียงพางคำทำหน้าที่ประสานไปยังเทศบาลตำบลแม่สายถึงความเดือดร้อนและความต้องการของชาวบ้าน จนนำไปสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วม ผู้วิจัยขอเสนอบทบาทของเทศบาลตำบลเวียงพางคำในการแก้ไขปัญหาการจัดการความขัดแย้งในเขตพื้นที่รับทิ้งขยะดังนี้

2.2.1 บทบาทในการเริ่มต้น

เทศบาลตำบลเวียงพางคำได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในการการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

2.2.1.1 การสร้างพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนและปรึกษาหารือร่วมกัน โดยทาง

เทศบาลตำบลเวียงพางคำ ได้ให้ความสำคัญต่อการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนจัดให้มีการประชุมประชาคมตำบลเวียงพางคำสัญจร ซึ่งเป็นการประชุมทุกเดือน หมุนเวียนไปตามหมู่บ้านทั้ง 10 หมู่บ้าน โดยมีผู้บริหาร สมาชิกสภา พนักงานเทศบาล ผู้นำชุมชน ประชาชนทุกหมู่บ้านในตำบล และองค์กรภาครัฐในพื้นที่ทั้งเทศบาลตำบลเวียงพางคำและเทศบาลตำบลแม่สาย ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมเสนอปัญหาความต้องการ แสดงความคิดเห็น และการสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ ทำให้ประชาชนสามารถตรวจสอบและติดตามประเมินผลในการการแก้ปัญหาต่างๆในเทศบาลได้อย่างต่อเนื่องและทันต่อสถานการณ์ทุกปัญหา สะท้อนได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“จะเน้นในเรื่องการมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาล เราพยายามให้ทุกคนมีส่วนร่วม พยายามให้ชาวบ้าน รู้ว่าเทศบาลคิดอะไร ต้องถนัดคิดอะไร ทำอะไร ต้องผ่านกระบวนการของชาวบ้านเสมอ”

(หัวหน้าเทศบาล, สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2557)

“ประชาคมสัญจร ชาวบ้านก็จะมาพูดคุยกันว่าปัญหานี้ เป็นยังไง ความต้องการของชาวบ้าน ความเดือดร้อนของชาวบ้านคืออะไร อบต.ก็มานั่งคุยกับเรา รับฟังปัญหาของชาวบ้านอะไรต่างๆ นอกเหนือจากการจัดทำแผนแล้ว”

(กำนัน, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“เวทีสัญจรนี้กำหนดขึ้นมา คือ เดือนนี้สัญจรไปหมู่บ้าน นี้มันมี 10 หมู่บ้าน อีก 9 หมู่บ้านก็จะมีตัวแทน อาจจะ ไม่ไปทั้งหมด อาจมีตัวแทนของเค้าหมู่บ้านไปพูดคุย เพราะฉะนั้นจึงเป็นเวทีเปิด คนสามารถเสนอปัญหา วันนี้เค้าเดือดร้อนเรื่องอะไร เค้ามีปัญหาอะไร เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาเรื่องการประกอบอาชีพ ปัญหาเรื่อง การสาธารณสุข ปัญหาเรื่องของการก่อสร้างในพื้นที่ พวกบริการสาธารณสุขอะไรต่างๆ ที่อยู่ในอำนาจที่ เทศบาล ตรงนี้จะแก้ยังไงก็คุยกัน เอาให้จบ”

(อดีตผู้บริหาร, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

เทศบาลตำบลเวียงพางคำมีการจัดเวทีเสวนาร่วมกับเทศบาลตำบลแม่สาย โดยมีแกนนำ ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับความเดือดร้อนจากโครงการก่อสร้างศูนย์กำจัดขยะ และผู้นำชุมชนทุก หมู่บ้านที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลเวียงพางคำ โดยให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นถึงข้อวิตก กังวลของชาวบ้านกับประชาชนในพื้นที่เพื่อหาวิธีการในการบริหารจัดการขยะให้เกิดประสิทธิภาพ ร่วมกัน ดังตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

“ตอนนั้นเราก็ให้ตัวแทนเราไปประชุมสัญจรกับ เทศบาลเวียงพางคำกับหมู่บ้านอื่นด้วย เอาเรื่องเราไป เล่าให้หมู่บ้านอื่นเขาฟัง ไปทุกที่ ทุกหมู่ ก็พูดทุกที่ เพราะเราเดือดร้อนมาก กลิ่นเหม็นอยู่ไม่ได้ แมลงวัน เป็นร้อย เราก็ใช้ประชุมสัญจรในการบอกปัญหาของหมู่ เราให้หมู่อื่นได้รู้ เขาก็จะช่วยเราแก้กัน”

(สมาชิกสภาเทศบาล, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“ก่อนหน้านั้นชาวบ้านเรารวมตัวประท้วงเพราะมัน เหม็นที่นี้เทศบาลเวียงพางคำเขาเชิญชาวบ้านไป มีผู้นำ กำนัน ไปประชุมสัญจรกันและไปประชุมกันกับเทศบาล แม่สาย ตอนนั้นบ่อขยะอยู่ในบ้านเรา เขาก็เรียกมาคุย ทำความเข้าใจ ว่าผลดีผลเสียมันเป็นยังไง ถ้ามันไม่ดีก็ ไม่เอากัน”

(ชาวบ้าน, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“ตอนแรก แม่สายเขาไม่มาชี้แจงบอกหรอกแต่เทศบาล ตำบลเวียงพางคำเขาก็เลยไปประสานให้มาคุยกับ

ชาวบ้าน ตอนนั้นเราเลยได้พูดคุยกับตัวแทนเทศบาลตำบล
แม่สายเอง ว่าเรากลัวมันจะเป็นแบบเดิมอีก กลัวกลิ้ง
กลัวแมลงวัน”

(ก้านัน, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

2.2.2 บทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการร่วมกัน

บทบาทในการสนับสนุนการดำเนินการร่วมกันของเทศบาลตำบลเวียงพางคำ คือการให้
ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยเทศบาลจะเป็นพี่เลี้ยงคอยดูแลเท่านั้น

2.2.2.1 บทบาทการส่งเสริมความรู้ เกี่ยวกับการจัดการขยะเพื่อลดความขัดแย้งที่
เกิดขึ้นจากปัญหาการจัดการขยะ โดยนำตัวแทนของชุมชนในพื้นที่ที่เกิดปัญหาความขัดแย้ง ไปศึกษา
ดูตัวอย่างจากต้นแบบให้เกิดความเข้าใจและลดความวิตกกังวลจากชุมชนให้สามารถดำเนินวิถีชีวิต
ร่วมกับการดำเนินโครงการกำจัดขยะแบบครบวงจรได้อย่างปลอดภัย

การนำกลุ่มผู้นำชุมชน สมาชิกสภาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเวียงพางคำศึกษา
ตัวอย่างจากต้นแบบเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมบริหารจัดการระบบกำจัดขยะที่อำเภอฝาง จังหวัด
เชียงใหม่ เพื่อกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในการตระหนักถึงความจำเป็นในการบริหารจัดการขยะ ที่นำมา
สู่การรับรู้ถึงผลดีผลเสียและมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้ที่มีประสบการณ์ ซึ่งนอกจากนี้ยังเป็น
การสร้างความรู้และสร้างความเข้าใจต่อการรับผลประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชนในการเข้าร่วม
โครงการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังนี้

“เทศบาลตำบลเวียงพางคำเขาพากรรมการหมู่บ้านไป
ดูงาน ดูงานที่อื่นที่เขาทำอยู่แล้ว อย่างเชียงใหม่ พอไปดู
ก็ไปถามเขาว่าอยู่ได้ไหม เหม็นไหม ถ้าทำแบบนี้ มันจะ
เกิดปัญหาไหม เราก็ไปถามดู”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2557)

“เราก็ส่งตัวแทนหมู่บ้านไปกับเทศบาลเวียงพางคำ เขา
พาไปดูที่เชียงใหม่ อ.ฝาง เขาพาไปดูว่าชาวบ้านแถวนั้น
เขาอยู่กันดี มันไม่เหม็น ถ้ามันมีระบบมันจะไม่เหม็น
เราก็มาเล่าให้ชาวบ้านฟังอีกที”

(ก้านัน, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“หลังจากไปดูงานมา ที่โน้นมันไม่มีอะไรมันไม่เหม็นมัน
ก็อยู่ได้นะ ถ้ามคนแถวนั้นก็อยู่ได้ เขาก็ทำงานในนั้นก็
อยู่ได้”

(สมาชิกสภาเทศบาล, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

2.2.2.2 การเป็นที่ปรึกษาชุมชน ผ่านกลไกการประสานงานโดยเจ้าหน้าที่ของเทศบาล ตำบลเวียงพางคำ ที่คอยประสานงานและให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ โดยเทศบาลตำบลเวียงพางคำได้มีการแต่งตั้งผู้ประสานงานประจำหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คน ให้มีหน้าที่รับผิดชอบในการนำความคิดเห็นของชาวบ้านมาประกอบการแก้ไขปัญหาและการให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ เช่นการเขียนโครงการเพื่อเสนอขอการสนับสนุนจากเทศบาล และเป็นกลไกหนึ่งในการติดตามการดำเนินการในเรื่องต่างๆจากเทศบาลอีกด้วย สะท้อนจากบทสัมภาษณ์

“เทศบาลเขาจะส่งเจ้าหน้าที่เข้ามา เป็นเจ้าหน้าที่ประจำหมู่บ้านนะ หมู่บ้านละ 2 คน ถ้าเรามีปัญหาเกี่ยวกับอะไรเราต้องไปหา 2 คนนี้ เขาจะมาช่วยเราทำหนังสือ หรือช่วยเราเขียนโครงการ หมู่บ้านทำไม่เป็น เขาจะคอยชี้แนะ และก็สอนบอกทำยังนั้นๆ”

(หัวหน้าเทศบาล, สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2557)

“อย่างเงินอุดหนุนก็มีเงินอย่างเทศกาลลอยกระทงอุดหนุนให้ บางครั้งเราทำโครงการเสนอเทศบาลไม่ถูกพนักงานเขาก็คอยช่วยชี้แนะ”

(กำนัน, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

2.2.2.3 การสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลของชุมชน โดยเทศบาลเวียงพางคำ ให้ตัวแทนชุมชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลการบริหารจัดการโครงการ และการดำเนินการต่างๆของเทศบาล โดยสนับสนุนให้คณะกรรมการประจำหมู่บ้านของทุกหมู่บ้าน ให้เข้ามาเป็นคณะกรรมการตรวจสอบติดตามประเมินผลการบริหารจัดการ และร่วมกันเฝ้าระวังการดำเนินการโครงการจำกัดขยะแบบครบวงจรอย่างต่อเนื่อง สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“เทศบาลเสนอให้มีกรรมการชักชุด กรรมการเป็นตัวแทนของชาวบ้าน โดยสัดส่วนก็จะมีตัวแทนของทางเทศบาลด้วย แล้วเราก็นำนายกมาเป็นคณะกรรมการมาคุยกันเรื่องของขยะ”

(อดีตผู้บริหาร, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“คณะกรรมการหมู่บ้านเราก็เข้าไปเป็นกรรมการจัดการขยะร่วมกับเทศบาล เวลามีปัญหาหรือชาวบ้านมาแจ้งกลิ่นเหม็น ก็จะเป็นตัวแทนพูดในที่ประชุม”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2557)

2.2.2.4 การประสานความร่วมมือ ระหว่างองค์กรในการจัดการความขัดแย้ง โดยทางเทศบาลตำบลเวียงพางคำได้ประสานกับเทศบาลตำบลแม่สายในการร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาในระยะยาวร่วมกัน โดยร่วมกันจัดเวทีเสวนาระดมความคิดเห็นจากชาวบ้าน ผู้นำชุมชนทั้งตำบลเวียงพางคำและในเขตที่มีพื้นที่ติดกับเทศบาลตำบลแม่สาย เพื่อร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน สะท้อนจากบทสัมภาษณ์ดังนี้

“เทศบาลตำบลแม่สายจะช่วยในเรื่องการประสานงานกับเทศบาลแม่สายว่าจะแก้ให้ยังไงนั้น จะทำให้มันดีขึ้นปรับภูมิทัศน์อะไรให้ดีขึ้น กลิ่นเหม็นไม่มี แผลงวันไม่มี ก็คอยประสานให้เราไปคุยกับเทศบาลแม่สาย”

(อดีตนายก, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“เทศบาลเวียงพางคำจะประสานกับเทศบาลตำบลแม่สายแล้วจะนัดชาวบ้านข้างเคียงที่ได้รับผลกระทบ ก็มีหมู่ 5 หมู่ 6 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไปประชุมที่ศูนย์หมู่บ้าน แล้วเขาก็ชี้แจงทำความเข้าใจกับชาวบ้าน แล้วก็จัดทำประชาคมว่าชาวบ้านเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย”

(สมาชิกสภาเทศบาล, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

2.2.2.5 การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการแก้ปัญหาาร่วมกัน โดยทาง

เทศบาลตำบลตำบลเวียงพางคำร่วมมือกับเทศบาลตำบลแม่สาย ได้การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้นำชาวบ้าน ประชาชนในพื้นที่ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากโครงการก่อสร้างศูนย์กำจัดขยะแบบครบวงจร มีวัตถุประสงค์เพื่อรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านและชี้แจงแนวนโยบายข้อเท็จจริง รายละเอียดของโครงการ เพื่อสอบถามความคิดเห็นจากชาวบ้านในการก่อสร้างศูนย์กำจัดขยะครบวงจร โดยนำข้อสรุปที่ได้นำไปสู่การร่วมกันวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์ 5 ปี ในการบริหารจัดการขยะอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน สะท้อนจากบทสัมภาษณ์ดังนี้

“คือเราจัดเวทีให้ชาวบ้านได้เข้าใจ จริงๆแล้วชาวบ้านเขาไม่ยากได้หรอก แต่เราใช้วิธีการประชุมประชาคม ลัญจร เราก็เสนอแนะให้เทศบาลแม่สายฟังว่าชาวบ้านเสนอมาอย่างไรแล้วเขาก็มาปรับแก้ให้มันดีขึ้น”

(หัวหน้าเทศบาล, สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2557)

“ทางเทศบาลเวียงพางคำก็จัดประชุม และก็ประชุม ลัญจร ชาวบ้านที่ไกลหน่อยก็ไม่มีปัญหาหรอก แต่บ้านที่อยู่ใกล้มันมีปัญหาเรื่องกลิ่น ปัญหาเรื่องน้ำเสีย ปัญหาเรื่องแมงวัน แล้วเราก็ไปเอานักวิชาการมาชี้แจงให้ชาวบ้านฟังว่าศูนย์ที่ก่อตั้งมันไม่มีปัญหานี้ น้ำเสียก็ไม่มีมันมีบำบัดในตัว ก็บอกไป”

(กำนัน, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

2.2.2.6 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เทศบาลตำบลเวียงพางคำได้ทำ

หน้าที่ในการประสานให้ประชาชนได้รับประโยชน์ และให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะ เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง ตรวจสอบการดำเนินโครงการ จากคนภายในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งเทศบาลตำบลเวียงพางคำได้เน้นให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา โดยเทศบาลตำบลเวียงพางคำ ได้ให้ชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ เข้ามาทำงานในศูนย์กำจัดขยะ เพื่อให้ประชาชนมีรายได้และสามารถดำเนินการตรวจสอบโครงการได้อย่างใกล้ชิดได้อย่างต่อเนื่อง เป็นการเสริมสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง นอกจากนี้เทศบาลตำบลเวียงพางคำทำหน้าที่ประสานไปยังเทศบาลตำบลแม่สาย ในเรื่องเสนอให้ประชาชนในพื้นที่ยังได้รับผลประโยชน์ จากการบริการสาธารณะที่เข้าไปในพื้นที่ของโครงการกำจัดขยะครบวงจร เช่น การขยายเขตบริการของการประปาส่วนภูมิภาค การขยายการบริการของไฟฟ้า เป็นต้น สะท้อนจากบทสัมภาษณ์ดังนี้

“สำหรับในเรื่องการได้รับประโยชน์จากการทำแผนร่วมกันกับเทศบาลตำบลแม่สาย ที่มาก่อนสร้างศูนย์กำจัดขยะนั้น เราก็ทำข้อตกลงให้เขาต้องจ้างชาวบ้านในเขตที่ได้รับผลกระทบเป็นพนักงานดูแลศูนย์ก่อนเท่านั้น”

(สมาชิกสภาเทศบาล, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“คณะผู้บริหาร คณะกรรมการหมู่บ้าน และคณะกรรมการจัดการขยะ จากการทำได้ไปดูงานที่เชียงใหม่ และเห็นเขาให้ชาวบ้านในเขตนั่น เข้าไปดูและจ้างงานคนในชุมชนนั้น ทำให้ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบมีรายได้ เราเลยคิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์ เพราะชาวบ้านเราก็ทำอาชีพรับจ้างอยู่แล้ว การจ้างงานนี้จะทำให้ประชาชนรู้สึกดีขึ้น ทางเราจึงเสนอไป”

(อดีตผู้บริหาร, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

2.2.3 บทบาทในการส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืน

คือการดำเนินการให้สันติสุขและความสมานฉันท์สามารถดำเนินได้อย่างยั่งยืน ด้วยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน เป็นคณะกรรมการต่างๆ ให้ชุมชนมีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน

2.2.3.1 การกำหนดแผนแม่บทร่วมกัน ในการบริหารจัดการขยะระหว่างเทศบาล

ตำบลเวียงพางคำและเทศบาลตำบลแม่สายผ่านเวทีการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน ซึ่งเกิดจากการดำเนินการเรียกร้องของประชาชนในพื้นที่ ทำให้เทศบาลตำบลแม่สายเกิดความตระหนักถึงผลกระทบของปัญหาจากปัญหาการจัดการขยะ จึงทำให้เกิดความร่วมมือกับเทศบาลตำบลเวียงพางคำ โดยได้มีการจัดสรรงบประมาณร่วมกันเพื่อจัดตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยร่วมแบบครบวงจร ซึ่งเป็นกำจัดขยะที่มีมาตรฐานตามหลักสุขาภิบาล และไม่ก่อให้เกิดปัญหาแมลงวันและกลิ่นรบกวนเหมือนที่ผ่านมา ซึ่งการกำหนดแผนแม่บทในการแก้ปัญหาร่วมกันระหว่างชุมชนในตำบลเวียงพางคำ ที่ทำให้เกิดความยั่งยืน ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดการขยะในระยะยาวร่วมกัน สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์

“เราจัดทำแผนเพื่อตกลงกับเทศบาลตำบลแม่สายในการแก้ปัญหา อย่างยั่งยืน โดยใช้วิธีกำจัดขยะแบบใช้

เตาเผาด้วยความร้อนสูงเพื่อป้องกันการเกิดปัญหากลิ่น
ขยะแบบเดิมอีก”

(อดีตนายก, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“เทศบาลเวียงพางคำกับเทศบาลแม่สายเอาชาวบ้านมา
นั่งประชุมกัน เวลาประชาสัมพันธ์ เราเอาที่เราเสนอเอา
ไปทำเป็นแผนระยะยาว แผนแม่บท เอาไว้ใช้ในระยะ
ยาว”

(สมาชิกสภาเทศบาล, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

2.2.3.2 การเสริมสร้างจิตสำนึกของชุมชน เทศบาลตำบลเวียงพางคำได้สนับสนุน

ส่งเสริมให้เกิดการรณรงค์และให้ความรู้ ถึงวิธีการและแนวทางการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง โดย
เทศบาลตำบลเวียงพางคำ จัดให้มีการประชาสัมพันธ์โครงการและรณรงค์ให้ความรู้ในการจัดการ
ขยะอย่างยั่งยืน ทำให้ประชาชนในตำบลเวียงพางคำเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยการ
จัดทำโปสเตอร์ แผ่นพับ ประกาศเสียงตามสายของหมู่บ้าน ออกหน่วยเคลื่อนที่สัญจรประจำทุก
เดือน เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะแบบครบวงจร

เทศบาลตำบลเวียงพางคำให้ความสำคัญในการมุ่งแก้ปัญหาที่ต้นเหตุด้วยการเน้น
เป้าหมายสู่ความสำเร็จด้วยวิธีการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน โดยรณรงค์ประชาสัมพันธ์การคัด
แยกขยะ การทำปุ๋ยหมักในครัวเรือน และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความสำเร็จในการดำเนิน
กิจกรรมโครงการ สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์

“ทางเทศบาลก็เชิญคณะกรรมการหมู่บ้าน และนายก
ของเทศบาลแม่สายมาเป็นกรรมการ มาประชุมพร้อม
ชาวบ้านคุยกันเรื่องของขยะ จนนำไปสู่หนทางว่าไม่ใช่
ทิ้งขยะอย่างเดียว แต่ละแห่งต้องมีโครงการคัดแยกขยะ
ด้วย ขยะอันตราย ขยะแก้ว แล้วคัดแยกเฉพาะที่จะมา
กำจัด เราก็พยายามปลุกฝังให้ชาวบ้านคัดแยกขยะ”

(อดีตนายก, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

2.3 กรณีศึกษาที่ 3: เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ขอนแก่นถือเป็นเมืองหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่
ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจและสังคม สภาพสังคมที่มีการอพยพย้ายถิ่นฐานของผู้คนต่างถิ่นที่เข้ามาอาศัย
ประกอบอาชีพ ได้เกิดผลกระทบทางสังคมจากปัญหาประชากรแฝง ทำให้ประชากรในสังคมเทศบาล
นครขอนแก่นมีความแตกต่างหลากหลาย จากความสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่นที่มีความสนิทสนมรู้จัก

คุ้นเคยกันกลายเป็นความห่างเหินต่างคนต่างอยู่และขาดความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของชุมชน ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมามากมาย ดังนั้นเทศบาลเมืองนครขอนแก่นจึงมีความคิดในการแก้ไข ปัญหาทางสังคมด้วยวิธีการให้ภาคประชาชนเกิดความตระหนักถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน เจ้าของเมืองนครขอนแก่นร่วมกัน มีความรักในท้องถิ่นของตนเอง อันเป็นแนวทางในการให้เกิดการ อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและสมานฉันท์ของชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น โดยได้เข้ามามี บทบาทสำคัญในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน ดังนี้

2.3.1 บทบาทในการเริ่มต้น

เทศบาลนครขอนแก่นได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในการสร้างให้เกิดกระบวนการเสริมสร้าง สันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนในเขตเทศบาล โดยการเชื่อมประสานหน่วยงาน องค์กรชุมชน ชุมชนและกลุ่มประชาสังคมต่างๆในพื้นที่ของเทศบาลนคร มีรายละเอียดดังนี้

2.3.1.1 การเชื่อมประสานหน่วยงาน องค์กรชุมชน ชุมชนและกลุ่มประชาสังคม

ต่างๆ ที่เป็นต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในพื้นที่ ให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนและปรึกษาหารือกันถึง สถานการณ์ปัญหาและแนวทางการดำเนินการร่วมกันของคนในเทศบาลเมืองขอนแก่น ผ่านเวที ประชุมสภาเมือง ที่เป็นเวทีให้ประชาชน กลุ่มชุมชนเทศบาล กลุ่มครู-อาจารย์ กลุ่มข้าราชการและ นักวิชาการ กลุ่มเยาวชน กลุ่มสมาชิกสภาเทศบาล และกลุ่มชาวเมือง ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล นครขอนแก่นได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาเมืองในเขตเทศบาลนคร ขอนแก่นร่วมกัน โดยเทศบาลนครขอนแก่นมีบทบาทในการเป็นองค์กรกลางในเชื่อมประสาน หน่วยงาน องค์กรชุมชน ชุมชน และกลุ่มประชาสังคม ในการสร้างกระบวนการพูดคุยแลกเปลี่ยนขอ ความเห็นชอบ ในการทำโครงการร่วมกัน

การรวมกลุ่มเพื่อการแลกเปลี่ยนปัญหา ผ่านการประชุมสภาเมือง เป็นกระบวนการที่ ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ และเข้าใจกระบวนการของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ของกลุ่ม องค์กร ชุมชนในพื้นที่ เพื่อนำมาพัฒนาเมืองขอนแก่น เนื่องจากผู้บริหารของเทศบาลนครขอนแก่นมีความ เชื่อในพลังภาคประชาชน มีความต้องการให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ได้ขึ้นมาร่วมคิด ร่วม ตัดสินใจด้วยตัวเองและรู้สึกเป็นเจ้าของเมืองร่วมกัน สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังนี้

“โครงการปรับปรุงศาลหลักเมืองขอนแก่น พ.ศ. 2546- 2550 เราใช้เวลาในการรวบรวมในการสร้างความคิด ร่วมกันว่าเราจะปรับปรุงศาลหลักเมืองร่วมกัน เพราะ ศาลหลักเมืองขอนแก่นนี้ เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทั้ง เมือง”

(หัวหน้าเทศบาล ,สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“ศาลหลักเมืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนขอนแก่น โดยมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มคิด เริ่มออกแบบ เริ่มหา ผู้รับเหมา เริ่มควบคุมงาน เริ่มทุกอย่างชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมหมด จนกระทั่งก่อสร้างเสร็จ เทศบาลก็จัดงาน ฉลองร่วมกัน”

(ผู้นำชุมชน ,สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“ส่วนของเทศบาลกระบวนการมีส่วนร่วมภาค ประชาชน เรามีสภาเมือง เป็นที่ประชาคมเมือง จะเปิด โอกาสให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามาประชุมกันได้ เข้ามารับ ฟังข้อเสนอโครงการต่างๆ โครงการที่มีผลกระทบต่อ เรา เราจะมีสภาเมือง ซึ่งเป็นสภาที่เราตั้งขึ้นมา ครอบคลุมทุกองค์ ใครอยากจะทำอะไรก็ได้”

(พนักงานเทศบาล, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

2.3.2 บทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการร่วมกัน

เทศบาลนครขอนแก่นได้มีบทบาทในการส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการดำเนินการร่วมพัน ในระดับชุมชน ให้ประชาชนได้ส่วนร่วมกันรับผิดชอบ แก้ไข พัฒนาชุมชนด้วยตัวชุมชนเองผ่าน โครงการถ่ายโอนกระจายอำนาจให้ประชาชน ให้ประชาชนสามารถทำเหมือนเป็นเทศบาลเอง ดูแล ชุมชนเองโดยเทศบาลจะเป็นผู้สนับสนุนค่าจ้างแรงงานในชุมชน

2.3.2.1 การกระจายอำนาจชุมชนจัดการตนเอง เพื่อให้ชุมชนเกิดความรู้สึกในการ

เป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน โดยเทศบาลนครขอนแก่นได้มีนโยบายการกระจายอำนาจสู่ประชาชน ด้วยวิธีการมอบหมายถ่ายโอนภารกิจให้กับชุมชน ให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองได้ โดยไม่ต้องรอรับบริการจากเทศบาลผ่านกิจกรรมโครงการเทศบาลเล็กในเทศบาลใหญ่

โครงการเทศบาลเล็กในเทศบาลใหญ่ เป็นกิจกรรมโครงการเน้นการกระจายอำนาจให้ ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาชุมชนด้วยตัวเอง สร้างให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกร่วมในการเป็น เจ้าของชุมชน เกิดความใส่ใจต่อสภาพปัญหาของชุมชน มีความเข้าใจในปัญหาของชุมชน และม ีความรับผิดชอบร่วมกัน ที่จะวางแผนและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของชุมชน หรือ การพัฒนาชุมชนของตนเองร่วมกัน เพื่อให้สภาพความเป็นอยู่ของชุมชนดีขึ้น ด้วยการร่วมมือร่วมใจ กันของคนทั้งชุมชน ทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงปัญหา และมีความรู้สึกที่ต้องแก้ไขปัญหา ต่างๆเหล่านี้ร่วมกัน จึงจะนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีมีสันติสุขและความสมานฉันท์ในชุมชน สะท้อนจาก บทสัมภาษณ์ดังนี้

“ชุมชนมองเห็นว่าเวลารอรถมาเก็บ ที่นี้ถึงมันก็ล้น ออกมา มีกลิ่นเหม็นเพราะบางที่รถก็ไม่มาไม่มีผ่าน พอเทศบาลมีโครงการให้ชุมชนจัดเก็บขยะเอง จะเอารถยกมาให้ ชุมชนเราก็เลยตกลงกันรับโครงการนี้”

(ผู้นำชุมชน, 20 มิถุนายน 2557)

“ปัญหาส่วนมากที่ชุมชนเราแก้ปัญหาได้คือเก็บขยะกันเอง ปกติตอนนั้นมันล้น คือมันล้นถึง พอเรามาจัดเก็บเองเอาชุมชนเก็บเอง เราสามารถเน้นลูกบ้านได้ไง สามารถเน้นย้ำกำกับดูแลกันเอง ถ้าไม่เก็บ เราสามารถเน้นว่าต้องไปเก็บให้หมด มันก็ทำให้คนในชุมชนช่วยกันดูแลเป็นหูเป็นตาตัวเอง”

(ผู้นำชุมชน, 20 มิถุนายน 2557)

“ก่อนจะรับโครงการจากเทศบาลมา เราก็คุยกันเองก่อนแล้วชาวบ้านก็เห็นดีด้วย ถ้าเรามาจัดเองมันดีกว่าชุมชนก็จะดีขึ้น คือรถมาอยู่ตรงนี้เทศบาลยกมาให้เลย พอเก็บเสร็จรถก็จอดมาที่นี้ พอมีปัญหาปุ๊บเอารถออกได้เลย”

(ผู้นำชุมชน, 20 มิถุนายน 2557)

การเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันของชุมชนเทศบาลนครขอนแก่นนั้น เทศบาลนครขอนแก่นได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกจากการกระจายอำนาจถ่ายโอนภารกิจให้ประชาชน ได้มีความรับผิดชอบร่วมกัน เกิดการเอาใจใส่ในชุมชนที่ตนอยู่ ดังนั้นประชาชนจะเกิดความตระหนักในการรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนได้จากการกระจายอำนาจของเทศบาลนครขอนแก่น

2.3.2.2 การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ของชุมชน โดยเทศบาลนครขอนแก่นเป็นผู้ส่งเสริมให้คนในชุมชนได้ออกไปเรียนรู้กับชุมชนต้นแบบภายนอก โดยการจัดให้มีการศึกษาดูต้นแบบภายนอกสถานที่ปีละ 1 ครั้งโดยเทศบาลนครจะเป็นผู้อำนวยการความสะดวกและสนับสนุนงบประมาณด้วยการมานั่งวิเคราะห์เพื่อหาแนวทาง เทศบาลนครขอนแก่นส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเกิดประสบการณ์จากเรียนรู้จากการดูความสำเร็จของชุมชนอื่น เพื่อให้ประชาชนได้พัฒนาความรู้และสามารถนำความรู้มาปรับใช้กับการพัฒนาของชุมชนตัวเองได้ สะท้อนจากบทสัมภาษณ์ดังนี้

“การที่เราจะพัฒนาคนในท้องถิ่นได้ เราน่าจะให้คนในท้องถิ่นสามารถได้ไปเปิดหูเปิดตาไปดูเมืองคนอื่น การพัฒนาคนไม่ใช่อยู่แต่บ้านตัวเอง”

(ผู้บริหาร, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2557)

“เทศบาลพยายามจะให้บุคลากร ชาวบ้าน ครู นร. ออกไปนอกพื้นที่เพื่อไปเรียนรู้จากจังหวัดอื่นๆในอีสาน ไปดูว่าบ้านเมืองเขาเป็นอย่างไร แล้วไปในนามชุมชน ประธานชุมชนจะเป็นคนพาไป เป็นการให้เขาดูแลกันเอง”

(หัวหน้าเทศบาล, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“พอเราได้ไปดูงานที่จังหวัดอื่นที่เขาประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบ เหมือนเราได้ไปเปิดหูเปิดตา แล้วเราก็มາบอกคนในชุมชนแล้วมาบอกเทศบาล ว่าเราไปเห็นอะไรมาบ้าง มีวิธีที่จะพัฒนาแบบเขาอย่างไร เราก็มาปรึกษากัน”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

2.3.2.3 การสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินแก้ปัญหาพร้อมกัน เพื่อสร้างให้เกิดความสำนึกความเป็นเจ้าของร่วม โดยทางเทศบาลนครขอนแก่นได้ถ่ายโอนภารกิจให้กับชุมชน เช่น การให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการจัดเก็บค่าธรรมเนียมขยะเอง ลดปัญหาเรื่องการจัดเก็บไม่ตามเป้า โครงการกวาดถนนในซอยของชุมชน ลดปัญหาเรื่องชุมชนสกปรก และการไม่ดูแลเอาใจใส่ของผู้กวาดถนนที่เป็นเทศบาลจ้างมา โครงการขุดลอกท่อในชุมชน ลดปัญหาท่อตันภายในชุมชน และเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการต่างๆ สะท้อนจากบทสัมภาษณ์ดังนี้

“ชุมชนทำเอง เป็นเหมือนเทศบาลเอง มันเหมือนเขาไปกวาดบ้านตัวเอง ทำไมเขาจะต้องกวาดให้บ้านเขาไม่สะอาดหรือสกปรก ถ้าคนอื่นมากวาดให้เขามันก็จะกวาดๆให้มันเสร็จๆไป”

(ผู้บริหาร, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2557)

“ก่อนนั้นขยะเยอะ ถนนตามซอกซอยไม่ค่อยสะอาด พอเราได้เข้าร่วมโครงการกับเทศบาล คนในชุมชนดูแลกันเอง ตอนนี้ถนนสะอาด รู้จักกันเยอะขึ้น บ้านนั้นบ้าน

นี่เดินไปกวาดบ้านเขา เขาก็เอาน้ำมาให้ คือน้ำดีและ
เราสามารถดูแลตัวเองได้ตลอดเวลา”

(ชาวบ้าน, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

“ตอนเราไปขุดท่อหน้าบ้านในชุมชน บ้านที่เราไปขุด
เขาก็จะเอาน้ำมาให้ ไม่รู้จักกันหรอก แต่เขาก็เอาน้ำ
เอาของกินมาช่วยมันก็ช่วยให้เราหายเหนื่อยและเราก็ก
ยังมีสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้านในชุมชนเดียวกันด้วย”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2557)

2.3.2.4 การส่งเสริมสนับสนุนวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของชุมชน

เนื่องจากเทศบาลนครขอนแก่นเป็นเมืองขนาดใหญ่ เป็นเทศบาลที่มีความแตกต่างหลากหลายของ
ประชาชนที่มาอยู่ร่วมกัน เทศบาลนครขอนแก่นจึงให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมการ
ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น เพื่อให้เกิดความสามัคคี
สมานฉันท์และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เทศบาลนครขอนแก่นได้จัดโครงการบำเพ็ญประโยชน์
ร่วมกับกลุ่มคนในชุมชน กลุ่มพนักงานเทศบาล และผู้ประชาชน องค์กรต่างๆที่มีความสนใจ
ต้องการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาสในเขตเทศบาลนครขอนแก่น โดยผ่านกิจกรรมโครงการคน
ขอนแก่นไม่ทอดทิ้งกัน

นอกจากนี้เทศบาลนครขอนแก่น ได้ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชน
กลุ่ม อสม. ได้เข้ามามีส่วนร่วมในสำรวจเพื่อเสนอชื่อผู้ที่อยู่ในภาวะด้อยโอกาส และมีส่วนร่วมแสดง
ความคิดเห็นและกำหนดนโยบายกับเทศบาลนครขอนแก่น ในการช่วยเหลือผู้ที่มีความยากลำบากใน
การดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชน ให้ได้มีสิทธิเข้ารับการศึกษาเลือกขึ้นทะเบียนในโครงการคนขอนแก่นไม่
ทอดทิ้งกัน และเป็นการให้คนในชุมชนที่มีความเข้มแข็งได้ช่วยเหลือหยิบยื่นโอกาสให้กับผู้อื่นใน
ชุมชน ส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกของการเอื้ออาทรต่อผู้อื่น โดยผ่านกิจกรรม เช่น การช่วยเหลือ
ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุที่ขาดคนดูแล การส่งเสริมโครงการคนขอนแก่นไม่ทอดทิ้งกัน คือการเข้าไป
ช่วยเหลือซ่อมแซมบ้านเรือน ทำความสะอาดบ้าน ซักผ้าให้กับผู้พิการ คนชราที่ไม่มีคนดูแล
โครงการร้านข้าวแกงน้ำใจคนในชุมชน เทศบาลนครขอนแก่นขอความร่วมมือจากร้านข้าวแกงใน
ชุมชนที่มีจิตใจเอื้ออาทรอยากช่วยเหลือ โดยให้ผู้ที่อยู่ในโครงการคนขอนแก่นไม่ทอดทิ้งกันได้มี
อาหารรับประทาน โดยเทศบาลจะเป็นผู้ร่วมสับทบค่าอาหารร่วมกับร้านอาหารที่มีจิตอาสาในชุมชน
เป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในการริเริ่มของการแบ่งปันซึ่งกันและกันต่อผู้อื่น ซึ่งเป็น
ลักษณะสำคัญในการสร้างเมืองให้สันติสุขและสมานฉันท์ สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังนี้

“ปัจจุบันนี้ที่ว่ามีผู้ถูกทอดทิ้งไม่มีการดูแลไม่มีแล้ว
เพราะว่าเทศบาลจะมีโครงการคนขอนแก่นไม่ทอดทิ้ง

กัน เอาจนมีเงินมาดูแลคนยากจน มันทำให้ชุมชนเรามี
จิตใจเอื้อเฟื้อมากขึ้น”

(พนักงานเทศบาล, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

“เทศบาลจะช่วยอุดหนุนค่าอาหาร ให้ข้าวแกงในชุมชน
ร้านไหนที่มีจิตอาสาอยากเข้าร่วมค่าอาหารหนึ่งจาน
30 บาท แต่เทศบาลช่วย 15 บาท อีก 15 บาทร้านค้าก็
ร่วมทำบุญ อย่างน้อย เขาก็ได้กินทั้งครอบครัว”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

“ชุมชนเองเราก็บริจาคกันส่วนหนึ่ง อย่างแม่มีข้าวสาร
ลูกหลานเอามาให้ แม่กินไม่ทันก็เอาไปบริจาคส่งบ้าน
โน้นบ้านนี้ บ้านนั้นทำแกงหม้อใหญ่ บ้านนั้นเจอปัญหา
ลูกหลานไม่มีเสื้อผ้า ไม่มีชุดพละ ไม่มีรองเท้า เราก็
ประชาสัมพันธ์เขาก็มาช่วยบริจาคกัน คนนี้ซื้อชุดพละ
คนนี้ซื้อรองเท้า หรือมีชุดเก่าก็เอามาบริจาคก็เอาไปให้
ในลักษณะที่เราทำกิจกรรมร่วมกัน”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

2.3.3 บทบาทในการส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืน

การส่งเสริมของเทศบาลนครขอนแก่นที่สร้างให้เกิดความยั่งยืนในการสร้างสันติสุขและ
ความสามัคคีของชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่นนั้น มีความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายภาคี
ความร่วมมือและส่งเสริมให้ชุมชนสามารถจัดการตนเองโดยคนในชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

2.3.3.1 การสร้างเครือข่ายภาคีความร่วมมือ ผ่านกลไกสภาเมืองนครของแก่น ที่

เทศบาลนครขอนแก่นเป็นตัวกลางในการประสานความร่วมมือให้เกิดเครือข่ายประชาสังคมของคน
เมืองขอนแก่น ในการขับเคลื่อนและกำหนดแผนงานร่วมกันในการสร้างให้เกิดสังคมแห่งความเอื้อ
อาทรสันติสุขสามัคคีระหว่างชุมชนในพื้นที่ ที่ทำให้เกิดกลไกการทำงานร่วมกันในการแก้ปัญหา
และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านพื้นที่สภาเมืองขอนแก่น สะท้อนจากบทสัมภาษณ์ดังนี้

“สภาเมืองมีประชุม 4 เดือนต่อครั้ง ปัจจุบันมีผู้เข้าร่วม
ประชุมทุกภาคส่วน ผู้นำชุมชนทุกชุมชน ตัวแทน
สมาคมมูลนิธิ รวมสองร้อยกว่าองค์กร มีทั้งกลุ่มเชื้อ

ชาติ กลุ่มองค์กรอาชีพ ชุมชน ชมรม สื่อมวลชนต่าง ๆ บางครั้ง ก็มี ผู้ที่ ได้รับ ผล กระทบ และ มี มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นที่ปรึกษาด้านวิชาการ”

(ผู้บริหาร, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2557)

“การประชุมสภาเมือง เทศบาลเปิดให้เข้าหมดใครเข้าไปฟังก็ได้ เขาจะกำหนดประเด็นที่จะมาปรึกษาขอความเห็นชอบจากประชาชน ก็จะมีหลายกลุ่มทั้งสภา ทนายความ สภาอุตสาหกรรมก็มี อาจารย์จากมหาวิทย ขอนแก่น อย่างเรื่องปรับปรุงศาลหลักเมืองหรือ โครงการปรับปรุงอนุสาวรีย์ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กลุ่มต่างๆของชุมชนก็จะไปร่วมแสดงความคิดเห็นหรือ แนะนำโครงการได้”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

“โครงการใหญ่ต่างๆ เช่น ปรับปรุงศาลหลักเมือง ทำ อุโมงค์ตรงสี่แยกเทศบาลเขาจะเชิญเราเข้าประชุม เชิญ ทุกกลุ่ม เทศบาลจะเอาโครงการมาให้ช่วยกันคิดว่าดีไม่ ดี ทำไงให้มันดี”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2557)

2.3.3.2 การส่งเสริมการจัดการตนเองของคนในชุมชน ให้เกิดรวมกลุ่มในการจัดการ และวางแผนการดำเนินการร่วมกัน โดยทางเทศบาลนครขอนแก่นเข้าไปส่งเสริมกระบวนการทำงาน และการให้ความรู้ในการจัดการชุมชนต่อคนในชุมชน ให้สามารถดำเนินการและบริหารจัดการความ ชัดแย้งภายในชุมชนโดยคนในชุมชนเอง ซึ่งนำมาสู่ความยั่งยืนในการจัดการและบริหารภายในชุมชน เพราะเกิดจากคนภายในชุมชนที่มีความเข้าใจต่อสภาพปัญหาและบริบทชุมชนของตนเอง ที่ส่งผลต่อ การกำหนดกิจกรรมและวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างตรงตามความต้องการของคนในชุมชน สะท้อนได้ จากบทสัมภาษณ์

“การที่เทศบาลกระจายงานมาให้ ทำให้เราได้มานั่ง วิเคราะห์ วางแผน มานั่งนำเสนอปัญหากัน มา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน จนสามารถเอามาแก้ไข ปัญหาของชุมชนได้อย่างตรงจุดที่ชุมชนเดือดร้อน จริงๆ”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

“เทศบาลเขอบรมเรามาในเรื่องวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนตนเองในทอเล็กทอใหญ่ ก่อนอื่นเราต้องมานั่งวิเคราะห์แก้ไข มานั่งเขียนเป็นชาร์ตแบ่งกลุ่ม มันก็ได้ผลคนในชุมชนเองก็รู้จักคิดมากขึ้นพึ่งตนเองมากขึ้น”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2557)

“เทศบาลขอนแก่น เขากระจายอำนาจ ชุมชนไหนไม่ทำก็เรื่องของเขา เพราะฉะนั้นชุมชนเขาจะร่วมกันพิจารณากันเอง แต่ก่อนทุกคนในหมู่บ้านรู้จักกันไหม ไม่รู้จักนะ แต่พอเทศบาลเอากิจกรรมให้เราได้ทำร่วมกัน พัฒนาชุมชน รู้จักกันรักเหมือนพี่เหมือนน้อง ถามสารทุกข์สุกดิบกัน ใครจะลาออกชุดนี้จะลาออก กิจกรรมในชุมชนก็ยิ่งเหมือนเดิมใครมาต่อก็ได้”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาปัจจัยเงื่อนไขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

3.1 กรณีศึกษาที่ 1: องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช
การศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง มีปัจจัยเงื่อนไขของการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน ดังต่อไปนี้

3.1.1 ผู้นำ หมายถึง ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

3.1.1.1 การกำหนดนโยบาย ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองต้องมีความวิสัยทัศน์มีความต้องการที่จะบริหารให้ท้องถิ่นของตนนั้นเกิดสันติสุขสมานฉันท์ นายกหรือผู้บริหารจึงต้องกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับความสุขความสมานฉันท์ สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังนี้

“คณะผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้งก่อนเข้าปฏิบัติจะมีนโยบาย และนโยบายของผู้บริหารที่เข้ามาจะมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับความสุขของชุมชนทุกครั้ง”

(เจ้าหน้าที่ อบต., สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“นายกของที่นี่เป็นคนที่มีความวิสัยทัศน์ การทำงานไปในทางส่งเสริมความสุขให้ชุมชน เวลาทำงานไม่ว่าจะเสนอแนวความคิดที่จะพัฒนาเชิงสมานฉันท์ หรือว่าในเรื่องของการทำงานแบบมีส่วนร่วมหรืออะไรก็จะไปในแนวเดียวกัน นี่คือประเด็นหลักที่จะทำให้งานตรงนี้ผลสัมฤทธิ์ผล”

(หัวหน้า อบต., สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2557)

“ในท้องถิ่นหรือ อบต. จะมีผู้บริหารคือท่านนายกเป็นผู้กำหนดนโยบาย แล้วปลัดคือผู้นำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดผล ถ้านายกไม่เห็นด้วยกับแนวคิดนั้นงานก็ไม่เดิน ก็ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ เพราะปลัดไม่มีบทบาทที่จะไปกำหนดนโยบายหรือว่าจะทำนั้นทำนี้ได้”

(อดีตหัวหน้า อบต., สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

3.1.1.2 ความจริงใจในการแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านอย่างแท้จริง ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ต้องแสดงออกถึงความจริงใจที่มีให้กับชาวบ้าน การให้อย่างเท่าเทียมทั่วถึงกัน และจริงจังต่อการมุ่งแก้ไข และพัฒนาให้กับท้องถิ่นโดยที่ไม่มีผลประโยชน์อื่นแอบแฝง

“การทำงานกับชุมชนต้องผู้นำต้องมีความจริงใจในการทำงานกับชาวบ้าน กับชุมชน หากนายกไม่จริงใจกับชาวบ้านงานมันไม่เดิน เพราะฉะนั้นเราต้องสามัคคีและมีความจริงใจต่อกันงานทุกอย่างจะราบรื่น”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“ความจริงใจนี่เป็นสิ่งสำคัญ ความมีน้ำใจ ความจริงใจต่อชุมชน ความตั้งใจของนายก เขามาทำงานมีความจริงใจที่จะตั้งใจทำงานเพื่อชาวประชาชนจริงๆ ตั้งใจจริงๆ เพื่อประชาชนไม่ใช่ขึ้นมาเพื่ออย่างอื่น”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“กระบวนการมีส่วนร่วมจะเกิดได้ผลต้องเกิดจากความ
จริงใจของผู้เข้าร่วม หากคนที่มาไม่ได้รับความจริงใจ
กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นจะไม่มีคนที่ทำจริง จะมีแต่
คนที่ดูแค่เปลือกเท่านั้น”

(ผู้นำศาสนา, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“ผู้นำก็เป็นส่วนสำคัญ จะต้องไม่ถือว่ากลุ่มนั้นกลุ่มนี้
เป็นกลุ่มเรา กลุ่มนั้นไม่ใช่ของเรา มันต้องให้เหมือนกัน
หมด หากคิดกันว่าแยกกันอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อน ความ
รักใคร่ปรองดองความสามัคคีในหมู่บ้านก็จะสลายไป”

(กำนัน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

3.1.1.3 การให้ความร่วมมือของผู้นำในชุมชน การเสริมสร้างสันติสุขและความ
สมานฉันท์ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ให้ทุก
ภาคส่วนได้เข้ามาร่วมกิจกรรมต่างๆโครงการต่างๆที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้ทำ เพราะผู้นำชุมชน
ผู้นำศาสนาจะช่วยประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆจาก อบต. และชักชวนให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมของ
องค์การบริหารส่วนตำบล แต่หากไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชนแล้ว งานทุกอย่างก็ไม่สามารถ
บรรลุวัตถุประสงค์ในการสร้างสันติสุขสมานฉันท์ได้ สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“อบต.ต้องเข้ามามีมือกับผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เพราะ
ผู้นำชุมชนจะสามารถชักชวนชาวบ้านให้เข้าร่วม
กิจกรรมกับอบต.ได้”

(อดีตหัวหน้า อบต., สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“ตัวนายกก็จะเข้าไปหาผู้นำชุมชน ไปร่วมมือ ไปกิน
กาแฟ เวลามีปัญหาอะไรก็จะสามารถประสานกับผู้นำ
ชุมชน เพื่อให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้ชี้แจงประชาสัมพันธ์ไปยัง
ชาวบ้าน”

(ผู้นำศาสนา, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2557)

“การประชาสัมพันธ์ข้อมูล หรือขอความช่วยเหลือ
ภายในชุมชน เราต้องประสานไปยังอิหม่าม ผาก
อิหม่ามบอกข่าวเรื่องนั้นเรื่องนี้ อิหม่ามก็เป็นช่องทาง
หนึ่งที่อบต.ต้องประสาน”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2557)

3.1.2 การให้ข้อมูลข่าวสาร

การเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองให้ความสำคัญในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ทั้งพุทธ และมุสลิม

3.1.2.1 การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง ต้องมีการ

ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านรับรู้รับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างครบถ้วนและเป็นความจริง และถ้าหากชุมชนรับทราบข้อมูลแล้วนั้นผู้ปฏิบัติงานก็ต้องทำตามคำพูดเพราะอาจจะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นที่ชาวบ้านมีต่อองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“คิดว่าเรื่องการให้ข้อมูล ตัว อบต. ต้องให้ข้อมูลกับเขาให้หมด ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลใดก็แล้วแต่ที่อบต. ได้พูดคุยให้กับชาวบ้านด้วยความเต็มใจ อย่าแสร้ง แล้วมันจะไม่มีปัญหาอะไร และเมื่อเขารู้ก็ต้องทำไปให้เขาจะมาบายเบี่ยงไม่ได้ เพราะเขารู้แล้ว”

(อดีตประธานสภา, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“ต้องชี้แจงข้อมูลด้านงบประมาณให้ชาวบ้านดู ว่างบประมาณแต่ละ อบต. จะไม่เหมือนกัน อบต. นี้ประมาณ 30 กว่าล้าน แผนพัฒนาในเรื่องกลุ่ม เรื่องโครงสร้างอะไรมันก็น้อยยิ่งเมื่อเทียบกับอบต. ใหญ่ๆ เขาก็มีงบประมาณมีกำลังที่จะทำ”

(อดีตกำนัน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“การๆได้รับข้อมูลข่าวสารจาก อบต. ชาวบ้านจะรู้สึกว่าจะไม่ถูกทอดทิ้ง เมื่อไม่ถูกทอดทิ้งการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการแล้ว มีวัตถุประสงค์เดียวกัน ก็จะได้มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือร่วมกิจกรรมร่วมกัน จนมีความรู้สึกอยากเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง”

(เจ้าหน้าที่ อบต., สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

3.1.2.2 การสร้างความเข้าใจกับประชาชน การสร้างให้ประชาชนมีการรับรู้และมีความเข้าใจในเรื่องการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล การทำให้ความรู้ชาวบ้านให้เข้าใจถึง

กระบวนการทำแผนว่าจะพัฒนาจะสร้างสิ่งใดจำเป็นต้องเข้าแผนถึงจะสามารถนำออกมาทำได้ สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“บางครั้งระบบราชการมันเกิดความล่าช้า ชาวบ้านบางคนไม่เข้าใจเราต้องให้ความเข้าใจกับชาวบ้านว่า คำว่าแผนพัฒนาอบต. ประชาชนยังไม่เข้าใจคำว่าแผน ต้องบอกเขาว่าโครงการใดก็แล้วแต่ถ้าอยู่ในแผนสามารถหยิบยกมาทำได้เลย แต่ถ้าไม่มีในแผนก็จะต้องรอเสนอปีต่อไป”

(อดีตประธานสภา, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“ต้องทำความเข้าใจกับชาวบ้านให้เขาได้รับรู้ข้อมูลที่ถูกต้อง แต่ถ้าเป็นข้อมูลที่จริง ก็อย่าเอาไปแต่งเติมโกหกให้มันสวย อย่างนั้นไม่เอา”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2557)

“หาก อบต. ได้งบประมาณมา1 ก้อน ชาวบ้านอยากขยายเสาไฟฟ้าสักเสาหนึ่ง เราต้องบอกเขาให้รู้ด้วยว่าการขยายเสาไฟฟ้าจะต้องเสียค่าขยายเสาเดียวประมาณเท่านั้นเท่านี้ หากเขาไม่เข้าใจก็พาเขาไปที่เขตด้วยเลย”

(อดีตหัวหน้า อบต., สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“เมื่อโครงการที่ไม่ได้รับความสำคัญ ไม่ได้ดำเนินการ ก็เกิดความน้อยอกน้อยใจ ที่จะถูกจัดให้อยู่ในลำดับต่อไป เมื่อเกิดความล่าช้า บางที่เราอาจช่วยเหลือไม่ได้เต็มที่ ก็เลยทำให้รู้สึกว่ามีบ้างที่มีปัญหาในการจัดสรรโครงการช่วยเหลือชาวบ้าน”

(เจ้าหน้าที่อบต., สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2557)

3.1.3 การเมืองท้องถิ่น การเมืองท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างความสามัคคีของชุมชน การที่แบ่งฝ่ายทำให้การดำเนินกิจกรรมที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายสามารถสะดุดหรือไม่ราบรื่น การเสนอแผนงานโครงการถึงแม้จะทำให้ทุกคนในชุมชนได้ผลประโยชน์อย่างไร ก็อาจจะไม่ได้รับความร่วมมือจากฝ่ายตรงข้ามได้

“การเมืองเป็นตัวที่ทำให้ชุมชนสามัคคีกันได้ เพราะบางคนถือฝักถือฝ่ายกับความไม่เข้าใจก็เกิดขึ้นได้บ้าง

บางครั้ง 2 คนที่นั่งไม่ถูกกันก็มันก็ทำให้ไม่ค่อยกันไม่ทำงานกันแล้ว”

(อดีตประธานสภา, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“พอเลือกตั้งที่หนึ่งก็จะเรียกมารวมตัวมันก็ขัดแย้งกัน อาจจะเลือกตั้งผู้ใหญ่ เลือก อบต. ยากจังเลย มันจะมีคู่แข่งกันเวลาเลือก พออีกฝ่ายไม่ได้เขาก็จะไม่มาไม่ให้ความร่วมมือเหมือนเดิม”

(ผู้นำศาสนา, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“ก่อนการเลือกตั้งเราจะมาพร้อมกันหมดเลย แต่พอเลือกตั้งปีมีฝ่ายแพ้ยัยชนะ คนที่จะเรียกรวมตัวอย่างผู้นำก็ต้องทำให้ชาวบ้านเขาเห็นว่าเราไม่ได้อยู่ฝ่ายไหน นานๆไปก็สามารถรวมได้เหมือนเดิม แต่พอเลือกตั้งอีกมันก็เป็นอีก”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“ผู้นำต้องสามัคคีกัน ในเมื่อผู้นำไม่สามัคคีกันหมู่บ้านชุมชนก็ไปไม่รอด บางครั้งชาวบ้านไปหา อบต. เขาก็บอกต้องไปหาผู้ใหญ่ นะ ถ้าโยนไปโยนมาปัญหาของชาวบ้านก็ไปไม่ได้รับการแก้ไข”

(อดีตกำนัน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

3.1.4 ทูตทางสังคม

3.1.4.1 ประเพณีความเชื่อ ชาวบ้านตำบลโพธิ์ทองมีความเชื่อในเรื่องของศาสนา และการเคารพนับถือผู้อาวุโสกว่า และเชื่อในคำสอนของผู้นำศาสนา ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นต้นทุนทางสังคมที่ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนตำบลโพธิ์ทอง

“เราจะหลักการศาสนาในการดำเนินชีวิต หลักการไม่ละเมิดสิทธิในด้านต่างๆ เรามีผู้นำศาสนา อิหม่ามหรือว่าคนที่มีความสำคัญที่ชาวบ้านจะให้ความเคารพนับถือ ให้คำแนะนำแก่เขา เขาก็จะยุติความขัดแย้งกันได้”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“คนที่นี่เราจะยึดหลักระบบครอบครัว ระบบอาวุโส หากมีผู้นำชุมชนหรือผู้นำศาสนาไปให้คำแนะนำเขาจะ ยุติ สังคมชนบทกิ่งเมืองของโพธิ์ทอง เราจะเคารพผู้หลักผู้ใหญ่ในสังคม”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“เวลามีปัญหาทะเลาะกัน ชัดแย้งกันในชุมชน อิหม่าม และคณะกรรมการจะเข้ามาเป็นตัวแทนที่คอยประสาน ให้เกิดความเข้าใจกัน เขาก็จะมีความเชื่อและเคารพ มั่นใจง่าย เลยไม่มีปัญหาทะเลาะกัน”

(อดีตกำนัน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

3.1.4.2 ความเป็นเครือญาติ สิ่งที่ทำให้ชุมชนที่ตำบลโพธิ์ทองเกิดสันติสุขและความ สมานฉันท์ได้นั้นมาจากการที่อยู่กันแบบเครือญาติ ไม่มีการย้ายออกของชุมชนดั้งเดิม ทั้งชาวพุทธ และชาวมุสลิมจึงทำให้ทุกคนเปรียบเสมือนญาติพี่น้องเมื่อมีปัญหาก็สามารถพูดคุยตกลงกันได้ง่าย จึง ส่งปลให้เกิดความสันติสุขและความสมานฉันท์ได้

“ส่วนหนึ่งที่ทำให้ชุมชนของเราสามัคคีไม่ทะเลาะกัน เกิดจากการที่เราอยู่ร่วมกันแบบพี่แบบน้อง มันเป็น แบบนี้มาตั้งแต่บรรพบุรุษแล้ว”

(เจ้าหน้าที่ อบต., สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“พุทธและมุสลิมคือเขาอยู่กันมาตั้งแต่บรรพบุรุษแล้ว สมัยสงครามโลก เขาอยู่กันมาร่วมกันมา ไม่เคยทะเลาะ เบาะแว้งในเรื่องความเป็นพุทธความเป็นมุสลิม เรื่องทะเลาะพวกละก็มันมีแต่ไม่ถึงกับขั้นที่ต้องแยกกันอยู่ด้วยกัน ไม่ได้ร่วมงานกันไม่ได้”

(อดีตกำนัน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“อะไรที่เราทำร่วมกันระหว่างพุทธกับมุสลิม อะไรที่ ร่วมกันไม่ได้เราก็เข้าใจกัน เวลาจัดงานแต่งงานพุทธ เขาก็จะมีครว้มุสลิมแยกไว้ให้ คือเป็นอย่างนี้มานานแล้ว”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

3.2 กรณีศึกษาที่ 2: เทศบาลตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

3.2.1 ผู้นำ หมายถึง ผู้บริหารเทศบาล

3.2.1.1 ความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำชุมชน ต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำชุมชน กลุ่มต่างๆ และประชาชนในชุมชน หากการแก้ไขปัญหาต่างๆผู้บริหารเทศบาลไม่ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนแล้ว การพัฒนาชุมชนและการแก้ไขปัญหาต่างๆจะเป็นอุปสรรคและทำให้ประสบผลสำเร็จได้ยาก สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ ดังนี้

“ชุมชนเค้าจะมีกลุ่มผู้นำตามธรรมชาติที่เค้าตั้งกันขึ้นมา ต้องยอมรับว่าเมื่อก่อนไม่มีท้องถิ่นเพิ่งมาเกิดทีหลัง แต่ชุมชนยังมีกระบวนการที่เป็นท้องถิ่น คือกำนันผู้ใหญ่บ้านที่เค้าปกครองดูแลกันอยู่และขึ้นตรงต่ออำเภอ เพราะฉะนั้นการทำเรื่องสาธารณะอะไรต่างๆ มันยาก เราต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติให้เขามาทำงานร่วมกับท้องถิ่นให้ได้ก่อน”

(ผู้บริหาร, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2557)

“ตอนแรกชาวบ้านยังไม่ไว้ใจ ไม่ใช่ว่ามี อบต. บุปแล้วเป็นหน่วยงานที่มีเจ้านายเพิ่มมาอีกหน่วยงานหนึ่ง เพราะฉะนั้นเทศบาลต้องให้เขามีความเป็นเจ้าของชุมชนอยู่ และให้เขารู้ว่าเราเป็นเพียงคนที่เข้ามาบริหารงานท้องถิ่นเป็นคนที่เขาเลือกมาเท่านั้น ดังนั้นหากมีนโยบายหรือโครงการอะไรก็ตาม เราต้องบอกเขาอธิบายเจ้าของบ้านให้เขารู้จะทำให้เรื่องนี้ผ่านได้ดี”

(หัวหน้าเทศบาล, สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2557)

“แรกๆจะมีปัญหาเรื่องข้าว เรื่องความศรัทธาที่มีต่อท้องถิ่นน้อยมาก เพราะฉะนั้นการเร่งสร้างความเข้าใจให้มีสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำชุมชนและประชาชนกับเทศบาลจุดแรกๆที่เริ่มทำคือการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม พยายามให้ชุมชนรับรู้ เทศบาลคิดอะไรท้องถิ่นคิดอะไร ทำอะไร ต้องผ่านกระบวนการของชุมชน”

(อดีตผู้บริหาร, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

3.2.1.2 การให้ความสำคัญกับผู้นำในชุมชน ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเวียงพางคำ จะมีลักษณะเป็นคนชนเผ่าต่างๆอาศัยอยู่ร่วมกับคนไทย วิธีชีวิตของคนในชุมชนจะให้ความเคารพ และเชื่อฟังผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เมื่อชาวบ้านเกิดปัญหาหรือมีเรื่องใดๆชาวบ้านจะเข้ามาปรึกษากับผู้นำชุมชนก่อนเสมอ ดังนั้นผู้นำชุมชนจึงเปรียบเสมือนเป็นผู้นำทางความคิดให้กับชาวบ้าน สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

“ผู้ใหญ่บ้านจะคอยบอกชาวบ้านเสมอ ต้องพูดกับเขา ว่าความสามัคคีคืออะไร มาประชุมต้องพูดเราต้อง สามัคคีกันนะ พูดอย่างนี้ประจำ”

(สมาชิกสภาเทศบาล, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“ไม่ว่าจะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะบอกกับชาวบ้านเสมอว่า ถ้ามีเรื่องเดือดร้อนอะไรให้มาพูดในที่ประชุม ถ้านอก ห้องประชุมเราจะไม่รับฟัง ชาวบ้านเขาก็จะรับรู้ข้อนี้”

(กำนัน, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“ไม่ว่าเทศบาลจะทำกิจกรรมใดๆต้องประสานงานกับ ผู้นำชุมชนให้เขาช่วยสื่อสารกับชาวบ้านในพื้นที่ของเขา หากผู้นำเขาช่วยให้ประสานงานให้ เทศบาลจะสามารถ ทำกิจกรรมนั้นให้บรรลุเป้าหมายได้ง่ายมากขึ้น”

(หัวหน้าเทศบาล, สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2557)

“คนที่นี่เขาจะมีเป็นคุ่มๆมีหัวหน้าคุ่มเมื่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องการประชาสัมพันธ์หรือขอความร่วมมือ ที่มาจากเทศบาล เมื่อไปบอกให้แต่ละคุ่มมาช่วยกันจัดงาน จะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี”

(พนักงานเทศบาล, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2557)

3.2.2 การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

3.2.2.1 การเปิดช่องทางให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน เทศบาลตำบลเวียงพางคำได้เปิดช่องทางให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร เช่น ช่องทางตู้ร้องเรียนที่เทศบาล ทางสังคมออนไลน์ (เฟสบุ๊ก) วิทยุชุมชนที่มีถ่ายทอดสดการประชุมสภาให้ประชาชนได้รับฟัง และให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าร่วมและได้ระบบเอกสารเช่นเดียวกับที่คณะกรรมการนั้นได้รับ สะท้อนดังต่อไปนี้

“ตอนนี้ถือว่าเราได้รับรู้ข้อมูลของเทศบาลเยอะมาก เวลาเขาประชุมสภา จะออกทางวิทยุชุมชน ก็ฟังได้เลย ไม่ต้องไปที่เทศบาล”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2557)

“เมื่อก่อนเขาให้ชาวบ้านทั่วไปไปประชุมสภาได้ แต่ตอนนี้สะดวกมาก เขาถ่ายทอดสดทางคลื่น 103.75 เป็นวิทยุชุมชน ชาวบ้านก็จะได้ฟังหมด ที่เราเสนอไปเข้าแผนไม่เข้าฟังได้หมด”

(กำนัน, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“หากชาวบ้านเขาเดือดร้อนบางครั้งก็ไปยื่นคำร้องไปหยอดตู้ที่เทศบาลได้เลย บางครั้งก็ไม่ผ่านทางผู้นำหมู่บ้าน”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“เทศบาลให้สิทธิชาวบ้านเข้าร่วมฟังการประชุมสภาทุกครั้ง ไม่มีการปิดบัง แอบประชุม ทีนี้หากใครไปที่เทศบาลจะได้รับเอกสารชุดเดียวกับที่เราใช้ประชุม หรือถ้าไม่ไปเขาก็มีออกสดทางวิทยุชุมชนเหมือนกัน”

(สมาชิกสภาเทศบาล, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

3.2.2.2 การลงพื้นที่ให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชน เทศบาลตำบลเวียงพางคำได้เปิดช่องทางให้ประชาชนได้รับรู้ ติดตาม ตรวจสอบ ผลการดำเนินงานต่างๆของเทศบาลได้อย่างใกล้ชิด และเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนด้วยการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้าร่วมได้อย่างสะดวกจากการจัดประชุมประชาคมสัญจร สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“พอเทศบาลจัดให้มีประชาคมสัญจรไปตามหมู่บ้าน มันทำให้เราได้รู้ข่าวของเพื่อนบ้านแต่ละหมู่บ้าน ทำให้ใกล้ชิดกันมากขึ้นและที่สำคัญทำให้เราสามารถตรวจสอบตามงานจากเทศบาลได้โดยไม่ต้องเดินทางไปเทศบาล”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“เรื่องขยะ หากไม่มีประชาคมสัญจร ก็ยากนะที่จะมาบอกให้เพื่อนบ้านหมู่บ้านอื่นเขามารับรู้ปัญหาที่เราเดือดร้อนที่เราเจอมา ประชาคมสัญจรช่วยให้เรื่องบอกข่าวง่ายขึ้น ส่วนหนึ่งที่แก้ไขปัญหาได้ ก็เพราะการประชุมนี้ด้วย”

(กำนัน, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“ประชาคมสัญจรทำให้เราได้มีโอกาสไปพูดคุยบ่นๆเรื่องความเดือดร้อน ไปขอความเห็น ขอความช่วยเหลือ ให้ช่วยกันแก้ไขและยังทำให้เราสามารถพูดคุยกับเทศบาลได้โดยตรง มันช่วยลดขั้นตอนการร้องเรียนได้มาก”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2557)

3.2.3 ทูตทางสังคม

3.2.3.1 ทูตทางวัฒนธรรม ชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงพางคำมีประชาชนทั้งที่เป็นคนไทยและเป็นคนชนเผ่า อาทิตี เผ่าอาข่า ม้ง มีการปกครองแบ่งเป็นคุ้ม เช่น หมู่ 5 จะมี 6 คุ้ม แต่ละคุ้มก็จะมีหัวหน้าที่สามารถเรียกรวมกลุ่มกับชาวบ้านในคุ้มได้เสมอ หากเทศบาลมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำชุมชนและหัวหน้าคุ้มต่างๆแล้วนั้น การขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆก็ย่อมเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“สมมติว่าพัฒนาหมู่บ้าน อย่างวันแม่ เราจะพัฒนากันไม่เยอะมาก ประมาณสักมันมีนิดหน่อยเอามาสัก 2 คุ้ม อีกวันพ่อเอามาอีก 2 คุ้ม เราจะทำงานกันแบบนี้หากเทศบาลประสานมาเราก็ดูจะใช้วิธีนี้ไปช่วยงานกับเทศบาล”

(กำนัน, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“ที่ชุมชนของเราสามัคคีและส่งผลต่อความสันติสุขในตำบลเพราะเรามีการปกครองกันแบบคุ้มด้วย ตัวอย่างการร่วมกินวันกีฬาหมู่บ้าน 1 เดือน คุ้ม 1 ทำอาหารมา มี 6 คุ้ม ก็ 6 อย่างกลางวันก็กินข้าวร่วมกันทั้งหมู่บ้าน ร้องเพลงอะไรกัน มีงานกิจกรรม มีกีฬาแบบพื้นบ้านเนอะ เขาก็ทำเล่นกันสนุกดีแล้วก็ความสามัคคีก็มีเยอะ ทั้งเด็ก ทั้งผู้ใหญ่ ทั้งเยาวชน”

(สมาชิกสภาเทศบาล, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“หากเทศบาลจะประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนมาร่วมงาน เช่น กีฬาสีตำบล เราก็จะประสานความร่วมมือไปยังผู้นำชุมชน ผู้นำจะประสานไปยังคุ้มต่างๆอีกที คราวนี้ คนก็จะมาร่วมงานกันเยอะกิจกรรมก็บรรลุผล ชุมชนก็มีความสามัคคี”

(หัวหน้าเทศบาล, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

3.3 กรณีศึกษาที่ 3: เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

3.3.1 ผู้นำ หมายถึง ผู้บริหารเทศบาล

3.3.1.1 ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ ผู้บริหารเทศบาลนครขอนแก่นมีวิสัยทัศน์ในเรื่องการสร้างเมืองให้มีความสุข และมีความศรัทธาเชื่อมั่นในตัวประชาชนว่ามีประชาชนมีความสามารถมีศักยภาพที่จะดำเนินการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเองได้ และเชื่อว่าพลังของประชาชนจะสามารถเปลี่ยนแปลงให้ชุมชนของตนเองมีสันติสุขและความสมานฉันท์ได้ ดังสะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“ทัศนคติของนายก ที่บอกเสมอว่าเราจะขับเคลื่อนเมืองทำคนเดียวไม่ได้ เราต้องสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมของตัวผู้นำ ประชาชนในชุมชน ต้องให้เขามีส่วนร่วมทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย”

(พนักงานเทศบาล, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“ผู้นำขอนแก่นเขามีการมองว่าประชาชนสำคัญที่สุด เขาเป็นเพียงตัวแทนที่ประชาชนเลือกมาเท่านั้น เขาจะจัดการความคิดของคนที่แตกต่างกันผ่านกิจกรรมอย่าง

สภาพเมือง มันทำให้ความคิดที่แข็งมันก็อ่อนลง มันจึงไม่
เกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคม”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

“ผู้นำเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนสันติสุขให้มันเดิน
ต่อไปได้ เพราะบางที่การทำงานคนเราส่วนใหญ่มันมี
ระบบตัวแทน ถ้าเขาเชื่อและศรัทธาในตัวบทบาทผู้นำ
แล้วอะไรก็คุยได้หมด ถ้าเกิดเขารู้สึกที่ไม่เชื่อไม่ชอบ
มองตัวนายกในแง่ลบจะทำอะไรก็ตาม ความขัดแย้งมัน
จะมากกว่าการที่จะไปด้วยกันแนวทางเดียวกัน”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

**3.3.1.2 ผู้บริหารมีการปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กรต่อเจ้าหน้าที่ให้ไปในทิศทาง
เดียวกัน** การทำงานกับชุมชนกลไกหนึ่งที่สำคัญคือเจ้าหน้าที่ที่ลงปฏิบัติงานกับชุมชน นอกจากจะมี
หน้าที่นำนโยบายลงไปให้ชุมชนเอื้ออำนวยความสะดวกให้กับชุมชนแล้วนั้น ยังต้องเป็นตัวเชื่อม
ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและเทศบาลนครขอนแก่นให้มีความเข้าใจอันดีต่อกัน ดังนั้นทัศนคติ
ของเจ้าหน้าที่จึงต้องมีมุมมองเดียวกับผู้บริหารคือ ต้องมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในตัวประชาชน
ชุมชน หากร่วมมือกันทุกภาคส่วนโดยเฉพาะกับกลไกที่ลงไปทำงานร่วมกับชุมชนการดำเนิน
โครงการหรือนโยบายกิจกรรมต่างๆย่อมเกิดผลสำเร็จได้ง่ายดังสะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“คำว่าสมานฉันท์ของคนเทศบาลนครขอนแก่น มีการ
ปลูกฝังทั้งวิถีคิดและทัศนคติของประชาชน หรือแม้แต่
พนักงานของเทศบาลเองที่ต้องทำงานในเขตพื้นที่
ร่วมกับชุมชน พนักงานจะถูกหล่อหลอมทั้งวิถีคิด
วิธีการทำงานทุกเรื่องที่ทำไปแล้วจะต้องไม่ก่อให้เกิด
ความขัดแย้ง”

(หัวหน้าเทศบาล, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์อยู่ในโทนของความรักความเอื้อ
อาทร พอธงมันเหมือนกันก็จะนำพาการขับเคลื่อนตรง
นี้ โดยเจตนา ทัศนคติ มันไปถึงแล้ว มันเห็นตรงกันแล้ว
ว่านี่แหละเมืองเราจะถูกดีไซน์แบบนี้ การทำงานของ
พนักงานก็จะดำเนินไปในทิศทางเดียวกันเพราะธงที่
ผู้บริหารให้มามันชัดเจน”

(พนักงานเทศบาล, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

“นายกจะบอกเสมอว่าการทำงานให้เมืองสมานฉันท์มีความรักความสามัคคีปรองดองกัน เราต้องเปิดพื้นที่ให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเมือง เครือข่ายต่างๆที่เราสะสมมา ก็เพราะเราเปิดพื้นที่ให้เขา การทำงานเครือข่ายมีความรู้สึกว่ายุคนี้ไม่ใช่ยุคฮีโร่ นายกบอกว่าเราเป็นยุคซูเปอร์ทีม คือทุกอย่างต้องเป็นทีม จะประสบความสำเร็จโดยทำคนเดียวไม่ได้ โดยทุกคนจะสอดแทรกวิถีคิดนี้กับเจ้าหน้าที่เทศบาลทุกคน”

(เจ้าหน้าที่เทศบาล, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

3.3.2 การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

3.3.2.1 การกระจายอำนาจให้ประชาชน ถือว่าเป็นนโยบายที่เป็นรูปธรรมและมีความชัดเจนในการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการพัฒนาเมืองพร้อมกับเทศบาลนครขอนแก่น ซึ่งการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนนั้นจำเป็นต้องส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน ส่งผลให้คนในชุมชนมีความรักความสามัคคีกันด้วยการทำงานร่วมกัน การรับผิดชอบต่อหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน ดังสะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“เรื่องความรักความสามัคคีเรามีต้นทุนพื้นฐาน ในเขตเทศบาลนครขอนแก่นมีการสร้างกระบวนการทำงานร่วมกัน ที่ให้ชุมชนเขาเห็นความรู้สึกความเป็นเจ้าของร่วมในแต่ละเรื่องที่เขาได้สัมผัส จะเป็นทุนหนึ่งที่ทำให้เรื่องของความตระหนักรู้ของการที่จะทำให้การยึดเหนี่ยวคนในเทศบาลค่อนข้างที่จะเหนียวแน่น”

(พนักงานเทศบาล, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“กระบวนการทอเล็กทอใหญ่ เป็นเครื่องมือที่เราเรานำเข้าไปเพื่อจัดการเมืองของตนเองชุมชนของตนเอง นอกเหนือจากที่เทศบาลจัดการ ทำให้ชุมชนเกิดเครือข่าย เกิดกลุ่มหากไม่โปร่งใสชุมชนก็จะเริ่มกระบวนการตรวจสอบกันเอง ก็เป็นการปลุกฝังให้เขามีความตระหนักร่วมกัน”

(หัวหน้าเทศบาล, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“อย่างตัวนี้เป็นผู้นำชุมชนเราจะมีทีมงานของเรา
ที่มาทำภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากเทศบาล ถ้าเรา
ทำงานดีเราทำงานร่วมแบบเอื้อประโยชน์ให้กับทุกคน
ในชุมชน ทุกคนได้รับเท่าเทียมกันก็จะได้รับความ
ไว้วางใจจากลูกบ้าน เมื่อมีเลือกตั้งเราก็จะได้รับการ
เลือกให้มาเป็นตัวแทนชุมชน แต่หากมีบางคนที่ทุจริต
โกงนั้นโกงนี้ ก็จะไม่ได้รับเลือกอีก มันก็เป็นการส่งเสริม
ให้ชุมชนเขาเรียนรู้และตระหนักในการที่จะเลือกคนที่
จะเข้ามาทำงานร่วมกันกับเขา”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“เทศบาลเป็นตัวเปิดพื้นที่กลางให้ความเป็นพลเมือง ให้
มานั่งคุยกัน ทุกคนเท่าเทียมกัน แล้วพวกคุณเองเป็นคน
ตัดสินใจและชี้ชะตาว่าเมืองเราจะเป็นยังไง เมืองเราต้องมี
อะไรเกิดขึ้น ทุกคนต้องมีส่วนช่วยกันมีส่วนร่วมในการ
ดูแลเมือง ความขัดแย้งน้อยลง มันจะช่วยให้เกิด
สมานฉันท์ของเมือง”

(หัวหน้าเทศบาล, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

ตอนที่ 4 ผลการศึกษากระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้าง สันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

ในการศึกษากระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขและ
ความสมานฉันท์ของชุมชน ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการเสริมพลังของ เปาโล แพร์ (1970) มาเป็นกรอบใน
การวิเคราะห์ โดยจำแนกตามกรณีศึกษา มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

4.1 กรณีศึกษาที่ 1: องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

4.1.1 สภาพปัญหาความขัดแย้ง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มต่างๆและจาก
การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาเพื่อเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของ
ชุมชน ขององค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง (อบต.โพธิ์ทอง) พบว่า ปัญหาความขัดแย้งที่นำมาสู่
การแก้ไขปัญหาและที่นำมาสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังของอบต.โพธิ์ทองนั้น มีดังนี้

- ปัญหาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของผู้คนในตำบล สืบเนื่องจากผู้คนในตำบลโพธิ์ทองนั้น มีการนับถือศาสนาที่แตกต่างกัน เช่น มีกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพเลี้ยงสุกร และส่งกลิ่นเหม็นให้แก่คนอื่นๆ ในตำบล โดยเฉพาะกลุ่มคนที่นับถือศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ กลุ่มคนที่เลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย ได้เข้าไปกินข้าวในไร่นาของเพื่อนบ้านภายในตำบล ส่งผลให้นำมาสู่ความขัดแย้งและไม่เข้าใจกันระหว่างคนในชุมชนและคนในตำบลด้วย

- ปัญหาเกี่ยวกับกระแสการกลับมาหาความเป็นอิสลาม (Re-Islamization) แบบเข้มข้น สืบเนื่องจากผู้คนในตำบลโพธิ์ทอง ครึ่งหนึ่งนับถือศาสนาพุทธ และอีกครึ่งหนึ่งนับถือศาสนาอิสลาม กลุ่มผู้นำศาสนาอิสลามที่กลับมาจากกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง เพื่อมาเป็นผู้นำ/โต๊ะครูในตำบล นำกระแสความเป็นอิสลามแบบเข้มข้น กำหนดกฎระเบียบเกี่ยวกับการใช้ชีวิตของคนไทยมุสลิม เช่น ห้ามให้คนไทยมุสลิมชายของภายในวัด ไม่ให้ร่วมกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับพุทธศาสนา เป็นต้น

- ปัญหาการขยายตัวของประชากรของอบต.โพธิ์ทอง สืบเนื่องจาก หลักคำสอนทางศาสนาอิสลามที่ไม่ให้มีการคุมกำเนิด ทำให้อัตราการเกิดของประชากรเพิ่มมากขึ้น และนำมาสู่การเป็นปัญหาครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความไม่พร้อมที่จะมีบุตรในกลุ่มวัยรุ่น ปัญหาหนี้ตามกันของวัยรุ่น ที่ยังไม่พร้อมสำหรับการมีครอบครัว รวมไปถึงปัญหาการหย่าร้าง ที่ก่อให้เกิดครอบครัวทั้งฝ่ายผู้หญิงและผู้ชายบาดหมางขุ่นข้องหมองใจกัน เพราะส่วนใหญ่ก็เป็นคนในตำบลเดียวกัน

- ปัญหายาเสพติด ที่มาพร้อมกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ที่ทำให้ทุกคนมุ่งหน้าให้ความสำคัญกับการทำมาหากิน และเพื่อให้เกิดช่องทางทำมาหากินที่ไม่สุจริต ประกอบกับเกิดปัญหาความขัดแย้งในเรื่องต่างๆที่กล่าวมา ทำให้ชุมชนอ่อนแอ ไม่มีภูมิคุ้มกันทางสังคม จึงง่ายต่อการหลั่งไหลของยาเสพติดจากบุคคลภายนอกและนำมาสู่ปัญหาภายในชุมชน

- ปัญหาทะเลาะเบาะแว้งของวัยรุ่นในชุมชน/ตำบล ที่เป็นผลพวงจากการขยายตัวของจำนวนประชากรในตำบล แบ่งกลุ่มแบ่งฝ่ายแบ่งพวกระหว่างหมู่บ้านต่างๆ จึงเป็นที่มาของความขัดแย้งเกิดขึ้น ประกอบกับไม่ได้รับการแก้ไขจากผู้ใหญ่ ผู้ปกครองและเครือญาติ ที่ไม่ได้มีการห้ามปรามหรือตักเตือน และนำมาสู่ให้ครอบครัวของกลุ่มวัยรุ่นที่ทะเลาะกันมีปัญหาระหว่างกันไปด้วย

- ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายในตำบล โดยเฉพาะในเรื่องการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นทั้งการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) และการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ในแต่ละครั้ง คนในชุมชน/ตำบลจะมีการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายแบ่งขั้วทุกระดับ ทำให้ความขัดแย้งถูกสะสมมานานหลายปีแต่ยังไม่ได้รับการแก้ไขและเยียวยาไปในทิศทางที่ดีขึ้น

4.1.2 ขั้นตอนดำเนินการเพื่อเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น นำมาสู่การหากระบวนการเสริมพลังของอบต.โพธิ์ทองให้ผู้คนในตำบลกลับมาสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน อบต.โพธิ์ทองได้เน้นความสำคัญในเรื่อง “การมีส่วนร่วมของคนในตำบล” โดยมีขั้นตอนของกระบวนการฯ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเป็นบทบาทของ “คนกลาง” ที่คอยเป็นผู้ไกล่เกลี่ย และเป็นผู้ค้นหา “คนกลาง” ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่ม “ผู้นำทางความคิด” (Optional Leader) ที่เป็นผู้ที่คนในชุมชนนับถือ ให้การยอมรับ โดยเริ่มจากการสำรวจสภาพปัญหาจริงที่นำมาสู่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น รวมไปถึงถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นภายในชุมชน และที่เกิดจากภายนอกชุมชน แต่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนและเป็นกรณีศึกษาให้แก่คนในชุมชนได้เรียนรู้ผ่านตัวอย่างชุมชนอื่นๆ สะท้อนจากบทสัมภาษณ์ ดังนี้

“พวกชาวบ้านที่นี้เวลามีเรื่อง มีปัญหา เขาจะเลือกคนที่เขาไว้ใจได้เขาจะปรึกษาทุกเรื่อง อย่างอิหม่าม กำนันผู้ใหญ่ เขาจะเลือกจากคนสนิท เขาสนิทกับใครไว้ใจใคร เขาจะปรึกษาคนนั้นเป็นหลักเลย”

(ชาวบ้าน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“บางครั้งชาวบ้านบางคนที่มีปัญหาจริงๆ เขาไม่กล้าเสนอในที่ประชุม เขาจะมาพบส่วนตัว เขาจะได้แก้ไขถึงแก่นถึงรากหญ้า แล้วที่นี้พอจะถึงตอนประชุมที่มีมติ เขาจะรู้อัตโนมัติ เขาจะมาบอกเราว่าอย่างนั้นอย่างนี้ เราก็จะเป็นคนนำปัญหาของเขาไปปรึกษากันที่ประชุมที่มีมติอีกที”

(อดีตกำนัน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“ทุกวันศุกร์เราจะต้องไปละหมาดกัน วันนั้นใครมีปัญหาอะไร เตือดร้อนเรื่องไร วัวหาย ควายหาย น้ำท่วม ทะเลาะกัน เราก็จะไปคุยกันที่มีมติเลย ที่นั้นจะมีกลุ่มผู้นำอยู่ อบต. อยู่ คือสามารถถามตามเรื่องได้เลย”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนในตำบล ในขั้นตอนนี้ อบต.โพธิ์ทอง ได้คิดถึงกิจกรรมที่จะทำให้ให้ทุกฝ่าย ทุกกลุ่มได้ทำร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาวพุทธ ชาวมุสลิม เด็กและเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน และผู้สูงอายุ โดยไม่กระทบถึงความคิดความเชื่อทางศาสนา จึงทำให้เกิดการจัดแข่งขันกีฬาฟุตบอลประเพณีขึ้น เป็นโครงการจัดการแข่งขันกีฬาฟุตบอลโพธิ์ทองคัพขึ้นเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีของผู้คนในตำบลกลับมาเหมือนเดิม โดยองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองมีจุดประสงค์หลักก็เพื่อให้แต่ละฝ่ายแต่ละหมู่บ้านในตำบลได้มารวมตัวร่วมทำกิจกรรมพร้อมๆกัน ทำให้คนในชุมชนได้มาพบปะและทำความรู้จักกันไม่ใช่เฉพาะแต่ในหมู่บ้านของตนเองแต่มารู้จักกันทั้งตำบลโดยผ่านโครงการดังกล่าว ซึ่งนำไปสู่ความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นในตำบลโพธิ์ทอง

“เรามาประชุมร่วมกับชาวบ้าน มีผู้นำต่างๆ ว่าเราจะจัดกิจกรรมอะไร ที่อิสลามมาได้ คนไทยมาได้ และคนเข้าร่วมได้หมด ทั้งคนในตำบลและคนนอกตำบล สรุปลีกีฬาฟุตบอลเป็นคำตอบที่ใช่ที่สุด”

(อดีตหัวหน้า อบต., สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“ที่เราเลือกกีฬาฟุตบอลให้มาเป็นกีฬาเชื่อมความสัมพันธ์ เพราะชาวบ้านเขาเห็นว่า ฟุตบอลเป็นกีฬาสากล ทั้งพุทธและมุสลิม ก็ชอบเล่นฟุตบอล และชาวบ้านคนอื่นยังได้มีส่วนร่วม ได้เข้ามาเป็นกองเชียร์ มาร่วมดูไม่ต้องเป็นกองเชียร์ก็มาร่วมเชียร์เฉยได้

(หัวหน้า อบต., สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

ขั้นตอนที่ 3 อบต.โพธิ์ทองได้จัดทำกิจกรรมโครงการเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวผ่านโครงการแข่งขันกีฬาครอบครัว หลังจากทีอบต.โพธิ์ทองได้จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ในภาพรวมของผู้คนในตำบลแล้ว อบต.โพธิ์ทองยังได้ให้ความสำคัญในรายละเอียดเรื่องความสัมพันธ์ภายในสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น สะท้อนจากบทสัมภาษณ์ดังนี้

“กีฬาครอบครัวที่ อบต.เขาจัดขึ้น มันก็ทำให้ครอบครัวรักกันมากขึ้น คนในครอบครัวได้ผ่อนคลาย และทำให้หลายๆครอบครัวได้มาเจอกันมาร่วมกิจกรรมกัน ก็ได้ถามสารทุกข์สุกดิบกัน ครั้งต่อไปก็อยากให้จัดขึ้นอีก”

(หัวหน้า อบต., สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“ตอนนี้ปัญหาพ่อแม่วัยรุ่นเยอะ เด็กอิสลามอายุ 15 เรียนไม่จบก็มีลูกกันแล้ว ทำให้เกิดปัญหาครอบครัวไม่อบอุ่นตามมา อด.จึงร่วมกับชาวบ้านและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กร่วมกันแก้ไขปัญหาโดยจัดโครงการแข่งขันกีฬาครอบครัวของอด.ขึ้น”

(เจ้าหน้าที่ อดต., สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“จุดประสงค์ของอดต.ในการจัดการแข่งขันกีฬาครอบครัว ต้องการสนับสนุนให้คนในตำบลมาร่วมทำกิจกรรม แบบพ่อแม่ลูก มาร่วมทั้งครอบครัว เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์สามัคคีที่ดีตั้งแต่ระดับครอบครัวซึ่งเราถือว่าเป็นสถาบันแรกของเยาวชนที่เราจะชอบบอกกันว่าเด็กวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า เราเลยเน้นครอบครัวมาก”

(อดีตหัวหน้า อดต., สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

ขั้นตอนที่ 4 การระดมและสอบถามความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ร่วมประชุมถึงปัญหาและอุปสรรคในการแข่งขันในปีที่ผ่านมา กล่าวคือ การทบทวนในสิ่งที่ทำร่วมกันที่ผ่านมา สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังนี้

“ตอนประชุม เราก็มีการนั่งถกเถียง โครงการนี้ทำไปได้ไหม จะทำต่อไม่ หรืออาจจะเพิ่มตรงไหนเข้าไป ปีที่แล้วมีปัญหาพอไรปีนี้เตรียมตัวป้องกันยังไง ก็มาสรุปคุยกันเองกับชาวบ้าน”

(ผู้นำศาสนา, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2557)

“อย่างปีนี้เราต้องมาประชุมกันก่อนจัดงาน เหมือนเรามาคุยเพื่อสรุปประเด็นปัญหาอีกรอบ เพื่อเตรียมวางแผนแก้ปัญหาไว้ก่อน โดยจะเชิญผู้นำชาวบ้าน อิหม่าม กำนัน ผู้ใหญ่ สอบต. นายกเป็นประธาน ก็มาหารือกันก่อน”

(เจ้าหน้าที่ อดต., สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“อย่างปีที่แล้ว จัดงานแข่งบอลก็เกิดปัญหาเด็กวัยรุ่น
เขม่นกัน ปีนี้เราก็เตรียมตัวกันไม่ให้เกิดขึ้น ก็จะมีผู้ทั้ง
ก้านัน ผู้ใหญ่ อีหม่าม ผู้นำกลุ่ม มาสรุปงานปีที่แล้ว ว่า
ต้องเพิ่มมาตรการตรงไหน กฎการแข่งขั้นดีใหม่ กอง
เชียร์เพิ่มรางวัลใหม่ จะมาคุยลักษณะปรึกษาถึงงานที่
เคยจัดมา”

(อดีตหัวหน้า อบต., สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

ขั้นตอนที่ 5 ร่วมกันวางแผนในการดำเนินโครงการ รวมถึงการกำหนดกรอบแนวคิด
หลักของโครงการและข้อเสนอแนวทางการจัดการแข่งขัน เป็นขั้นที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม
เป็นอย่างมากเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ/ดำเนินการต่างๆ ร่วมกัน เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้น ทำให้
เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกัน สะท้อนจากบทสัมภาษณ์ดังนี้

“ขั้นตอนนี้เราจะประชุมกันก่อนที่จะดำเนินกิจกรรม
เราต้องเรียกตัวแทนหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านมาประชุม
ปรึกษาหารือมาหาข้อสรุปร่วมกัน ทุกๆกระบวนการ
ของงานไม่ว่าจะแข่งกีฬา งานประเพณีซึกพระ งานลอย
กระทง งานสงกรานต์ เราจะเรียกมาคุยกันก่อน”

(เจ้าหน้าที่ อบต., สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“เวลาอบต.จัดงานในตำบล เขาจะตามตัวแทนจากทุก
หมู่บ้าน อิสลามก็ต้องมาประชุม เพราะเป็นงานของ
ตำบล คนอยู่หมู่ 1 ตัวแทนสมาชิกหมู่ 1 คนเป็นพุทธก็
ต้องมา อยู่หมู่ 7 เป็นมุสลิมก็ต้องมาเข้าร่วมในการ
ประชุมทุกครั้ง”

(ประธานสภา, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

ขั้นตอนที่ 6 การติดตามประเมินผล ของอบต.โพธิ์ทอง จะเป็นลักษณะของการ
ประเมินผลที่เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้อย่างใกล้ชิด และมีการปรับเปลี่ยนแผนงานได้ตลอดเวลา
เพื่อทำให้โครงการต่างๆ ที่ร่วมกันคิดวางแผนนั้น สามารถปฏิบัติได้ผลสำเร็จ ซึ่งจะแตกต่างจากการ
ติดตามประเมินผลของพื้นที่อื่นๆ ที่ประเมินผลหลังจากที่ทำกิจกรรม/โครงการสำเร็จหรือสิ้นสุด
โครงการไปแล้ว ซึ่งสะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ ดังนี้

“อบต.จะประเมินสถานการณ์ของการจัดแข่งขันกีฬา
วันต่อวัน หากมีความขัดแย้งเกิดขึ้นในระหว่างกา
ดำเนินการแข่งขัน ก็จะเรียกประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องทันที
และหาทางแก้ไขเดี๋ยวนั้นเลย”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“พอเวลาแข่งบอลกันอยู่ นักบอลทะเลาะกัน ทางอบต.
เขาเป็นคนจัด เขาก็จะเรียกผู้จัดการทีมฟุตบอล ผู้นำ
ชุมชนมารวมหารือทันที ทำให้มันไม่มีปัญหาขัดแย้ง
อะไร”

(ผู้นำศาสนา, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

จากขั้นตอนทั้ง 6 ของกระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อ
เสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน พบว่า มีวิธีการที่น่าสนใจของอบต.โพธิ์ ดำเนินการ
แก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ภายในตำบลให้มีสถานการณ์ที่คลี่คลายขึ้น นั่นคือ การแก้ไขปัญหาที่
ไม่ปล่อยปัญหาไว้เรื้อรังเหมือนในอดีตที่ผ่านมา สะท้อนจากบทสัมภาษณ์ ดังนี้

“คนที่นี่เราอยู่กันเหมือนพี่เหมือนน้อง ที่เป็นอย่างนี้
เพราะมันไม่มีบาดหมางอะไรกัน และที่สำคัญที่สุด
เวลาเรามีปัญหาเราต้องรีบแก้ อย่าปล่อยให้ปัญหามัน
ค้างคาใจของเขาต่อไป”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“เรื่องที่นี่เรื่องของชาวพุทธมุสลิมเมื่อมาอยู่ร่วมกัน พอ
เกิดปัญหาต้องรีบไขว่คว้า ยกตัวอย่าง เด็กวิ่งไล่หมาเข้า
วัด เอาของขว้างหมาไปโดนของในวัด ที่นี่เราชาว
มุสลิมก็ต้องรีบแก้ให้เด็กไปขอโทษ ต้องแก้ปัญหา อย่า
ปล่อยคือต้องตัดไปแต่ต้นลม ผู้หลักผู้ใหญ่เขาสอนกัน
มาอย่างนั้น”

(อดีตกำนัน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

การใช้วิธีการผูกมิตรสัมพันธ์กับทุกกลุ่ม เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ที่
สำคัญ การใช้วิธีการเปิดพื้นที่ และเปิดโอกาสของการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำกัน
ประเมินผล เพื่อให้กิจกรรมประสบผลสำเร็จ ซึ่งสาระสำคัญ คือ การให้ผู้คนในตำบลเกิดความรัก
ความสามัคคี และเข้าใจมากขึ้น

4.1.3 การวิเคราะห์ตามแนวคิดการเสริมสร้างพลัง ของ เปาโล แพร์

จากการศึกษาแนวคิดการเสริมสร้างพลังของเปาโล แพร์ ผู้วิจัยได้นำมาขึ้นตอนในการเสริมพลังมาใช้ในการวิเคราะห์กระบวนการเสริมพลังเพื่อเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน ในอบต.โพธิ์ทอง ที่พบในการศึกษาคั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1.3.1 ขั้นตอนที่ 1 การเสริมสร้างการรับรู้และการสร้างความตระหนัก

เป็นขั้นตอนการเสนอรหัส (Codification) พบว่า ในขั้นตอนนี้ อบต.โพธิ์ทองได้มีความพยายามที่จะทำให้ผู้คนในตำบลได้รับรู้สถานการณ์ปัญหาต่างๆ ที่จะนำมาสู่ความขัดแย้งให้มีความเข้าใจต่อสภาพปัญหามากยิ่งขึ้นและไม่ให้เกิดความเพิกเฉยต่อสถานการณ์ต่างๆในตำบล ด้วยการทำประชาสัมพันธ์เพื่อให้มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งข้อมูลภายในตำบล และภายนอก

1. การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

บทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสารขององค์การบริหารส่วนตำบลกับชุมชนนั้น เริ่มจากการที่อบต.ได้มีการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องสิทธิที่ประชาชนที่สามารถเสนอปัญหาหนึ่ของการเขียนโครงการให้กับอบต.ดำเนินการเพื่อพัฒนาแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ สะท้อนได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“อบต. จะประชาสัมพันธ์ตามหมู่บ้าน จะให้ข้อมูลแนะนำชาวบ้าน งบประมาณของตำบลเป็นงบประมาณของชาวบ้าน จะทำอะไรชาวบ้านก็สามารถที่จะเสนอโครงการมาให้นายกผู้นั้น นายกที่ได้รับการเลือกตั้งดำเนินการได้ทันที”

(เจ้าหน้าที่ อบต., สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2557)

“อบต. จะพยายามบอกเสมอว่า ชาวบ้านมีสิทธิเสนอโครงการได้ อยากทำอะไรให้เขียนโครงการไป เสนอเข้าแผน เราจะรู้กัน”

(ชาวบ้าน, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2557)

“อบต.เขาจะมาบอกเวลามีประชุม ว่าเราอยากทำอะไรให้รวมกลุ่มเสนอมาได้ อบต. มีหน้าที่ดูแลชุมชน เขาจะบอกอย่างนั้นเวลาประชุม”

(ชาวบ้าน, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2557)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพยายามปรับกลยุทธ์ในการที่จะให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น โดยการจัดกิจกรรมที่จูงใจชาวบ้านให้เข้าร่วมหรือสนใจข่าวสารของทางราชการ

“มีวิธีการที่จะจัดโครงการเคลื่อนที่ ถ้าเขาไม่มา ประชาชนหมู่หนึ่งไม่มา เราก็ไปหาจุดศูนย์กลางของหมู่ 1 ว่าชุมชนหมู่ 1 ที่มีประชาชนหนาแน่นจุดไหน เราก็ไปดำเนินการทำโครงการจัดกิจกรรม เช่น ตรวจสุขภาพ ผู้สูงอายุ แจกวารสาร แผ่นพับ อบต. ถ่ายรูปประชาชน ขณะทำกิจกรรมลงปฏิทิน วารสาร ทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวในการที่จะเปิดดูข้อมูลราชการของท้องถิ่น”
(เจ้าหน้าที่ อบต., สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2557)

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีความประสงค์ให้ชาวบ้านได้นำเสนอปัญหาที่ตัวเองเผชิญอยู่ผ่านการประชุม เพื่อให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตัวเอง โดยใช้วิธีการเดินหน้าเข้าหาชาวบ้านเพื่อเชิญชวนให้ชาวบ้านเริ่มสนใจและอยากเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล

การสัมภาษณ์ชาวบ้านว่าทำไมถึงกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเอง เพื่อขอการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ชาวบ้านให้คำตอบว่า

“อบต. จะเปิดโอกาส ผู้นำเขาจะไม่ผูกมัดว่าเชื่อผู้นำแล้วชาติจะเดินหน้า ไม่ใช่สโลแกนอย่างนั้น หรือ สุภาชิตไทยบอกว่าเดินตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด ไม่ใช่”
(ชาวบ้าน, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“เขาก็ให้เราพูดได้เต็มที่ พูดได้เลยไม่ต้องเกรงใจ เขาก็บอกทุกครั้งที่มีการประชุม ชาวบ้านเขาก็รู้กัน มันเป็นปกติเพราะที่นี่ไม่มีอิทธิพล”

(ชาวบ้าน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

นอกจากที่อบต. พยายามให้ชาวบ้านรู้ถึงสิทธิของตนเองในการเสนอโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและการดำเนินชีวิตของตนเองแล้วนั้น อบต. ยังส่งเสริมให้ประชาชนได้เห็นเรียนรู้จากประสบการณ์จริง จากการศึกษางานชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้คนในชุมชนเริ่มมี

ความรู้สึกที่จะกลับมาพิจารณาสภาพแวดล้อมในชุมชนของตัวเองนั้น มีผลมาจากที่ชาวบ้านได้มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากภายนอกหรือจากสื่อต่างๆทำให้เกิดการสำรวจสภาพการณ์ตัวเองและเกิดการเปรียบเทียบกับสภาพของชุมชนอื่นที่มีสภาพสังคมที่ดีกว่าและมีการตั้งคำถามในใจถึงการอยากเปลี่ยนแปลงสภาพชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ สะท้อนได้จากการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้สะท้อนได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“อบต.สนับสนุนงบประมาณให้เราได้มองเห็นสิ่งที่อื่น
ชุมชนที่อื่นที่เขาเกิดการเปลี่ยนแปลงแล้วมา
เปรียบเทียบกับชุมชนของตัวเองว่าเป็นยังไง นั่นคือ
เรื่องหลัก”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

การรับรู้ข้อมูลของชาวบ้านได้เกิดขึ้นพร้อมกับคำถามจากการที่ได้ไปพบเห็นสภาพใหม่จากชุมชนอื่นที่ดีกว่าสภาพที่ตนเองอาศัยอยู่ก็นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงของชาวบ้านในชุมชน จากการศึกษาดูต้นแบบแล้ว มาเปรียบเทียบกับสภาพเดิมของชุมชนที่ตนเองอยู่จึงเกิดการอยากเปลี่ยนแปลงสภาพของชุมชนตนเองขึ้น

“อบต.เขามีโครงการให้เราทัศนศึกษา ดูงานนอก
สถานที่ต่างๆ คือเหมือนกับว่าเราอยู่ในบ้านพอได้ออก
นอกบ้าน เราก็เลยมองเห็นสภาพบ้านเรา เป็นอย่างนี้
กับบ้านเขาเป็นอย่างโน้น มันเลยทำให้เกิดการ
เปรียบเทียบก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2557)

“เราก็ไปศึกษาดูงาน อย่างน้อยเราไม่ได้ทำแบบเขาเรา
ก็ทำคล้ายๆเขาได้”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

ผลที่มาจากได้ไปศึกษาหาความรู้จากการส่งเสริมขององค์การบริหารส่วนตำบล กลายเป็นเหมือนแรงผลักดัน แรงบันดาลใจให้กับชุมชน ทำให้ชุมชนเริ่มพิจารณาสภาพปัญหาของชุมชนตัวเอง แล้วเปรียบเทียบกับสภาพการณ์ที่ตัวเองอยู่กับสภาพสังคมที่ได้ไปเห็น และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันกับเพื่อนบ้านกับผู้นำชุมชนจนขยายวงกว้างขึ้น ทำให้ทุกคนเริ่มตระหนักที่ปัญหาของชุมชนร่วมกัน เมื่อคนในชุมชนเริ่มตระหนักมองเห็นความสำคัญของปัญหาเหมือนกันก็ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาของชุมชนนั้นๆ สะท้อนได้จากการสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

“พอเรามาเริ่มคุยกัน มากขึ้น คุยที่มีสยิด ร้านกาแฟ พอคนเริ่มเห็นด้วยต่อไปก็เกิดจะเกิดแนวร่วมโดยธรรมชาติ”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“อบต. เขาพาไปดูงาน ก็จะมาเล่าให้คนอื่นฟังบ้าง คุยกับผู้นำบ้าง ว่าเราไปเห็นมาแบบนี้ อบต. จะช่วยได้ไหม”

(ผู้นำศาสนา, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2557)

“หากเราไม่พาชุมชนไปศึกษาดูงานที่อื่น เมื่อเขาไม่มีข้อมูล ไม่มีความรู้ใหม่ๆ ชุมชนก็ไม่สามารถเสนอแผนโครงการที่จะพัฒนาแก้ไขปัญหาของชุมชนให้ อบต. รู้ได้”

(เจ้าหน้าที่ อบต., สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลมีความประสงค์ที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหา ร่วมกับประชาชนอย่างจริงจัง จึงทำให้วิธีการในการสื่อสารข้อมูลข่าวสารของชาวบ้าน มีความพยายามที่จะชักชวนให้ชาวบ้านได้เกิดความตระหนักในปัญหาของชุมชนร่วมกัน โดยวิธีการเสวนามาเป็นวิธีการสำคัญในการระดมความคิด ระดมคน จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นทำให้เห็นว่าเมื่อชาวบ้านเริ่มที่จะหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่ตัวเองเผชิญอยู่ สิ่งที่ชาวบ้านเริ่มทำคือเริ่มที่จะหาเพื่อนจากคนที่เผชิญสภาพปัญหา ดังนั้นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ได้กล่าวไปแล้วนั้นเป็นการเรียนรู้ในกระบวนการเสริมพลังชุมชนในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ที่สำคัญที่สุดคือ การสร้างมนัสสำนึกให้ชาวบ้านได้เข้าใจปัญหาที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่ เข้าใจถึงชีวิต เข้าใจชุมชนที่ตนเองอาศัย เข้าใจถึงปัญหาที่อาจมีผลกระทบต่อตนเอง

4.1.3.2 ขั้นตอนที่ 2 การส่งเสริมการตั้งคำถามร่วมกัน

องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองได้เปิดโอกาสให้ประชาชน ได้ออกไปศึกษาเรียนรู้ตัวอย่างจากที่อื่น ประชาชนได้มีส่วนในการแสดงความคิดเห็นถึงสภาพปัญหาชุมชน และเกิดการตั้งคำถามถึงสภาพปัญหาที่ตนเองเผชิญอยู่ จนนำไปสู่การร่วมกันตัดสินใจถึงการกำหนดอนาคตของชุมชนร่วมกันโดยบทบาทของอบต.คือ การเป็นที่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษาแนะนำ การรวมกลุ่มที่ผ่านการประชุมแบบไม่เป็นทางการโดยใช้กลไกทางการรวมตัวทางวัฒนธรรมเป็นพื้นที่ในการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมต่างๆ ทั้งนี้การเตรียมตัวแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น

เพื่อให้ประชาชนสามารถตัดสินใจเลือกกระบวนการที่เหมาะสม ประชาชนต้องประเมินเป้าหมายและผลประโยชน์หรือความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งที่มาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของความขัดแย้ง ตลอดจนจนกระบวนการที่สามารถแก้ปัญหาได้ สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

จากการที่ชาวบ้านเริ่มมีการตั้งคำถามในใจ (Problem-posing method) จากการที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้ส่งเสริมด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและจากการศึกษาดูตัวอย่างจากชุมชนอื่น ชาวบ้านเริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับวิถีชีวิตของตนเองและเริ่มมีพูดคุยกันถึงสิ่งที่ได้พบได้เจอในลักษณะการเสวนาและเริ่มมีการอยากเห็นสภาพชุมชนที่ดีกว่าเดิม ดังเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

“การพบปะกัน การแลกเปลี่ยนความคิดระหว่างผู้นำพวก อบต. ก็จะมานั่งประจำ เราก็ได้พบปะกันก็พูดคุยกันว่าสภาพชุมชนตอนนี้เป็นอย่างไ ก็เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันที่สภากาแพ”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“พอได้ไปเห็นที่อื่น ก็อยากได้แบบนั้น ก็มานั่งคุยกันว่า จะเป็นไปได้ไหม ที่ชุมชนของเราจะเป็นแบบนั้น”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“พอได้ไปดูงานมา หลังจากนั้นก็มีความคิดถามในใจ จึงปรึกษากับกลุ่มผู้นำ ว่าเขาทำยังไง มีวิธียังไง แล้วถ้าชุมชนเราทำบ้าง จะได้ผลแบบชุมชนนั้นไหม ก็มีการลองคุยกันแบบนี้ ลองคุยกันที่มีสยิด”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

แนวทางในการแก้ปัญหาของตำบลโพธิ์ทองคือ การสร้างการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ การกำหนดเป้าหมาย การวางแผน และการปฏิบัติตามแผนที่จะมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้นเริ่มจากการพิจารณาลักษณะของปัญหา ประเมินทุกด้าน เป็นเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และผลกระทบอื่นๆ สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังนี้

“เรื่องปัญหาความเจริญก้าวหน้า ชุมชนตำบลโพธิ์ทองจากแต่ก่อนเน้นแพ้นทุกบ้าน กลายเป็นต้องเริ่มห่าง เพราะต้องรีบไปประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว เราจึงพยายามมาร่วมกันคิดกันว่าเราจะมีวิธีแก้ไขปัญหานี้ ยังไง”

(อดีตประธานสภา, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“อบต.ใช้วิธีการให้ประชาชนได้มารวมตัวร่วมกันทำกิจกรรม ให้ชุมชนได้เกิดความรักความสามัคคีในตำบลเดียวกัน เพื่อรับมือกับปัญหาที่มาจาก การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่กำลังเกิดขึ้นและเป็นปัญหาของเราในขณะนี้”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“เราก็มีการประชุมอยู่แล้วทุกวันศุกร์ เรามานั่งคุยกันในกลุ่มว่าตอนนี้ ชุมชนของเราเกิดอะไรขึ้นบ้าง ปัญหาคืออะไร มาจากไหน จะแก้ยังไง เราก็จะมาสรุปร่วมกัน และเราก็นำมาต่อยอดด้วยการเขียนโครงการไปที อบต.”

(ผู้นำศาสนา, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2557)

4.1.3.3 ขั้นตอนที่ 3 การส่งเสริมการดำเนินการร่วมกัน

อบต.โพธิ์ทองได้ส่งเสริมการแสวงหาทางออกโดยใช้วิธีการรวมกลุ่มของชาวบ้านที่มีการเสวนาอย่างวิพากษ์วิจารณ์ตามลักษณะข้างต้นที่เสนอไปนั้น ประเด็นสำคัญในการดำเนินการขององค์การบริหารส่วนตำบลคือการทำให้ชาวบ้านรู้สึกอยากมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น อบต.เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในกระบวนการกำหนดแนวทางการแก้ไข การวางแผนงาน/โครงการ เช่น การวางแผนโครงการกีฬาฟุตบอลโพธิ์ทองคัพ(ฟุตบอลประเพณี) และการแต่งตั้งคณะกรรมการที่มีตัวแทนของหมู่บ้านเข้ามาร่วม เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา และนำไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นวิธีการที่ถูกกำหนดขึ้นผ่านคณะกรรมการดังกล่าว และเป็นที่ยอมรับจากประชาชนในตำบล สะท้อนได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“มีการจัดตั้งคณะกรรมการที่เป็นคณะทำงานเรื่องการจัดแข่งขันกีฬาขึ้น ซึ่งก็เป็นคนที่อยู่ในหมู่บ้านทั้ง 7 หมู่บ้านเป็นตัวแทนออกมามีส่วนร่วมเสนอข้อคิดเห็นต่างๆในการจัดทำโครงการ”

(หัวหน้า อบต., 31 มีนาคม 2557)

“อบต. จัดตั้งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดงานฟุตบอล ในรูปแบบของการแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการกีฬาฟุตบอล มีทั้งที่มาจากตัวแทนของหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่มกีฬาแต่ละหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่มเยาวชน กลุ่มมุสลิมะ ผู้นำกลุ่มพัฒนาเด็กเล็ก คือที่นี่เราต้องทำงานเป็นเครือข่าย ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายงานของอบต. ก็ไม่สำเร็จไม่มีคนเข้าร่วม ”

(เจ้าหน้าที่ อบต., 31 มีนาคม 2557)

เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในโครงการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ขององค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง ได้กล่าวถึงประเด็นของวิธีการเชิญชวนชาวบ้านเข้ามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาพร้อมกันกับองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างตรงจุดว่า

“ก็มีวิธีการที่จัดโครงการเคลื่อนที่ ถ้าประชาชนหมู่บ้านนั้นไม่มา เราก็ไปหาจุดศูนย์กลางของหมู่บ้าน ว่าจุดที่มีประชาชนหนาแน่นจุดไหน เราก็ดำเนินการทำโครงการจัดกิจกรรมที่นั่น เช่น ตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ แจกวารสาร แผ่นพับ อบต. ถ่ายรูปประชาชนขณะทำกิจกรรมลงปฏิทินวารสาร ทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวในการที่จะเปิดดูข้อมูลราชการของท้องถิ่น”

(เจ้าหน้าที่ อบต., สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2557)

“อบต. ลงไปทุกหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบาย จะสอบถามวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของหมู่บ้าน รวบรวมข้อมูลแล้วนำมาพัฒนาเป็นแผนพัฒนาสามปีเพื่อนำมาพัฒนาท้องถิ่นในทุกๆด้าน”

(อดีตหัวหน้า อบต., สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

4.1.3.4 ขั้นตอนที่ 4 การส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ผลการดำเนินการ

การส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการคิดวิเคราะห์สนทนาวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินงานที่ทำมาแล้ว ทำให้ชาวบ้านเกิดความตระหนักและมองเห็นปัญหาในสังคมที่เขาดำรงอยู่ และขั้นตอนนี้เองที่จะทำให้ผู้เรียนมีการคิดใคร่ครวญ วิพากษ์วิจารณ์ถึงปัญหาต่างๆในชุมชนได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งถือว่าการทำให้เกิดจิตสำนึกระดับสูงสุดเรียกว่า “จิตสำนึกขั้นวิพากษ์วิจารณ์” (Critical Consciousness) สิ่งนี้เองที่ทำให้ประชาชนสามารถเลือกทางเดินชีวิตได้เอง กำหนดและแก้ไขได้เอง พึ่งพาตนเอง

“ประเมินก็คือมาจากตรวจงานของแต่ละ
คณะกรรมการตรวจงานลูกจ้างตามระเบียบพัสดุ
กระทรวงมหาดไทยกำหนด ตั้งข้าราชการ 3 คน
ตัวแทนหมู่บ้าน 2 คน”

(อดีตประธานสภา, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“อบต. จัดซื้อจัดจ้างประชาชนก็มีส่วนร่วมในการเปิด
ของผู้ประมูล แล้วก็มีส่วนร่วมตั้งแต่แต่งตั้งเป็น
คณะกรรมการตรวจงาน ก็คือ จัดตั้งประชาชน สมมุติ
ทำถนนหมู่บ้าน 3 2 คน เข้าร่วมตรวจงาน จ้าง คัดเลือก
ประชาคม หรือคัดเลือกตัวแทนที่เสนอมาก็ตรวจงาน
จ้าง แล้วก็มีค่าตอบแทนให้การตรวจงานครั้งละ 500
แต่ก็ได้ตรวจงานจ้างในหมู่บ้านตัวเอง และหน้าบ้าน
ของตัวเอง ก็สามารถตรวจสอบข้าราชการได้อีกทาง
หนึ่ง”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2557)

“เข้ามาดูปัญหาว่าจะจัดลำดับยังไงตามมติที่ประชุม ตั้ง
มติที่ประชุมโครงการนี้สำคัญที่ 1,2,3 แล้ว
คณะกรรมการชุดนี้ชุดที่เป็น board ของหมู่บ้านๆ ละ
2 คน ที่เป็นสมาชิก อบต. แล้วตัวแทนในๆที่มาประชุม
อีก 2 คน 4 คนก็รวมทั้งเจ้าหน้าที่ผู้มีความรู้ด้าน
วิชาการต่างๆ ก็เป็นช่างโยธาบ้าง โครงสร้างถ้าเป็นที่

ป้องกันก็จ้างงานจ้างเจ้าหน้าที่ป้องกันก็มาตรวจสอบ
อีกในการวิเคราะห์ว่า ทำสะพานไม้ หรือสะพานปูน
หรือท่อบก หรือท่อน้ำ ก็ว่ากันไป ก็คือมีการคัดเลือก
ตัวแทนในการวิเคราะห์ตัวแทนในหมู่บ้าน”

(อดีตกำนัน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

“คณะกรรมการหมู่บ้าน ทำหน้าที่ทั้งวิเคราะห์ ทั้ง
วางแผน ก่อนเสนอสภา”

(เจ้าหน้าที่ อบต., สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“การบริหารและการดำเนินการจะถูกใจไม่ถูกใจ
ชาวบ้านก็ประเมินหลังจากกิจกรรม ชาวบ้านบอก
โอเคดี ๆ ก็ประเมินให้ แต่บางครั้งชาวบ้านก็บอกว่า
“เฮ้ย ไม่ตรงจุด ไม่ได้ผล” ก็เป็นปัญหาแล้วไง ก็เลยมา
ถกเถียงกันในปีต่อไปในการประชุมรอบปีอื่นอีก
“โครงการนี้เสนอปีที่แล้ว เช่น ค่ายยาเสพติดไม่ได้งาน
เลย ทำเปล่า ๆ ไม่อยากทำโครงการนี้ตัดออกไป”
หมู่บ้านเขาจะเป็นคนตัดเอง”

(เจ้าหน้าที่ อบต., สัมภาษณ์, 31 มีนาคม 2557)

“เราก็นำเสนอปัญหาทั้ง พร้อมกับเราก็หาวิธีแก้ ทำ
เป็นโครงการเสนอ อบต. จัดลำดับไป อบต.เขาจะ
นำเอามติของประชาชนเข้าไปบรรจุในแผนพัฒนาของ
อบต. ก็ถือว่าเป็นการแก้ไขที่ระยะยาว”

(ชาวบ้าน, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2557)

อบต.โพธิ์ทองได้มีกระบวนการเสริมพลังชุมชนในเรื่องการให้ชุมชนรับรู้ข้อมูล
ข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันจนเกิดความตระหนักในปัญหาของชุมชนร่วมกัน
ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจเลือกของประชาชนที่สามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดชีวิตของ
ประชาชน ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในบทบาทหรือฐานะหุ้นส่วนหรือภาคีใน
การดำเนินกิจกรรมของอบต. คือการให้มีตัวแทนของประชาชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการแผนงาน
หรือโครงการนั้นๆ ตลอดจนการเสริมสร้างให้ชุมชนสามารถวิพากษ์วิจารณ์ถึงสภาพปัญหาชีวิตของ
ชุมชนได้ และสามารถคิดหาวิธีที่ทำให้ชีวิตของเขาดีขึ้นจากการมีส่วนร่วมในการนำเสนอโครงการเข้า
ต่างเข้าแผนเพื่อเป็นการพัฒนาแก้ไขปัญหาของชุมชนในระยะยาวและยั่งยืน

4.2 กรณีศึกษาที่ 2: เทศบาลตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

4.2.1 สภาพปัญหาความขัดแย้ง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มต่างๆและจากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาเพื่อเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน ของเทศบาลตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบว่า ปัญหาความขัดแย้งที่นำมาสู่การแก้ไขปัญหาและที่นำมาสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังของเทศบาลตำบลเวียงพางคำ มีดังนี้

- ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ทิ้งขยะ สืบเนื่องจากพื้นที่ของเทศบาลตำบลเวียงพางคำไปอยู่ในพื้นที่ในบริเวณใกล้เคียงพื้นที่รับขยะ และการผลจากปัญหาการขยายตัวทางเศรษฐกิจของอำเภอแม่สาย ทำให้ปริมาณของขยะเพิ่มมากขึ้น และนำมาสู่ความไม่ไว้วางใจในการแก้ไขปัญหาด้านขยะของเทศบาล

- ปัญหาประชากรแฝงอาศัยเพราะการขยายตัวความเป็นเมืองเศรษฐกิจ

4.2.2 ขั้นตอนดำเนินการเพื่อเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

มีขั้นตอนที่สำคัญในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะของชุมชน โดยเทศบาลใช้วิธีการจัดเวทีเสวนา เชิญกลุ่มแกนนำ ต่างๆ และผู้ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบ เพื่อเปิดพื้นที่รับฟังความคิดเห็นจากชาวบ้าน

“เทศบาล จัดเวทีเสวนาโดยจะเรียกให้ชาวบ้านเอา เฉพาะพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง มานั่งคุยร่วมกับ เทศบาลตำบลแม่สาย ให้ชาวบ้านได้พูดถึงข้อสงสัย สิ่ง ที่เขาวิตกกังวล ทำให้เริ่มมีการแก้ไขที่ดีขึ้นหลังจากที่ ได้คุยกัน”

(ก้านัน, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“ชาวบ้านก็ไปกันหมด เขาจัดประชุมให้ชาวบ้านได้พูด ถึงผลที่เขาเจอ ทั้งกลิ่นเหม็น แผลงวัน ทางเทศบาลเขาก็บอกกับชาวบ้านว่าเขาจะเข้ามาแก้ไขให้ ชาวบ้านก็ เริ่มพอใจมากขึ้น ก็เลิกปิดบ่อขยะ”

(สมาชิกสภาเทศบาล, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

ขั้นตอนที่ 2 ส่งเสริมการแต่งตั้งผู้ประสานงานประจำหมู่บ้าน โดยเทศบาลกำหนดเจ้าหน้าที่จากเทศบาลตำบลเวียงพางคำ มีหน้าที่รับผิดชอบในการนำความคิดเห็นของประชาชนมา

เสนอยังเทศบาล และเป็นเจ้าหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ผลเพื่อประกอบการวางแผน ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เป็นที่ปรึกษาและแนะนำการช่วยเหลือทางวิชาการ ซึ่งในขั้นตอนนี้ เป็นการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างเทศบาลตำบลเวียงพางคำกับหมู่บ้าน เพื่อลดช่องว่างและเสริมสร้างความเข้าใจในการทำงานระหว่างชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังบทสัมภาษณ์ ที่ว่า

“ที่หมู่บ้านเราจะมีตัวแทนเขาเรียกว่าฝ่ายประสานงานหมู่บ้าน เขาจะมาคอยช่วยเราเขียนแผนเสนอโครงการให้เทศบาล เราเขียนไม่เป็นเขาก็จะมาแนะนำหรือช่วยเขียนให้ เขาจะช่วยให้ได้มากเรื่องวิชาการ”

(กำนัน, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“เทศบาลจะส่งเจ้าหน้าที่ประสานงานหมู่บ้านหมู่บ้านละ 2 คน ไว้คอยเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์และคอยแจ้งข้อมูลความเดือดร้อนของชาวบ้าน บางครั้งก็คอยเป็นผู้บอกข่าวแจ้งข่าวให้ชาวบ้านชาวบ้านสามารถติดตามการดำเนินการของเทศบาลได้อีกช่องทางหนึ่ง”

(อดีตผู้บริหาร, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

ขั้นตอนที่ 3 เน้นการมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน ตัวอย่างเช่นการประชุมสภา เทศบาลให้ประชาชนได้มีส่วนรับรู้รับทราบข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างจะไม่มีมาตัดสินใจโดยผู้บริหารฝ่ายเดียว และมีการถ่ายทอดสดผ่านคลื่นวิทยุชุมชนให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมรับฟังการประชุมสภาได้ตลอดและสามารถโทรเข้ามาถามระหว่างการประชุมได้ สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังนี้

“ผู้บริหารอบต.จะเปิดเผยข้อมูล เขาเปิดโอกาสให้คนทั่วไปเข้ามารับฟังได้ด้วย เขาจะเชิญให้กลุ่มในหมู่บ้านมา มาร่วมรับฟังและสามารถยกมือแสดงความคิดเห็นด้วย เอกสารที่เขาแจกให้สภา เราคนฟังทั่วไปได้รับเหมือนกันไม่มีหมกเม็ด”

(กำนัน, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“ทุกการประชุมทุกสมัยเราจะรายงานผลการดำเนินงานตลอดการใช้จ่ายเงิน ประชาชนจะได้รับเอกสารเหมือนกันทุกอย่างและเราก็ถ่ายทอดทางวิทยุชุมชนด้วย นั่นคือสิ่งที่เราทำมา 10 กว่าปีมาแล้ว”

(อดีตผู้บริหาร, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“นายกเขาจะซื้อรถขยะอีกคันมันไม่พอ เขาก็ไม่บ่มบ่ามที่จะซื้อ ผู้บริหารไม่ได้ใช้อำนาจตัวเองซื้อ เขาจะเอาเข้าสภาก่อนตอนแรก เอาเข้าที่ประชุมประชาคมก่อน”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2557)

ขั้นตอนที่ 4 เน้นการศึกษาเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ผ่านวิธีการศึกษาตัวอย่าง เช่น เทศบาลฯ พาชุมชนไปศึกษาตัวอย่างจากชุมชนต้นแบบ เกี่ยวกับพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการกำจัดขยะ เพื่อให้แกนนำชุมชนในพื้นที่ได้ร่วมกันเรียนรู้และร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชนต่อไป

“เทศบาลพาตัวแทนชุมชนไปดูตัวอย่างที่เขาจัดการกับปัญหาขยะแบบเรา ที่อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ เขาก็ให้เราลงไปคุยกับคนในชุมชนนั้น”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2557)

“ชาวบ้านเขาไม่เข้าใจ เขากังวลมากเรื่องกลิ่น เรื่องแมลงวัน เทศบาลจึงพาชุมชนไปศึกษาดูงานที่เชียงใหม่ ที่เขาเคยมีปัญหาเหมือนเรา เขาอยู่ยังไง เขาทำยังไงพอเขาไปดูมา เขาเริ่มสบายใจและเริ่มยอมรับได้”

(อดีตผู้บริหาร, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

ขั้นตอนที่ 5 เน้นการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วมประชุม เพื่อวางแผนและร่วมเสวนาหาแนวทางแก้ไขร่วมกับเทศบาลตำบลเวียงพางคำ และเทศบาลแม่สาย ในการแก้ปัญหาพื้นที่รับทิ้งขยะของตำบลเวียงพางคำ

“เราจะเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ตั้งแต่จัดให้เขามาเสวนาร่วมกันก่อน มาให้ชาวบ้านพูดว่าเขาต้องการอะไร อยากให้เราแก้ปัญหาแบบไหน”

(เจ้าหน้าที่เทศบาล, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2557)

ขั้นตอนที่ 6 มีการประเมินผลการดำเนินการกิจกรรม/โครงการทุกหมู่บ้าน โดยผ่านการทำประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลลัพธ์ผลสำเร็จของการดำเนินกิจกรรม/โครงการ ไม่ว่าจะเป็นผ่านการจัดทำโปสเตอร์ แผ่นพับ ประกาศเสียงตามสายของหมู่บ้าน และได้มีการออกประชาคมสัญจรเป็นประจำทุกเดือนเวียนไปตามหมู่บ้านทั้งเทศบาลตำบล

“เทศบาลจัดประชาคมสัญจร ให้ประชาชนสามารถติดตามทวงถามได้ตลอดเวลา”

(หัวหน้าเทศบาล, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2557)

“ที่เทศบาลจะจัดประชุมประชาคมสัญจร เวลาเราสงสัยอะไร เราก็จะส่งตัวแทนไปถามประชุมด้วย เวลาที่มีการประเมินเขาก็จะมาสรุปทเรียนร่วมกับเราก็คือ”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

ขั้นตอนทั้ง 6 ขั้นตอนนี้ ถือเป็นกระบวนการเสริมพลังของเทศบาลตำบลเวียงผางคำ ที่ทำให้ผู้คนในตำบลลดความขัดแย้ง และกลับมาสู่การยอมรับ ความเข้าใจอันดีระหว่างกัน และการรับรู้ เข้าใจ ตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นอย่างดี ซึ่งสิ่งสำคัญของกระบวนการเสริมพลังนั้น คือ การสร้างความเข้าใจจากกิจกรรมต่างๆ ที่ได้ร่วมกันคิด ร่วมการทำ และร่วมกันประเมินผลที่ได้จากการลงมือปฏิบัติ จนนำมาสู่การเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการวิเคราะห์ผลเพื่อประกอบการวางแผนยุทธศาสตร์ แผนแม่บท 5 ปี ในการบริหารจัดการขยะอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

4.2.3 การวิเคราะห์ตามแนวคิดการเสริมสร้างพลัง ของ เปาโล แพร์

จากการที่ชุมชนประสบปัญหาจากบ่อขยะของเทศบาลตำบลแม่สายที่นำมาทิ้งในพื้นที่ใกล้ชุมชนของเขตเทศบาลตำบลเวียงผางคำหมู่ 5 คือพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ปัญหาการส่งกลิ่นเหม็น ปัญหาแมลงวันรบกวนซึ่งถือว่าเป็นการคุกคามต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่มีผลทำ

ให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่รวมถึงการประกอบอาชีพของชาวบ้านบริเวณนั้นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การบริหารจัดการขยะที่ขาดการสื่อสาร การมีส่วนร่วมในด้านการดำเนินการร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่เป็นผลสืบเนื่องให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจและกลายเป็นปัญหาความขัดแย้งตามมา จากการศึกษาที่ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในโครงการจัดการโครงการชาวบ้านจึงเกิดการรวมตัวเรียนรู้ร่วมกัน และลงมือปฏิบัติการต่อต้านคัดค้านให้ปิดบ่อขยะและคัดค้านการก่อสร้างโรงกำจัดขยะแบบครบวงจรที่จะเข้ามาตั้งในพื้นที่ก็ได้ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ชาวบ้านมีการเรียนรู้ทำให้เกิดมโนสำนึกร่วมในการ จากการศึกษาต่อสู่คัดค้านปี พ.ศ. 2546 ชุมชนผ่านการเรียนรู้ร่วมกับเทศบาลตำบลเวียงพางคำที่ทำหน้าที่เป็นเหมือนผู้ที่คอยดูแลช่วยเหลือประสานให้กับการต่อสู้ของชาวบ้านสู่ความการแก้ไขปัญหอย่างเป็นรูปธรรมและเริ่มรับรู้ข้อมูลเมื่อปี พ.ศ. 2550 ผ่านการเรียนรู้ การปฏิบัติร่วม การแสวงหาทางเลือกในการแก้ไขปัญหา ร่วมกับเทศบาลตำบลเวียงพางคำ ผลจากการเรียนรู้ นำไปสู่การเสริมพลังอำนาจชุมชนให้สามารถมีส่วนร่วมในการเลือกการดำเนินชีวิตในวิถีชุมชนที่เขาเลือกเอง

4.2.3.1 ขั้นตอนที่ 1 การเสริมสร้างการรับรู้และการสร้างความตระหนัก

กระบวนการเสริมพลังในขั้นนี้เทศบาลตำบลเวียงพางคำทำหน้าที่เป็นผู้ประสานอำนวยความสะดวกในการประสานงานกับเทศบาลตำบลแม่สายที่เข้ามาหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกับชุมชนที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ เป็นการประสานการทำงานแบบหุ้นส่วนกับชุมชน

เทศบาลตำบลเวียงพางคำเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้กับผู้รับ มาเป็นความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกันโดยการจัดประชุมสัญจร ให้ชาวบ้านได้ไปเล่าปัญหาที่ประสบอยู่ที่เน้นการรับฟังปัญหาจากชาวบ้าน การคอยให้กำลังใจ และการอำนวยความสะดวกให้แก่ชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อน โดยไม่ใช่ทำที่แบบรับเหมาทำแทนในทุกเรื่อง แต่เป็นการรับฟังเพื่อวิเคราะห์และหาแนวทางวางแผนแก้ปัญหากับประชาชนร่วมกัน สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“เทศบาลจะเป็นแค่ที่เลี้ยงในการจัดประชุมประชาคม ชาวบ้านเขาจะดำเนินการเอง ในส่วนของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเมืองจะเข้าไปในลักษณะผู้เข้าร่วมประชุม”

(อดีตผู้บริหาร, สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2557)

“เทศบาลได้รับฟังความต้องการของประชาชนคือเขา มาประชุม เราจะเชิญกลุ่มองค์กรต่างๆ เครือข่ายของ เราไม่ว่าจะเป็นด้านของผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเข้าร่วม กลุ่มองค์กรต่างๆ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มสตรี กลุ่มมอสม. ประธานเงินล้าน ประธาน SML ไปหมด”

(หัวหน้าเทศบาล, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

การสร้างหุ้นส่วนในการแก้ไขความขัดแย้งที่เทศบาลตำบลเวียงพางคำใช้เป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะช่วยให้เกิดความตระหนักและความสึกนึกในความเป็นเจ้าของร่วมกันอย่างต่อเนื่องของประชาชน หุ้นส่วนของการแก้ไขปัญหาในเทศบาลตำบลเวียงพางคำมาจากความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ดังนี้ ผู้นำชุมชน เทศบาลตำบลเวียงพางคำ เทศบาลตำบลแม่สาย กลุ่มองค์กรชุมชน มหาวิทยาลัย ดังสะท้อนได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“เราเป็นเพียงพี่เลี้ยงที่คอยประสานงานให้ชาวบ้านได้คุยกับเทศบาลตำบลแม่สาย ชาวบ้านจะเป็นผู้ที่เข้าร่วมเสนอแนวทางเอง เราเป็นเพียงคนที่คอยให้ความรู้กับชาวบ้านที่ช่วยให้ชาวบ้านตัดสินใจได้ง่ายขึ้น ก็มีพาไปดูงานที่อื่น และก็ให้มหาวิทยาลัยเขาทำวิจัยถึงผลกระทบเอาไว้เป็นข้อมูลให้กับชาวบ้านด้วยทางหนึ่ง”
(อดีตนายก, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“อันไหนที่มันกระทบเกี่ยวข้องกับชาวบ้าน เทศบาลจะเชิญนักวิชาการมานั่งอธิบายให้ชาวบ้านเข้าใจจนพอใจให้เข้าใจว่าที่ทำอยู่นี้ไม่มีผลกระทบต่อเค้า”
(หัวหน้าเทศบาล, สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2557)

เมื่อชาวบ้านเกิดความตระหนักถึงปัญหาในพื้นที่ของตนแล้วจึงจะสามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชุมชน คือเมื่อชุมชนเข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ ในชุมชนได้ดีขึ้น ชาวบ้านมีความคิดริเริ่มในการแก้ไขปัญหาชุมชน สามารถวิเคราะห์ วางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบและเกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งของชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแท้จริง

“เราไปดูงานมาที่ฝาง คนที่นั่นก็ทำงานในที่กำจัดขยะที่นี่เราก็มาร่วมคุยกันกับคณะกรรมการหมู่บ้าน พูดที่ประชุมประชาคมบ้าง ให้ทางเทศบาลช่วยประสานเสนอให้ทางแม่สายเยียวยาช่วยชาวบ้านในพื้นที่ ต้องให้ชาวบ้านแถวนี้มีโอกาสทำงานที่นี้ก่อน”
(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2557)

“เทศบาลฯเขาพาเราไปดูที่เชียงใหม่ ก็เห็นว่าที่นั่นยังอยู่กันได้ ไม่เหม็น ไม่เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม เราเลยนำแบบการจัดการในพื้นที่มาเป็นต้นแบบของเรา เวลาเรา

ได้ประชุมร่วมกับเทศบาลฯเราก็จะเสนอข้อเสนอนี้ที่เรา
คุยกันในหมู่บ้านมาเสนอให้เขารับทราบ เขาก็รับฟัง
และก็ให้ลืทธิชาวบ้านทำงานเขาจะจ้างเฉพาะชาวบ้าน
ในพื้นที่นี้ มันก็ทำให้ชาวบ้านมีรายได้และยังเป็นหูเป็น
ตาแทนเราด้วย”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“เทศบาลฯเขาเข้ามาให้ความรู้ในเรื่องแยกขยะ รีไซเคิล
ทำปุ๋ยหมัก อย่างขยะเศษแก้ว เศษพลาสติกเขาให้เรา
แยกแล้วก็ให้เราไปขายที่ศูนย์กำจัดขยะ เราก็มีรายได้
เพิ่มขึ้นจากทางนี้ด้วย”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2557)

การมีส่วนร่วมของชุมชนไม่ได้มีแต่การมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ปัญหาเพียง
อย่างเดียวเท่านั้น แต่เทศบาลตำบลเวียงคำยังประสานงานกับเทศบาลตำบลแม่สาย โดยการสร้าง
เงื่อนไขที่เป็นประโยชน์ให้ประชาชนได้รับประโยชน์โดยมีการเสนอการจ้างแรงงานภายในศูนย์กำจัดขยะมูล
ฝอยแบบครบวงจร และก่อให้เกิดรายได้จากการคัดแยกขยะรีไซเคิล ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้ประชาชน
ในชุมชนเกิดความรับผิดชอบต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังและ
รู้สึกถึงพลังของตนเอง เพื่อมุ่งแก้ไขหรือสร้างเงื่อนไขในการเปลี่ยนแปลงต่อไป

4.2.3.2 ขั้นตอนที่ 2 การส่งเสริมการตั้งคำถามร่วมกัน

การตั้งคำถามเพื่อตัดสินใจเลือกทางเลือกเป็นขั้นตอนการตัดสินใจว่าทางเลือก
ต่าง ๆ ที่สามารถแก้ไขปัญหานั้น ทางเลือกใดมีความเหมาะสมหรือมีความเป็นไปได้มากที่สุด
สำหรับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในชุมชน ซึ่งจะใช้กระบวนการคิดเป็นและกระบวนการอื่น ๆ เข้ามาเป็น
แนวทางในการตัดสินใจ เทศบาลส่งเสริมด้วยการให้ความรู้และการประชุมปรึกษาเพื่อให้ประชาชนได้
มีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางแก้ไข ดังนี้

-การศึกษาตัวอย่างจากต้นแบบ นำแกนนำ สมาชิกสภาท้องถิ่นของเทศบาล
ตำบลเวียงพางคำศึกษาดูงานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ในการบริหารจัดการ
ระบบกำจัดขยะอำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เกิดแนวคิดการสร้างจิตสำนึกให้ตระหนักถึงความ
จำเป็นในการบริหารจัดการขยะ และให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการขยะจน
สามารถตัดสินใจเลือกให้มีการก่อสร้างโรงกำจัดขยะขึ้นได้

-การจัดเวทีการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นรับทราบแนวทางการทำงานร่วมกันกับเทศบาลตำบลแม่สายเพื่อได้ข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางป้องกันและการแก้ไขไม่ให้เกิดขึ้นหรือปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

-การประสานงานกับเทศบาลตำบลแม่สายโดยให้บริษัทติดตั้งโครงการมาชี้แจงแบบแปลนรายละเอียดของสถานที่ก่อสร้าง ให้ประชาชนคลายข้อวิตกกังวล

-การประสานในการทำข้อตกลงให้ประชาชนในพื้นที่ให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมโครงการ

สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ได้ดังนี้

“เขาพาเราตัวแทนชุมชนไปดูงานเลยที่ฝาง เชียงใหม่ เราก็ไปเดินถามเขาว่าเขาอยู่กับมันมีกลิ่นไหม เราก็บอกเขาว่าเราเจอมาอย่างนี้ มันก็แตกต่างของเขาไม่มี แล้วเขายังได้รับประโยชน์ด้วยที่โครงการมาตั้ง บางคนก็ทำงานทำ เก็บขยะก็มีรายได้เพิ่ม ไม่ต้องรับจ้างข้างนอก”

(กำนัน, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 1557)

“โดยเฉพาะคนที่อยู่ใกล้ที่ทิ้งขยะก็มาประชุมกันเลย จัดเวทีขึ้นมา เทศบาลเขาก็เชิญมาหมดทั้งเทศบาลแม่สาย ผู้นำทั้ง 10 หมู่บ้าน ประธานกลุ่ม อสม. กำนัน เขาเชิญมาหารือมาช่วยกันออกความคิดเห็นร่วมกัน”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 1557)

“เทศบาลฯเอานักวิชาการมาประชุมด้วย มาอธิบายว่าระบบที่กำลังจัดขยะที่จะมาติดตั้งนี้ไม่มีปัญหาเรื่องกลิ่น น้ำเสียก็มีโรงงานบำบัดน้ำเสียอยู่ในตัวอยู่แล้ว ครั้นไม่มีเพราะมันเป็นระบบฝังกลบไม่มีครั้นไม่มีการเผา มันก็ทำให้เราความเข้าใจว่ามันไม่อันตรายจริงๆ เราก็เริ่มที่จะยอมรับโครงการนี้”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 1557)

เทศบาลตำบลเวียงพางคำได้เอื้อต่อการเปิดโอกาส ให้ชุมชนได้ศึกษาดูตัวอย่างจากชุมชนต้นแบบ ในการสร้างความรู้ความเข้าใจและคลายข้อวิตกกังวลในเรื่องปัญหากลิ่นเหม็น

แมลงวัน ที่ชุมชนได้เคยประสบปัญหา มา และให้ประชาชนมีบทบาทและสิทธิในการตัดสินใจบริหารโครงการกำจัดขยะครบวงจร รวมทั้งสนับสนุนให้มีการเปิดกว้างทางข้อมูลข่าวสารสาธารณะและสร้างวิถีประชาธิปไตยอย่างเป็นระบบด้วยการประชาคมสัญจร เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้ใกล้ชิดขึ้น

4.2.3.3 ขั้นตอนที่ 3 การส่งเสริมการดำเนินการร่วมกัน

ส่งเสริมเปิดโอกาสให้ได้มีการเรียนรู้แลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหาในแต่ละชุมชน ด้วยการจัดกิจกรรมโครงการประชาคมสัญจร ที่สัญจรไปตามหมู่บ้านเดือนละครั้งซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเสนอปัญหาความต้องการ แสดงความคิดเห็น เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา พิจารณาหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน รับทราบผลการดำเนินงานของเทศบาล ทุกชั้นตอนอย่างต่อเนื่อง โดยจัดเป็นประจำทุกเดือน หมุนเวียนไปตามหมู่บ้านทั้ง 10 หมู่บ้าน พร้อมทั้งยังเป็นการติดตามการดำเนินงานของเทศบาล จึงเป็นเวทีแห่งการจุดประกายความคิด การปฏิบัติ และการประเมินผลกิจกรรมท้องถิ่นโดยระบบโปร่งใสซึ่งเป็นการประชุมระดับตำบล ประกอบด้วย ฝ่ายผู้บริหาร สมาชิกสภา พนักงานเทศบาล ตัวแทนหมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน มาเป็นตัวแทนของประชาชนในหมู่บ้าน การจัดประชุมเทศบาลตำบลเวียงพางคำทำหน้าที่เป็นผู้ประสานและดำเนินการจัดกิจกรรมประชุมเพื่อให้ประชาชนที่อยู่หมู่บ้านอื่นและไม่ได้รับผลกระทบ ได้รับรู้ข้อมูลและทำความเข้าใจในปัญหาของหมู่บ้านที่ได้รับความเดือดร้อนจากที่รับทิ้งขยะ ทำให้เกิดการรับรู้ในปัญหาเดียวกันเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และกลายเป็นความตระหนักร่วมกันขึ้น ซึ่งนอกจากฝ่ายผู้บริหาร สมาชิกสภา พนักงานเทศบาล ผู้นำชุมชน ประชาชนทุกหมู่บ้าน ในตำบล แล้วยังมีองค์กรภาครัฐในพื้นที่ตำบลเวียงพางคำและตำบลแม่สาย สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“ตอนนั้นเราส่งตัวแทนชุมชนไป มีประชุมที่หมู่บ้านไหน เราก็เอาเรื่องที่เราเดือดร้อนจากขยะไปพูดที่นั่น ประชุมที่ไหนก็ไปพูดหมด พูดทุกครั้งที่มีการประชุม”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

4.2.3.4 ขั้นตอนที่ 4 การส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ผลการดำเนินการ

หลังจากการดำเนินการในแต่ละขั้นได้มีการประเมินผลการดำเนินการร่วมกัน โดยการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลลัพธ์และผลสำเร็จของการดำเนินโครงการกำจัดขยะมูลฝอย เช่น ไปสเตอร์ แผ่นพับ ประกาศเสียงตามสายของหมู่บ้าน รวมทั้งออกหน่วยเคลื่อนที่สัญจรเป็นประจำทุกเดือน เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริการจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจร และมีการ

แต่งตั้งคณะกรรมการที่คอยติดตามประเมินผลการดำเนินการโครงการกำจัดขยะที่มาจากตัวแทนประชาชน ตัวแทนกลุ่มต่างๆ เพื่อมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นโครงการอย่างต่อเนื่อง สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“เราช่วยกันเสนอให้มีคณะกรรมการชักชวนคณะกรรมการให้ตัวแทนชาวบ้านเป็นตัวแทน โดยสัดส่วนก็จะมีผู้แทนทางเทศบาลด้วย เอาอีก 8 หมู่บ้านมาเป็นกรรมการร่วมกัน เชิญนายกมาเป็นกรรมการด้วยมาคุยกันเรื่องขยะ จนนำไปสู่ข้อตกลงต่างๆร่วมกัน ทั้งการจ้างงาน การตัดแยกขยะรีไซเคิล”

(อดีตนายก, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2557)

“กรรมการที่มีชาวบ้านเข้าร่วมจะคอยมาคุยกันเรื่องปัญหาขยะ เรื่องการเยียวยาต่างๆให้กับคนที่ได้รับผลกระทบโดยตรง คณะกรรมการจะมาพูดคุยกันเรื่องแบบนี้”

(หัวหน้าเทศบาล, สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2557)

4.3 กรณีศึกษาที่ 3: เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

4.3.1 สภาพปัญหาความขัดแย้ง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มต่างๆและจากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาเพื่อเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน ของเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัญหาความขัดแย้งที่นำมาสู่การแก้ไขปัญหาและที่นำมาสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังของเทศบาลนครขอนแก่น มีดังนี้

- ปัญหาการขยายตัวความเป็นเมือง เนื่องจากเทศบาลขอนแก่นมีฐานะเป็นเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ทำให้การเจริญเติบโตเป็นเมืองเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบทางสังคม กล่าวคือ ปัญหาผู้คนมีความเอื้ออาทรต่อกันลดน้อยลง มีความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดจิตสำนึกของการอยู่ร่วมกันของผู้คนในเทศบาลเมืองขอนแก่น

4.3.2 ขั้นตอนดำเนินการเพื่อเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

จากปัญหาหลัก ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้เทศบาลนครขอนแก่น เล็งเห็นความสำคัญ ในเรื่องกระบวนการอย่างไรที่จะเสริมสร้างให้คนในเทศบาลมีจิตสำนึกของการอยู่ร่วมกัน โดยมีแนวคิดที่จะพัฒนาความเอื้ออาทร และเน้นการให้ประชาชนในเทศบาลเป็นศูนย์กลาง ด้วยการ “สร้างประชาคมท้องถิ่น” บนฐานความคิดที่ว่า “ประชาชน คือ เจ้าของเมือง” ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเข้าใจต่อปัญหาของชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ภายใต้หลักการ โปร่งใส มีส่วนร่วม กระจายอำนาจ โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเชื่อมประสานต้นทุนเดิมทางสังคม ด้วยการเปิดพื้นที่และเปิดกิจกรรม โดยให้ประชาชน กลุ่มภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชนได้มีพื้นที่แสดงความคิดเห็น และดำเนินกิจกรรมด้วยตนเอง ตามแนวคิดการเป็นเจ้าของพื้นที่และกิจกรรมของตนเอง เห็นได้จาก กิจกรรมการประชุมสภาเมือง

“ประชุมสภาเมือง เทศบาลเขาจะเชิญผู้นำ ประชาชน ทุกกลุ่ม ทั้งรัฐและเอกชนได้มีส่วนร่วมในการประชุม เพื่อรับรู้และร่วมตัดสินใจให้เทศบาลขอนแก่นดำเนิน โครงการต่างๆได้”

(ปราชญ์ชุมชน, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

ขั้นตอนที่ 2 การส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวขององค์กรภาคประชาชนในการพัฒนา ท้องถิ่น และ การฝึกให้ประชาชนมีความรู้ในการวิเคราะห์ผลเพื่อประกอบการวางแผนพัฒนาชุมชน มีการสนับสนุนทางด้านวิชาการไม่ว่าจะเป็นสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งช่วยในการตัดสินใจในการพัฒนาชุมชนไปในทิศทางที่ถูกต้อง สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“ชุมชนเราเป็นชุมชนเมือง เพราะฉะนั้นจะหลากหลาย ต่างบ้านต่างเมืองมาอยู่ด้วยกัน ความคิดมันก็จะ แตกต่าง แต่เราเน้นความแตกต่าง ความคิดที่แตกต่างนี้ เราให้เสนอเวทีประชาคม ได้ เราไม่แตกแยก เราใช้ เสี่ยงมติส่วนใหญ่ แล้วเราก็สร้างระเบียบทางสังคม แต่ ไม่มีเป็นลายลักษณ์อักษร เราให้เกียรติชุมชน อาศัย เสี่ยงข้างมากถ้าเห็นดีด้วยเราก็ทำ”

(เจ้าหน้าที่เทศบาล, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“ทางเทศบาลฯเขาพยายามให้เราเองประมาณที่เขาให้ไปทำเอง ให้เรารวมกลุ่มกัน ไม่ใช่เทศบาลจะมาสั่งเอาเงินมาให้อย่างเดียว เขาจะมาเป็นเหมือนพี่เลี้ยงคอยติดตามดูงานไปร่วมงาน แล้วเขาก็จะมีเจ้าหน้าที่เข้ามาดูแลช่วยเหลือด้านความรู้ วิชาการ”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

“เทศบาลจะจัดอบรมเขาจะใช้เวทีชาวบ้าน ให้ชุมชนเสนอปัญหา แล้วเหมือนกับฝึกประชุม ฝึกทำแผน เข้าค่ายอบรม การจัดทำแผนเขียนแผนยังไง การวิเคราะห์ปัญหาทำยังไง สังเคราะห์ข้อมูลอะไรมาจากที่ไหน แก่เรื่องอะไร”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

ขั้นตอนที่ 3 การกระจายอำนาจการบริหารของเทศบาล กล่าวคือ กระจายอำนาจให้ชุมชนและประชาชนได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของเทศบาลนครขอนแก่นเข้าไปอยู่ในพื้นที่ ใกล้ชิดกับประชาชน มีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบและมีงบประมาณในการดูแลบริหารจัดการพื้นที่ของชุมชนด้วยคนในชุมชนเอง อีกทั้งการกระจายอำนาจของเทศบาลฯยังช่วยให้ชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทำให้รู้จักกันมากขึ้น เกิดภาวะผู้นำ เกิดเป็นเครือข่ายระหว่างผู้นำชุมชน สะท้อนได้จากการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“เทศบาลฯเรากระจายอำนาจให้ชุมชนดูแลกันเอง ให้เขารู้ว่าความเป็นอยู่ของคุณนำเสนอได้หมดเลย เราจะให้โครงการเขาเช่นการสร้างอาชีพ กองทุนตั้งตัวคือการพัฒนาอาชีพ เช่นชุมชนนี้มีการรวมกลุ่มทำไข่เค็ม เราก็มารู้ว่าเรื่องวิสาหกิจชุมชน คุณพัฒนาสินค้ามาแล้ว คุณต้องมีความรู้เรื่องอะไร เราก็หาผู้รู้ เพราะเทศบาลเองก็มีเครือข่ายเยอะ หาผู้รู้จากมหาลัยมาอบรมให้”

(ผู้บริหาร, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2557)

“เทศบาลฯสนับสนุนชุมชนที่มีความพร้อม มีศักยภาพ มีการตื่นตัวที่อยากจะทำด้วยตัวเอง ไปกวาดถนน

เอง จัดเก็บค่าธรรมเนียมนเอง ตรงนี้เป็นการสร้างความ
เข้มแข็งในภาคประชาชน ถ้าเราสร้างงานให้ชุมชนเขาคิด
และสร้างเครือข่ายให้เขารู้จักกัน มีกระบวนการสร้าง
ผู้นำชุมชนขึ้นมา แต่ละชุมชนก็จะมีผู้นำมีและเครือข่ายที่
สนิทสนมกัน”

(หัวหน้าเทศบาล, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“การกระจายอำนาจให้ชุมชนแก้ปัญหาของชุมชนเอง
เทศบาลก็จะจ้างแรงงานชุมชน โดยเทศบาลจะสนับสนุน
เครื่องจักร ตรงไหนมันขาดยากเขาก็จะเอารถมาไปช่วยตัด
แล้วชุมชนก็เทศอนกริตทำถนนวางท่อระบายเอง จากแต่
ก่อนถ้าเป็นผู้รับเหมา เขานึกจะเทก็เทเลย ไม่ได้คุยกับ
ชาวบ้าน มันก็เกิดปัญหาร้องเรียน พอวันนี้ ชุมชน
ดำเนินการเอง “วันนี้ละ พรุ่งนี้ละ ฉันจะเทพูน บ้านไหน
มีปัญหาอยากทำอะไรอยากวางท่อแต่ติดไม่มีทางเข้าก็
คุยกันได้ให้รับทำนะ บ้านนี้ไม่มีแรงงาน ฉันก็จะให้
อาหารเที่ยง บ้านไหนมีขนม มีน้ำ ไม่ได้ช่วยก็จะเอา
ออกมาให้คนทำงานกิน”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

ขั้นตอนที่ 4 การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดการประชุม “เวทีสภาเมือง” เป็น
เวทีประชุมร่วมกันของประชาชน และองค์กรเอกชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น โดยสภาเมืองถูกให้
เป็นพื้นที่ให้ประชาชนทุกภาคส่วนทุกองค์กรในเทศบาลนครขอนแก่นได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การ
มาร่วมคิด ร่วมแก้ไขปัญหา และร่วมพัฒนาเมืองขอนแก่น เพื่อหาทางออกร่วมกันในแต่แต่ละประเด็น
สะท้อนได้จากการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“สภาเมืองเป็นหนึ่งในกระบวนการที่ถือประโยชน์ของ
ประชาชนเป็นตัวตั้ง ความเห็นแตกต่างไม่ผิด แต่ต้องอยู่
บนพื้นฐานความเป็นที่เป็นน้อมสามารถเจรจาตกลงกัน
ได้”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“แนวคิดการจัดการประชุมสภาเมืองขอนแก่น มาจาก
ดำเนินงานหรือกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม ที่มีผลกระทบต่อ
ประชาชน ต้องให้ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของเมืองได้มี
ส่วนร่วมในการรับรู้ รับทราบ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข
ปัญหาและพัฒนาเมืองไปพร้อมกัน เมื่อเทศบาลหรือ
หน่วยงานได้ดำเนินการไปแล้ว ประชาชนก็สามารถ
ตรวจสอบได้”

(ผู้บริหาร, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2557)

“เวทีสภาเมืองก็ทำให้เกิดกระบวนการคิดในเชิง
สาธารณะมากกว่าการคิดเรื่องส่วนตัว เป็นเมืองที่
เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน การฝึกให้เคารพสิทธิซึ่งกัน
และกันหรือไม่อย่างนั้น ขึ้นอยู่กับกระบวนการที่พวก
เราได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม
หลากหลาย แตกต่าง แต่ไม่ทำร้ายกัน การประชุมสภา
เมืองจะมีคนเข้าร่วมเยอะ ทั้งกลุ่มต่างๆ องค์กรรัฐ
เอกชน ผู้นำชุมชน ครู อาจารย์ นักวิชาการ ก็เข้าร่วม
แสดงความคิดเห็นด้วยกันซึ่งเวทีสภาเมืองจะตอบโจทย์
เรื่องนี้ได้”

(หัวหน้าเทศบาล, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“เทศบาลไม่ได้ห้ามนะ เขาก็ให้ไปร่วม เขาก็มีหนังสือ
เชิญให้ประธานชุมชนประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านไปรับ
ฟังประชุมสภานะ คนอื่นทั่วไปสามารถเข้าร่วมได้”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

ทั้งหมดนี้ สภาเมืองได้กลายมาเป็นกลไกหลักสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการ
เสริมพลังเพื่อเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน เนื่องจากการดำเนินการของเวทีสภา
เมือง เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลหลายฝ่ายมาให้ข้อคิดเห็นและตัดสินใจร่วมกัน โดยไม่มีการใช้เสียง
ข้างมากด้วยการยกมือตัดสิน ซึ่งเป็นวิธีการที่จะนำมาสู่ความขัดแย้ง แบ่งเป็นฝักเป็นฝ่าย แต่สภาเมือง
ใช้ระยะเวลาในการจัดประชุมหลายครั้ง เพื่อได้ข้อสรุปที่เป็นเอกฉันท์ในแต่ละประเด็น ดังนั้นผลจาก
การประชุมสภาเมืองทำให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ที่ตรงกับความต้องการของประชาชน

เพราะเป็นทั้งผู้คิดวางแผน กำหนดแนวทางการดำเนินการเอง เกิดการยอมรับในข้อตกลงร่วมกัน ลดความขัดแย้ง

“เราใช้เวลาในการตกลงเรื่องต่างๆอยู่นาน เราต้องให้ทุกฝ่ายพอใจ เพราะฉะนั้นบางครั้งเรื่องเดียวอาจกินเวลาในการพูดคุย หลายปี เพราะเราต้องทำให้ทุกฝ่ายพอใจไม่ใช่ระบบฉันทามติ เราต้องฟังคนที่คัดค้านเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งที่จะตามมา”

(หัวหน้าเทศบาล, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“ในการประชุมเทศบาลเขาจะพูดหลักการ หากจะทำถนน เขาจะบอกว่าจะปิดตรงนี้ อธิบายว่าตรงนี้มีน้ําคับแคบอยากจะทำวันเวย์ ยิ่งถ้าจุดที่ใกล้ถนนตรงนั้นเขาจะให้ไปเยอะๆ แล้วก็พูดให้ฟังว่าตรงนี้จะทำอย่างไร แล้วถามชาวบ้านว่าเห็นด้วยไหม หรือไม่เห็นด้วยเพราะอะไร ควรจะอย่างไรก็แสดงความคิดเห็นออกไป ทีนี้เขาก็ให้มหาวิทยาลัยไปทำวิจัยออกมาว่าควรจะทำอย่างไร”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

ขั้นตอนที่ 5 การติดตามประเมินผลดำเนินงาน เทศบาลนครขอนแก่นมีการติดตามประเมินผลการทำงานของตนเองอยู่เสมอและต่อเนื่อง เพื่อทำให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารงานของเทศบาล สะท้อนได้จากการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“การประเมินเราจะวิเคราะห์ร่วมกับชาวบ้านกลุ่มผู้นำแล้วแยกออกมาว่าดี ไม่ดี ถ้าดีแล้วจะทำต่อไหม ต่อยอดไหม พัฒนาไหม ถ้าไม่ดีจะปรับปรุงหรือหยุดทำแล้วไม่ใช่ทำแต่แบบเดิมๆเราต้องมีการพัฒนาต่อยอด ถ้าอันไหนไม่ดีก็หยุดเลยอย่าไปซ้ำรอยเดิมจะสร้างพฤติกรรมไม่ดีให้กับพนักงานของเรา”

(ผู้บริหาร, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2557)

“ทางเทศบาลจะมาจัดเวทีชาวบ้านทุกปี จะเชิญทั้ง หมู่บ้านมาร่วมพูดคุยทบทวนกิจกรรม อย่างเทศบาล เล็กในเทศบาลใหญ่ ให้ชาวบ้านเสนอข้อคิดเห็น อันไหน ไม่สะดวก อยากจะให้เทศบาลช่วยอะไร เขาจะมาจัด ประจำทุกปี มันก็ทำให้โครงการที่ทำอยู่มันพัฒนาขึ้น สะดวกขึ้นตอบโจทย์การแก้ปัญหาในชุมชนของเราได้ ตรงจุดมากขึ้น”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

4.3.3 การวิเคราะห์ตามแนวคิดการเสริมสร้างพลัง ของ เปาโล แพร์

แนวคิดการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของเทศบาลนครขอนแก่น ผู้บริหาร มีความเชื่อมั่นในภาคประชาชน คือการบริหารยึดหลักการ “ศรัทธาภาคประชาชน” ซึ่งเทศบาลนครขอนแก่นได้มีการปลูกฝังแนวคิดให้กับผู้บริหารและพนักงานเทศบาลให้มีความตระหนักเสมอว่า “ประชาชนคือเจ้าของเมือง” เป็นผู้ที่มีความเข้าใจปัญหาของท้องถิ่นได้ดี เทศบาลนครขอนแก่นจึงใช้หลักการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเปรียบเสมือนกับเป็นเจ้าของชุมชน ผู้บริหารเป็นเพียงผู้ได้รับเลือกให้มาทำหน้าที่บริหาร การตัดสินใจทั้งหมดจึงมาจากประชาชนก่อให้เกิดสันติสุขและความสมานฉันท์ได้อย่างยั่งยืน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.3.3.1 ขั้นตอนที่ 1 การเสริมสร้างการรับรู้และการสร้างความตระหนัก

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงการรับรู้และการสร้างมนโสำนึกของเทศบาลนครขอนแก่นจากการวิจัยพบว่ามีกระบวนการดังต่อไปนี้

เทศบาลนครขอนแก่นได้มีกระบวนการทำให้ประชาชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของเมืองร่วมกันผ่านกิจกรรมสภาเมือง โดยการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ รับทราบ การดำเนินงานของเทศบาล รวมทั้งยังเป็นการเปิดพื้นที่เปิดเวทีให้ประชาชนได้มีสิทธิ์เข้ามาตรวจสอบการทำงาน of เทศบาลนครขอนแก่นผ่านกิจกรรมสภาเมือง จากการศึกษาพบว่าเทศบาลนครขอนแก่นมีการดำเนินงานสร้างการรับรู้และสร้างมนโสำนึกของประชาชนให้รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของเมืองร่วมกัน เช่น การนำประเด็นการบูรณะศาลหลักเมือง ที่เป็นเหมือนศูนย์รวมจิตใจของประชาชนชาวเทศบาลนครขอนแก่นเข้าสู่การประชุมสภาเมือง เพื่อดำเนินการสอบถามความคิดเห็นจากประชาชน องค์กรต่างๆ ในเทศบาลด้วยวิธีการเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน นำไปสู่ความรู้สึกถึงความเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดอนาคตเมืองเทศบาลนครขอนแก่นร่วมกันและยังเป็นวิธีการการลดความขัดแย้งซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสันติสุขและสมานฉันท์ซึ่งสะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“ศาลหลักเมื่อนั้นชาวขอนแก่นเคารพศรัทธา ใครจะทำงานใหญ่โตอะไรยังไงก็ไหวศาลหลักเมือง ไปบวงสรวงศาลหลักเมือง นี่ก็เป็นสิ่งที่ทำให้ทุกคนในเมืองคนในชุมชนมีจิตใจร่วมในเรื่องเดียวกันจึงสามารถขยายไปในเรื่องต่างๆได้”

(ผู้บริหาร, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2557)

“โครงการปรับปรุงศาลหลักเมืองขอนแก่น พ.ศ. 2546 - 2550 เราใช้เวลาในการรวบรวมในการสร้างความคิดร่วมกันในสภาเมืองว่าเราจะปรับปรุงศาลหลักเมืองร่วมกัน เพราะศาลหลักเมืองขอนแก่นเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งเมือง เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คน”

(หัวหน้าเทศบาล, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“เวทีสภาเมืองเป็นตัวที่แสดงให้เห็นว่าเทศบาลเขาให้ความสำคัญ และให้ความใส่ใจในเรื่องสมานฉันท์ การพูดคุยกันอย่างมีวัฒนธรรม การคุยอย่างเอื้ออาทร การคุยอย่างเข้าอกเข้าใจกัน”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

นอกจากการทำให้ประชาชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน สภาเมืองยังเป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสาร การสร้างความสมานฉันท์ผ่านการรับรู้ด้วยสภาเมืองนั้น สภาเมืองยังสามารถช่วยให้เกิดความตระหนักในปัญหาาร่วมกันจากการทำ

การเรียนรู้ด้วยวิธีการการเผชิญปัญหา เทศบาลนครขอนแก่นให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการดูแลพื้นที่ของตัวเอง เปรียบเหมือนผู้บริหารชุมชน ชุมชนมีงบประมาณเอง ทำเอง เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่มร่วมกัน ผ่านการสัมภาษณ์ดังนี้

“ผู้บริหารของเทศบาลนครขอนแก่นมีความศรัทธาในภาคประชาชน มีความเชื่อว่าการที่จะทำให้ชุมชนน่าอยู่ การที่จะทำให้เมื่อน่าอยู่ การที่จะทำให้เทศบาลน่าอยู่ ต้องทำไปทีประชาชนไม่ใช่มีเงินมากไม่ใช่”

(ผู้บริหาร, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2557)

“เราใช้เวทีตัวนี้ทำให้คนทั้งเมืองแลกเปลี่ยนพูดคุยกับ
เพราะเขาเป็นเจ้าของเมืองและมีความรู้สึกว่ามันเป็น
วัฒนธรรมที่สร้างความสวยงาม ที่ทำให้ความขัดแย้ง
ทัศนคติที่คิดว่ารุนแรงมันสามารถยุติได้ ณ เวทีสภา
เมือง”

(พนักงานเทศบาล, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“ทุกคนมีส่วนร่วมออกเงินออกทองแล้วมาจัดงาน
ร่วมกัน ทำให้ทุกเชื้อชาติในขอนแก่นมีศูนย์รวม
เดียวกันที่จะบูรณะศาลหลักเมืองร่วมกัน ทำให้คนทุก
ศาสนาทุกเชื้อชาติในขอนแก่นมีจิตใจเป็นหนึ่งอัน
เดียวกัน ที่จะบูรณะร่วมกัน”

(อดีตผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

“ตั้งแต่เริ่มคิดเริ่มออกแบบ เริ่มควบคุมงาน เริ่มทุก
อย่าง ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมหมด จนกระทั่งก่อสร้าง
เสร็จ เราก็จัดงานเฉลิมฉลองร่วมกัน”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

4.3.3.2 ขั้นตอนที่ 2 การส่งเสริมการตั้งคำถามร่วมกัน

ในกระบวนการสร้างให้เกิดการตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชน เดิมเทศบาลนครขอนแก่นสร้างกระบวนการตัดสินใจทำแผนชุมชนแบบทั่วไป โดยวิธี คือการประชุมประชาคมในหมู่บ้านและจะมีการประชุมร่วมกับเทศบาลนครขอนแก่นทุกปี หลังจากได้มติจากชุมชนแล้ว เพื่อนำเอาโครงการที่เสนอจากชาวบ้านบรรจุใส่ในแผนพัฒนาของเทศบาล แต่การจัดทำแผนชุมชนก็ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชาวบ้านและที่สำคัญไปกว่านั้นคือไม่สามารถทำให้ประชาชนในชุมชนเกิดความตระหนักในการเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกันได้ ดังนั้นเทศบาลนครขอนแก่นจึงมีแนวคิดในเรื่องความเชื่อและความศรัทธาในภาคประชาชน โดยเชื่อว่าชาวบ้านสามารถดำเนินการเองได้ จึงได้มีโครงการที่เทศบาลนครขอนแก่นกระจายอำนาจภารกิจงานบางอย่างลงไปให้ชุมชน โดยประชาชนในชุมชนเป็นผู้คิดโครงการที่ประชาชนอยากทำเอง อยากพัฒนาเอง โดยชุมชนสามารถดำเนินการกันเองเหมือนกับเป็นเทศบาลที่มาดำเนินการให้ กระบวนการนี้ช่วยก่อให้เกิดการรับผิดชอบหน้าที่ต่อชุมชน เกิดการคิดที่จะอยากเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ชุมชนดีขึ้นด้วยอำนาจที่มีอยู่ใน

มือ จึงช่วยส่งเสริมให้เกิดความตระหนักได้ทำให้ประชาชนมีหน้าที่ในการรับผิดชอบต่อชุมชนร่วมกัน สะท้อนได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“เดิมนี่ชุมชนไม่จัดทำแผนใด คือไม่เข้าใจ คือรอแต่เทศบาลมาให้”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“เมื่อก่อนทำแผนก็เป็นแผนจากเทศบาลลงมา แต่ชุมชนอาจจะไม่ต้องการ อาจจะไม่ตรงปัญหา เพราะว่าปัญหาเหมือนเมืองคนมันมาอยู่มาก แล้วปัญหามันก็ยิ่งเพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้น อาศัยหลักให้ชุมชนจัดการเองดีกว่า”

(อดีตผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

“ทอเล็กทอใหญ่ที่เทศบาลกระจายให้มา มันก็เป็นการสร้างงาน ทำถนนทำท่ออะไรเขาก็ใช้แรงงานในชุมชน คนก็มีรายได้ มีการสร้างงาน มีการแก้ปัญหา เก็บขยะกันเอง พอปัญหามันถูกแก้ คนในชุมชนก็เลือกที่จะดำเนินการแบบนี้ต่อเพราะมันได้ผลดี ชุมชนก็มีความสุข”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“นโยบายนี้ทำให้ชุมชนเราสามัคคีกันมากขึ้น เพราะว่าอย่างน้อยแต่ละจุดแต่ละกิจกรรมที่เราได้ทำ แต่ก่อนเราไม่รู้จักกันต่างบ้านต่างเมืองต่างคนต่างอยู่ แต่พอเราทำกิจกรรม เราได้พูดได้คุยถามสารทุกข์สุกดิบ ได้ทราบถึงปัญหา เกิดความคุ้นเคยกัน เยี่ยมไข้เยี่ยมป่วย มันก็เกิดขึ้นมาตอนที่เราเชื่อมโยงต่อเนื่องไป”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

4.3.3.3 ขั้นตอนที่ 3 การส่งเสริมการดำเนินการร่วมกัน

การดำเนินงานร่วมกันที่เน้นกระบวนการแสวงหาความร่วมมือโดยเทศบาลนครขอนแก่นใช้วิธีการดึงการมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชนให้มาร่วมเรียนรู้ ร่วมค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาของตนเอง เพื่อให้ชุมชนเห็นคุณค่าและศักยภาพของชุมชน เป็นการกระตุ้นให้ชุมชนได้ตระหนักถึงสิทธิของประชาชนในการบริหารจัดการชุมชนเกิดสีกนักรักในความเป็นเจ้าของร่วมกัน ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาชุมชน โดยเทศบาลนครขอนแก่นได้ดำเนินโครงการเทศบาลเล็กในเทศบาลใหญ่ ซึ่งเป็นโครงการที่ส่งเสริมการกระจายอำนาจให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวางแผนการพัฒนาชุมชน เทศบาลนครขอนแก่นเป็นเทศบาลใหญ่มีหน้าที่จัดการโครงการใหญ่และสนับสนุนงบประมาณให้เทศบาลเล็กหรือชุมชนจัดการกันเอง โครงการดังกล่าวยังเป็นการสร้างพื้นที่เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นำไปสู่การปฏิบัติงานร่วมกัน ทำให้ สะท้อนได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“ช่องว่างตรงนี้เราใช้โครงการเป็นเครื่องมือและเอากิจกรรมโยนใส่เข้าไป เขาจะรู้สึกลุกขึ้นมาเป็นเจ้าของร่วมกับเรา แล้วการทำงานใดๆพอเรามีพวกเขาๆ ถ้ามีความรู้สึกที่ขัดแย้ง ความเห็นต่าง ความคิดต่าง มันจะดูมุมมองผ่าน โดยกิจกรรมพวกนี้ให้เขาได้เรียนรู้วัฒนธรรมการทำงานกับภาครัฐ”

(หัวหน้าเทศบาล, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“ต้องให้โอกาสกับชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทำโครงการต่างๆ เพราะในที่สุดแล้วโครงการที่ทำไปเขาเป็นผู้ใช้ ประชาชนเป็นผู้รับประโยชน์หรือผู้ได้รับผลกระทบ ถ้าให้เขาได้มีโอกาสร่วมตั้งแต่แรกเราก็ได้โครงการหรือกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง ตรงประเด็นตรงเป้าหมายตรงจุด”

(พนักงานเทศบาล, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“อยากจะเก็บขนขยะ เราก็ให้รถขยะ อยากจะดูแลสวนสาธารณะ เราก็ให้พื้นที่ ทางเท้า เกาะกลาง หรือว่าอยากจะกวาดถนน เราก็จัดพื้นที่กวาดให้ทำ อะไรที่เป็นกิจกรรมที่ประชาชนทำแล้วมีประสิทธิภาพ เช่น

กิจกรรมการจัดการขยะ ถ้าชุมชนเขาทำแล้วมันน่าจะ
ได้ผลมากกว่าเอกชนที่ไปทำ อย่างนี้เราก็เปิดโอกาสให้
ทำส่งเสริมให้เขาทำ”

(ผู้บริหาร, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2557)

“กิจกรรมเรื่องการแสดงความรับผิดชอบให้คน
ขอนแก่น โดยเฉพาะคนในพื้นที่ในชุมชนที่พวกเขา
รับผิดชอบอยู่ ให้เขาดูแลเข้าอกเข้าใจการบริหาร
จัดการ การถ่ายโอนภารกิจเทศบาล เป็นเครื่องมือหนึ่ง
ในการสร้างความตระหนักร่วม ที่จะทำให้เขาไม่รู้สึกร
ขัดแย้งต่อระบบราชการ”

(พนักงานเทศบาล, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

“กิจกรรมต่างๆที่เราถ่ายโอนไปให้เขาจะเป็นการ
รวมกลุ่มการทำงานร่วมในกลุ่มนั้นๆ โดยผ่านภาวะผู้นำ
โดยผู้นำชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถดำเนินต่อไปได้แม้
จะเปลี่ยนคณะผู้บริหารแล้วก็ตาม”

(พนักงานเทศบาล, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

4.3.3.4 ขั้นตอนที่ 4 การส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ผลการดำเนินการ

ขั้นตอนการวิพากษ์วิจารณ์ เป็นขั้นที่ให้ชุมชนที่ได้รับอำนาจในการจัดการ
ชุมชนของตนเองจากโครงการของเทศบาลนครขอนแก่น ชุมชนจะสามารถเกิดการพึ่งพาตนเอง หรือ
พึ่งพากันในกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ร่วมกัน ทำให้ชุมชนมองเห็นสาเหตุของปัญหาในระดับส่วนตัวและ
ระดับชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ที่สามารถนำปัญหาหรือเป้าหมายในการพัฒนามาวิเคราะห์ให้เห็นถึง
ปัญหาที่แท้จริงนำไปสู่การแก้ไขพัฒนาชุมชนได้อย่างตรงเป้าหมายต่อไป

“จากการกระจายอำนาจให้ประชาชน แล้วเขาก็
ทดสอบไป ว่าเราทำมาอย่างนี้ ชุมชนพัฒนาอย่างไร เพราะ
นี้มันเกิดผลเพราะการแก้ไขปัญหของชุมชนต้องเริ่มที่
ชุมชนเอง เทศบาลสนับสนุนงบอย่างเดียวมันได้ผลดี
ไง”

(อดีตผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

“การกระจายอำนาจสู่ชุมชนให้ชุมชนได้พึ่งพาตนเอง นี้คือวิธีคิด ลดขั้นตอนแทนที่จะเข้าไปร้องเรียกจากเทศบาล ไฟฟ้าขาดอย่างนี้ไปเทศบาลกว่าจะออกคำสั่งตรงโน้น ขยะตรงนี้มีหมิ่นมารื้อทิ้งหน่อย ก็กับการที่จับคนในชุมชนมาแก้ไขกันเองอันไหนจะสะดวกกว่า การรวมตัวทำเองมันจะแก้ปัญหาได้ตรงจุดตรงประเด็น ตรงใจของคนในชุมชนมากกว่า”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)

“ทุกวันนี้ชุมชนของเราสามารถดำเนินแก้ไขปัญหาคด้วยตัวเองได้โดยไม่ต้องรอการช่วยเหลือจากเทศบาล แต่เทศบาลจะเข้ามาประเมินช่วงปี จะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงคอยมาติดตามเราอย่างใกล้ชิดว่าเรามีปัญหาตรงไหนบ้าง ต้องการให้เพิ่มตรงไหน พอเรามีการประเมินรูปแบบนี้ มันก็ยิ่งทำให้เราทำงานได้ดีมากขึ้น เครื่องไม้เครื่องมือมันก็พร้อมเพราะเทศบาลเขาจะดูแลเรื่องนี้”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

ตอนที่ 5 การนำเสนอกระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

การวิเคราะห์ตามแนวคิดการเสริมพลังของ เปาโล แพร์

จากการศึกษาแนวคิดการเสริมพลังของเปาโล แพร์ ผู้วิจัยได้นำมาขึ้นตอนในการเสริมพลังมาใช้ในการวิเคราะห์กระบวนการเสริมพลังเพื่อเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง ที่พบในการศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 กรณีศึกษาที่ 1: องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

5.1.1 กระบวนการเสริมพลังขององค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองเพื่อเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

เมื่อนำกระบวนการเสริมพลังในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนมาวิเคราะห์ตามแนวคิดของเปาโล แพร์ พบว่าประกอบด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้

5.1.1.1 ขั้นตอนที่ 1 การเสริมสร้างการรับรู้และการสร้างความตระหนัก

พบว่า ในขั้นตอนนี้องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง ได้มีความพยายามที่จะทำให้ผู้คนในตำบลได้รับรู้สถานการณ์ปัญหาต่างๆ ที่จะนำมาสู่ความขัดแย้งให้มีความเข้าใจต่อสภาพปัญหามากยิ่งขึ้นและไม่ให้เกิดความเพิกเฉยต่อสถานการณ์ต่างๆในตำบล ด้วยการประชาสัมพันธ์เพื่อให้มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งข้อมูลภายในตำบล และภายนอก

บทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสารขององค์การบริหารส่วนตำบลกับชุมชนนั้น เริ่มจากการที่อบต.ได้มีการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องสิทธิที่ประชาชนที่สามารถเสนอปัญหาหรือการเขียนโครงการให้กับอบต.ดำเนินการเพื่อพัฒนาแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นพยายามปรับกลยุทธ์ในการที่จะให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น โดยการจัดกิจกรรมที่จูงใจชาวบ้านให้เข้าร่วมหรือสนใจข่าวสารของทางราชการ บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีความประสงค์ให้ชาวบ้านได้นำเสนอปัญหาที่ตัวเองเผชิญอยู่ผ่านการประชุม เพื่อให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตัวเอง โดยใช้วิธีการเดินหน้าเข้าหาชาวบ้านเพื่อเชิญชวนให้ชาวบ้านเริ่มสนใจและอยากเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล

นอกจากที่อบต.พยายามให้ชาวบ้านรู้ถึงสิทธิของตนเองในการเสนอโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและการดำเนินชีวิตของตนเองแล้วนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง ยังส่งเสริมให้ประชาชนได้เห็นเรียนรู้จากประสบการณ์จริง จากการศึกษางานชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้คนในชุมชนเริ่มมีความรู้สึกที่จะกลับมาองพิจารณาสภาพแวดล้อมในชุมชนของตัวเองนั้น มีผลมาจากที่ชาวบ้านได้มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากภายนอกหรือจากสื่อต่างๆทำให้เกิดการสำรวจสภาพการณ์ตัวเองและเกิดการเปรียบเทียบกับสภาพของชุมชนอื่นที่มีสภาพสังคมที่ดีกว่าและมีการตั้งคำถามในใจถึงการอยากเปลี่ยนแปลงสภาพชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่

การรับรู้ข้อมูลของชาวบ้านได้เกิดขึ้นพร้อมกับคำถามจากการที่ได้ไปพบเห็นสภาพใหม่จากชุมชนอื่นที่ดีกว่าสภาพที่ตนอาศัยอยู่ก็นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงของชาวบ้านในชุมชนจากการศึกษาตัวอย่างจากต้นแบบ แล้วมาเปรียบเทียบกับสภาพเดิมของชุมชนที่ตนเองอยู่จึงเกิดการอยากเปลี่ยนแปลงสภาพของชุมชนตนเองขึ้น

ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลมีความประสงค์ที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหา ร่วมกับประชาชนอย่างจริงจัง จึงทำให้วิธีการในการสื่อสารข้อมูลข่าวสารของชาวบ้าน มีความพยายามที่จะชักชวนให้ชาวบ้านได้เกิดความตระหนักในปัญหาของชุมชนร่วมกัน โดยวิธีการเสวนามาเป็นวิธีการสำคัญในการระดมความคิด ระดมคน จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นทำให้เห็นว่าเมื่อชาวบ้านเริ่มที่จะหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่ตัวเองเผชิญอยู่ สิ่งที่ชาวบ้านเริ่มทำคือเริ่มที่จะหาเพื่อนจากคนที่

เผชิญสภาพปัญหา ดังนั้นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ได้กล่าวไปแล้วนั้นเป็นการเรียนรู้ในกระบวนการเสริมพลังชุมชนในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ที่สำคัญที่สุดคือ การสร้างมนโสนำให้ชาวบ้านได้เข้าใจปัญหาที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่ เข้าใจถึงชีวิต เข้าใจชุมชนที่ตนเองอาศัย เข้าใจถึงปัญหาที่อาจมีผลกระทบต่อตนเอง

5.1.1.2 ขั้นตอนที่ 2 การส่งเสริมการตั้งคำถามร่วมกัน

องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทองได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในตัดสินใจในการกำหนดอนาคตของชุมชนร่วมกันโดยบทบาทของ อบต.คือการเป็นที่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษาแนะนำ การรวมกลุ่มที่ผ่านการประชุมแบบไม่เป็นทางการ โดยใช้กลไกทางการรวมตัวทางวัฒนธรรมเป็นพื้นที่ในการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมต่างๆ ทั้งนี้การเตรียมตัวแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นเพื่อให้ประชาชนสามารถตัดสินใจเลือกกระบวนการที่เหมาะสม ประชาชนต้องประเมินเป้าหมายและผลประโยชน์หรือความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งที่มาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของความขัดแย้ง ตลอดจนจนกระบวนการที่สามารถแก้ปัญหาได้

จากการที่ชาวบ้านเริ่มมีการตั้งคำถามในใจ (Problem-posing method) จาก การที่ได้้องค์การบริหารส่วนตำบลได้ส่งเสริมด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและจากการศึกษาดูตัวอย่างจากชุมชนอื่น ชาวบ้านเริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับวิถีชีวิตของตนเองและเริ่มมีพูดคุยกันถึงสิ่งที่ได้พบได้เจอ ในลักษณะการเสวนาและเริ่มมีการอยากเห็นสภาพชุมชนที่ดีกว่าเดิม

ผลที่มาจากได้ไปศึกษาหาความรู้จากการส่งเสริมขององค์การบริหารส่วนตำบล กลายเป็นเหมือนแรงผลักดัน แรงบันดาลใจให้กับชุมชน ทำให้ชุมชนเริ่มพิจารณาสภาพปัญหาของชุมชนตัวเอง แล้วเปรียบเทียบกับสภาพการณ์ที่ตัวเองอยู่กับสภาพสังคมที่ได้ไปเห็น และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันกับเพื่อนบ้านกับผู้นำชุมชนจนขยายวงกว้างขึ้น ทำให้ทุกคนเริ่มตระหนักที่ปัญหาของชุมชนร่วมกัน เมื่อคนในชุมชนเริ่มตระหนักมองเห็นความสำคัญของปัญหาเหมือนกันก็ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาของชุมชนนั้นๆ

แนวทางในการแก้ปัญหาของตำบลโพธิ์ทองคือ การสร้างการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ การกำหนดเป้าหมาย การวางแผน และการปฏิบัติตามแผนที่จะมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้นเริ่มจากการพิจารณาลักษณะของปัญหา ประเมินทุกด้าน เป็นเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และผลกระทบอื่นๆ

5.1.1.3 ขั้นตอนที่ 3 การส่งเสริมการดำเนินการร่วมกัน

อบต.โพธิ์ทองได้ส่งเสริมการแสวงหาทางออกโดยใช้วิธีการรวมกลุ่มของชาวบ้านที่มีการเสวนาอย่างวิพากษ์วิจารณ์ตามลักษณะข้างต้นที่เสนอไปนั้น ประเด็นสำคัญในการดำเนินการขององค์การบริหารส่วนตำบลคือการทำให้ชาวบ้านรู้สึกอยากมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น อบต.

เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในกระบวนการกำหนดแนวทางการแก้ไข การวางแผนงาน/โครงการ เช่น การวางแผนโครงการกีฬาฟุตบอลโพธิ์ทองคัพ(ฟุตบอลประเพณี) และการแต่งตั้งคณะกรรมการที่มีตัวแทนของหมู่บ้านเข้ามาร่วม เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา และนำไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นวิธีการที่ถูกกำหนดขึ้นผ่านคณะกรรมการดังกล่าว และเป็นที่ยอมรับจากประชาชนในตำบล

5.1.1.4 ขั้นตอนที่ 4 การส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ผลการดำเนินการ

การส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการคิดวิเคราะห์สนทนาวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินงานที่ทำมาแล้ว ทำให้ชาวบ้านเกิดความตระหนักและมองเห็นปัญหาในสังคมที่เขาดำรงอยู่ และขั้นตอนนี้เองที่จะทำให้ผู้เรียนมีการคิดใคร่ครวญ วิพากษ์วิจารณ์ถึงปัญหาต่างๆในชุมชนได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งถือจะทำให้เกิดจิตสำนึกระดับสูงสุดเรียกว่า “จิตสำนึกขั้นวิพากษ์วิจารณ์” (Critical Consciousness) สิ่งนี้เองที่ทำให้ประชาชนสามารถเลือกทางเดินชีวิตได้เอง กำหนดและแก้ไขได้เอง พึ่งพาตนเอง

อบต.โพธิ์ทองได้มีกระบวนการเสริมพลังชุมชนในเรื่องการให้ชุมชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันจนเกิดความตระหนักในปัญหาของชุมชนร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจเลือกของประชาชนที่สามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดชีวิตของประชาชน ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในบทบาทหรือฐานะหุ้นส่วนหรือภาคีในการดำเนินกิจกรรมของอบต. คือการให้มีตัวแทนของประชาชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการแผนงานหรือโครงการนั้นๆ ตลอดจนการเสริมสร้างให้ชุมชนสามารถวิพากษ์วิจารณ์ถึงสภาพปัญหาชีวิตของชุมชนได้ และสามารถคิดหาวิธีที่ทำให้ชีวิตของเขาดีขึ้นจากการมีส่วนร่วมในการนำเสนอโครงการเข้าต่างเข้าแผนเพื่อเป็นการพัฒนาแก้ไขปัญหาของชุมชนในระยะยาวและยั่งยืน

5.2 กรณีศึกษาที่ 2: เทศบาลตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

5.2.1 กระบวนการเสริมพลังของเทศบาลตำบลเวียงพางคำเพื่อเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

กระบวนการเสริมพลังของเทศบาลตำบลเวียงพางคำ ตามแนวคิดของเปาโล แพร์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

5.2.1.1 ขั้นตอนที่ 1 การเสริมสร้างการรับรู้และการสร้างความตระหนัก

กระบวนการเสริมพลังในขั้นนี้เทศบาลตำบลเวียงพางคำทำหน้าที่เป็นผู้ประสานอำนวยความสะดวกในการประสานงานกับเทศบาลตำบลแม่สายที่เข้ามาหาทางแก้ไขปัญหา ร่วมกับชุมชนที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ เป็นการประสานการทำงานแบบหุ้นส่วนกับชุมชน

เทศบาลตำบลเวียงพางคำเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้กับผู้รับ มาเป็นความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกันโดยการจัดประชุมสัญจร ให้ชาวบ้านได้ไปเล่าปัญหาที่ประสบอยู่ที่เน้นการรับฟังปัญหาจากชาวบ้าน การคอยให้กำลังใจ และการอำนวยความสะดวกให้แก่ชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อน โดยไม่ใช้ท่าทีแบบรับเหมาทำแทนในทุกเรื่อง แต่เป็นการรับฟังเพื่อวิเคราะห์และหาแนวทางวางแผนแก้ปัญหาแก่ปัญหากับประชาชนร่วมกัน

การสร้างหุ้นส่วนในการแก้ไขความขัดแย้งที่เทศบาลตำบลเวียงพางคำใช้เป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะช่วยให้เกิดความตระหนักและความสึกลงใจในความเป็นเจ้าของร่วมกันอย่างต่อเนื่องของประชาชน หุ้นส่วนของการแก้ไขปัญหาในเทศบาลตำบลเวียงพางคำมาจากความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ดังนี้ ผู้นำชุมชน เทศบาลตำบลเวียงพางคำ เทศบาลตำบลแม่สาย กลุ่มองค์กรชุมชน มหาวิทยาลัย

เมื่อชาวบ้านเกิดความตระหนักถึงปัญหาในพื้นที่ของตนแล้วจึงจะสามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน คือเมื่อชุมชนเข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ ในชุมชนได้ดีขึ้น ชาวบ้านมีความคิดริเริ่มในการแก้ไขปัญหาชุมชน สามารถวิเคราะห์ วางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบและเกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งของชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแท้จริง

การมีส่วนร่วมของชุมชนไม่ได้มีแต่การมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ปัญหาเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่เทศบาลตำบลเวียงพางคำยังประสานงานกับเทศบาลตำบลแม่สาย โดยการสร้างเงื่อนไขที่เป็นการให้ประชาชนได้รับประโยชน์โดยมีการเสนอการจ้างแรงงานภายในศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจร และก่อเกิดรายได้จากการคัดแยกขยะรีไซเคิล ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนเกิดความรับผิดชอบต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังและรู้สึกถึงพลังของตนเอง เพื่อมุ่งแก้ไขหรือสร้างเงื่อนไขในการเปลี่ยนแปลงต่อไป

5.2.1.2 ขั้นตอนที่ 2 การส่งเสริมการตั้งคำถามร่วมกัน

การตั้งคำถาม เป็นขั้นตอนการตัดสินใจว่าทางเลือกต่างๆ ที่สามารถแก้ไขปัญหาได้นั้น ทางเลือกใดมีความเหมาะสมหรือมีความเป็นไปได้มากที่สุด สำหรับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในชุมชน ซึ่งจะใช้กระบวนการคิดเป็นและกระบวนการอื่น ๆ เข้ามาเป็นแนวทางในการตั้งคำถามเพื่อการตัดสินใจ โดยเทศบาลส่งเสริมด้วยการให้ความรู้และการประชุมปรึกษาเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางแก้ไข ดังนี้

-การศึกษาตัวอย่างจากชุมชนอื่น โดยนำแกนนำ สมาชิกสภาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเวียงพางคำศึกษาดูต้นแบบเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ในการบริหารจัดการระบบกำจัดขยะอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เกิดแนวคิดการสร้างจิตสำนึกให้

ตระหนักถึงความจำเป็นในการบริหารจัดการขยะ และให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการขยะจนสามารถตัดสินใจเลือกให้มีการก่อสร้างโรงกำจัดขยะขึ้นได้

-การจัดเวทีการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นรับทราบแนวทางการทำงานร่วมกันกับเทศบาลตำบลแม่สายเพื่อได้ข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางป้องกันและการแก้ไขไม่ให้เกิดขึ้นหรือปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

-การประสานงานกับเทศบาลตำบลแม่สายโดยให้บริษัทติดตั้งโครงการมาชี้แจงแบบแปลนรายละเอียดของสถานที่ก่อสร้าง ให้ประชาชนคลายข้อวิตกกังวล

-การประสานในการทำข้อตกลงให้ประชาชนในพื้นที่ให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมโครงการ

เทศบาลตำบลเวียงพางคำได้เอื้อต่อการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ศึกษาดูตัวอย่างจากชุมชนต้นแบบ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและคลายข้อวิตกกังวลในเรื่องปัญหากลิ่นเหม็นแมลงวัน ที่ชุมชนได้เคยประสบปัญหา และให้ประชาชนมีบทบาทและสิทธิในการตัดสินใจบริหารโครงการกำจัดขยะครบวงจร รวมทั้งสนับสนุนให้มีการเปิดกว้างทางข้อมูลข่าวสารสาธารณะและสร้างวิถีประชาธิปไตยอย่างเป็นระบบด้วยการประชาคมสัญจร เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐได้ใกล้ชิดขึ้น

5.2.1.3 ขั้นตอนที่ 3 การส่งเสริมการดำเนินการร่วมกัน

ส่งเสริมเปิดโอกาสให้ได้มีการเรียนรู้แลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหาในแต่ละชุมชน ด้วยการจัดกิจกรรมโครงการประชาคมสัญจร ที่สัญจรไปตามหมู่บ้านเดือนละครั้งซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเสนอปัญหาความต้องการ แสดงความคิดเห็น เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา พิจารณาหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน รับทราบผลการดำเนินงานของเทศบาลทุกขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง โดยจัดเป็นประจำทุกเดือน หมุนเวียนไปตามหมู่บ้านทั้ง 10 หมู่บ้าน พร้อมทั้งยังเป็นการติดตามการดำเนินงานของเทศบาล จึงเป็นเวทีแห่งการจุดประกายความคิด การปฏิบัติ และการประเมินผลกิจการท้องถิ่นโดยระบบโปร่งใสซึ่งเป็นการประชุมระดับตำบล ประกอบด้วยฝ่ายผู้บริหาร สมาชิกสภา พนักงานเทศบาล ตัวแทนหมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน มาเป็นตัวแทนของประชาชนในหมู่บ้าน การจัดประชุมเทศบาลตำบลเวียงพางคำทำหน้าที่เป็นผู้ประสานและดำเนินการจัดกิจกรรมประชุมเพื่อให้ประชาชนที่อยู่หมู่บ้านอื่นและไม่ได้รับผลกระทบได้รับรู้ข้อมูลและทำความเข้าใจในปัญหาของหมู่บ้านที่ได้รับความเดือดร้อนจากที่รับทิ้งขยะ ทำให้เกิดการรับรู้ปัญหาเดียวกันเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และกลายเป็นความตระหนักปัญหา ร่วมกันขึ้น ซึ่งนอกจากฝ่ายผู้บริหาร สมาชิกสภา พนักงานเทศบาล ผู้นำชุมชน ประชาชนทุกหมู่บ้านในตำบล แล้วยังมีองค์กรภาครัฐในพื้นที่ตำบลเวียงพางคำและตำบลแม่สาย

5.2.1.4 ขั้นตอนที่ 4 การส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ผลการดำเนินการ

หลังจากการดำเนินการในแต่ละขั้นได้มีการประเมินผลการดำเนินการร่วมกัน โดยการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลลัพธ์และผลสำเร็จของการดำเนินโครงการกำจัดขยะมูลฝอย เช่น ไปสเตอร์ แผ่นพับ ประกาศเสียงตามสายของหมู่บ้าน รวมทั้งออกหน่วยเคลื่อนที่สัญจรเป็นประจำทุกเดือน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจร และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่คอยติดตามประเมินผลการดำเนินการโครงการกำจัดขยะที่มาจากตัวแทนประชาชน ตัวแทนกลุ่มต่างๆ เพื่อมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นโครงการอย่างต่อเนื่อง

5.3 กรณีศึกษาที่ 3: เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

5.3.1 กระบวนการเสริมพลังของเทศบาลนครขอนแก่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

กระบวนการเสริมพลังของเทศบาลนครขอนแก่น ตามแนวคิดของเปาโล แพร์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

5.3.1.1 ขั้นตอนที่ 1 การเสริมสร้างการรับรู้และการสร้างความตระหนัก

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงการรับรู้และการสร้างมโนสำนึกของเทศบาลนครขอนแก่นจากการวิจัยพบว่ามีกระบวนการดังต่อไปนี้

เทศบาลนครขอนแก่นได้มีการดำเนินการทำให้ประชาชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของเมืองร่วมกันผ่านกิจกรรมสภาเมือง โดยการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ รับทราบ การดำเนินงานของเทศบาล รวมทั้งยังเป็นการเปิดพื้นที่เปิดเวทีให้ประชาชนได้มีสิทธิ์เข้ามาตรวจสอบการทำงาน of เทศบาลนครขอนแก่นผ่านกิจกรรมสภาเมือง จากการศึกษาพบว่าเทศบาลนครขอนแก่นมีการดำเนินงานสร้างการรับรู้และสร้างมโนสำนึกของประชาชนให้รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของเมืองร่วมกัน เช่น การนำประเด็นการบูรณะศาลหลักเมือง ที่เป็นเหมือนศูนย์รวมจิตใจของประชาชนชาวเทศบาลนครขอนแก่นเข้าสู่การประชุมสภาเมือง เพื่อดำเนินการสอบถามความคิดเห็นจากประชาชน องค์กรต่างๆ ในเทศบาลด้วยวิธีการเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน นำไปสู่ความรู้สึกถึงความเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดอนาคตเมืองเทศบาลนครขอนแก่นร่วมกันและยังเป็นวิธีการลดความขัดแย้งซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสันติสุขและสมานฉันท์

นอกจากการทำให้ประชาชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน สภาเมืองยังเป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสาร การสร้างความสมานฉันท์ผ่านการรับรู้ด้วยสภาเมืองนั้น สภาเมืองยังสามารถช่วยให้เกิดความตระหนักในปัญหาหารือกันจากการทำ

การเรียนรู้ด้วยวิธีการการเผชิญปัญหา เทศบาลนครขอนแก่นให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการดูแลพื้นที่ของตนเอง เปรียบเหมือนผู้บริหารชุมชน ชุมชนมีงบประมาณเอง ทำเอง เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่มร่วมกัน

5.3.1.2 ขั้นตอนที่ 2 การส่งเสริมการตั้งคำถามร่วมกัน

ในกระบวนการสร้างให้เกิดการตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชน เดิมเทศบาลนครขอนแก่นสร้างกระบวนการตัดสินใจทำแผนชุมชนแบบทั่วไป โดยวิธี การประชุมประชาคมในหมู่บ้านและจะมีการประชุมร่วมกับเทศบาลนครขอนแก่นทุกปี หลังจากได้มติจากชุมชนแล้ว เพื่อนำเอาโครงการที่เสนอจากชาวบ้านบรรจุไว้ในแผนพัฒนาของเทศบาล แต่การจัดทำแผนชุมชนก็ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชาวบ้านและที่สำคัญไปกว่านั้นคือไม่สามารถทำให้ประชาชนในชุมชนเกิดความตระหนักในการเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกันได้ ดังนั้นเทศบาลนครขอนแก่นจึงมีแนวคิดในเรื่องความเชื่อและความศรัทธาในภาคประชาชน โดยเชื่อว่าชาวบ้านสามารถดำเนินการเองได้ จึงได้มีโครงการที่เทศบาลนครขอนแก่นกระจายอำนาจภารกิจงานบางอย่างลงไปให้ชุมชน โดยประชาชนในชุมชนเป็นผู้คิดโครงการที่ประชาชนอยากทำเอง อยากพัฒนาเอง โดยชุมชนสามารถดำเนินการกันเองเหมือนกับเป็นเทศบาลที่มาดำเนินการให้ กระบวนการนี้ช่วยก่อให้เกิดการรับผิดชอบหน้าที่ต่อชุมชน เกิดการคิดที่จะอยากเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ชุมชนดีขึ้นด้วยอำนาจที่มีอยู่ในมือ จึงช่วยส่งเสริมให้เกิดความตระหนักได้ทำให้ประชาชนมีหน้าที่ในการรับผิดชอบต่อชุมชนร่วมกัน

5.3.1.3 ขั้นตอนที่ 3 การส่งเสริมการดำเนินการร่วมกัน

การดำเนินงานร่วมกันที่เน้นกระบวนการแสวงหาความร่วมมือโดยเทศบาลนครขอนแก่นใช้วิธีการดึงการมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชนให้มาร่วมเรียนรู้ ร่วมค้นหาแนวทางแก้ไข ปัญหาของตนเอง เพื่อให้ชุมชนเห็นคุณค่าและศักยภาพของชุมชน เป็นการกระตุ้นให้ชุมชนได้ตระหนักถึงสิทธิของประชาชนในการบริหารจัดการชุมชนเกิดสีกนักรักในความเป็นเจ้าของร่วมกัน ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาชุมชน โดยเทศบาลนครขอนแก่นได้ดำเนินโครงการเทศบาลเล็กในเทศบาลใหญ่ ซึ่งเป็นโครงการที่ส่งเสริมการกระจายอำนาจให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวางแผนการพัฒนาชุมชน เทศบาลนครขอนแก่นเป็นเทศบาลใหญ่มีหน้าที่จัดการโครงการใหญ่และสนับสนุนงบประมาณให้เทศบาลเล็กหรือชุมชนจัดการกันเอง โครงการดังกล่าวยังเป็นการสร้างพื้นที่เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นำไปสู่การปฏิบัติงานร่วมกัน

5.3.1.4 ขั้นตอนที่ 4 การส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ผลการดำเนินการ

ขั้นตอนการวิพากษ์วิจารณ์ เป็นขั้นที่ให้ชุมชนที่ได้รับอำนาจในการจัดการชุมชนของตนเองจากโครงการของเทศบาลนครขอนแก่น ชุมชนจะสามารถเกิดการพึ่งพาตนเอง หรือพึ่งพากันในกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ร่วมกัน ทำให้ชุมชนมองเห็นสาเหตุของปัญหาในระดับส่วนตัวและระดับชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ที่สามารถนำปัญหาหรือเป้าหมายในการพัฒนามาวิเคราะห์ให้เห็นถึงปัญหาที่แท้จริงนำไปสู่การแก้ไขพัฒนาชุมชนได้อย่างตรงเป้าหมายต่อไป

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การนำเสนอกระบวนการเสริมพลังชุมชนในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทและปัจจัยเงื่อนไขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนและนำเสนอกระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนผลการวิจัยสามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1.1 บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน จำแนกออกเป็น 3 กรณีศึกษามีรายละเอียดดังนี้คือ

1.1.1 บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

1.1.1.1 บทบาทในการเริ่มต้น

องค์การบริหารส่วนตำบล ควรเข้าไปมีบทบาทในการเริ่มต้นกระบวนการจัดการความขัดแย้งในชุมชน โดยเริ่มจากการเปิดพื้นที่ในการพูดคุยแลกเปลี่ยนและการเข้าไปมีบทบาทในการสร้างให้เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

1.1.1.1.1 บทบาทในการเปิดพื้นที่ให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยน ผ่านผู้นำกลุ่ม/ศาสนาในชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่เป็นตัวประสานและรวบรวมสภาพปัญหาของชุมชน โดยเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ควรเข้าไปกระตุ้นให้เกิดการสะท้อนให้เห็นปัญหาและรับรู้ว่ามีปัญหาส่งผลกระทบต่อชุมชน สนับสนุนให้ประชาชนเกิดการถกเถียงพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน โดยเน้นการตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและกระตุ้นให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาสู่การคิดวิเคราะห์ร่วมกันในการกำหนดแนวทางแก้ปัญหา

1.1.1.1.2 บทบาทการสร้างการรวมกลุ่ม นอกจากการเปิดพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนและวิเคราะห์ร่วมกัน ถึงต้นเหตุของสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชนแล้ว องค์กรการบริหารส่วนตำบลได้ทำหน้าที่ในการเป็นกลไกในการเชื่อมประสานให้เกิดการรวมกลุ่มกันของคนชุมชน โดยเน้นการรวมกลุ่มของผู้นำที่เป็นทางการ ผู้นำตามธรรมชาติ หรือบุคคลที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือ เช่น โต๊ะอิหม่าม ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำกลุ่ม ให้ได้มารวมตัวกันในการแลกเปลี่ยนและกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาาร่วมกัน

1.1.1.2 บทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการร่วมกัน

การรวมตัวกันของคนในแต่ละชุมชนที่ตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น องค์กรการบริหารส่วนตำบลได้เข้ามาส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการทำงานร่วมกัน โดยการเข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้ แก่ชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

1.1.1.2.1 การส่งเสริมให้ความรู้

ลักษณะที่ 1 การศึกษาดูตัวอย่างจากต้นแบบ องค์กรการบริหารส่วนตำบลควรสนับสนุนให้ชุมชน อาทิ ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มในชุมชน ผู้นำศาสนา คณะกรรมการต่างๆ ในหมู่บ้าน ได้ไปศึกษาดูจากตัวอย่างชุมชนอื่นที่เกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งของชุมชน และนำความรู้ที่ได้มาถ่ายทอดผ่านการประชุมให้ชาวบ้านได้ร่วมรับรู้และมีความรู้ต่อแนวทางและรูปแบบการแก้ปัญหาาร่วมกัน

ลักษณะที่ 2 การให้ความรู้ผ่านกิจกรรมทางศาสนา องค์กรการบริหารส่วนตำบลเข้าไปมีบทบาทในเรื่องการให้ความรู้ ด้วยวิธีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูลขององค์กรการบริหารส่วนตำบล โดยให้ประชาชนได้รับทราบก่อนการเริ่มพิธีทางศาสนา โดยการให้ผู้นำศาสนาเป็นผู้ประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนได้ทราบ

ลักษณะที่ 3 การให้ความรู้ด้วยวิธีการประชาสัมพันธ์ไปยังที่ต่างๆ ทั้งการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าว การใช้รถประกาศสัญญาณ เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิการได้รับประโยชน์ของชาวบ้าน ประโยชน์ของผู้สูงอายุ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ฯลฯ หากไม่มีการประชาสัมพันธ์ได้อย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ ชาวบ้านอาจจะเสียสิทธิและเมื่อชาวบ้านเสียสิทธิก็อาจจะเกิดการแบ่งแยก เมื่อนั้นภารกิจต่างๆของ องค์กรการบริหารส่วนตำบลก็ล้มเหลว และไม่สามารถรวมกลุ่มชาวบ้านมาทำกิจกรรมร่วมกันได้

1.1.1.2.2 ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความขัดแย้ง โดย องค์กรการบริหารส่วนตำบล โดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการความขัดแย้งภายในชุมชนของตนเอง ตั้งแต่การคิดการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหา การกำหนดแนวทาง

และการวางแผนร่วมกัน การดำเนินการ และการประเมินผลร่วมกัน ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนได้เข้าใจถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการความขัดแย้ง

1.1.1.2.3 สนับสนุนกลไกชุมชนในการจัดการความขัดแย้งร่วมกัน โดยองค์การบริหารส่วนตำบล ได้สนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการปัญหาความขัดแย้งร่วมกัน โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้นำภายในชุมชนที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนเข้ามาเป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้เกิดการแก้ปัญหาาร่วมกัน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการวิเคราะห์ปัญหา ร่วมคิดหาทางออก และกำหนดแนวทางร่วมกัน

1.1.1.2.4 สนับสนุนกิจกรรมสร้างความสามัคคีและความสัมพันธ์ ในระดับชุมชนและครอบครัว โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบล มีการจัดกิจกรรมและโครงการที่ส่งเสริมให้คนในแต่ละชุมชนได้มาร่วมกิจกรรมร่วมกัน ให้ได้มาพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนกันระหว่างชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมกีฬาในระดับตำบล กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน โดยเน้นให้คนทุกได้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันอย่างเท่าเทียมกันระหว่างชุมชนและศาสนาที่แตกต่างกัน ที่นำมาสู่ความสามัคคีและความเข้าใจถึงความแตกต่างกันระหว่างชุมชนของคนในตำบล

1.1.1.2.5 การประสานภาคีความร่วมมือและการเป็นคนกลางในการประสานผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลมีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก โดยการประสานหน่วยงานให้เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการปัญหาความขัดแย้ง เป็นการสร้างให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ต่อคนในชุมชนในการจัดการปัญหาต่างๆร่วมกัน รวมถึงควรมีการประสานผู้เกี่ยวข้องในแต่ละชุมชนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่กำลังเกิดขึ้น เช่น การประสานผู้นำกลุ่ม ผู้นำทางศาสนา สถาบันการศึกษาในพื้นที่ ให้เข้ามารับรู้กระบวนการในการแก้ปัญหาและการกำหนดข้อตกลงร่วมกันในการแก้ปัญหา

1.1.1.3 บทบาทการส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืน

การส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนในการสร้างให้เกิดสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการสร้างแผนแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชนระยะยาวในระดับตำบลและการสร้างให้เกิดกลไกของชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

1.1.1.3.1 การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนในระดับตำบล โดย องค์การบริหารส่วนตำบล ได้มีการส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์ผลเพื่อประกอบการวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหชุมชน ผ่านการประชาคมของหมู่บ้าน และมีการนำแผนของแต่ละชุมชน เข้ามาบรรจุเป็นแผนงานการดำเนินงานหลักหรือแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้รับการสนับสนุนในด้านงบประมาณและทรัพยากรบุคคลที่ประชาชนมีความต้องการได้อย่างต่อเนื่อง

1.1.1.3.2 การส่งเสริมให้เกิดกลไกชุมชน ในการจัดการความขัดแย้ง องค์การบริหารส่วนตำบล ได้สร้างให้เกิดการรวมตัวกันของชุมชนและกลุ่มคนในพื้นที่ เพื่อให้เป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนในการแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในตำบล ซึ่งหากเกิดปัญหาขึ้นแล้วคนในชุมชนก็สามารถจัดการความขัดแย้งด้วยตนเองได้ โดยไม่ต้องรอรับความช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนตำบลเพียงทางเดียว

1.1.2 บทบาทของเทศบาลตำบลในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

1.1.2.1 บทบาทในการเริ่มต้น

บทบาทในการการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนในหน่วยงานเทศบาลตำบลมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.2.1.1 การสร้างพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนและปรึกษาหารือร่วมกัน โดยทางเทศบาลตำบลควรให้ความสำคัญต่อการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนโดยจัดให้มีการประชุมประชาคมตำบลแบบสัจจور ที่เป็นลักษณะการประชุมทุกเดือนหมุนเวียนไปตามหมู่บ้านในตำบล โดยมีผู้บริหาร สมาชิกสภา พนักงานเทศบาล ผู้นำชุมชน ประชาชนทุกหมู่บ้านในตำบล และองค์กรภาครัฐในพื้นที่เข้าร่วมประชุมด้วย เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมเสนอปัญหาความต้องการ แสดงความคิดเห็น และการสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ ทำให้ประชาชนสามารถตรวจสอบและติดตามประเมินผลในการการแก้ไขปัญหาต่างๆในเทศบาลได้อย่างต่อเนื่องและทันต่อสถานการณ์ทุกปัญหา

1.1.2.2 บทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการร่วมกัน

เทศบาลตำบลมีบทบาทในการส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการดำเนินการร่วมกันในระดับชุมชนและเทศบาลตำบลควรทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานให้ประชาชนในการติดต่อกับหน่วยงานต่างๆ และให้ประชาชนได้มีโอกาสในการติดตามผลการดำเนินการของเทศบาลตำบลอย่างใกล้ชิด ผ่านการประชุมประชาคมสัจจอร์ โดยเทศบาลตำบลทำหน้าที่เป็นเพียงพี่เลี้ยง และผู้สนับสนุนงบประมาณในการศึกษาต้นแบบ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้มีความรู้และมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงาน เกิดการรับผิดชอบร่วมกัน แกะไขร่วมกัน เกิดความเป็นเจ้าของร่วมกัน

1.1.2.2.1 บทบาทการส่งเสริมความรู้ เกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งหรือปัญหาความต้องการของประชาชน โดยเทศบาลนำตัวแทนของชุมชนศึกษาตัวอย่างจากชุมชนต้นแบบ เพื่อให้ประชาชนได้เกิดความรู้ความเข้าใจ และเป็นช่องทางในการลดความวิตกกังวลจากชุมชน การนำกลุ่มผู้นำชุมชน สมาชิกสภาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลศึกษาตัวอย่างจากชุมชนต้นแบบ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมบริหารจัดการระบบกำจัดขยะที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในการตระหนักถึงความจำเป็นในการบริหารจัดการขยะ ที่นำมาสู่การรับรู้ถึงผลดีผลเสียและมีการ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้ที่มีประสบการณ์ ซึ่งนอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความรู้และสร้างความเข้าใจต่อการรับผลประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชนในการเข้าร่วมโครงการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

1.1.2.2.2 การเป็นที่ปรึกษาชุมชน เทศบาลตำบลเป็นที่ปรึกษาให้กับประชาชน ด้วยการสร้างกลไกการประสานงานโดยการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของเทศบาล คอยประสานงานและให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการแก่ชุมชน โดยการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ประสานงานประจำหมู่บ้านทำหน้าที่รับผิดชอบในการนำความคิดเห็นของชาวบ้านมาประกอบการแก้ไขปัญหาและ คอยให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ เช่น การช่วยให้คำแนะนำในการเขียนโครงการอย่างถูกต้อง หรือการทําจดหมายเพื่อเสนอขอการสนับสนุนจากเทศบาล และยังทำหน้าที่เป็นกลไกของประชาชนที่ใช้เป็นตัวกลางในการติดตาม การประเมินผลการดำเนินการในเรื่องต่างๆของเทศบาลอีกด้วย

1.1.2.2.3 การสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลของชุมชน โดยเทศบาลตำบลจัดให้มีตัวแทนประชาชนจากชุมชน เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลการบริหารจัดการโครงการ และการดำเนินการต่างๆของเทศบาลตำบล เช่น สนับสนุนให้คณะกรรมการประจำหมู่บ้านของทุกหมู่บ้านได้เข้ามาเป็นคณะกรรมการตรวจสอบติดตามประเมินผลการบริหารจัดการและร่วมกันเฝ้าระวังการดำเนินการโครงการจำกัดขยะแบบครบวงจรอย่างต่อเนื่องของเทศบาลตำบลเวียงพางคำ

1.1.2.2.4 การประสานความร่วมมือ ระหว่างองค์กรในการจัดการความขัดแย้งหรือการพัฒนาชุมชน โดยทางเทศบาลตำบลได้มีการประสานงาน ประสานความร่วมมือกับเทศบาลอื่น หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาในระยะยาวร่วมกัน โดยวิธีการจัดเวทีเสวนาระดมความคิด รับฟังความคิดเห็นร่วมกับประชาชน

1.1.2.2.5 การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการแก้ปัญหาร่วมกัน โดยทางเทศบาลตำบลได้ให้มีการร่วมมือกับเทศบาลหรือหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง โดยให้มีการจัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้นำชาวบ้าน ประชาชนในพื้นที่ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากโครงการต่างๆ เทศบาลตำบลควรใช้เวทีประชุมในการรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน และชี้แจงแนวนโยบาย ข้อเท็จจริงและรายละเอียดของโครงการต่างๆที่มีผลกระทบต่อประชาชนในเทศบาลตำบล เป็นการสร้างความความริ่ความเข้าใจ และสร้างมติของแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นการลดความขัดแย้งและความไม่เข้าใจอันจะนำไปสู่ปัญหาในภายภาคหน้า เช่น การประชุมประชาคมของเทศบาลตำบลเวียงพางคำในการสอบถามความคิดเห็นจากชาวบ้าน เรื่องการก่อสร้างศูนย์กำจัดขยะครบวงจร และนำข้อคิดเห็นที่แนวทางไปสู่การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ 5 ปีในการบริหารจัดการขยะอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

1.1.2.2.6 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เทศบาลตำบลทำหน้าที่ในการประสานให้ประชาชนในตำบลได้รับประโยชน์ และเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการความขัดแย้งต่างๆ ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง และตรวจสอบการดำเนินโครงการจากคนภายในพื้นที่ของตนเอง ตัวอย่างเช่น การมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลเวียงพางคำในการให้ประชาชนมีรายได้จากการเป็นแรงงานในพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง นอกจากนี้จะให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากพื้นที่ความขัดแย้งแล้วยังเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนดำเนินการตรวจสอบโครงการได้อย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง นอกจากนี้ เทศบาลตำบลเวียงพางคำประสานไปยังเทศบาลตำบลแม่สายเรื่องเสนอประชาชนในพื้นที่ยังได้รับผลประโยชน์จากการให้บริการสาธารณะที่เข้าไปในพื้นที่ของโครงการจำกัดขยะครบวงจร เช่น การขยายเขตบริการของการประปาส่วนภูมิภาค การขยายการบริการของไฟฟ้า เป็นต้น

1.1.2.3 บทบาทในการส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืน

บทบาทที่สามารถส่งเสริมให้ความสันติสุขและความสมานฉันท์ในชุมชนได้อย่างยั่งยืน ต้องให้ความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา วางแผน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.2.3.1 การกำหนดแผนการแก้ปัญหาในระยะยาวร่วมกัน เทศบาลตำบลมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงาน หรือแผนแม่บทต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความอุ่นใจว่าเทศบาลจะให้ความสำคัญและมีแผนงานรองรับในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น การบริหารจัดการขยะระหว่างเทศบาลตำบลเวียงพางคำและเทศบาลตำบลแม่สาย มีการจัดเวทีประชุมประชาคมสัญจรเพื่อระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน ซึ่งเกิดจากการดำเนินการเรียกร้องของประชาชนในพื้นที่ ทำให้เทศบาลแม่สายเกิดความตระหนักถึงผลกระทบของปัญหาจากการจัดการขยะ จึงทำให้เกิดความร่วมมือกับเทศบาลตำบล โดยการจัดสรรงบประมาณร่วมกันเพื่อจัดตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยร่วมแบบครบวงจร ซึ่งเป็นกำจัดขยะที่มีมาตรฐานตามหลักสุขาภิบาลและไม่ก่อให้เกิดปัญหาแมลงวันและกลิ่นรบกวนเหมือนที่ผ่านมา ซึ่งการกำหนดแผนแม่บทในการแก้ปัญหาร่วมกันระหว่างชุมชนในตำบลเวียงพางคำ ที่ทำให้เกิดความยั่งยืนในการแก้ปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดการขยะในระยะยาวร่วมกัน

1.1.2.3.2 การเสริมสร้างจิตสำนึกของชุมชน เทศบาลตำบลได้ให้ความสำคัญกับการการรณรงค์และให้ความรู้ถึงวิธีการ และความรู้ในเรื่องแนวทางการแก้ไขหรือพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยเทศบาลตำบลควรประชาสัมพันธ์โครงการและการรณรงค์ให้ความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตสำนึกในแก้ไขปัญหาในเรื่องนั้นๆ เทศบาลตำบลอาจประชาสัมพันธ์หรือรณรงค์ด้วยการจัดทำทำโปสเตอร์ แผ่นพับ ประกาศเสียงตามสายของหมู่บ้าน ออกหน่วยเคลื่อนที่สัญจรประจำทุกเดือน เพื่อให้ความรู้กับประชาชน และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความสำเร็จในการ

ดำเนินกิจกรรมโครงการ เพื่อให้ประชาชนมีความภูมิใจและมีกำลังใจในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เทศบาลตำบลควรให้ความสำคัญกับการมุ่งแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุและคำนึงถึงความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในตำบล

1.1.3 บทบาทของเทศบาลนครในการเสริมสร้างสันติสุขและความสามัคคีของชุมชน

1.1.3.1 บทบาทในการเริ่มต้น

เทศบาลนครของแก่นได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในการสร้างให้เกิดกระบวนการเสริมสร้างสันติสุขและความสามัคคีของชุมชนในเขตเทศบาลนคร โดยการเชื่อมประสานหน่วยงาน องค์กรชุมชน ชุมชนและกลุ่มประชาสังคมต่างๆในพื้นที่ของเทศบาลนคร มีรายละเอียดดังนี้

1.1.3.1.1 การเชื่อมประสานหน่วยงาน องค์กรชุมชน ชุมชนและกลุ่มประชาสังคมต่างๆ ที่เป็นต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในพื้นที่ให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนและปรึกษาหารือกันถึงสถานการณ์ปัญหาและแนวทางการดำเนินการร่วมกันของคนในเทศบาลนคร ด้วยวิธีการจัดเวทีการประชุมสภาเมือง ซึ่งเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนพูดคุยขนาดใหญ่ โดยเทศบาลนครมีบทบาทในการเป็นองค์กรกลางในการเปิดพื้นที่ในการเชื่อมประสานหน่วยงาน องค์กรชุมชน ประชาชนในชุมชนและกลุ่มประชาสังคม นักวิชาการ กลุ่มองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนทุกภาคส่วนในเขตเทศบาลนคร เป็นการสร้างกระบวนการพูดคุยแลกเปลี่ยนขอความเห็นชอบของเทศบาลนคร ต่อการทำให้โครงการต่างๆ ซึ่งกระบวนการพูดคุยในเวทีสภาเมืองนั้น ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมเกิดการเรียนรู้และเข้าใจกระบวนการของการแลกเปลี่ยนขอความคิดเห็นเพื่อนำมาเป็นมติร่วมกันในการพัฒนาเมือง

1.1.3.1.2 การกระจายอำนาจชุมชนจัดการตนเอง ผู้บริหารของเทศบาลนครมีความเชื่อในพลังภาคประชาชน และมีทัศนคติที่มีความต้องการให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ได้ขึ้นมาาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาและพัฒนาเมืองในเขตเทศบาลนครด้วย เพื่อให้ประชาชนในชุมชนเกิดความรู้สึกในการเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน โดยเทศบาลนครควรมีนโยบายการกระจายอำนาจสู่ประชาชน โดยวิธีการมอบหมายถ่ายโอนภารกิจบางภารกิจให้กับชุมชนได้ทำ เป็นการปลูกฝังให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าคุณเองมีความสามารถในการบริหารจัดการชุมชนของตนเองได้โดยไม่ต้องรอรับบริการจากเทศบาล ตัวอย่าง เทศบาลนครขอนแก่นใช้วิธีการผ่านกิจกรรมโครงการเทศบาลเล็กในเทศบาลใหญ่ ซึ่งเป็นกิจกรรมให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาชุมชนด้วยตัวเอง เช่น การจัดเก็บค่าธรรมเนียมขยะ เก็บขนขยะเอง กวาดถนนในชุมชน สิ่งต่างๆเหล่านี้จะสร้างให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นการให้ประชาชนเกิดความใส่ใจต่อสภาพปัญหาของชุมชน และมีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของชุมชนและการพัฒนาชุมชนของตนเอง ประชาชนจะเกิดความตระหนักและรู้สึกว่าคุณต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจึงจะนำไปสู่สันติสุขและความสามัคคีของชุมชน

1.1.3.2 บทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการของชุมชน

การส่งเสริมให้ชุมชนสามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อ นำไปสู่การสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมโดยให้ความรู้เป็นหลัก และการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.3.2.1 การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ของชุมชน เทศบาลนครควรเป็นผู้ส่งเสริมให้คนในชุมชนได้ออกไปเรียนรู้ศึกษาจากชุมชนต้นแบบภายนอก โดยการจัดให้มีการศึกษาดูตัวอย่างจากชุมชนต้นแบบ นอกสถานที่อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยเทศบาลนครจะเป็นผู้อำนวยการ ความสะดวกและสนับสนุนด้านงบประมาณ เป็นส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเกิดประสบการณ์จริง จากเรียนรู้ จากการศึกษาดูความสำเร็จของชุมชนอื่น เพื่อให้ประชาชนได้พัฒนาความรู้และสามารถนำความรู้มาปรับใช้ ในการคิดโครงการ หรือ การคิดนวัตกรรมให้กับการพัฒนาชุมชนของตัวเอง

1.1.3.2.2 การสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินแก้ปัญหาาร่วมกัน เพื่อสร้างให้เกิดความสำนึกความเป็นเจ้าของร่วม โดยทางเทศบาลนครจัดให้มีการถ่ายโอนภารกิจให้กับชุมชน เช่น การให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการจัดเก็บค่าธรรมเนียมขยะเอง ลดปัญหาเรื่องการจัดเก็บไม่ตามเป้า โครงการกวาดถนนในซอยของชุมชน ลดปัญหาเรื่องชุมชนสกปรก และการไม่ดูแลเอาใจใส่ของผู้กวาดถนนที่เป็นเทศบาลจ้างมา โครงการขุดลอกท่อในชุมชน ลดปัญหาท่อตันภายในชุมชน เป็นต้น ซึ่งเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการต่างๆ

1.1.3.2.3 การส่งเสริมสนับสนุนวัฒนธรรม เนื่องจากเทศบาลนครเป็นเมืองขนาดใหญ่ จึงมีความแตกต่างหลากหลายของคนที่มาอยู่ร่วมกันในชุมชน เทศบาลนครจึงให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมการเอื้ออาทร เช่น การช่วยเหลือซึ่งกันและกันของชุมชนในเขตเทศบาลนคร เสริมสร้างให้เกิดความสามัคคี สมานฉันท์และทำให้ประชาชนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยเทศบาลนครจัดโครงการบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกับกลุ่มคนในชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่เทศบาล และผู้ที่มีความสนใจที่ต้องการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาสในเขตเทศบาลนคร เช่น มีการคิดกิจกรรมโครงการคนขอนแก่นไม่ทอดทิ้งกัน

นอกจากนี้เทศบาลนครได้ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชน กลุ่มอาสาสมัคร ได้เข้ามามีส่วนร่วมในสำรวจเพื่อเสนอชื่อผู้ด้อยโอกาสที่อยู่ในชุมชน และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและกำหนดนโยบายร่วมกับเทศบาลนคร ในการช่วยเหลือผู้ที่มีความยากลำบากในการดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชน ให้ได้มีสิทธิเข้ารับการศึกษาเลือกขึ้นทะเบียนในโครงการคนขอนแก่นไม่ทอดทิ้งกัน และเป็นการให้คนในชุมชนที่มีความเข้มแข็งได้ช่วยเหลือหยิบยื่นโอกาสให้กับผู้อื่นในชุมชน ส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกของการเอื้ออาทรต่อผู้อื่น โดยผ่านกิจกรรม เช่น การช่วยเหลือส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุที่ขาดคนดูแล การส่งเสริมโครงการคนขอนแก่นไม่ทอดทิ้งกัน กล่าวคือการเข้าไปช่วยเหลือ

ซ่อมแซมบ้านเรือน ทำความสะอาดบ้าน ซักผ้าให้กับผู้พิการ คนชรา ที่ไม่มีคนดูแล โครงการร้านข้าวแกงน้ำใจคนในชุมชน ซึ่งเทศบาลนครขอความร่วมมือจากร้านข้างแกงในชุมชนที่มีจิตใจเอื้ออาทร อยากร่วมช่วยเหลือ และให้ผู้ที่อยู่ในโครงการคนจนแก่นไม่ทอดทิ้งกันได้มีอาหารรับประทาน โดยเทศบาลจะเป็นผู้ร่วมสหทบค่าอาหารร่วมกับร้านอาหารที่มีจิตอาสาในชุมชน ส่งเสริมให้เกิดการริเริ่มของการแบ่งปันซึ่งกันและกันต่อผู้อื่น ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญในการสร้างเมืองให้สันติสุขและสมานฉันท์

1.1.3.3 บทบาทในการส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืน

การส่งเสริมของเทศบาลนครเพื่อสร้างให้เกิดความยั่งยืนในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนในเขตเทศบาลนครนั้น ให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายภาคีความร่วมมือและส่งเสริมให้ชุมชนสามารถจัดการตนเองโดยคนในชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

1.1.3.3.1 การสร้างเครือข่ายภาคีความร่วมมือ ผ่านกลไกการประชุมประชาคม โดยเทศบาลนครทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานความร่วมมือ และให้เกิดการรวมตัวของเครือข่ายภาคประชาสังคม ประชาชน ของคนในเทศบาลนคร เทศบาลนครต้องให้ภาคีความร่วมมือได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมการกำหนดแผนงาน กำหนดแผนการดำเนินการ ตลอดจนให้ความสำคัญกับภาคประชาสังคมในการเป็นผู้ตัดสินใจทำโครงการต่างๆ โดยไม่ละเลยกับความคิดเห็นที่แตกต่าง ซึ่งการประชุมประชาคมในระดับเทศบาลนครนี้ จะไม่ใช้การตัดสินใจจากการลงมติเสียงส่วนใหญ่ แต่เทศบาลนครจะต้องตัดสินใจทำโครงการด้วยการเห็นชอบจากทุกฝ่าย ดังนั้นเทศบาลนครต้องใช้วิธีการพูดคุยทำความเข้าใจกับทุกภาคส่วนจนทุกฝ่ายเกิดความพึงพอใจ และเห็นด้วยกับโครงการ จึงจะสามารถดำเนินการต่างๆได้ ดังนั้นการทำโครงการใดๆ จึงต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนานเพื่อลดความขัดแย้งในชุมชน

1.1.3.3.2 การส่งเสริมการจัดการตนเองของคนในชุมชน เทศบาลนครส่งเสริมให้เกิดรวมกลุ่มในการจัดการและวางแผนการดำเนินการร่วมกัน โดยทางเทศบาลนครต้องเข้าไปส่งเสริมกระบวนการทำงานและ การให้ความรู้ในการจัดการชุมชนกับคนในชุมชนให้สามารถดำเนินการและบริหารจัดการความขัดแย้งภายในชุมชนโดยคนในชุมชนเอง ซึ่งนำมาสู่ความยั่งยืนในการจัดการและบริหารภายในชุมชนเพราะเกิดจากคนภายในชุมชนที่มีความเข้าใจต่อสภาพปัญหาและบริบทชุมชนของตนเอง ที่ส่งผลต่อการกำหนดกิจกรรมและวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างตรงตามความต้องการของคนในชุมชน

1.2 ปัจจัยเงื่อนไขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

1.2.1 ปัจจัยเงื่อนไขขององค์การบริหารส่วนตำบลในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

1.2.1.1 ปัจจัยส่งเสริม ในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน ได้แก่

1.2.1.1.1 ผู้นำ หมายถึง ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

1) การกำหนดนโยบาย ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลต้องมีวิสัยทัศน์มีความต้องการที่จะบริหารให้ท้องถิ่นของตนนั้นเกิดสันติสุขสมานฉันท์ นายกหรือผู้บริหารจึงต้องมีการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับความสุขและความสมานฉันท์

2) ความจริงใจในการแก้ไขปัญหา ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลต้องแสดงออกถึงความจริงใจที่มีให้กับชาวบ้าน การให้งบประมาณ การจัดกิจกรรม ที่มีความเท่าเทียมทั่วถึงกัน และจริงจังต่อการมุ่งแก้ไขและพัฒนาให้กับท้องถิ่นโดยที่ไม่มีผลประโยชน์อื่นแอบแฝง

3) การให้ความร่วมมือของผู้นำในชุมชน การเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามาร่วมกิจกรรมโครงการต่างๆที่องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้จัดขึ้น เพราะผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาเพราะผู้นำต่างๆเป็นกลไกสำคัญในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆจากองค์การบริหารส่วนตำบล และสามารถชักชวนให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลได้ แต่หากไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนแล้ว กิจกรรมโครงการทุกอย่างก็ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ได้

1.2.1.1.2 การให้ข้อมูลข่าวสาร

1) การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง ต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านรับรู้รับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างครบถ้วนและเป็นความจริง และถ้าหากชุมชนรับทราบข้อมูลแล้วนั้นผู้ปฏิบัติงานก็ต้องทำตามคำพูด เพราะอาจจะส่งผลต่อความเชื่อมั่นที่ชาวบ้านมีต่อองค์การบริหารส่วนตำบล อันจะนำไปสู่ความล้มเหลวในการขอความร่วมมือกับประชาชน

2) การสร้างความเข้าใจกับประชาชน การสร้างให้ประชาชนมีการรับรู้และมีความเข้าใจในขั้นตอนการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ให้ความรู้กับประชาชนให้

ความรู้และความเข้าใจถึงกระบวนการทำแผนและการสร้างความเข้าใจว่าหากต้องการจะพัฒนาหรือต้องการสร้างสิ่งใด ประชาชนต้องมีการเสนอแผนและองค์การบริหารส่วนตำบลมีแผนนั้นจึงจะสามารถนำออกมาทำเป็นโครงการได้

1.2.1.1.3 ทูทางสังคม

1) ประเพณีความเชื่อ ความเชื่อความศรัทธาในเรื่องของศาสนา

ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน เป็นปัจจัยหนึ่งในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน เช่น การเคารพนับถือผู้อาวุโสกว่า และเชื่อในคำสอนของผู้นำศาสนา สามารถทำให้ความขัดแย้งในชุมชนลดลง โดยผู้นำเหล่านี้จะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

2) ความเป็นเครือญาติ สิ่งที่ทำให้ประชาชนในชุมชนเกิดสันติสุขและ

ความสมานฉันท์ได้นั้นส่วนหนึ่งมาจากการอยู่กันแบบเครือญาติ ไม่มีการย้ายออกของชุมชนดั้งเดิม ทั้งชาวพุทธและชาวมุสลิมจึงทำให้ทุกคนเปรียบเสมือนญาติพี่น้องเมื่อมีปัญหาก็สามารถพูดคุยตกลงกันได้ง่าย จึงส่งผลให้เกิดความสันติสุขและความสมานฉันท์ได้อย่างง่ายดาย

1.2.1.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

1.2.1.2.1 การเมืองท้องถิ่น เป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญมาก ที่อาจนำไปสู่การแบ่งฝักแบ่งฝ่ายจึงทำให้การเมืองท้องถิ่นมีความสำคัญ ต่อการเสริมสร้างความสามัคคีของชุมชน การที่แบ่งฝ่ายทำให้การดำเนินกิจกรรมที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายสามารถสะดุดหรือไม่ราบรื่น การเสนอแผนงานโครงการถึงแม้จะทำให้ทุกคนในชุมชนได้ผลประโยชน์อย่างไร ก็อาจจะไม่ได้รับความร่วมมือจากฝ่ายตรงข้ามได้

1.2.2 ปัจจัยเงื่อนไขของเทศบาลตำบลในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

1.2.2.1 ปัจจัยส่งเสริม ในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน ได้แก่

1.2.2.1.1 ผู้นำ หมายถึง ผู้บริหารเทศบาลตำบล

1) ความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำชุมชน ผู้บริหารเทศบาลคือ นายก ต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำชุมชน กลุ่มต่างๆ และประชาชนในชุมชน หากการแก้ไขปัญหาต่างๆ

ผู้บริหารเทศบาลไม่ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนแล้ว การพัฒนาชุมชนและการแก้ไขปัญหาต่างๆจะเป็นอุปสรรคและทำให้ประสบผลสำเร็จได้ยาก

2) การให้ความสำคัญกับผู้นำในชุมชน ลักษณะของประชาชนในเขตเทศบาลตำบล ที่มีลักษณะประชาชนเป็นคนชนเผ่าต่างๆอาศัยอยู่ร่วมกับคนไทย วิถีชีวิตของคนในชุมชนจะให้ความเคารพและเชื่อฟังผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เมื่อชาวบ้านเกิดปัญหาหรือมีเรื่องใดๆชาวบ้านจะเข้ามาปรึกษากับผู้นำชุมชนก่อนเสมอ ผู้นำชุมชนจึงเปรียบเสมือนเป็นผู้นำทางความคิดให้กับชาวบ้าน

1.2.2.1.2 การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

1) การเปิดช่องทางให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน เทศบาลตำบลเปิดช่องทางให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารและช่องทางในการร้องเรียนแจ้งข่าวสารเรื่องต่างๆ จากประชาชน เช่น ช่องทางผู้ร้องเรียนที่เทศบาล ทางสังคมออนไลน์ (เฟซบุ๊ก) วิทยุชุมชนที่มีถ่ายทอดสดการประชุมสภาให้ประชาชนได้รับฟัง และเมื่อมีการประชุมสภา เทศบาลตำบลควรให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าร่วมรับฟัง และได้รับเอกสารเช่นเดียวกับที่คณะกรรมการที่ประชุม

2) การลงพื้นที่ให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชน เทศบาลตำบลควรเปิดช่องทางให้ประชาชนได้มีสิทธิ์รับรู้ สามารถติดตาม ตรวจสอบ ผลการดำเนินงานต่างๆของเทศบาลได้อย่างใกล้ชิด และเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนด้วยการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้าร่วมได้อย่างสะดวกจากการจัดประชุมประชาคมสัญจร

1.2.2.1.3 ทูตทางสังคม

การอยู่ร่วมกันแบบคุ้ม ของชุมชนในเขตเทศบาลตำบล ที่มีประชาชนอาศัยอยู่ทั้งที่เป็นคนไทยและเป็นคนชนเผ่า อาทิ เผ่าอาข่า เผ่าม้ง มีการปกครองแบ่งเป็นคุ้ม เช่น หมู่ 5 จะมี 6 คุ้ม แต่ละคุ้มก็จะมีหัวหน้าที่สามารถเรียกรวมกลุ่มกับชาวบ้านในคุ้มได้เสมอ หากเทศบาลมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำชุมชนและหัวหน้าคุ้มต่างๆแล้วนั้น การขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆก็ย่อมเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2.2.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า เทศบาลตำบลไม่พบปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน แต่ที่เทศบาลตำบลต้องให้ความสำคัญและคำนึงถึงเป็นอันดับแรกคือ

การให้ความสำคัญกับผู้นำชุมชน ผู้นำที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือ โดยการเข้าไปสานสัมพันธ์กับผู้นำของชุมชน และให้เกียรติกับผู้นำเหล่านั้นด้วยการแสดงออกต่างๆ เช่น การส่งหนังสือแจ้งข่าวสารของเทศบาล ควรมีการส่งให้กับผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม ทุกกลุ่มในตำบล เป็นต้น การส่งจดหมายในลักษณะนี้ เป็นการแสดงออกถึงการให้ความสำคัญและให้ความสำคัญกับผู้นำของชุมชน ซึ่งมีผลการการให้ความร่วมมือของประชาชนในชุมชนต่อการร่วมทำกิจกรรมต่างๆของเทศบาล

1.2.3 ปัจจัยเงื่อนไขของเทศบาลนครในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

1.2.3.1 ปัจจัยส่งเสริม ในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน ได้แก่

1.2.3.1.1 ผู้นำ หมายถึง ผู้บริหารเทศบาล

1) **ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์** ผู้บริหารเทศบาลนครมีวิสัยทัศน์ในเรื่องการสร้างเมืองให้มีความสุข และมีความศรัทธาเชื่อมั่นในตัวประชาชนว่ามีประชาชนมีความสามารถมีศักยภาพที่จะดำเนินการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเองได้ และเชื่อว่าพลังของประชาชนจะสามารถเปลี่ยนแปลงให้ชุมชนของตนเองมีสันติสุขและความสมานฉันท์ได้

2) **ผู้บริหารมีการปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กรต่อเจ้าหน้าที่ให้ไปในทิศทางเดียวกัน** การทำงานกับชุมชนกลไกหนึ่งที่สำคัญคือเจ้าหน้าที่ที่ลงปฏิบัติงานกับชุมชน นอกจากจะมีหน้าที่นำนโยบายลงไปให้ชุมชนเอื้ออำนวยความสะดวกให้กับชุมชนแล้วนั้น ยังต้องเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและเทศบาลนครให้มีความเข้าใจอันดีต่อกัน ดังนั้นทัศนคติของเจ้าหน้าที่จึงต้องมีมุมมองเดียวกับผู้บริหาร คือ ต้องมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในตัวประชาชน ชุมชนหากร่วมมือกันทุกภาคส่วนโดยเฉพาะกับกลไกที่ลงไปทำงานร่วมกับชุมชนการดำเนินโครงการหรือนโยบายกิจกรรมต่างๆ ย่อมเกิดผลสำเร็จได้ง่าย

1.2.3.1.2 การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

การกระจายอำนาจให้ประชาชน ถือว่าเป็นนโยบายที่เป็นรูปธรรม และเป็นปัจจัยเงื่อนไขที่สำคัญ กล่าวคือมีความชัดเจนในการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการพัฒนาเมืองพร้อมกับเทศบาลนคร ซึ่งการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนนั้น จำเป็นต้องส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน ส่งผลให้คนในชุมชนมีความรักความสามัคคีกันด้วยการทำงานร่วมกัน การรับผิดชอบต่อหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน

1.2.3.1 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน ในเทศบาลนคร จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยไม่พบปัจจัยที่เป็นอุปสรรค แต่อย่างไรก็ดีสิ่งที่เทศบาลนครต้องคำนึงถึง คือการให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจให้กับชุมชน เพราะเทศบาลนครมีพื้นที่ขนาดใหญ่ การดูแลของเทศบาลอาจทำได้ไม่ทั่วถึงและอาจเกิดความล่าช้าในการบริการต่างๆ แก่ประชาชน ดังนั้นเทศบาลที่มีขนาดใหญ่เหมือนเทศบาลนคร ควรให้ชุมชนได้ดูแลจัดการชุมชนด้วยตนเอง เป็นการส่งเสริมให้เกิดความรักความสามัคคีและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันของชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะพัฒนาไปสู่สันติสุขและความสมานฉันท์ในระดับเทศบาลต่อไป

1.3 กระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

การศึกษากระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการเสริมพลังของ เปาโล แพร์ (1970) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยวิเคราะห์ตามกรอบของเปาโล แพร์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. การเสริมสร้างการรับรู้และความตระหนัก
2. การส่งเสริมการตั้งคำถามร่วมกัน
3. การส่งเสริมการดำเนินการร่วมกัน
4. การส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ผลการดำเนินการ

ผลจากการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 3 กรณีศึกษา พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญในกระบวนการเสริมสร้างการรับรู้และความตระหนัก การส่งเสริมให้มีการตัดสินใจร่วมกัน การส่งเสริมให้เกิดการดำเนินการร่วมกัน และการส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ผลการดำเนินการร่วมกัน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.3.1 การเสริมสร้างการรับรู้และความตระหนัก

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้มีโอกาสศึกษา สำนวณสภาพปัญหาในปัจจุบันของชุมชนร่วมกันให้ประชาชนมองเห็นปัญหาที่กำลังเผชิญด้วยวิธีการเสวนา พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงปัญหาที่ตนเองประสบอยู่ร่วมกัน และ การวิเคราะห์สภาพปัญหา โดยเน้นความร่วมมือกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนและองค์กรต่างๆภายในท้องถิ่น เพื่อช่วยทำให้ประชาชนมองเห็นสภาพที่แท้จริงของชุมชน เมื่อประชาชนเกิดความตระหนักในการเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน ประชาชนจะรับรู้ถึงสภาพปัญหาและตระหนักถึงความสำคัญอง

ปัญหาที่เผชิญอยู่ร่วมกัน นำไปสู่ความต้องการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ทั้งของตนเองและชุมชน โดยไม่คิดว่าเป็นเรื่องที่ต้องก้มหน้ายอมรับสภาพและอาศัยอยู่กับสภาพเดิม

1.3.2. การส่งเสริมการตั้งคำถามร่วมกัน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดมความคิดร่วมกับประชาชนและองค์กรทุกภาคส่วน ผ่านการเสวนาเพื่อหาแนวทางการวางแผนดำเนินการอย่างมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น มุ่งเน้นการระดมความคิดผ่านการตั้งคำถาม เพื่อเลือกปัญหาที่เป็นประเด็นร่วมกัน และนำประเด็นดังกล่าวมาดำเนินการแก้ไข ซึ่งขั้นตอนนี้ประชาชนจะรับรู้และตระหนักมาจากขั้นที่แล้ว เมื่อประชาชนรับรู้ในปัญหาร่วมกันจึงเกิดความต้องการที่จะแสวงหาทางออกให้กับชีวิตของตนเองนอกจากนี้ยังเป็นการตั้งคำถาม (Problem-posing method) ให้ประชาชนได้คิดต่อถึงวิธีการหลุดพ้นจากสภาพในปัจจุบัน โดยการตั้งคำถามในประเด็นเกี่ยวกับวิถีของประชาชนโดยตรง การชักชวน เพื่อให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ที่ทักว่าวิธีปลุกกระดมหรือโฆษณาชวนเชื่อ ใช้วิธีประชุมพูดคุยเสวนา (Dialogue) กับประชาชน ประชาชนจึงเกิดความสนใจที่จะติดตามและต้องการเข้ามาพูดคุยด้วย เพราะเขารู้สึกมองเห็นปัญหาที่เขากำลังเผชิญหรือกำลังถูกกดขี่อยู่ในขั้นตอนนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ เปาโล แฟร์ ที่ว่า “การเสวนาเป็นการพูดคุยอย่างวิพากษ์วิจารณ์ และมีจุดมุ่งหมายที่การต่อสู้และการปลดปล่อยการกดขี่ครอบงำ เนื้อเรื่องที่จะใช้เสวนา อาจเกี่ยวข้องกับสภาพความจริงของประชาชน การเสวนาไม่ใช่การเกลี้ยกล่อมให้คนเชื่อหรือแถลงการณ์ ไม่ใช่เป็นการพูดทางเดียว และการได้ตั้งประเด็นคำถามให้ประชาชน (Problem-posing method) ได้คิดต่อ ได้แสวงหาคำตอบ และเลือกทางเดินเป็นการถูกต้องแล้ว เพราะประชาชนนั้นแหละจะเป็นผู้ที่สามารถต่อสู้และปลดปล่อยแอกอันหนักนั้น”

1.3.3 การส่งเสริมการดำเนินการร่วมกัน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมให้ประชาชนและทุกภาคส่วนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการร่วมกันกับชุมชนผ่านการจัดกิจกรรมและโครงการต่างๆ เช่น การเข้ามาเป็นคณะกรรมการในการแข่งขันกีฬาขององค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง การร่วมดำเนินการวางแผนแม่บทในการกำจัดขยะของเทศบาลตำบลเวียงพางคำ หรือ การร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาปรับปรุงสภาพชุมชนของตนเองที่เทศบาลนครขอนแก่น ในขั้นนี้จะทำให้ประชาชนรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมและมีความรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินการ เขาเป็นความเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน เป็นต้น

1.3.4 การส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ผลการดำเนินการ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องให้ประชาชนและทุกภาคส่วนในชุมชนเข้ามามีส่วนในการประเมินผลร่วมกัน ยกตัวอย่างเช่น เทศบาลนครขอนแก่นที่มีการเชิญองค์กรทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน กลุ่มต่างๆ เข้าร่วมการประเมินผล โดยวิธีการประชุมร่วมกันในเวทีสภาเมือง ซึ่งการประเมินผล สามารถทำได้ใน 3 ช่วงคือ ก่อน ระหว่างและหลังการทำการกิจกรรมหรือโครงการ

โดยกระบวนการนี้ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการ ด้วยวิธีการเสวนาอย่างวิพากษ์วิจารณ์ ถึงผลดีผลเสีย ข้อบกพร่อง และปัญหาในการดำเนินการต่างๆตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินโครงการ ทำให้ประชาชนรู้จักคิดและเข้าใจในการบวนการแก้ไขปัญหาและสามารถคิดสิ่งใหม่ที่จะมาแก้ไขปัญหาก็ดีขึ้นกว่าเดิม ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ถึงผลการดำเนินการได้อย่างเต็มที่ ให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน และรู้สึกร่วมมือกันจะทำให้เกิดพลังมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหา ทำให้รับรู้ปัญหาทุกอย่างของชุมชนไม่เคยเหนือไปกว่าการร่วมแรงร่วมใจกันเปลี่ยนแปลงสภาพชุมชนของตนเองได้ ไม่ต้องรอให้ฟ้าประทานหรือรอให้ชีวิตดีขึ้นเพราะโชคชะตาพาไป ซึ่งถือเป็นหัวใจหลักของการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การนำเสนอกระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน จากการศึกษาทั้ง 3 กรณีศึกษา ผู้วิจัยแบ่งการอภิปรายออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) การอภิปรายตามผลการศึกษา 2) การอภิปรายผลเชิงทฤษฎีตามแนวคิดของเปาโล แพร์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 การอภิปรายตามผลการศึกษา

2.1.1 บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างมากในการจัดการความขัดแย้งในสังคม เนื่องจากเป็นองค์กรที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด เช่นเดียวกับผลการศึกษา มงคลสายสูง (2546) ที่กล่าวว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีความพร้อมด้านเครือข่ายในชุมชน และต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความยืดหยุ่นสูง และมีงบประมาณของตนเอง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พงษ์พัฒน์ ยิ่งชนม์เจริญ (2552) ที่ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสร้างกลไกการป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น รวมถึงผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีความตระหนักในการต้องการที่จะเยียวยาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ทางผู้บริหารต้องมีความฉับไว หาข้อมูลที่ถูกต้อง วิเคราะห์เพื่อหาแนวทางกลไกการเจรจาพูดคุยและเป็นประโยชน์ในการหาข้อยุติให้ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมองเห็นความสำคัญและการวิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ภาวินี ช่วยประครอง (2549) กล่าวถึงการส่งเสริมการแก้ไขปัญหาด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการของการบริหารงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตั้งแต่การ

วางแผน การจัดทำแผนพัฒนาประจำปี รวมทั้งการให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ข้อมูลข่าวสารการดำเนินการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดทำแบบนี้เป็นการช่วยลดความขัดแย้ง และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและแก้ไขในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

การให้ความเป็นธรรมและเท่าเทียมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีการผลักดันนโยบายสาธารณะ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ (2550) ที่กล่าวว่า การสร้างความเป็นธรรม เพื่อเสริมสร้างความสุขให้เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นของตนเอง สามารถทำได้ด้วยการลดช่องว่างความไม่เป็นธรรมหรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีความเข้าใจในความต้องการที่หลากหลายของคนหลายกลุ่มในชุมชน และต้องมีการดำเนินงานร่วมกัน สอดคล้องกับการกระจายอำนาจ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสนับสนุนกิจกรรมชุมชน ผ่านการให้ความรู้ ความเข้าใจวิพากษ์วิจารณ์จนเกิดการยอมรับร่วมกัน และองค์ประกอบที่นำไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถบริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงจุด โดยการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม คือ ต้องจัดกระบวนการให้ประชาชนระบุปัญหาของชุมชน จึงจะสามารถนำมากำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายในการพัฒนาต่อไป โดยการแก้ไขพัฒนาชุมชนสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศิริวรรณ พิทยรังสฤษฏ์ และคณะ (2553) คือการทำให้ประชาชนตระหนัก มีความรู้ และทักษะเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง ซึ่งการพัฒนาให้ชุมชนเข้าใจในเรื่องการตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้น และทำให้ชุมชนเกิดความเชื่อใจ มั่นใจ ในการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.1.2 ปัจจัยเงื่อนไขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยเงื่อนไขสำคัญของการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน คือ ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีส่วนสำคัญโดยการเป็นผู้กำหนดวิสัยทัศน์หรือนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการเสริมสร้างให้เกิดความสุข การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความสมัครสมานสามัคคี ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อิทธิชัย สีดำ (2553) พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายการเสริมสร้างสันติสุขไปใช้ ได้แก่ ปัจจัยด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ภาวะผู้นำ และยังมี ความสอดคล้องที่คำนึงถึงด้านวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของพื้นที่ การสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มต่างๆในพื้นที่ และปัจจัยด้านทุนทางสังคม มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ยศศิกดิ์ ไกลไศยกานนท์ (2548) ที่กล่าวถึงทุนทางสังคมว่า ปัจจัยในการเสริมสร้างให้สันติสุขและความสมานฉันท์ โดยเฉพาะการยอมรับนับถือผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้อาวุโส หรือผู้สูงอายุ และการยึดถือหลักตามวัฒนธรรม จารีตประเพณีศาสนา ความเชื่อของท้องถิ่นที่ไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดก็ตาม ก็มีจารีต วัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันโดยใช้พื้นที่ทางศาสนาเป็นพื้นที่ในการยุติความขัดแย้งของชุมชน และ มีความสอดคล้องในเรื่องการนำค่านิยม ความเชื่อ ของประชาชนในเรื่องการเคารพนับถือและ

เชื่อฟังผู้อาวุโส ซึ่งทำให้สามารถจัดการความขัดแย้งในระดับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ ปัจจัยด้านการเมืองที่มีผลต่อการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายในชุมชน สอดคล้องกับ จรัส สุวรรณมาลา (2548) มีผลการวิจัยว่าการส่งเสริมการพัฒนาทางการเมือง แบบสมาคม กลุ่มองค์กรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การทำงานแบบเครือข่ายกับองค์กรชุมชนและหน่วยงานภายนอก โดยการฝึกอบรม ผู้นำและพนักงานท้องถิ่น หรือการเน้นให้เกิดการปรึกษาหารือ จัดเวทีประชาคม และมีการ ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้แล้ว บทบาทของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าไปมีส่วนในการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาเสนอปัญหาของชุมชน มีความ สอดคล้องกับการศึกษาของ กิตติศักดิ์ เชื้อแดง (2542) ซึ่งได้กล่าวว่าเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นมีอิทธิพลสูงต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น เป็นปัจจัยที่ทำให้การ สื่อสารมีประสิทธิภาพ และมีความศรัทธาเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่ และยังมีการค้นพบที่สอดคล้องกัน ว่า เจ้าหน้าที่เป็นผู้ที่มีความสามารถในการโน้มน้าวใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา แก้ไขปัญหาท้องถิ่นร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

2.1.3 กระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติ สุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

จากการศึกษาพบว่าองค์ประกอบในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ ของชุมชน คือการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนให้เกิดกระบวนการไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง ภายในชุมชนด้วยตัวของชุมชนเอง โดยการสนับสนุนให้มีการประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางแก้ไขและ มีมติร่วมกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อังคณา บุญสิทธิ์ และคณะ (2548) ด้วยวิธีการจัดการ ความขัดแย้งโดยใช้กติกาของชุมชน และการป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งด้วยการสร้างความเป็นอยู่ ที่ดี การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน สนับสนุน ให้ชุมชนจัดการความขัดแย้งโดยการประชุมให้เกิดการร่วมคิดและถือเป็นข้อตกลงร่วมกัน วิธีการนี้ เป็นวิธีที่ส่งเสริมสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความผูกพันกับ สถาบันทางสังคม มีทักษะในการอยู่ร่วมกันด้วยการยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย และมีการ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การเสริมพลังให้ชุมชน ประเด็นร่วมกันที่ทำให้องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นประสบความสำเร็จได้นั้น คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำกระบวนการดังกล่าวต้องทำให้ ประชาชนในชุมชนมีความตระหนักมีจิตสำนึกร่วมกัน และมีความตระหนักอยากเปลี่ยนแปลงสภาพ ความเป็นอยู่ของตนเอง ซึ่งมีความสอดคล้องกับ ชุติกร ด่านยุทธศิลป์ (2554) กล่าวว่าการมีส่วนร่วม เชิงลึก ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาซึ่งทุกฝ่ายมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น และส่งเสริมสนับสนุนให้ ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือก และมีสิทธิ ตัดสินใจต่อผลกระทบที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ของตนเอง ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีสิทธิเลือกและตัดสินใจ ในสิ่งต่างๆ หรือกิจกรรมโครงการต่างๆที่มีผลกระทบกับประชาชน และการให้ประชาชนยกระดับ จากการเป็นผู้รับเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และยังมีความสอดคล้องกับ ภมรรัตน์ สุธรรม (2555) ที่ว่า

การทำให้การแก้ไขหรือการพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการมากขึ้น กระบวนการที่จะนำไปสู่ข้อตกลงร่วมกัน คือการพิจารณาอย่างใคร่ครวญในการดำเนินแผนงานต่างๆ และต้องมีความเท่าเทียมกันของประชาชน กล่าวคือ สมาชิกในชุมชนทุกคนไม่ว่าเพศ ฐานะ รายได้ ศาสนา ทุกคนต้องได้รับสิทธิ์เท่าเทียมกัน การให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขหรือพัฒนาชุมชน จรัสสุวรรณมาลา กล่าวไว้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในเชิงรุก คือการให้ชุมชนตัดสินใจกำหนดนโยบายหรือการจัดสรรภาระใหม่ๆด้วยตนเอง สิ่งเหล่านี้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีความจริงใจต่อประชาชน

2.2 การอภิปรายผลเชิงทฤษฎีตามแนวคิดของเปาโล แฟร์

2.2.1 บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สำคัญต่อการให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมได้ดี การศึกษาพบว่า การกระจายอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่ชุมชนได้ร่วมกันเผชิญปัญหาจริงที่เกิดขึ้นของชุมชน จากการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผลที่ทำร่วมกัน เกิดเป็นพลังชุมชนที่คนในชุมชนมีความต้องการแก้ไข หรือ พัฒนาชุมชนให้ไปเป็นไปตามความต้องการของทุกคนในชุมชนได้ ส่งผลให้เกิดสันติสุขและความสมานฉันท์ขึ้นในท้องถิ่น ในงานวิจัยครั้งนี้หากมองในมุมการศึกษานั้น ชุมชนก็เปรียบเสมือนนักเรียนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปรียบเสมือนครู ตามแนวคิดของเปาโล แฟร์ การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกระจายอำนาจให้ชุมชนแก้ไขปัญหาของชุมชน เพราะปัญหาที่เกิดจากชุมชนคนที่เข้ามาแก้ปัญหา ก็ต้องอาศัยคนในชุมชนเป็นผู้แก้เช่นเดียวกับการแก้ปัญหาจึงได้ผลดีที่สุด (Paulo Freire, 1970) โดยคนในชุมชนเอง โดยการกระจายอำนาจให้ไปนั้น เปรียบได้กับการเรียนรู้ที่ครูสอนให้กับนักเรียน เป็นการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตัวเอง การศึกษาแบบนี้เรียกว่า “การศึกษาแบบการเผชิญปัญหา” การสอนแบบนี้ครูจะยึดผู้เรียน(ชุมชน)เป็นศูนย์กลาง การเรียนแบบนี้จะสามารถพัฒนาให้นักเรียน(ชุมชน) มองเห็นสภาพจริงจนสามารถวิเคราะห์ได้ จนการแบ่งแยกในฐานะนักเรียนกับครูก็จะหายไป เปลี่ยนเป็นครูและนักเรียนผลัดกันแก้ไขปัญหาด้วยกันเสมอ (Paulo Freire, 1970)

การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการมอบหมายภารกิจบางส่วนให้กับชุมชนนั้น สิ่งหนึ่งที่ตามมาคือการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อมาคิดวิเคราะห์ร่วมกัน การรวมกลุ่มในลักษณะนี้ไม่ได้เป็นการรวมกลุ่มเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนชีวิตความเป็นอยู่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่เป็นการรวมกลุ่มเพื่อพิจารณาถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ สภาพสังคม สิ่งแวดล้อมรอบตัว การวิพากษ์วิจารณ์ถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน วิธีนี้เป็นการกระตุ้นให้ทุกคนในชุมชนได้มาร่วมคิด ร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ ไตร่ตรอง ค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหาและวิพากษ์วิจารณ์ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

จากการแก้ปัญหาาร่วมกัน ดังนั้นการกระจายอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นกระบวนการสร้างมโนธรรมสำนึกขั้นวิพากษ์วิจารณ์ให้กับชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของเปาโล แฟร์ ที่ว่าการสร้างความสำนึกอย่างลึกซึ้งต้องจัดให้ชุมชน มองเห็นสภาพชุมชนอย่างแท้จริง ด้วยวิธีการที่ชุมชนต้องมีการลงมือทำลงมือพัฒนาแก้ไขด้วยตนเอง ไม่ใช่แค่การวางแผนในกระดาษ และเป็นงานที่สะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังและความต้องการของชุมชนที่ต้องสะท้อนในรูปแบบของการกระทำ (Paulo Freire, 1970) เป็นการทำให้คนในชุมชนเริ่มเข้าใจสภาพปัญหาที่ซับซ้อน และสามารถรับรู้ว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพของชุมชนให้ดีขึ้นได้ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้ชุมชนรับรู้ว่าการแก้ไขปัญหของชุมชนไม่สามารถทำเพียงใครคนใดคนหนึ่ง แต่ต้องเป็นการจัดให้มีสถานการณ์ที่คนทั้งชุมชนต้องเข้ามาร่วมกันคิดร่วมกันทำ ฝึกให้ชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มองเห็น เข้าใจมุมมองของผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตน และการหาข้อสรุปที่ทุกคนยอมรับร่วมกันได้ สิ่งเหล่านี้เป็นการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การสร้างมโนธรรมสำนึกขั้นวิพากษ์วิจารณ์ของเปาโล แฟร์ (Paulo Freire, 1970) นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า กระบวนการเสริมพลังของเปาโล แฟร์ ไม่ได้เป็นแค่มโนธรรมสำนึกในระดับบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่กระบวนการนี้เมื่อมีการนำมาใช้กับชุมชน จะสามารถเกิดมโนธรรมสำนึกในระดับชุมชนได้ นั่นคือการรวมตัวของประชาชนเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพจริงสำหรับทุกคนในชุมชน และเกิดเป็นมโนธรรมสำนึกถึงความเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน

2.2.2 ปัจจัยเงื่อนไขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า ปัจจัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างจากแนวคิดของเปาโล แฟร์ ในประเด็นการปฏิวัติวัฒนธรรมโดยใช้การเสวนา เนื่องจากชุมชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผู้วิจัยได้ศึกษา เป็นชุมชนที่มีกลไกที่เกิดจากการรวมกลุ่มทางวัฒนธรรมอยู่แล้ว ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดของเปาโล แฟร์ที่ว่า “การรวมตัวของประชาชนต้องเกิดการเห็นถึงปัญหาที่แท้จริง และต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพปัญหานั้น หรือ รวมตัวเพื่อเรียกร้องสิ่งใดสิ่งหนึ่ง” (Paulo Freire, 1970) แต่ในบริบทผู้วิจัยได้ศึกษา การรวมตัวกันได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติอยู่ก่อนแล้วที่เรียกว่าวัฒนธรรมชุมชน เช่น การรวมกลุ่มทางศาสนา การรวมกลุ่มที่ร้านน้ำชาประจำหมู่บ้าน การรวมกลุ่มพูดคุยกันตามบ้านผู้นำต่างๆ และ การรวมกลุ่มจากการพูดคุยแบบปากต่อปาก เป็นต้น

การรวมกลุ่มที่เกิดจากวัฒนธรรมชุมชน ลักษณะนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนมารวมตัวกันได้ ดังนั้นเมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องการให้ประชาชนรวมกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชนตามกระบวนการเสริมพลังนั้น จึงต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆด้วย ตัวอย่างเช่น การรวมกลุ่มของชุมชนมุสลิม ที่มีการนำวัฒนธรรมทางศาสนา ที่นำการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาในมัสยิดมาเป็นพื้นที่สำหรับให้ทุกคนในชุมชนได้เข้ามารวมตัวพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสภาพความเป็นอยู่ของกันและกัน การเชื่อในเรื่องการเคารพผู้นำศาสนา หรือการให้เกียรติผู้ที่อาวุโสกว่า สิ่งนี้ทำให้เห็นว่าวัฒนธรรมของระบบทางศาสนา ที่

สามารถจูงใจให้ผู้ที่มีความเชื่อความศรัทธาเต็มใจเข้ามาประกอบพิธีทางศาสนาอย่างพร้อมเพรียงกัน และวัฒนธรรมของชุมชน ยังเชื่อมโยงไปถึงองค์ประกอบของชีวิตทั้งหมดเข้ามาอย่างบูรณาการ ซึ่งรวมทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม (ประเวศ วะสี, 2546) ดังนั้นหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องการพัฒนาหรือการแก้ไขปัญหาชุมชน จึงต้องเอาวัฒนธรรมเป็นที่ตั้ง เช่นเดียวกับกับ วัฒนธรรมของชุมชนที่ได้ศึกษา ที่มีวัฒนธรรมของศาสนาเข้ามาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องการเข้าถึงสภาพปัญหาที่แท้จริงของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรใช้ช่องทางเหล่านี้ ในการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน เพื่อการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ได้

วัฒนธรรมอีกหนึ่งในบริบทของชุมชนที่ศึกษาคือ วัฒนธรรมของระบบตัวแทน ที่มาอย่างช้านาน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พ่อหลวง ผู้นำศาสนา พ่อใหญ่ หรือผู้ที่อาวุโสของหมู่บ้าน เป็นต้น วัฒนธรรมการให้ความเคารพและเชื่อถือในผู้นำของชุมชนนี้ มีความสำคัญต่อกระบวนการเสริมพลังให้เกิดมโนธรรมสำนึกโดยวิธีการเสวนาอย่างวิพากษ์วิจารณ์ เนื่องจากประชาชนไม่ได้ให้ความสำคัญกับผู้นำในฐานะผู้นำชุมชนเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญในฐานะเป็นผู้นำทางความคิด เช่น เมื่อชาวบ้านมีความเดือดร้อนเรื่องต่างๆ ตั้งแต่เรื่องเล็กจนถึงเรื่องใหญ่ เขาเลือกที่จะไปบอกกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านแทนการบอกที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้นปัญหาต่างๆ ของชุมชนจะถูกส่งเข้ามาที่ตัวผู้นำชุมชนเป็นหลัก เพราะพื้นฐานของบริบทสังคมไทย ชาวบ้านจะร่วมกันเลือกปรึกษา ร่วมกันเสวนา กับผู้ที่เขามีความเชื่อใจ ไว้วางใจมากที่สุด และผู้นั้นสามารถแก้ไขปัญหาให้กับเขาได้ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นปัจจัยของผู้นำที่เข้ามามีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงพัฒนาชุมชน เมื่อผู้นำชุมชนพูดหรือเสนออะไรก็ตามชุมชนจะเห็นดีเห็นชอบด้วย และได้รับความร่วมมือในเรื่องต่างๆ เป็นอย่างดี ซึ่งวัฒนธรรมที่ได้กล่าวไปแล้วนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดของเปาโล แฟร์ คือ การเสวนาต้องเกิดจากความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ ได้ โดยชุมชนต้องมีพื้นฐาน 3 อย่างคือ ความรักในชุมชน การรับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ความเชื่อมั่นในกันและกัน สิ่งนี้ถือเป็นสิ่งที่มีในการเสวนาอย่างครบครันการเสวนาอย่างวิพากษ์วิจารณ์จึงจะสามารถเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Paulo Freire, 1970) เห็นได้ว่า การให้ชุมชนเสวนาอย่างวิพากษ์วิจารณ์นั้นเกิดเกิดจากรวมตัวทางวัฒนธรรมความเชื่อประกอบกับวัฒนธรรมระบบตัวแทน ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำช่องทางของวัฒนธรรมต่างๆ เหล่านี้ มาเป็นช่องทางในการเข้าหาประชาชน โดยต้องมีการร่วมมือกับผู้นำชุมชน และนำตัวเองเข้าเป็นกลไกในการรวมกลุ่มกับประชาชน จนประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจ นำไปสู่การให้ประชาชนร่วมกันเสวนาอย่างวิพากษ์วิจารณ์ถึงปัญหาของชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักและมองเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่ความสันติสุขและความสมานฉันท์อย่างยั่งยืน

2.2.3 กระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

สิ่งหนึ่งที่พึงระวังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือ การกลายเป็นผู้กดขี่ประชาชนเอง จากการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคอยให้การช่วยเหลือต่างๆ จนประชาชนเกิดความเคยชินของการเป็นฝ่ายรอรับมากกว่าฝ่ายลงมือทำ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน การที่ประชาชนปล่อยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้คิดเพียงฝ่ายเดียวโดยไม่มีการสอบถามความคิดเห็นผู้ที่เป็นเจ้าของชุมชนอย่างแท้จริง จะทำให้ชุมชนไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ต้องรอคอยบริการ การช่วยเหลือจากภาครัฐ หากเป็นเช่นนั้น ชุมชนจะไม่เกิดสันติสุขและสมานฉันท์ได้เพราะปัญหาต่างๆ ไม่ได้รับการแก้ไขจากเจ้าของชุมชนเอง มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ เปาโล แฟร์ ที่ว่า หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องการพัฒนาชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องทำให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของตนเอง และความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองได้จากการพึ่งพาตนเอง และปรับเปลี่ยนการขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นให้น้อยลง (Paulo Freire, 1970) จากการศึกษาพบว่า กระบวนการที่จะทำให้ประชาชนเกิดความคิดในการพึ่งพาตนเองได้นั้น มีเครื่องมือที่ใช้ในการเสริมสร้างมโนธรรมสำนึก คือ การเสวนา ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ขาดไม่ได้ ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการให้เกิดการเสวนาร่วมกันของชุมชน ตามแนวคิดของเปาโล แฟร์ ได้กล่าวถึงวิธีการเสวนาที่มีความสอดคล้องกับผลของการวิจัยว่า การเสวนานั้นผู้ร่วมเสวนา คือ ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีลักษณะที่เป็นเท่าเทียมกัน (Paulo Freire, 1970)

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสวนาถึงวิธีการแก้ไขปัญหาของชุมชน เป็นสิ่งแรกที่ควรทำ ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องสร้างพื้นที่ให้คนในชุมชนยอมเปิดใจ เสวนาร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเปาโล แฟร์คือความเท่าเทียมถือเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การเสวนาสามารถเกิดขึ้นได้ และผู้วิจัยพบว่าความเท่าเทียมในพื้นที่นั้น มีความแตกต่างจากแนวคิดของเปาโล แฟร์ คือความเท่าเทียมไม่ได้เป็นความเท่าเทียมเฉพาะชนชั้นระหว่างชุมชนกับภาครัฐ แต่ในงานวิจัยนี้ ความเท่าเทียมยังหมายถึงการพูดคุยในลักษณะของการไม่เป็นทางการ ระหว่างผู้นำชุมชน กับชาวบ้าน หรือ ระหว่างเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับ ชุมชน ที่พบว่ามีความสำคัญต่อการเสวนาเพื่อเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน กล่าวคือ ความไม่เป็นทางการจะทำให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจในผู้นำ ทำให้ประชาชนมีความกล้าพูด กล้าคุย กล้าบอกปัญหาที่แท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของเปาโล แฟร์ ที่ว่า การเสวนานั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การไม่เอาเหตุผลของตนเองเป็นหลัก และการเสวนานั้นผู้ร่วมเสวนาต้องเกิดการเรียนรู้และลงมือแก้ปัญหาไปพร้อมๆกันด้วย โดยการเสวนานั้นต้องมีพื้นฐานทั้ง 3 อย่างคือ ความรักความเอื้ออาทร ความรับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และความเชื่อมั่นในกันและกัน และการเสวนาก็จะดำเนินการไปด้วยบรรยากาศแห่งความไว้วางใจซึ่งกันและกัน (Paulo Freire, 1970) และผู้วิจัย

ยังค้นพบสิ่งที่แตกต่างจากแนวคิดของ เปาโล แฟร์ คือ ผู้นำที่จะร่วมเสวนากับชาวบ้านในที่นี้คือ ผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือความจริงใจกับประชาชน ผู้นำต้องแสดงให้เห็นถึงความจริงใจของการเข้ามาแก้ไขปัญหามาให้ชุมชนอย่างแท้จริง โดยไม่ได้ทำเพื่อผลประโยชน์อื่นแอบแฝง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนการประสานภาคีความร่วมมือในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ในชุมชน โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในพื้นที่ประกอบด้วยเครือข่ายทั้งองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงผู้นำชุมชน
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุน เปิดโอกาส ให้ภาคประชาชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการในการเสริมสร้างสันติสุขสมานฉันท์ทั้งในระดับ ตำบล อำเภอ และจังหวัด โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นฐานการทำงานร่วมกัน
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการร่วมมือกับชุมชน ให้มีการส่งเสริมสนับสนุนวัฒนธรรมของชุมชน และนำมาเป็นกลไกให้ประชาชนเกิดการรวมกลุ่ม หรือเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนพูดคุยของชุมชน
4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้จัดกิจกรรม โครงการ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน หรือจัดกิจกรรมโครงการที่แสดงถึงการให้ความสำคัญผู้นำในระดับต่างๆ ทั้งผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำของชุมชน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงวิธีการเสริมพลังในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน ในระดับตัวบุคคล ทั้งระดับบุคคลที่เป็นผู้นำชุมชน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำศาสนา ผู้นำกลุ่มต่างๆ เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลสำคัญที่เป็นกลไกขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการเสริมพลังในชุมชนได้ทุกท้องถิ่น
2. ควรศึกษารูปแบบของกระบวนการเสริมพลังที่สามารถนำมาใช้ได้ตั้งแต่ยังไม่เริ่มก่อตัวจนกระทั่งจบกระบวนการเป็นผู้ที่มีมโนธรรมสำนึกขั้นวิพากษ์วิจารณ์ได้ เพราะจะสามารถนำมาใช้สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ไม่มีต้นทุนทางสังคมเหมือนในกรณีศึกษาดังกล่าว

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรรภัค จำยประยูร. (2549). การนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจภาคประชาชนด้านความเป็นประชาธิปไตย. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรมสุขภาพจิต. (2554). คู่มือการจัดกิจกรรมการเสริมสร้าง พลังอดีต ฮึด สู้ ในชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรอสเพอริส พลัส จำกัด.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ.2550-2559). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม.
- กิตติศักดิ์ เชื้อแดง. (2542). บทบาทของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิติวิภา สุวรรณรัตน์. (2545). การสร้างพลังอำนาจในตนเองของสตรีที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์พิทักษ์สิทธิสตรี มูลนิธิเพื่อนหญิง. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โกวิท พวงงาม. (2553). ธรรมชาติของความร่วมมือและความโปร่งใส. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร.
- โกวิท พวงงาม. (2554). การปกครองท้องถิ่นไทย : หลักการและมติใหม่ในอนาคต. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร.
- ครรชิต พุทธิโกษา. (2554). คู่มือการสร้างต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- คีรีบุณ จงวุฒิเวศย์ และคณะ. (2546). รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการเรียนรู้เรื่องสมุนไพรชุมชน ปลักไม้ลาย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เครือข่ายชุมชนศรีทธา. (2552). ชุมชนศรีทธา “กัมปง ตักวา” ทางรอดของปัญหาจังหวัดชายแดนใต้. ปีที่: เครือข่ายชุมชนศรีทธา.
- จรัส สุวรรณมาลา. (2548). นานาทรรศนะว่าด้วยรัฐประศาสนศาสตร์ : รวมบทความวิชาการด้านการบริหารงานคลังสาธารณะ และการเมืองการปกครองท้องถิ่นเพื่อเป็นเกียรติแด่ ศาสตราจารย์ ดร. จรัส สุวรรณมาลา. กรุงเทพมหานคร: ธนธัชการพิมพ์.
- จามะรี เชียงทอง. (2549). สังคมวิทยาการพัฒนา กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ฉลาด จัทรสมบัติ. (2553). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- เฉลิมศักดิ์ บุญนำ. (2553). สภาองค์กรชุมชนขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมืองเพื่อชุมชนสมานฉันท์ ใน เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 12 ประจำปี 2553 เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: ส เจริญ การพิมพ์.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2529). การวิจัยสันติภาพ : ข้อพิจารณาเชิงวิพากษ์. วารสารวิจัยจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 10(2), 159-174.
- ชูลีกร ด่านยุทธศิลป์. (2554). การเสริมสร้างสุขภาพ ฟื้นฟูสุขภาพ และการเสริมสร้างพลังอำนาจใน ชุมชน. วารสารพยาบาลสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, 25(3), หน้า 82-91.
- ไชยชนะ สุทธิวรชัย. (2535). ปัจจัยของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ศึกษาเฉพาะ กรณี อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ญาติาศจี ระเบียบกุล. (2553). ความเข้มแข็งของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาตลาดน้ำ อัมพวา ตำบลอัมพวา อำเภอัมพวา จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการ จัดการภาครัฐและเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ และคณะ. (2555). การพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงของชุมชนในสถานการณ์ความ ขัดแย้ง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และกอบกุล رایะนาคร. (2552). การขับเคลื่อนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการ จัดบริการสาธารณะที่ดี. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ.
- ทรงธรรม ชูเงิน. (2555). การศึกษากระบวนการและผลของการเสริมสร้างพลังในสามชุมชนนาร่องของ โครงการบ้านมั่นคง. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ทวี เชื้อสุวรรณทวี. (2551). มองความพิการผ่านแนวคิดและทฤษฎี. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษา นโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ทัศนีย์ จันอินทร์. (2550). วิวัฒนาการของมโนทัศน์การศึกษาเพื่อสันติภาพในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุ ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรพงษ์ แก้วหงษ์. (2542). กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ประชาคม ประชาสังคม. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธีระพร อูวรรณโณ. (2534). จิตวิทยากับการสร้างเสริมสันติภาพ. ใน มนุษย์กับสันติภาพ, หน้า 11-24. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เถียรศรี วิวิธสิริ. (2527). จิตวิทยาการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรี นครินทรวิโรฒ.
- นันทนุช สังวาลย์. (2546). กระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพงพาง จังหวัด

- สมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัญญัติ พุ่มพันธ์. (2547). รวมกฎหมายเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึง พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2547. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น.
- เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. (2544). การวิจัยการมีส่วนร่วมทางส่งเสริมการเกษตร. ใน ประมวลสาระประชุมวิชาการวิจัยเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร, หน้า 302-305. นนทบุรี: สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประเวศ วะสี. (2541). ประชาคมตำบล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- ประเวศ วะสี. (2546). ยุทธศาสตร์ทางปัญญา. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสื่อสร้างสรรค์.
- ประเวศ วะสี. (2552). แนวทางใหม่ในการพัฒนาประเทศสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ชุดปฏิรูปประเทศไทย กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแห่งชาติมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.)
- ประเสริฐ กิติรัตน์ตระการ. (2533). การพัฒนารูปแบบการสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชนชนบท. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปรัชญา เวสารัชช. (2538). รายงานการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปริญญา ผกานนท์. (2543). การสร้างพลังแกนนำชุมชนเพื่อควบคุมลูกน้ำยุงลาย อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปรีดี โชติช่วง และคณะ. (2536). การพัฒนาชุมชนและการบริหารงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.
- พงษ์ศักดิ์ ยิ่งชนม์เจริญ. (2552). องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการความขัดแย้งในสังคม. ใน สรุปรายการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 11 เรื่อง ความขัดแย้ง ความชอบธรรมและการปฏิรูปกระบวนการจัดสรรผลประโยชน์ที่เป็นธรรมในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- พจนีย์ เอื้องไพบูลย์. (2546). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: การศึกษาแบบพหุกรณี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). สิทธิมนุษยชน : สร้างสันติสุขหรือสายสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงต่างประเทศ.
- พิสันต์ ประทานชวน. (2553). เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน. วิทยาลัยการทัพบก.
- ภมรรัตน์ สุธรรม. (2555). การเสริมสร้างพลังทุนของชุมชนสู่ความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ : กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 4(1), 101-124.

- ภาวิณี ช่วยประคอง. (2554). จากความขัดแย้งสู่นวัตกรรม: งบประมาณแบบมีส่วนร่วม อบต.สวนหม่อน จ.ขอนแก่น. ใน สรุปรการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 11 เรื่อง ความขัดแย้ง ความชอบธรรมและการปฏิรูประบบราชการจัดสรรผลประโยชน์ที่เป็นธรรมในสังคมไทย: สถาบันพระปกเกล้า.
- มงคล สายสูง. (2546). การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลน้ำเกีฮ้น กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- มิ่งขวัญ คงเจริญ. (2553). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยศศักดิ์ โกไศยกานนท์. (2548). การพัฒนาแนวคิดยุติธรรมชุมชนสู่ระบบ กฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายมหาชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รุจา ภูไพบูลย์. (2547). การสร้างเสริมสุขภาพวัยรุ่นแบบมีส่วนร่วม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วรวิทย์ อวิรุทธิ์ และธีรพงษ์ มาลัยทอง. (2550). การพัฒนาด้านชีวิตความเข้มแข็งของชุมชน. วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 44(1).
- วันชัย ธรรมสังการ. (2543). การเสริมสร้างพลังทางจิตวิทยากับการทำงานในองค์กร. วารสารสงขลานครินทร์, 6(2), 186-203.
- วิมลลักษณ์ ชูชาติ. (2540). การนำเสนอรูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สำหรับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีพัชรา สิทธิกำจร แก้วพิจิตร. (2551). การใช้หลักธรรมาภิบาลในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิริวรรณ พิทยรังสฤษฏ์ และคณะ. (2553). บทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการสร้างเสริมสุขภาพ และข้อเสนอเชิงนโยบาย เรื่องการกระจายอำนาจด้านการสร้างเสริมสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2553). บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า'52 ด้านการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร.
- สมคิด อิศระวัฒน์. (2543). การสอนผู้ใหญ่. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สาลินี อ่อนวงษ์. (2551). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใน อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). แผนพัฒนาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เก้า พ.ศ. 2545 – 2549. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). แผนพัฒนาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบ พ.ศ. 2550 - 2554. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555 - 2559. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2542). แผนแม่บทสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิ-มนุษยชนแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการเสริมสร้างความสมานฉันท์แห่งชาติ. (2550). ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการเสริมสร้างความสมานฉันท์แห่งชาติ พ.ศ. 2550. ราชกิจจานุเบกษา สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (2549). นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2550 - 2554. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2549). คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ วันศุกร์ที่ 3 พฤศจิกายน 2549. สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษาคณะรัฐมนตรีกรุงเทพฯ.
- สิริลักษณ์ ยิ้มประสาทร. (2548). กระบวนทัศน์ใหม่กับการเรียนรู้ของชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- สีลาภรณ์ นาคทรพร. (2538). ระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน:กรณีศึกษาชุมชนอีสานใต้. วารสารสุขโขทัยธรรมมาธิราช, 61-64.
- สีลาภรณ์ นาคทรพร. (2539). แนวคิดเกี่ยวกับเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม : ระดับกลุ่ม/ชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุนทร สุนันท์ชัย. (2523). การศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร.
- สุพจน์ แสงเงิน และคณะ. (2546). กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน : ศึกษากรณีชุมชนแผ่นดินทองอยุธยาตีแก้ว. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุริน คล้ายรามัญ. (2543). การพัฒนากระบวนการอบรมโดยใช้การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์และการเรียนรู้ โดยการรับใช้สังคมเพื่อเสริมสร้างความรู้ เจตคติและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนที่เป็นสตรี วิทยานิพนธ์ดุขุฎิบัณฑิต ภาควิชาคณะกรรมการบริหารหลักสูตรดุขุฎิบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสน่ห์ จามริก. (2540). การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด. (2547). การถ่ายทอดวัฒนธรรมอิสลามของครอบครัวชาวไทยมุสลิมใน กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อดุลย์ วังศรีคุณ. (2543). การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง:การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอภิमान. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญา เวชยชัย. (2555). การเสริมพลังอำนาจในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- อังคณา บุญสิทธิ์. (2549). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับวัฒนธรรมการระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นไทย กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อำภรณ์ ช่างเกวียน. (2540). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาป่าชายเลนชุมชน ตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อิทธิชัย สีดำ. (2553). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปปฏิบัติ : ศึกษากรณีผู้นำนโยบายไปปฏิบัติในจังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อุ๋นตา นพคุณ. (2528). การเรียนการสอนผู้ใหญ่เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- อุมาพร ห่านรุ่งชโรทร. (2551). การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน. วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2(พิเศษ).

ภาษาอังกฤษ

- Arnstein, S. R. (1969). Ladder of citizen participation. *Journal of American Institute of Planners*, 35, 216-224.
- Barnes, M., Rodger, R., & Whyte, C. (1997). Empowerment through community development in recreation and leisure. *Journal online at www.adp.lin.ca*, 24.
- Bishop, D., Jenkins, D. G., & Howard, A. (1998). The critical power function is dependent on the durations of the predictive exercise tests chosen. *International Journal of Sports Medicine*, 19, 125-129.
- Cohen, J. a. N. T. U. (1980). Participation's Place in Rural Development : Seeking Clarify Through Specificity. *World Development* 8.
- Craig, R. L. (1987). *Training and Development Handbook*. New York: Mc Graw - Hill Book Company.
- Dewi Yulianit , M. T. (2006). Understanding Community Empowerment Process : A Case Study of A Rural Locality In Indonesia. *International Conference of the System Dynamics Society*.
- Evans, J. S. B. T., Newstead, S. E., & Byrne, R. M. J. . (1993). Human reasoning. *The Psychology of deduction*. Hove, England: Erlbaum., 1993.
- Israel, B. A., Checkoway, B., Schultz, A. and Zimmerman, M. (1994). Health education and community empowerment: conceptualizing and measuring perceptions of individual. *Health Education Quarterly*, 21, 149-170.
- Jackson, L. C., R. Bass. (1994). *Experiential Learning*.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: experience as the source of learning and development*

- Lord, J. O. (1991). Lives in transition: The process of personal empowerment. *Secretary of State*.
- Paulo Freire. (1970). *Pedagogy of The Oppressed*. New York: The Seabury Press.
- Pensirinapa, N. (1995). *The effects of empowerment education on smoking prevention program for the secondary school students*,. Bangkok: Mahidol University.
- Perkins, D. D., & Zimmerman, M.A (1995). Empowerment theory, research, and application. *American Journal of Community Psychology*, 23(5), 569-579.
- Sophia. (2011). *Participation and empowerment of development in kayah state : a case study of international and local non-governmental organizations*. Master's Degree. Master of Arts. Chulalongkorn University.
- Swift and Levin. (1987). Empowerment: An emerging mental health technology. *Journal of Primary Prevention*, 8(1-2), 71-94.
- Wallerstein and Bernsteinl. (1988). Empowerment education - Freire's ideas adapted to health education. 141-148.
- Wallerstein, N. (1992). Powerlessness, empowerment, and health: Implications for health promotion programs. *American Journal of Health Promotion*, 6, 197-205.
- Zimmerman, M. A. a. R., J. Citizen participation, perceived control, and , & ., p. e. 1988). Citizen participation perceived control and psychological empowerment. *American Journal of Community Psychology*, 225-250.



ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY



ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้า ประเภทที่ 2 ด้านการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ จากสถาบันพระปกเกล้า ประจำปี 2552 - 2555 จำนวน 3 แห่ง ผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูลเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลหลัก และผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ซึ่งจำแนกตามพื้นที่ได้ดังต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ 1: องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

- | | |
|------------------------------|---|
| 1. นายสมชาย มีทรัพย์ | ปฏิบัติหน้าที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง |
| 2. นายชาญวิทย์ กำปา | รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง |
| 3. นายสามารถ ยี่สำ | ปฏิบัติหน้าที่ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง |
| 4. นางสาววิตรี พรหมวี | อดีตปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง |
| 5. นายดอโรหิมะ มะหมัด | อดีตประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง |
| 6. นางสุธิดา สายช่วย | นักพัฒนาชุมชน |
| 7. นายชูชีพ อาลีแอ | พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง |
| 8. นายดำรงเหม หล้าจี้ | ประธานประชาคมหมู่บ้าน อิหม่าม |
| 9. นางสาวเป็ยะ หล้าจี้ | ประธานสตรีมุสลิม (มุสลิมมะ) |
| 10. นายชูชีพ สันองค์ | หัวหน้าคณะทำงานศูนย์ อาสาสมัครไกลเกลี่ย |
| 11. นายฮาบีบุญเหลือ เกษมสมาน | อดีตกำนัน , อิหม่ามประจำมัสยิดแสงจันทร์ |
| 12. นายสันติ สมาน | พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง |

กรณีศึกษาที่ 2: เทศบาลตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

- | | |
|---------------------------|--|
| 1. นายธนทรัพย์ เกเย็น | ปฏิบัติหน้าที่นายกเทศมนตรีตำบลเวียงพางคำ |
| 2. รท.กิตติชัย เจริญยิ่ง | ปลัดเทศบาลตำบลเวียงพางคำ |
| 3. นางดารินทร์ ตารินทร์ | หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาลตำบลเวียงพางคำ |
| 4. นายศิลาฤทธิ์ กวางทอง | อดีตนายกเทศมนตรีตำบลเวียงพางคำ |
| 5. นายอำนาจ แก้วตาต๊ับ | กำนัน |
| 6. นายพัทธนเศรษฐ์ ชันจิมา | นักพัฒนาชุมชน |
| 7. นายบุญลือ ลังกากาศ | สมาชิกสภาเทศบาล |
| 8. นายกมล เจริญวัย | ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 บ้านป่าเหมือดสุขสำราญ |
| 9. นายนพรัตน์ สงวนศักดิ์ | ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 บ้านดอยงาม |
| 10. นายจรัสชัย ฤกษ์ใหญ่ | ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 บ้านป่าเหมือดสันติสุข |
| 11. ปณัฐพงษ์ ขอนสกุล | เจ้าหน้าที่ประสานงานหมู่บ้าน |
| 12. นางสาวสุมิตรรา คำผกา | เจ้าหน้าที่ประสานงานหมู่บ้าน |

กรณีศึกษาที่ 3: เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

- | | |
|-------------------------|--|
| 1. นายชัชวาล พรอมรธรรม | ปฏิบัติหน้าที่นายกเทศมนตรีเทศบาลนครขอนแก่น |
| 2. นายสุภัฏวิทย์ ธารชัย | ปลัดเทศบาลนครขอนแก่น |
| 3. นางสาวนุชนภา จันทวี | หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมการมีส่วนร่วมและ
การกระจายอำนาจ |
| 4. นายทัศนัย ประจวบมอญ | ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม |
| 5. นางวาทัญญดา ธวัชโชติ | ผู้อำนวยการส่วนสังคมสงเคราะห์ |
| 6. นายสมชาติ ชัยยุทธ์ | ประธานชุมชนสามเหลี่ยม 3 |
| 7. รตต.สุวิช สนอุป | ประธานชุมชนหลังศูนย์ราชการ 2 |
| 8. นายจรูญ เจริญสุข | ประธานชุมชนโนนหนองวัด 1 |
| 9. นางจารุณี สุตะชา | ประธานชุมชนบะขาม |
| 10. นายบุญเลี้ยง สุชะตา | ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนบะขาม |
| 11. นายชอบ แสงเนียม | อดีตประธานชุมชนหลังสนามกีฬา 1 |
| 12. นางวิภาพร อุทโท | ประธานชุมชนศรีจันทร์พัฒนา อนุกรรมการฝ่าย
ประเมินตรวจสอบแผนพัฒนาเทศบาลนครขอนแก่น |



ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประเด็นคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก

เรื่อง การนำเสนอกระบวนการเสริมพลังชุมชน

ในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน

การส่งเสริมให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

- 1.1 อปท. เห็นคุณค่า/ตระหนักในความสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของชุมชนหรือไม่ และอย่างไร
- 1.2 ในความคิดของท่านการที่ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสามารถดูได้จากอะไร
- 1.3 ใครมีบทบาทในการส่งเสริมให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและอย่างไร
- 1.4 อปท. มีบทบาทส่งเสริมให้เกิดสิ่งเหล่านั้นอย่างไรบ้าง

การส่งเสริมความสามัคคี

- 1.5 อปท. เห็นความสำคัญของความสามัคคีของชุมชนหรือไม่และอย่างไร
- 1.6 อปท. มีบทบาทในการส่งเสริมความสามัคคีของชุมชนต่างๆหรือไม่และอย่างไร
- 1.7 อปท. มีความสำคัญต่อการสร้างความสามัคคีในชุมชนมากน้อยเพียงใด

การได้รับสิทธิเท่าเทียมกัน(การคุ้มครองสิทธิทางสังคม)

- 1.8 ความเท่าเทียมกันมีผลที่จะทำให้ชุมชนสันติสุขและสมานฉันท์หรือไม่ ถ้ามีเรื่องอะไรและอย่างไร
- 1.9 การที่ชุมชนจะสันติสุขและสมานฉันท์ บริการสาธารณะมีผลหรือไม่ โปรดยกตัวอย่างและควรจะได้รับบริการอะไรบ้าง
- 1.10 เรื่องสิทธิ ประชาชนควรมีสิทธิอะไรที่เท่าเทียมกันและจำเป็นหรือไม่ที่ต้องได้รับสิทธิเท่าเทียมกัน
- 1.11 อปท. มีบทบาทในเรื่องนี้อย่างไร

ชุมชนมีความสามารถในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน

- 1.12 ชุมชนสันติสุขสมานฉันท์ควรจะรู้จักการจัดการความขัดแย้งด้วยตัวเองหรือไม่และอย่างไร
อะไรบ้าง
- 1.13 ชุมชนใน อปท. มีชุมชนไหนบ้างที่เคยมีความขัดแย้ง และมีการจัดการกับความขัดแย้งอย่างไร
อปท.ต้องเข้าไปช่วยหรือไม่และอย่างไร
- 1.14 คนในชุมชนมีความรู้ความสามารถในการจัดการความขัดแย้งหรือไม่และอย่างไร
- 1.15 อปท. ให้การสนับสนุน/ช่วยเหลือ ให้ชุมชนรู้จักการจัดการความขัดแย้งเองหรือไม่ อย่างไร
- 1.16 มีหน่วยงานกลางที่ตั้งขึ้นเพื่อไกล่เกลี่ยหรือแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้คนในชุมชนหรือไม่
- 1.17 ทุกชุมชนหรือไม่ที่ใช้หน่วยงานกลางในการแก้ปัญหา

2. ปัจจัยเงื่อนไขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ ของชุมชน

- 2.1 หาก อปท. ต้องการส่งเสริมให้ชุมชนอยู่ร่วมกัน มีความสามัคคี มีความเท่าเทียมกัน และไกล่
เกลี่ยปัญหาความขัดแย้งได้ด้วยตัวเอง อะไรเป็นปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งเสริมทำให้ประสบผลสำเร็จ
- 2.2 อะไรเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมทำให้ประสบผลสำเร็จ

3. กระบวนการเสริมพลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความ สมานฉันท์ของชุมชน

- 3.1 ท่านคิดว่าการส่งเสริมให้ชุมชนสามารถร่วมกันจัดการภายในชุมชนอย่างเป็นระบบจะช่วย
ส่งเสริมให้เป็นชุมชนสันติสุขและสมานฉันท์ได้หรือไม่
- 3.2 การที่ อปท. เข้าไปส่งเสริมให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความสามัคคี มีความเท่า
เทียมกัน และ การจัดการความขัดแย้งด้วยตนเอง ท่านคิดไหมว่า สิ่งเหล่านี้ สามารถทำได้
โดยการให้ชุมชนแก้ปัญหาหรือหาแนวทางในการพัฒนาชุมชนโดยชุมชนเอง
- 3.2 อปท. ได้ส่งเสริมในเรื่องการจัดการอย่างเป็นระบบให้กับชุมชนต่างๆหรือไม่ อย่างไร
- 3.3 (ถ้าไม่มี)ท่านคิดว่าระบบนี้มีประโยชน์ในการสร้างชุมชนสันติสุขและสมานฉันท์หรือไม่ เพราะ
เหตุใด

- 3.4 อปท. จะสามารถผลักดันให้ชุมชนทุกแห่งรู้จักและนำกระบวนการนี้ไปใช้ได้อย่างไร
- 3.5 ถ้าเอากระบวนการนี้ไปเผยแพร่ให้ชุมชนดำเนินการ เพื่อส่งเสริมความสันติสุขและความสมานฉันท์ของชุมชน ชุมชนจะดำเนินการได้ครบขั้นตอนหรือไม่ / ขั้นตอนไหนที่ชุมชนทำได้หรือไม่ได้ เพราะอะไร
- 3.6 อะไรที่จะเป็นอุปสรรค และ/หรือ ปัจจัยสนับสนุนให้ชุมชนสามารถดำเนินการทั้งระบบได้
- 3.7 ใครเป็นผู้นำ หรือ ผู้ส่งเสริม กระบวนการระบบนี้ (หากไม่มี ต้องเป็นใคร)
- 3.8 ถ้าส่งเสริมกระบวนการนี้ สามารถส่งเสริมได้ทุกชุมชนหรือไม่ อย่างไร

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวณัฐปภัสร วรธัญญาสุข เกิดเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2529 ที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2552 และเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY